

СВ. НИКОЛАЙ ВЕЛИМИРОВИЧ

ДО
ИЗТОНЕНИТЕ
ОТ РАЯ

мисионерски писма

ДО РАБОТНИКА, КОЙТО ПИТА: КАКВО Е ТОВА ДУХОВЕН ЖИВОТ?

Духовният живот е истинският живот. Всичко останало е материя. Материя е и нашето тяло; пръст, взета от пръстта. Земя, вода, огън и въздух - от тези четири стихии е изградено човешкото тяло. Изградено е така изкусно и чудесно, че не може нито да се изкаже, нито да се опише. И все пак тялото е само едно материално творение, не е живот; колата не е пътник; клетката не е птица.

Тогаво какво е животът? Светото Божие Писание ясно обяснява това на първата си страница. *И създаде Господ Бог човека от земна пръст и вдъхна в лицето му дихание за живот; и стана човекът жива душа.*

Знаеш ли добре какво означават думите „опосредствано“ и „непосредствено“? Опосредствано, от земята, Бог е сътворил тялото, а непосредствено, от Себе Си, е вдъхнал в него дихание за живот и човекът е станал жива душа. И така, човек привидно е телесно създание, но телесно създание с дихание за живот. Чрез това дихание за живот човекът е свързан със своя Създател и с многоликия небесен духовен свят. Едно пламъче, което прилича на вечния пламък на Божеството. И макар тялом да пълзим по земята между насекомите, чрез това пламъче ние сме свързани с най-висшите небеса и с вечността.

Живата душа в тялото, непрестанно поддържана и оживотворявана от онова божествено дихание: ето това е човешкият живот.

С други думи, духовният живот - това е нашият непрестанен стремеж да станем достойни за божественото дихание в нас. Защо да се трудим и да се стараем да бъдем достойни? Защото сме получили божественото дихание в дар от Твореца. Никой от нас не го е купил или платил, но вечната Любов ни го е подарила. Дарът наистина не се заплаща с нищо. Затова е дар. Но онзи, който го приема, особено когато става дума за такъв скъпоценен дар, какъвто е животът, трябва поне да се покаже достоен за него.

Как да отговорим с любов на Божията любов и как да се окажем достойни за божествения дар - за това съществува цяла наука, която се нарича духовна наука. Тя е наука над науките, както и Божественото дихание за живот е над всички неща и не е плод на човешкия ум, а ни е дадена от Самия Свят Божи Дух. Този, Който е дарил на човека най-скъпоценния дар, Сам го е научил как да стане достоен за него. Ако желаеш да влезеш в тази светла и сладка наука - нека е благословено твоето желание. Божият мир и радост да бъдат с теб!

ДО ЧОВЕКА, КОЙТО КАЗВА, ЧЕ ВЯРВА В БОГА, НО НЕ МУ СЕ МОЛИ

Труди се и укрепвай своята вяра. С течение на времето ще усетиш потребност от молитва. Вярата ти не е силна и затова все още не те подтиква да се молиш.

Веднъж гледахме как слаба струя вода пада върху воденично колело и то си остава неподвижно. Изведнъж водата придойде и колелото се задвижи.

Вярата е духовна сила. Слабата вяра не подтиква ума към размисъл за Бога, нито сърцето - към молитва. Силната вяра задвижва и ума, и сърцето, и цялата човешка душа. Докато е жива в човека, със своята сила тя подтиква душата му към Бога.

Казваш, че си прочел думите на Спасителя: *Вашият Отец знае, от какво имате нужда, още преди да поискате от Него* и от това си заключил, че молитвата изобщо не е нужна. Наистина Бог знае предварително всичко, от което се нуждаем, но все пак Той иска да Му се молим. Затова Спасителят ни е заповядал да се молим непрестанно и ни е научил как да го правим. Това е по-лесно да се обясни на хора, които имат деца, отколкото на теб - неженения. И родителите знаят предварително какво е нужно на децата, но чакат да ги помолят. Защото родителите знаят, че молбата смекчава и облагородява детските сърца, прави децата покорни, смирени, кротки, послушни и благородни. Виждаш ли колко небесни искри избива кремъкът на молитвата от човешкото сърце?

Веднъж прочетох как един пътник спрял пред крайпътна къща. В нея имало работническо събрание. Изведнъж в къщата настанала пълна тишина. Работниците коленичили за молитва. Един от тях излязъл и започнал да се разхожда наоколо. Пътникът го попитал какво става вътре.

- Молят се Богу. А мен ме е срам и излязох. Пътникът замълчал.

- А ти кого чакаш? - попитал го работникът.

- Чакам да излезе някой, за да го попитам за пътя.

- Ами защо не ме питаш мен? И аз мога да ти го покажа. Пътникът поклатил глава и отговорил:

- Как би могъл да ми покаже верния път онзи, който се срамува от Бога и от своите братя?

Мисля, че при теб няма срам от молитвата, а просто слаба вяра. И така, грижи се за младенеца в себе си. Когато порасне и възмъжее, ще ти се отплати стократно за твоя труд. Мъжествената вяра ще задвижи вътрешното колело на твоето битие и ти ще получиш нов живот.

Божият мир и благословение да бъдат с теб!

ДО ЕДНА ОБРАЗОВАНА ЖЕНА, НА КОЯТО СЕ ПРИСМИВАТ, ЧЕ ХОДИ НА ЦЪРКВА

На присмеха отговори с усмивка. Техният присмех идва от злобни сърца, твоята усмивка нека бъде беззловна. На невежеството прилича присмех, а на знанието - усмивка. Със своя присмех те повишават цената на твоята молитва пред вечния Съдия. Понеже за Бога няма по-скъпа молитва от молитвата на смелите души, обкръжени от стрелите на злобата, омразата, злорадството и присмеха. Тези стрели са с тъп връх, но с остър заден край и рикоширайки в теб, нанасят рани на самите стрелци.

Веднъж жената на цар Давид, Мелхола, се присмяла на въодушевената молитва на своя мъж. От този присмех се оказал засегнат повече Бог, отколкото цар Давид. Затова Всевишният наказал Мелхола и тя останала без рожба до деня на смъртта си. Който внимателно следи човешките съдби и различните случаи, може да се убеди, че и в наши дни Бог строго наказва онези, които се присмиват на светините.

А ти кажи на своите присмехулници (впрочем, ако мислиш, че думите могат да бъдат за тях по-силен лек от мълчанието): „Очите ли ме лъжат, или наистина виждам добре как всеки ден вие се молите на търговци, на кметове и стражари, ту за едно, ту за друго? Защо тогава се присмивате на мен, която се моля на нашия вечен Творец? Не е ли по-смешно да се молиш на немощния, отколкото на Всемогъщия? Не е ли по-голямо безумие да се кланяш на праха, отколкото на Животодателя и Господа?"

Казано е някъде у пророка: *проклет е оня, който се надява на човек*. Който възлага надеждата си на смъртен човек, на един краткотраен сапунен мехур, а не на Бога Вседържителя, той очевидно е проклет. И това проклятие върху него и неговия дом може да се потвърди от всекидневния опит. Ясно е също така, че е проклет и онзи, който се моли само на човек, а не се моли на Оногова, Който всичко държи и всичко може. Внимавай обаче - понякога мълчанието е по-полезно от такива думи.

Първият присмех смуцава молитвената душа. Но ти вече си го преживяла и не си изоставила молитвата. А повторният присмех е подтик. Това, и сама казваш, си изпитала. Сега някак и Бог ти е по-близък, и Църквата - по-мила, и молитвата - по-сладка. Знай, ще дойде време, когато този присмех ще престане и ще се замени с одобрение, възхищение и похвала. Тогава душата ти ще бъде в по-голяма опасност, отколкото сега. Сега се учиш на смирение, а тогава ще се браниш от гордостта. Но това е друг въпрос, друго изкушение.

Знай, че онези, които ни мъчат с присмех - те именно са нашите врагове. И тях е имал предвид Господ, когато е заповядал: обичайте враговете си. Не знаейки какво вършат, те ни правят добро. Огорчавайки и притеснявайки ни, те разпалват божествения пламък в нас. Лаейки зад гърба ни, когато отиваме в Божия храм, те ни тикат по-близо до Бога. Притеснявайки ни на

земята, те правят небесата по-желани за нас. Студът и вятърът не мислят добро на дървото, но неволно му принасят полза. Така и твоите неприятели на теб.

Затова прости им, благослови ги, моли се за тях и - което е венец на всичко - обичай ги като свои най-големи благодетели след Бога.

Но ако душата ти не претърпи това нищожно съскане на земния прах и се посрами от Христос, тогава ще ти се смеят не само хората, но и демоните.

Посещавай винаги, когато можеш домове на тъгата. Посещавай гробища.

Мисли за Христовия кръст и го целувай възможно най-често. И за края на живота мисли. Всичко това ще ти помогне да се утвърдиш в молитвено разположение и да достигнеш до пълна победа.

Мир на теб и милост от Бога!

ДО СЕМИНАРИСТА, КОЙТО СЕ ОПЛАКВА ОТ НЕВЕРИЕТО НА ХОРАТА

Има немалко горчива истина в твоето писмо. Но нека отчаянието бъде далеч от нас. Отчаянието е зестрата на смъртта, която безверниците получават, венчавайки се с нея.

Имало е и по-тежки времена за Църквата Христова, но нито борците са паднали духом, нито битката е била изгубена. Прочети само у св. Василий Велики какво е било състоянието на Църквата и света по негово време - черна нощ в бурно море. Изглеждало, че краят на света е близък и че Съдът Божи чука на вратата. Но ето - оттогава досега са отлетели приблизително шестнадесет столетия. Христовата вяра не само не е угаснала, но и е опасала цялото земно кълбо и е озарила всички краища на света. И макар да не е осветила всички в еднаква степен, все пак нейните лъчи са огрели всяко място, било пряко, било косвено.

Преди няколко дни при мен беше професор Манинг от Ню Йорк - душа богата, пълна със светски знания и с вяра едновременно. Попитах го за вярата у американските студенти.

- Аз знам - каза той, - че Христовата вяра е непобедима сила. Подобно на живака в барометъра тази сила се качва и спуска, но не намалява. Повърхностните и невежи хора страшно се лъжат, предричайки гибел на християнството. Преди сто години, когато естествените науки едва започнали да добиват размах, в П-я университет, в Богословския факултет имало записани само петима студенти. Чуйте, само петима! И когато тези петима се записвали, останалите студенти им се смеели, казвайки: нима не виждате, че с вярата е свършено? Днес, след сто години, в същия този университет има няколкостотин студенти по богословие.

Това каза американецът за американците. А ти, сърбине, виж колко семинаристи има само във вашата семинария! Повече от двеста. Дали неверието на вашите двеста бащи и двеста майки, и на вас самите ви е довело в това духовно училище, или вярата?

Без съмнение, вярата. А това, че някои християни са отпаднали от вярата - за кого е нещастие, освен за самите тях? *Нима неверието им ще унищожи Божията вяроност?*⁶ Така героично се е питал Христовият апостол в първите дни на християнската история, която днес вече е навършила деветнадесет

столетия. Тези многобройни столетия са оправдали неговия светъл поглед в бъдещето. Придобий и ти този светъл апостолски поглед в бъдещето на християнството. Опитай да напишеш съчинение за Църквата под заглавие: „Триумфалната Христова колесница“.

Твоята болка от неверието на някои хора показва любовта ти към Господа. И сам знаеш, че болката е едно от най-честите проявления на любовта.

Но пази се да не намразиш онези, които не вярват. Това би било фатално за теб и безполезно за тях. По-добре гледай на тях със съжаление като на пътници, които са нападнати от разбойници и са ограбени. Съжالياвай ги, както съжالياваш просяците на улицата.

И се моли на Бога за тях. Ти ще станеш мисионер. Нека първо правило в мисионерството ти бъде да се молиш на Бога за отпадналите от вярата.

Благодатта Божия да бъде с теб!

ДО МАЙКАТА, КОЯТО НЕ МОГЛА ДА НАМЕРИ ГРОБА НА ЗАГИНАЛИЯ СИ СИН

Търсила си го, казваш, по всички войнишки гробища. Пътувала си от Златибор до Корфу и до Солун. Изкачвала си се на Каймакчалан и на Мачков камен. Спускала си се в долините на мъртвите. Където си научавала, че има войнишко гробище, натам си се заточвала. Молила си да та четат списъците на погребаните тук и там. Сричала си и сама имената на надгробните кръстове. Няма и няма.

Не тъгувай, скъпа майко. Прекалената тъга е грях. Господня е земята и онова, което я изпълва. Където и да е гробът на твоя син, на Божията земя е. Докоснеш ли черната земя пред прага на твоя дом, докоснала си края на гроба на твоя син. А всевиждащото Божие око обхожда земята и вижда мъртвите, както и живите. Ако синът ти е скрит от теб, той не е скрит от Бога. Сам Бог го е скрил от теб, за да очисти чрез тъгата твоето сърце и да ти приготви радостна изненада, радостна среща с твоя син в Неговите вечни чертози.

Неизвестни са и гробовете на мнозина велики и свети хора. Незнаен е останал гробът на пророк Мойсей, гробовете на мнозина от апостолите и мъчениците Христови, гробовете на мнозина пустинници и аскети. Техните имена са написани с червени букви в календара. Славим тяхната памет, зидаме им църкви, отправяме им молитви. Но гробовете им не знаем. И така, недей да тъгуваш, че гробът на твоя син ще остане знаен само за всевиждащото Око, както и гробовете на толкова светци и светици. В Дебър има една майка, чийто син, също войник, бил погребан някъде в далечна земя. Поради своята старост тя не могла да отиде на гроба му. Ала се досетила майчината душа как да прелее гроба на своя син. Всяка събота тя отива на войнишкото гробище край Дебър. Там лежат войници, чиито майки не могат да дойдат на гробовете им. На тези гробове тя пали свещи и шепне молитви. И моли свещеника да прелее и да спомене името, изписано на кръста, а заедно с него и името на нейния Атанас.

И та можеш да правиш така. И болката та ще стихне.

Но още по-важно е да мислиш за душата на своето дете, отколкото за неговия гроб. Неговата душа не е в нито един гроб на земята. Тя е по-близо до теб, отколкото до гроба.

Имало още една майка, която по време на войната пътувала до бойното поле, за да посети гроба на сина си. Но гробът се намирал под вражески огън и не я пуснали. Върнала се у дома безутешна. И както си седяла в стаята, внезапно, по Божи промисъл, нейният син ѝ се явил. Майката скочила и извикала:

- Къде си, сине мой?

- Пътувах с теб, майко, и се върнах.

Казал ѝ също, че е добре и че тя трябва да спре да плаче.

Престани и ти да плачеш, а започни да раздаваш милостиня за упокой на душата на твоя син. Достатъчно си смекчила със сълзи земята на своето сърце, време е сега да оставиш да изникне плод. А най-драгоценните плодове, котето се раждат от сълзите, са молитвата, милостинята и предаността на волята Божия. Нека молитвата ти бъде едната кръстна греда, а милостинята - другата. От тях направи кръст за своя син. Молитвата се издига във висините, а милостинята се простира нашир. Кротката преданост на волята Божия пък нека ти е като гвоздеите, с които кръстът се заковава.

Не отделяй молитвата от милостинята. И блага небесна утеха ще слезе тихо в твоето сърце като роса върху жадна земя.

Мир на теб и благословение от Бога!

ДО РАЗОРЕНИЯ ТЪРГОВЕЦ, КОГОТО ВСИЧКИ СА ИЗОСТАВИЛИ

Пишеш, че си пропаднал. Твоите приятели са те изоставили. Едни извърщат глава от теб, други ти се подиграват. Само вярата в Бога те крепи да не полудееш или да не извършиш зло над себе си.

Пропаднало е състоянието ти, не си пропаднал ти! Пропаднал търговец не означава и пропаднал човек! Богатството не се е родило с теб; то се е прилепило към теб по житейския ти път, а в края на живота трябва да се отлепи от всекиго. Но то се е отлепило от теб преди свършека на твоя живот и това те огорчава. Точно това обаче за мнозина се е оказало най-голямо щастие. Защото, отървавайки се от гнилото земно богатство, те са имали достатъчно време да обогатят душата си с Бога. За онези пък, които свалят от себе си самара на богатството заедно със самара на тялото, може да бъде късно за всичко и всичко да бъде изгубено.

Пишеш, че си работил почтено. Но за почтеността е обещана вечна, а не временна награда. От почтен труд човек може да забогатее, а може и да осиромашее. Но както богатството не прави почтения човек човек в по-голяма степен, така и сиромашията не го прави по-малко човек. Който мисли по друг начин, той не живее в ерата на християнството, а в старата езическа ера, в която ценността на човека се е измервала по тежестта на неговата кесия. Христос затова и се е оставил да бъде разпънат на Голгота, за да унищожи това варварско мерило между хората и да постави друго - духовно и морално.

Според Христовото мерило онова, което съставлява неизменната ценност на човека, нито се увеличава от богатството, нито намалява от бедността. Приливите и отливите на тази неизменна ценност, която не слиза с тялото в гроба, зависят от по-силната или по-слабата любов към Божия закон.

Това, че приятелите ти са те изоставили в неволята и сега или извърщат глава от тебе, или открито ти се присмиват, наистина причинява болка, но то е само ново потвърждение на прастария човешки опит. Когато разпъваха на кръста Господа Христос, къде бяха онези, които искаха да Го направят цар, и онези, които Му викаха „Осанна“? Нямаше ни един. Под кръста стояха само равнодушни люде и хулители. Гимските legioneri с досада се прозяваха, а юдейските кучета злорадо лаеха. Радвай се, че капчицата твоя горчивина прилича на морето от горчилка на разпънатия Господ.

Добре е, че държиш вярата Божия. И тя теб ще държи в тези тегобни дни, които ще отминат като мъгла. Виж, човек държи в ръката си бастун, а бастунът го поддържа по стръмнината. Някои хора носят бастуна като украшение, а други, за да им помага по трудните пътища. Вярата в Бога и краси човека, и му помага. Докато си бил заможен, тя е била твое

украшение, а сега е станала за теб необходима опора. Нейното лице е по-светло, когато служи и помага, отколкото когато само краси.

Да не полудееш, казваш. Не се страхувай. Малцина са онези, които са полудели от бедност, а много, твърде много от богатство.

Пишеш също, че се страхуваш да не извършиш зло над себе си. За самоубийство ли мислиш? Ето това би било пир за дявола. Това означава да тръгнеш не след волята Божия, нито след своята воля, а да тръгнеш след волята на сатаната. Въжето около врата - и вечният живот е изгубен. Наистина при внезапния и нежелан обрат на твоя живот нищо друго не може да те подкрепи и опази, освен живата вяра в Живия Бог, който взима и дава, дава и взима, изпитвайки нашата вяра и нашата любов.

Неверниците се спускат с Юда в потока, за да се обесят, а душите с юнашка вяра се изкачват на Голгота, за да изпият горчивата чаша и да възкръснат.

Бог нека ти е на помощ!

ДО ДЕВОЙКАТА, КОЯТО СЕ КОЛЕБАЕ МЕЖДУ БРАК И МОНАСТИР

Щом се колебаеш, дъще, знай, че си по-скоро за брак, отколкото за манастир. Монашеският живот е за онези, които нямат колебания. Свети Сава не се е двоумил. Нито света Теодора, нито Ксения, нито Евтимия, нито толкова други, които са били наистина изкусни в монашеския живот. Защото не всички могат да възприемат това, а онези, на които е дадено.

Казваш, че често вечер седите с своята майка край огъня и претегляте съображенията за и против. А аз ти казвам - колкото и съображения да има, все пак не те ще определят в коя посока ще тръгнеш, а влечението. Любовта е над всички съображения. И ако любовта към Христос не те отведе в усамотената тишина на манастира, любовта към света ще те задържи в света и ще те упъти към брак. Но и в този втори случай ти можеш да бъдеш благословена с благослова на Сара и Рахил, а и на самата твоя майка.

Голямата любов към Бога не понася света, не обича хорското общество, а търси усамотение. Тази любов е подтикнала хиляди души да се оттеглят от широкия светски път в глухата пустиня. За да бъдат насаме с възлюбения Господ. За да имат тайна среща със своя Творец, Който цял е любов - и по име, и по същност. Монасите и монахините приемат върху себе си и пост, и унижение, и бедност, и послушание, и всички останали обети, само и само да се срещнат със своя Господ. А на този тесен път душата се удостоява с тази духовна среща тогава, когато се освободи, очисти и украси.

От какво има да се освободи душата на усамотилия се? От всички земни връзки и пристрастия. От какво има да се очисти? От всяка т. нар. любов, телесна и земна - от любовта към плътта, към сродниците и приятелите, към своето село или град, към имущество, облекло, храна, накити и т.н. С какво да се украси? Само и единствено с любовта към Христос, която съдържа в себе си всички останали украшения - бисера на вярата, коприната на надеждата и скъпоценните камъни на всички останали добродетели. Постническото тяло на монаха служи само като изтънял и лек покров на тези неизмерни небесни блага.

Пиша ти това не за да те привлека към монашески живот, а по-скоро за да те отклоня от него. Защото ако с колеблив дух се отдалечиш от света, копнежът по него ще се усили и опасявам се, ще те завладее. И ще бъдеш тялом в манастира, а духом в света. А светът, отразен в огледалото на душата, мъчи повече, отколкото в реалността.

Благодари на Бога, че освен този тесен монашески път Той е посочил и друг, малко по-широк път към спасението и вечния живот. И тръгни, дъще, по този по-широк път, който повече отговаря на твоите склонности. Поemi

по него, но пак със страх Божи, с пълно упование и предаване на Бога.
Защото знай, че без Бога и този по-лек път е непоносим.
Божие благословение да бъде с теб!

ДО СВЕЩЕНИК КАРАН ЗА СВЕТОВНАТА КРИЗА

Питаш ме, човече Божи, откъде произхожда сегашната криза и какво означава тя?

Кой съм аз, та да питаш мен за такава голяма тайна? Св. Григорий Богослов казва: „Говори, когато имаш нещо по-добро от мълчанието“. И макар да смятам, че сега мълчанието е по-добро от всяка реч, все пак от любов към теб ще ти напиша какво мисля по този въпрос.

Думата „криза“ е гръцка и означава „съд“. В Светото Писание тя се използва многократно. Така например Псалмопевецът казва: Затова нечестивците не ще устоят на съда (Пс.1:5). На друго място пак: Милост и съд ще възпявам (Пс.100:1). Мъдрият Соломон казва, че съдът на всеки е от Господа (Притч. 29:26).⁹ Сам Спасителят казва: Отец .... целия съд предаде на Сина и малко по-нататък продължава: Сега е съд на този свят (Йоан 5:22; 12:31). И апостол Петър пише: Защото време е да почне съдът от Божия дом (1 Петр. 4:17).

Замени думата „съд“ с думата „криза“ и чети: „Затова нечестивците не ще устоят при криза. - Милост и криза ще възпявам. - От Господа е кризата на всеки. - Отец цялата криза предаде на Сина. - Сега е криза на този свят. - Защото време е да почне кризата от Божия дом.“

До неотдавна европейските народи употребяваха думата „съд“ вместо „криза“, когато ги сполиташе някаква неволя. Сега старата дума е заменена с нова и разбираемата - с неразбираема. Когато настъпваше суша, хората казваха: „съд Божи!“; когато имаше наводнение - „съд Божи!“ Когато започваше война или мор - „съд Божи!“; имаше ли земетресение или градушка, гъсеници и мишки ли нападнеха нивите или се случеше някоя друга беда - отново и винаги „съд Божи!“ А това означава: криза, предизвикана от засушаване, от наводнение, от войни, епидемии и т.н. И на сегашната финансово-икономическа беда народът гледа като на съд Божи, но не казва „съд“, а „криза“, та бедата да стане по-голяма чрез неразбирането ѝ. Защото когато се употребяваше разбираемата дума „съд“, знаеше се и причината за настъпилата беда; знаеше се и Съдията, който я е допуснал; знаеше се най-сетне и целта, с която е допусната. А когато е употребена думата „криза“, никой не може да обясни нито защо, нито от кого, нито за какво е допусната тя. Това е единствената разлика между днешната криза и кризите, причинени от суша, наводнения, войни, епидемии, нападения на вредители и от други бедствия.

Питаш ме за причината на сегашната криза или по-точно казано, на сегашния съд Божи. Причината винаги е една и съща: богоотстъпничеството на хората. Хората са предизвикали тази криза чрез греха на богоотстъпничеството и Бог я е допуснал, за да ги пробуди, да ги накара да се опомнят, да станат по-духовни и да се върнат при Него.

Модерни грехове - модерна криза. И наистина Бог си е послужил със съвременни средства, за да вразуми съвременните хора: ударил е по банките, по борсите, по финансите и валутата. Прекатурил е масите на менячите по целия свят, както някога в Йерусалимския храм. Предизвикал е небивала паника сред търговците и собствениците на обменни бюра. Вдига, събаря, обърква, смущава, заплашва. И всичко това само и само да се пробудят горделивите глави на европейските и американските мъдреци. Да се осъзнаят и да започнат да мислят духовно. Те, закотвените в пристанището на материалната сигурност, да си спомнят за душите си, да признаят своите беззакония и да се поклонят на Живия Бог, на Бога Всевишни.

Докога ще продължи кризата? Докато не се промени човешкият дух. Докато горделивите виновници за тази криза не капитулират пред Всемогъщия. Докато хората и народите не се досетят да преведат на свой език неразбираемата дума „криза“ и не възкликнат с въздишка на покаяние: „съд Божи!“

Кажи и ти, честни отче, „съд Божи“ вместо „криза“ и всичко ще ти стане ясно.

Поздрав и мир на теб!

ДО КОВАЧА КОСТА ЗА ЗНАЧЕНИЕТО НА ХРИСТОВИТЕ ДУМИ: „НЕ МИР ДОЙДОХ ДА ДОНЕСА, А МЕЧ“

Нима е възможно такъв правдив и милостив човек да не знае значението на тези думи? Мисля, че знаеш, но само търсиш потвърждение. На правдивите и милостивите сам Бог открива тайните чрез Своя Дух. Ако ти беше единственият ковач в Йерусалим по времето, когато юдеите разпъваха Господа, нямаше да има кой да им изкове пироните.

Не мислете, че дойдох да донеса мир на земята; не мир дойдох да донеса, а меч. Така е казал Господ. Чети, сякаш е речено: не дойдох да примиря истината и лъжата, мъдростта и глупостта, доброто и злото, правдата и насилието, скотството и човечността, невинността и разврата, Бога и мамона; а донесох меч, за да разсека и отделя едното от другото, за да не се смесват.

С какво да разсечеш, Господи? С меча на истината или с меча на Божието слово, което е едно и също. Защото истината е словото Божие и словото Божие е истина. Апостол Павел съветва: *Вземете духовния меч, който е Божието слово.* А свети Йоан е видял във видение Сина Човечески, стоящ сред седем светилника и от устата Му излизал двуостър меч. Какво друго може да бъде мечът, излизащ от устата, ако не словото Божие, словото на истината? Този меч е донесъл Христос на земята. Меч за спасение на света, а не за мир между доброто и злото. И тогава, и сега, и во веки веков.

Че това е правилното тълкуване, се вижда от следващите Христови думи: *защото дойдох да разлъча човек от баща му, и дъщеря от майка ѝ, и снаха от свекърва ѝ.* Защото ако синът последва Христос, а бащата остане в мрака на лъжата, мечът на истината ще ги разлъчи. Истината е по-мила от бащата. И ако дъщерята последва Христос, а майката упорства в отричането на Христос, какво единство може да има тук? Също така и със снахата и нейната свекърва.

Но недей да разбираш неправилно, че онзи, който познае и обикне Христос, трябва веднага да се отдели тялом от своите сродници. Не пише това. Достатъчно е да се отделиш духом и да не приемаш в душата си нищо от мислите и делата на невярващите.

Защото ако вярващите веднага и тялом се отделят от невярващите, в света биха се образували два противникови лагера. Кой тогава би учил и би поправял невярващите? Сам Господ е търпял край Себе Си неверния Юда цели три години. Мъдрият Павел пише: защото неповярвал мъж бива осветен чрез вярващата жена, и неповярвала жена бива осветена чрез вярващия мъж.

Накрая мога да ти кажа как тълкува духовно тези думи славният Теофилакт Български: „Под баща, и майка, и свекърва разбирай всичко старо, а под син, и дъщеря, и снаха - всичко ново. И така Господ иска

Неговите нови и божествени заповеди да победят всички наши греховни навици и обичаи".

И така, думите за меча, донесен на земята, напълно прилягат на Христос - Миротвореца и Миродателя. Той дава своя небесен мир като някакъв небесен балсам на онези, които искрено вярват в Него. Но Той не е дошъл, за да установи мир между синовете на светлината и синовете на мрака.

Поздрав на теб и на децата ти. Мир вам Божи и благословение!

ДО МЛАДИЯ УЧИТЕЛ, КОЙТО ПИТА: ИМА ЛИ ДНЕС ИСТИНСКИ ХРИСТИЯНИ?

Има ги, има мнозина. Ако ги нямаше, яркото слънце би угаснало. Защото нима такова скъпоценно кандило би огрявало един зверилник?

Много хартия би ми потрябвала, за да ти опиша чудните примери за истински християни, които дори само аз съм срещал през живота си. И на теб - много време, за да четеш и услаждаш душата си.

Засега изпитай себе си, като се огледаш в този пример.

Миналото лято бяхме в Мачва. Докато чакахме влака на една малка гара, съгледах край релсите възрастна селянка. Повехналото ѝ старческо лице беше озарено от онази чудна, тайнствена светлина, която често може да се забележи по лицата на духовните люде. Попитах я:

- Кого чакаш, сестро?

- Когото ми прати Господ - каза тя.

От последвалия разговор разбрахме, че всеки ден тя идва на гарата, за да види дали няма да се появи някой беден пътник, нуждаещ се от хляб и подслон. И ако има такъв, приема го с радост в своя дом като изпратен от Господа.

Научихме също, че тя чете Светото Писание, ходи на църква, пости и спазва всички Божии заповеди. По-късно нейни съседи ни казаха, че тази жена е истинска светица.

Накрая се опитах да похваля нейното евангелско гостоприемство. Но преди да довърша, тя въздъхна и рече:

- Нима ние не сме Негови гости всеки ден, през целия си живот?

О, милостива и сладка душо народна! Мой млади приятелю, ако се наричаш народен учител, често може и да се окажеш посрамен, но ако се наричаш ученик на народа, няма да се посрамиш никога.

Нека светата Божия милост те озари!

**ДО ЗЕМЕДЕЛЕЦА ЗДРАВКО Т., КОЙТО ПИТА:
КАКВО ОЗНАЧАВАТ ХРИСТОВИТЕ ДУМИ
ОГЪН ДОЙДОХ ДА ТУРЯ НА ЗЕМЯТА"?**

Ние често говорим за огъня на завистта, за огъня на омразата, за огъня на похотта и за огъня на всяка богопротивна страст. Разбира се, не този огън е донесъл на земята Царят на истината и любовта Христос. Да не бъде! Този нечист огън идва от вихъра на адския огън, който залива и земята.

Христос е донесъл онзи свят огън, с който Самият Той от вечност и във вечността пламти и свети. Това е огънят на истината и любовта, чистият и божествен огън от вечното огнище - Светата Троица, пламъкът на истината, от който се разлива топлотата на любовта.

Това е огънят, от който християнинът гори, но не изгаря, подобно на неизгарящата къпина.

Това е огънят, който пророк Иеремия усещал в костите си и който непреодолимо го подтиква да проповядва Божията истина (Иер. 23:29).

Това е огънят, който е слязъл върху апостолите във вид на огнени езици. Огънят, който просветил и осветил простите рибари и ги направил най-големите мъдреци.

Това е огънят, който е озарявал лицето на архидякон Стефан, правейки го подобно на ангелско лице.

Това е духовният огън на истината и любовта, чрез който апостолите и християнските мисионери са преродили света, съживили са разлагащия се труп на безбожното човечество, очистили са го, осветили са го и са го просветили. Всичко добро в света е от този небесен огън, който Господ е хвърлил на земята.

Това е небесният огън, чрез който душата се очиства, както златото се пречиства чрез земния огън. В светлината на този огън ние разпознаваме пътя; узнаваме откъде сме и накъде отиваме; познаваме своя небесен Отец и вечната си родина. От този огън сърцето ни се стопля с неизказана любов към Христос, както се е случило и с двамата апостоли в Емаус: Не гореше ли в нас сърцето ни, когато Той ни говореше?

Този огън е накарал Христос да слезе от небето на земята и подтиква и нас да се въздигаме към небесата.

Всички ние сме се кръстили с този свят огън, според Йоановите думи: *Аз ви кръщавам с вода, а Той (Христос) ще ви кръсти с Дух Светии и с огън.*

Този огън ражда в човешкото сърце неописуема ревност към всяко добро. Той радва праведника, а грешника мъчи. Често измъчва и нас, докато не се очистим напълно от всяка неправда и нечистота. Защото е казано: *Бог е огън, който изгаря грешниците.*

Мир на теб и радост от Господа!

ДО ЕДНА ГОСПОЖА ЗАТОВА КАК МЪРТВИТЕ СИ ОТМЪЩАВАТ

Пишеш ми, че нещо те измъчва насън. Щом заспиш, някакви три деца ти се явяват и започват да ти се смеят, да ти се подиграват, да ти отправят заплахи и закани. Ходила си, казваш, при учени хора да търсиш лек. Те са ти казали: няма нищо сериозно. Отговорила си им: като няма нищо сериозно, избавете ме от този кошмар. Нима може да не е сериозно това, което не ми дава мира вече шест месеца? А те на теб: смени въздуха, общувай с весели компании, приемай по-силна храна; това е обикновена хипохондрия.

Познавам аз, сестро, тези умници. Те си имат определен набор от думи като хипохондрия, телепатия, автосугестия и с тях подминават неоспоримата духовна реалност, за да си дойдат на „дневния ред“ - т.е. на въздуха, веселието, месото, минералните бани и виното.

А аз ти казвам: трите деца, които ти се явяват насън, са същите онези три твои деца, които ти, по собственото ти признание, си умъртвила в утробата си, преди слънце да ги види. И сега те ти отмъщават. А отмъщението на мъртвите е от ужасно по-ужасно.

Понеже казваш, че си образована жена, ще ти дам пример от книгите. Сигурно ще се сетиш за Макбет или как един английски крал бил убит от духа на убития от него човек. Чела си, разбира се, как цар Владислав, убиецът на княз Владимир, бил убит от Владимировия дух.

Но може би не си чела за следния случай. Византийският император Константин имал брат Теодосий, когото не обичал, понеже се страхувал, че той може да го измести от престола. Поради това Константин принудил Теодосий против волята си да приеме дяконски чин. Но и след това страхът не го напуснал. Накрая се решил да извърши злодеяние. Намерил удобен случай и коварно убил Теодосий. Отдъхнал си, мислейки, че завинаги се е освободил от своя съперник. Дори не подозирал, горкият, че мъртвите са по-силни от живите и че онзи, който убие невинен човек, всъщност не го побеждава, а полага оръжие пред своята жертва.

Една нощ, след време, убитият дякон Теодосий се явил на своя брат, императора, с чаша димяща кръв и извикал със страховит глас: „Пий, брате!“ Императорът скочил, вдигнал на крак целия двор, но никой нищо не могъл да му каже. На следващата нощ се повторила същата сцена - дяконът с чашата кръв и ужасяващия вик: „Пий, брате!“ Императорът вдигнал под тревога цял Цариград, но всички се блещели срещу него с празен, недоумяващ поглед, както „твоите“ умници, които ти препоръчват смяна на климата и силна храна. Видението се повтаряло отново и отново, докато една сутрин, здравият и читав вечерта император Константин бил намерен мъртъв в леглото си.

Четеш ли Светото Писание? Там всичко е казано, обяснено е как и защо мъртвите отмъщават на живите. Прочети още един път за Каин, който заради убийството на брат си никога и никъде не могъл да намери покой. И как духът на претърпелия оскърбление Самуил си отмъщавал на Саул. И как горкият Давид страдал силно в продължение на години заради убийството на Урия. Има описани още хиляди и хиляди подобни случаи от Каин до теб - прочети ги и ще разбереш какво те мъчи и защо. Ще разбереш, че жертвите са по-силни от своите убийци и че отмъщението им е страшно.

Първо проумей и разбери това. А после прави всичко, което можеш, за умъртвените си деца. И милостивият Бог, за Когото няма мъртви, ще ти прости и ще ти дарува мир. А какво трябва да правиш - питай Църквата. Свещениците знаят.

Бог нека те помилва!

ДО ЧИНОВНИКА, КОЙТО МИСЛИ, ЧЕ НАРОДЪТ ПРАЗНУВА ПРЕКАЛЕНО МНОГО ПРАЗНИЦИ

Народът мисли, че светците му помагат, а Вие - че му пречат. Кой може да помири Вашия разум с народния, освен Вие самият? Потрудете се да проучите този въпрос дълбоко и всестранично и ще се поклоните на народната мъдрост.

Нека сега разгледаме въпроса от гледна точка на радостта от труда. Нашият народ чувства радост, когато работи. Оттук са песните, та чак и свирните при работа. Къде другаде има такова нещо? Да сте чули песни и музика по време на работа в страните, които са стигнали до крайност?

В индустриалните страни работата се смята за бreme, проклятие и нещастие. Оттук омразата към труда и любовта към леността. Оттук стремежът да се работи колкото е възможно по-малко. Най-напред се агитираше за десетчасов работен ден, после за осемчасов, а сега се агитира за петчасов. Колко неработни дни годишно биха се събрали по този начин! Противно на това съвременно течение, Вие искате да накарате нашия народ да работи още повече, отколкото е работил някога. И при това се смятате за съвременен човек! Откакто тръгна тази ваша черна агитация - народът да празнува колкото се може по-малко, а да работи колкото се може повече - песните заглъхнаха по сръбските села и поля.

Нека разгледаме въпроса, първо, от гледна точка на работата. Вие мислите, че нашият народ работи твърде малко. И бихте искали да работи повече. А защо да работи повече? Бихте ли искали да създадете едно съсловие от милион безработни люде? Вие сте твърде голям патриот, за да искате това. Не е ли тогава по-добре народът да работи умерено, както е работил и досега? Така ще се избегне това зло - безработицата, която е най-страшният бич за големите западни държави. Винаги, когато отидете в една желана крайност, друга - нежелана - показва рога. Сръбският народ може да има други недостатъци, но леността не е порок на сърбите. Леността често е резултат от принуждаването към прекомерна работа.

От гледна точка на почивката. Вие грешите, като мислите, че народът празнува паметта на много светци, за да си почива повече. Дори и да беше така, това не би било неправилно. Вие, чиновниците, почивате много повече от селяните. Пресметнете, пресметливецо мой, колко дни празнува народът и колко дни Вие като чиновник не работите през годината. Съберете Вашия летен отпуск от тридесет дни, прибавете Вашите половини от всички съботи през годината, както и Вашите ежедневни почивни часове, през които народът работи. Вашият работен ден едва надвишава половината от работния ден на народа. И така, като съберете всички Ваши почивки и ги сравните с народните, ще се засрамите и замълчите. Защото ще видите, че Вие почивате много повече дни в годината, отколкото народът.

И накрая още нещо, което е изключително важно. Вие празнувате, като прекарвате времето си в безделие и си почивате. А народът не празнува заради почивката. Тя е нещо второстепенно. С празнуването си народът призовава светците на помощ, сдружава Небето и земята, моли Бога да благослови онова, което е изработил. Защото народът знае, знае от хилядократно доказан опит, че неговият труд, колкото и упорит и продължителен

да е той, е напразен, ако милостивият Бог не ороси земята, ако не я огрее със слънце, ако не я запази от градушки, вредители и други беди.

Затова Ви моля да престанете да покварявате народната душа. Мълчете и се учете от народа, както народът се учи от Бога и от вековния си опит.

Мир Вам и поздрав!

ДО ХАДЖИ ЙОВАН, КОЙТО ПИТА: КОЕ Е НАЙ-ВАЖНО ЗА СПАСЕНИЕТО НА ДУШАТА?

И аз нещо ще те попитам, драги спътниче, и какъвто отговор ми дадеш -дал си го и на себе си.

И така, кое е най-важно за едно новородено дете - храната, топлината, къпането или грижите? Може би ще кажеш, че някое от тези неща е по-необходимо от другите, но трябва да признаеш, че и четирите са твърде важни за правилното развитие на детето.

Душата на повярвалия и покаял се човек е като току-що родено дете. Спомни си какво е казал Христос на Никодим за новото раждане на човека. За новородената душа е потребно и да се храни с Христовото учение, и да се очиства чрез поста и молитвата, и да се стопля от топлината на любовта към своя Създател, и да се пази от всички гибелни страсти чрез контрол на мислите и желанията. Но Спасителят не ни ли е заръчал чрез Своите апостоли: ако Ме любите, опазете Моите заповеди?² Не е казал: „опазете една заповед", а „опазете заповедите", т.е. всички заповеди. А Христовите заповеди се отнасят до нашите грижи за собствената ни душа. Не една грижа, а много.

Ти си известен овощар. Колко грижи трябва да положиш за една овошка? И нито една не пренебрегваш. Как тогава да пренебрегнем дори една грижа за нашата душа - единственото ни притежание, което гробът няма да погълне?

Ето, ти си сметнал, че за твоята душа е необходим дори хаджилък до Йерусалим. Това не е изрична Божия заповед, но все пак, от любов към Бога и заради спасението на своята душа, ти си предприел и този труд. Как ли тогава бихме посмели да пренебрегнем като маловажна дори само една заповед на нашия Спасител?

Мир и радост от Господа!

ДО ЕДИН ПАТРИОТ, КОЙТО КАЗВА: ДОСТАТЪЧНО Е ДА БЪДЕШ ДОБЪР СЪРБИН, А ВЯРАТА Е НЕЩО ВТОРОСТЕПЕННО

И аз казвам: достатъчно е да бъдеш добър сърбин, но по образа на най-добрите и най-славните сърби, които са се наредили в галерията от видни образи на световната цивилизация през последното хилядолетие. Не смея обаче да кажа като теб: вярата е нещо второстепенно. Защото тогава всички сърби биха ме изобличили в лъжа.

Ти си добър сърбин, ако имаш сладката душа на княз Владимир, твърдостта на Неманя, христорлюбието на св. Сава, ревността на Милутин, кротостта на Стефан Дечански, смирението на Урош, жертвеността на Лазар, юначеството на Страхиня, правдолюбието на Марко, сърцето на Юговичвата майка, вярата и упованието на Милица, благостта на Ефросина, милостта на Косовка девойка, търпението на поробените роби, прозорливостта на слепите гуслари, мъдростта на сръбските свещеници и монаси, свенливостта на народните девойки, вдъхновението на народните певци, даровитостта на народните занаятчии, изтънчеността на народните тъкачки и майсторките на вземо, яснотата и точността на народните умотворци, умереността на сръбските селяни, блясъка на сръбските кръстни слави.

Но не идва ли всичко това от вярата? Наистина и основата, и вътъкът на всичко изброено е вярата Христова. Ако нямаш нито една от изброените добродетели, а въпреки това се наричаш сърбин, тогава ти си само един претенциозен надпис над празен дюкян. А това, мисля, не желаем нито аз на теб, нито ти на себе си.

Да кажеш на някого: „Бъди добър сърбин, а вярата е нещо второстепенно“ - е все едно да кажеш на една овца: „Само бъди угоена, а пашата е нещо второстепенно“!

Никой не може да бъде добър сърбин, ако преди това не е добър човек. Но в света нито е имало, нито ще има друга някаква сила, която да може да направи човека съвършено добър, освен вярата Христова!

Следователно недей да желаяш сръбски патриотизъм без съдържание.

Да нямаш безумен човек за водач, нито сърбин без вяра за ортак.

Това ти пожелавам и те поздравявам!

ДО ЕДИН МЛАД ЧОВЕК, КОЙТО СТРАДА И ТАКА, И ИНАЧЕ

Твоето писмо много ме трогна. Няма да крия - плаках над него, препрочитайки го многократно.

Пишеш, че си отраснал, водейки живот на негодник. Бил си свикнал да крадеш. Но ловко си се пазил и всички са те хвалели като добър младеж. Веднъж обаче по време на поредната ти кражба хората са те усетили и са те погнали. Бягайки, ти си счупил крака си. Никой не научил твоята тайна. Извикали лекар. Лекарят казал, че с крака ти е свършено. Извикали и свещеник да прочете молитва. Молитвата, казваш, не помогнала на счупения та крак, но потресла душата ти. Спомнил си си за Бога, погнусил си се от своя безчестен живот. Разкажал си се и си се зарекъл да живееш по Божия закон. Как тогава казваш, че молитвата не ти е помогнала? Пробудила те е, възкресила е душата ти. А това именно е главното. Платил си за душата си с единия си крак. Евтино си платил. Бъди спокоен!

Но това не е всичко. Когато си се оправил, започнал си усърдно да се молиш на Бога. Тогава някакви хора те обвинили в магьосничество и си бил наказан от властите. Това съвсем те е смутило и ти пишеш и питаш: какво означава всичко това?

Това означава, че пътят, който води в Царството Божие, е тесен. Спасителят е предупредил за това всички, които искат да тръгнат след Него и то не трябва да те изненадва. Вършиш ли зло, ще те накаже Бог; вършиш ли добро, може да те накажат хората. Правиш ли зло, може хората и да те похвалят, но Бог ще те накаже. Правиш ли добро, може хората и да те накажат, но Бог ще те възнагради. Христос е вършил само добро и все пак са Го разпнали.

Не дръж сметка за хората. Стреми се към Бога. Дал си единия крак за душата си. Ако стане нужда, дай и цялото си тяло. И пак евтино ще платиш. Защото ще дадеш леш за скъпоценен бисер.

Не се бой! Само напредвай по пътя, по който си поел.

Бог да ти помага!

ДО ЕДНА ЖЕНА, ИЗМЪЧВАНА ОТ ТЕЖКА СКРЪБ

Пишеш, че те гнети някаква непреодолима и необяснима скръб. Тялом си здрава, къщата ти е пълна, но сърцето - празно. По-точно сърцето ти е изпълнено с мрачно униние. Принуждаваш себе си да посещаваш забави и веселби, но това още повече увеличава скръбта ти.

Внимавай много, това е опасна болест. Тя може напълно да умъртви душата ти. Такава скръб Църквата смята за смъртен грях, понеже, според апостола, има два вида скръб: скръб, която е по Бога и произвежда покаяние за спасение, и световна скръб, която докарва смърт. Очевидно твоята скръб е от втория вид.

Скръбта по Бога обхваща човека, когато той си спомня за своите грехове и се кае, и вика към Бога. Или когато някой тъгува заради греховете на други хора. Или когато някой има ревност за вярата Божия и с тъга вижда как хората отпадат от нея. Такава скръб Бог обръща на радост. За това е говорел Павел, описвайки апостолите и всички истински служители Христови: огорчават ни, а ние винаги сме радостни. Радостни са, защото чувстват силата и близостта на Бога и получават утеха от Него. Така казва и Псалмо-певецът: Спомних си за Бога и се зарадвах.

Скръбта на светците прилича на облаци, през които сияе слънцето на утехата. А твоята скръб прилича на слънчево затъмнение. Сигурно имаш много дребни грехове и прегрешения, които си считала за незначителни, за които не си се покаяла и които не си изповядала. Като някаква стара паяжина те са омотали сърцето ти и са направили гнездо за тази голяма скръб, която злите демонски сили със злорадство подклаждат в теб. Затова прегледай целия си живот, изпитай безпощадно себе си и изповядай всичко. Чрез изповедта ще очистиш и проветриш дома на душата си. И в теб ще нахлуе свеж и здрав въздух от Божия Дух. След това започни храбро да вършиш всичко, което е добро. Започни, да кажем, с милостиня в името Христово. Запомни - в името Христово. Христос ще види и ще почувства това, и скоро ще ти дари радост. И то такава неизказана радост, която само Той дава и която никаква тъга, мъка или демонска сила не може да помрачи.

Чети Псалтира. Това е книга за скръбни души, книга на утеха.

Господ нека скоро да те зарадва!

ДО ГОСПОДИН П. Й., КОЙТО ПИТА: ЗАЩО ПРЕД ИКОНИТЕ СЕ ПАЛИ КАНДИЛО?

Първо, защото нашата вяра е светлина. Христос е казал: “Аз съм светлината на света.” Светлината на кандилото ни напомня за светлината, с която Христос озарява нашите души.

Второ, за да ни напомни за светлия лик на онзи светец, пред когото палим кандилото. Защото светците са наречени синове на светлината.

Трето, за да ни служи като укор за нашите тъмни дела, за злите ни помисли и желаниа, да ни зове към пътя на евангелската светлина. И така да се потрудим с ревност над заповедта на Спасителя:” Тъй да светне пред човеците светлината ви, та да видят добрите ви дела и да прославят Небесния ваш Отец”.

Четвърто, за да бъде това нашата малка жертва Богу, Който цял се е пожертвал за нас. Един мъничък знак за нашата голяма благодарност и светла любов към Онзи, от Когото просим в молитвите си живот, здраве, спасение и всичко онова, което само безграничната небесна любов може да даде.

Пето, за да плаши злите сили, които ни нападат, понякога дори и по време на молитвата, и отвеждат мислите ни далеч от нашия Творец. Защото злите сили обичат мрака и бягат от всяка светлина, особено от онази, която е предназначена за Бога и Неговите угодници.

Шесто, за да ни подтикне към саможертва. Както елеят и фитилът горят в кандилото, покорни на нашата воля, така и нашите души да горят във всички страдания с пламъка на любовта, винаги покорни на волята Божия.

Седмо, за да ни научи, че както кандилото не може да се запали без нашата ръка, така и сърцето ни, това вътрешно кандило, не може да се запали без светия огън на Божията благодат, дори и да е изпълнено с всички добродетели. Защото всички наши добродетели са само гориво, а огънят, който ги запалва, е от Бога.

Осмо, за да ни напомня, че Творецът на света е сътворил преди всичко светлината, а после, по ред, всичко останало. „ И рече Бог: Да бъде светлина. И биде светлина.” Така и в началото на нашия духовен живот първо трябва да засияе в нас светлината на Христовата истина. От нея след това у нас се създава, никне и расте всяко добро.

Христовата светлина нека просвети и Вас.

ДО СИНА, КОЙТО Е ПАДНАЛ ПОД РОДИТЕЛСКА КЛЕТВА

Пишеш, че си се скарал с баща си, че си се отделил от него и че при делбата той те е проклел. И питаш дали тази клетва има някакво значение. Има, без съмнение. Как би могла да няма значение родителската клетва? И от по-малки неща, дори от обикновени помисли бива разтърсен духовният свят, а камо ли от праведно изречените родителски клетви. Праведният Ной проклел Хамовото потомство поради това, че Хам се присмял на своя баща Ной. И това проклятие се проявява и тегне и до ден днешен над чернокожите племена, над хамитите.

И в тукашната земя наскоро се изпълни една страшна майчинска клетва. Една майка укорявала своя развратен син. Изпадайки в гняв, той я наругал. Майката го укорила и за това, и тогава той я ударил с тояга. Заплакала тя, занареждала и в своята болка изрекла такава клетва срещу своя син: „Сине-несине, както аз днес охкам и ридая, така и ти да охкаш и ридаш в най-радостния ден от твоя живот“. След известно време майката умряла, а синът останал неразкаян и неопростен. Но майчината клетва се изпълнила. В деня на неговата сватба - най-радостния му ден - сватовете гърмели с пушки. Един заблуден куршум улучил младоженеца и той започнал да охка и риде. Смъртта сложила край на неговите вопли и на неговия живот.

Христос е потвърдил прастарата Божия заповед за почит към родителите, изричайки с пречистата Си уста: Почитай баща си и майка си. И така, никой да не мисли, че тази заповед е Моисеева, а не Христова.

Но ако някой родител, езичник или безбожник, изрече клетва срещу своя син заради това, че синът е християнин, такава клетва би паднала върху главата на родителя, а не на сина. В твоя случай обаче виновен си ти и клетвата остава върху теб. Затова побързай и измоли от баща си, докато е още жив, да снесе клетвата от теб и да те благослови.

За да ти бъде добре и да живееш дълго на земята.

Бог нека ти е на помощ!

ДО СТУДЕНТА, КОЙТО ПИТА: КОИ СА БЕДНИТЕ ДУХОМ?

Блажени са бедните духом, защото тяхно е царството небесно - казва Господ Иисус Христос. Тези думи те смущават. Смущението ти идва от това, че бъркаш скудоумието на слаборазвитите хора с духовната бедност, която Христос хвали.

Духовната бедност, или съкрушението, е характерна за най-добрите умове, които е имало човечеството. Тя е съзнание за собствената ни нищожност пред Божието величие, за нашата нечистота пред чистотата на Твореца, за пълната ни зависимост от безграничната Божия сила.

Цар Давид казва за себе си: *аз съм червей, а не човек*. А цар Давид не е бил скудоумен, а човек с богат и гениален ум. Неговият син, премъдрият Соломон, пише: *Надявай се на Господа от все сърце и не се осланяй на твоя разум*. Това именно означава да бъдеш беден духом: да се повериш изцяло на Бога, а на себе си да не вярваш.

Блажен е онзи, който може искрено да изповяда: *моята сила е нищожна, моят разум е слаб, волята ми е колеблива* - Господи, помогни ми!

Беден духом е светецът, който - като апостол Павел - може да каже: *нищо не знам, освен Христос!*

Беден духом е ученият, който - като Нютон - признава, че неговото незнание е безкрайно по-голямо от неговото знание.

Беден духом е богаташът, който - като богатия Иов - казва: *гол съм дошъл на този свят, гол ще си отида от него*.

Свети Сава, крал Стефан Дечански и княз Лазар са се чувствали бедни духом. Но какво говоря? Та всички апостоли, светци и праведници, заедно с милионите благочестиви люде от Божия народ, са считали себе си за бедни духом. Затова са станали, съгласно Божието обещание, наследници на Небесното Царство.

Смятай за беден духом не онзи човек, чиито знания са ограничени, а онзи, който не се хвали със знанието си.

Духовната бедност е пълната противоположност на високомерието и самохвалството. От глупавото и преглупаво високомерие и от гибелното самохвалство иска да ни опази Христос, когато облажава бедните духом.

Мир на теб и радост от Господа!

ДО ВДОВИЦАТА, ИЗМЪЧВАНА ОТ ТЪГИ И ГРИЖИ

Тъгуваш по починалия си съпруг. Тревожиш се за децата. Плачеш ден и нощ. В душата ти - смут и мрак. Пред очите ти - мъгла и неизвестност.

Бъди храбра. Не се страхувай! Кажы си: моят съпруг принадлежеше първо на Бога, а след това на мен; и децата ми - първо са Божи, а след това мои. Ако опитният градинар изскубне един стрък цвете, това означава, че е трябвало да го направи. Той знае причините. А една от причините е тази - да напредват по-добре околните цветя. Отсега и ти с децата ще напредваш по-добре духовно. Твоите мисли ще се въздигат от земното към небесното. Душата ти ще се прилепи по-силно към Бога. Духът ти ще триумфира над тялото. Смъртта няма да бъде вече страшна за теб. Предишната суета ще ти стане смешна. Ще престанеш да гледаш на този свят като на родина на истинско и трайно щастие. Следователно ще получиш многостранна духовна печалба. Знай, че Бог зида и когато руши.

За децата не се тревожи. Само прави това, което е по силите ти. Останалото повери на техния и твоя Творец. Възложи на Господа грижите си и ще усетиш, че твоят кръст е лек. Имало е и има овдовели майки с много тежки кръстове. Ще ти опиша един твърде тежък случай.

В началото на световната война германците убиха един мой познайник, убиха го пред дома му край Дрина. Къщата му запалиха, а жена му и шестте им невръстни деца прогониха от това място.

Оттогава бяха изминали дванадесет години. Един ден в Скопие пред мен неочаквано застана млад чиновник от железниците и ми се представи като син на моя загинал познат. Зарадвах се много и със страх попитах: дали още някой от тях седмината е жив? Той весело ми отвърна:

- Слава Богу, всички сме живи и здрави! Двама сме на държавна служба, двама се занимават с търговия, по-голямата ни сестра е омъжена, а по-малката живее с майка в Б.

Тогава започна да ми описва всички претърпени от тях мъки и страхотии. Как вървели пеш, по-точно се лутали из цялата страна от Дрина до Битоля. Глад, болести, арести, ношуване по гари, по механи, край пътища. Свърх всичко - страх, неизвестност, чужди краища. Но накрая - победа и слава. Съхранена чест, и разум, и живот, и вяра. Нужно ли е да продължавам? Мисля, че борбите и победите на тази майка с шестте сирачета са по-славни и по-прекрасни от Наполеоновите.

И на теб Бог ще помогне. Не Го забравяй и Той няма да те изостави. Ще победиш и победата ще ти бъде сладка вовеки веков.

Мир на теб и благословение от Бога!

ДО ПЕНСИОНЕРА С. П., КОЙТО ОБЯСНЯВА ПО СВОЙ НАЧИН КИТАЙСКО-ЯПОНСКАТА ВОЙНА

Трябва да призная: Вашето тълкувание за настоящата война между китайците и японците ме учуди. Казвате: военната заплаха от Европа е отклонена, Войната е пренесена на обратната страна на Земята - там, където е нощ, когато при нас е ден. И Вие, ликувайки, предричате мир на Европа.

Нима мирът Ви е сладък, когато слушате за война между хората на който и да е край на света? Нима Ви се услаждат храната и пиетието, веселието и киното, смехът и шегите, когато отправите мислите си към манджур-ските полета и видите премръзналите, окървавени, изгладнели, озверени хора, потомци на същия прародител, от който произхожда и Вашият народ, и Вие самият? Всяка вечер слушате радио и мислите, че от онова, което то плещи в ушите Ви, ставате по-мъдър. Най-важното, което радиото би могло да предаде в наши дни, е вопълът на хилядите ранени, предсмъртният стон на хилядите умиращи, риданието на майките, вдовиците и децата в две велики държави. Всички те са хора като Вас - живи души, жадни за живот и щастие. И над тях грее същото слънце, което е и над Вас. И тях, както и Вас, гледа просълзеното Божие око.

Следователно не е време за ликуване, а за скръб. И то скръб не на един или двама души, а на народи, племена и държави. Щом европейските управници обявяват национален траур по повод смъртта на някой Бурбонски или Савойски принц, то защо тогава забравят да провъзгласят траур по повод насилствената смърт на хиляди и хиляди човешки същества, всяко от които е принц в очите на Твореца? Ако европейските народи бяха наистина просветени, те биха обявили траур заради войната в която и част на земното кълбо да се води тя. В знак на скръб и състрадание биха затворили кафенетата и игралните зали, казината и киносалоните и биха забранили всички налудничави увеселения, докато трае проливането на кръв между братя и съседи. Как биха се радвали небесата, ако славяните първи биха въвели този ред!

Вие може би ще се присмеете на това, което Ви пиша. Знаем. И Пилат би се присмял. Но знаем, че Христос не би се смял.

А що се отнася до Вашето пророчество, че на Европа е осигурен мир благодарение на това, че огънят на войната се е разгорял далеч от нея, бъдете много внимателни. Когато огънят гори в единия край на гората, не може ли вятърът да пренесе искрата и в другия?

Мир и милост от Бога!

ДО УЧАСТНИКА ВЪВ ВОЙНАТА ЙОВИЦА Н., КОЙТО РАЗКАЗВА ЗА ОБРЪЩАНЕТО СИ КЪМ ВЯРАТА В БОГА

Пишеш за чудото, което ти се е случило през войната. На бойното поле раздавали на войниците Новия Завет. Малки книжки, добре подвързани. Взел си една и ти. И язвително си отбелязал: тук ни трябват стомана и олово, а не книги; и ако стоманата не ни спаси, книгите със сигурност няма да могат. Такава забележка си направил, понеже до този ден за нищо не си се уповавал на Бога. Гледал си на вярата като на някакво старо наметало, което човешкият керван от памтивека мъкне без полза със себе си.

Все пак си взел книжката и си я сложил в джоба от лявата си страна. Какво се случило после? Ти сам казваш: чудо Божие; и аз потвърждавам. Същия този ден започнало ожесточено сражение. Около теб падали ранени. Изведнъж си паднал и ти. Ударил те е куршум. Хванал си се с ръка за лявата страна. Очаквал си да потече кръв. Когато си се съблякъл, намерил си куршума в онази книжка, насочен точно към сърцето. Разтреперал си се целият като трескав. Пръст Божи! Светата Книга ти е спасила живота от стоманата и оловото. Ти смяташ този ден за ден на твоето духовно раждане. Оттогава си започнал да се боиш от Бога и внимателно да изучаваш вярата. Все пак не е старо наметало. И не напусто я носи керванът на човечеството.

Бог със своята милост ти е отворил очите. Писано е: Бог обича праведните, а грешните милува. Някои са изгубвали във войната тялото си, а някои - душата. Първите са изгубили по-малко. А някои са придобили душите си. Те са истинските победители. Имало е хора, които са отишли на война като вълци, а са се върнали като агнета. Познавам доста такива. Това са онези, които като теб чрез някой чудесен случай са почувствали, че невидимият Бог крачи до тях. Както е казал славният Псалмопевец: Винаги виждах пред себе си Господа, защото Той е от дясната ми страна; няма да се поклатя. Четеш ли Псалтира?

И ако ти, тогава неверник, си почувствал как Всевишният се намесва в човешкия живот, то колко ли повече това важи за вярващите и благочестивите.

Мир и радост от Господа!

ДО ЕДНО БЛАГОЧЕСТИВО СЕМЕЙСТВО, КОЕТО ПИТА: КАК Е ВЪЗКРЪСНАЛ ХРИСТОС?

Нима не е достатъчно да знаем, че Христос е възкръснал? Защо да се измъчваме от въпроса: как е възкръснал? Но тъй като вие, скъпи мои, питате от любов и възхищение, а съвсем не от съмнение, и този ваш въпрос ми е мил.

Както на изток слънцето изгрява изведнъж и денят заема мястото на ноша; както докосват електрическият ключ в тъмна стая и изведнъж настава светлина; така е станало и възкресението на Господа от смърт към живот. Безумно и мигновено.

И сега ли продължавате с любопитство да питате: как? Мисля, че така, както в началото на Сътворението светлината се е появила сред всеобщата тъмнина. Непросветените хора си мислят: каква ли страшна фабрика е била нужна, за да произведе светлина в света? Колко ли огромни трябвало бъдат машините в тази фабрика? И колко ли милиона конски и слонски сили са били нужни, за да приведат в действие тези машини? И колко ли милиони и милиони години е трябвало те да работят, докато накрая бликне светлина? Никаква фабрика, никакви машини, никакви милиони сили, нито години - изобщо никакво усилие. Само едно мощно слово и светлината се е появила и е изпълнила целия свят. Рече Бог: *да бъде светлина. И биде светлина.* Дори не е казал дума, която да прозвучи, а само е помислил, защото Божията мисъл е същото, каквото е и речта. И помисли Бог: *да бъде светлина; и биде светлина.* Безшумно и мигновено.

Такова е било и Христовото възкресение. Така се е появила тази нова светлина, която е осветила за разумните хора духовния свят. Както физическата вселенска светлина е открила за очите физическия свят, така и светлината на Господнето възкресение е открила на всички разумни хора духовния свят, родината на безсмъртните духове. Затова физическата светлина е по-ярка от духовната. И едната, и другата са се появили безшумно и мигновено по всемогъщата воля на Твореца, по Неговия всемъдър план, по новата неизказана милост и любов.

Вие сте чували как надарените хора с чудна лекота и бързина сътворяват велики и гениални творби. А колко ли повече Дарителят на всички дарби, Творецът на всички гении? Нима не сте чели с каква лекота и бързина Господ е възкресил Яировата дъщеря или сина на наинската вдовица? Или Лазар във Витания? Каза слово - и стана! Защото у Бога няма да остане безсилна ни една дума, също както и мисъл.

Така Христос е възкресил и Себе Си. Още по-леко и още по-бързо. И без дума.

А сега ви моля, скъпи чеда, като знаете, че Христос е възкръснал, мислете повече над въпроса как и вие да заслужите възкресението. Та Той да възкреси и вас.

Понеже Той възкръсна заради вас; за да засвидетелства, че и вие ще възкръснете чрез Него и ще бъдете подобни Нему във вечна слава и красота.

И така, поклонете са на възкръсналия Господ и запейте утринната песен:
Твоето възкресение, Христе Спасителю, ангелите възпяват в небесата;
удостой и нас с чисто сърце да Те славим на земята!

ДО ЕДИН РУСКИ ВЕТЕРАН, КОЙТО ОПЛАКВА СВОЯТА РАЗПЪНАТА РОДИНА

Утеши се, драги братушка! Христос воскресе! И ние плачем с теб; утеши се. И ние, всички православни, плачем за светата Христова Русия. На първо място православните славяни. Но не само славяните. Преди две години сръбски поклонници попаднали на пасхалната литургия в Назарет. Служел свещеник арабин. След службата той произнесъл проповед. Говорил за възкресението на Господа и за страданието на руския народ. Плакали арабите, плакали и сърбите. Накрая, бършейки сълзите си, свещеникът възкликнал: „Но ние, арабите, твърдо вярваме, че ще бъдем свидетели на ново Христово възкресение чрез Русия!" Настанала чудна гледка. Целият народ викал през сълзи на висок глас: амин! амин! амин!, ръкопляскайки и тропайки с крака.

Утеши се, драги братушка! Христос воскресе! Не питай: защо Бог мъчи Русия? Писано е: ” Господ наказва, когото обича”. И бичува: Точно така пише, че милостивият Бог бичува онзи, когото обича, в земното царство, за да го прослави в Небесното. Бичува го, за да не се прилепи към земната гнилоост, към светските кумири, към измамните идоли на човешката сила, вещина и богатство, към преходните сенки и нездравите съблазни.

Без големите страдания Православието не би пренесло Божията истина през такива пропасти и през мрака на десетките векове, не би преминало такъв дълъг, изпълнен с препятствия път, запазвайки в чистота истината и светлината. Без страдания Православието не би опазило чистотата си дори и сто години. За деветнадесетте си столетия то никога не е имало дори едно цяло столетие мир и свобода - без гонения, без бичуване, без робство, без огън, страх и ужас. Другите религии не разбират това. Еретиците не го разбират. Нито един от народите, които са избрали за свой идеал щастието на земното царство, не схваща и не разбира какво се случва днес с православна Русия. Това разбират само прозорливите, които виждат вечното и безсмъртно Христово Царство като реалност. Но и прозорливостта е дъщеря на страданието.

Утеши се, драги братушка! Утеши се с Христовото възкресение. Не роптай срещу безбожниците, които тормозят руския народ. Все едно е дали ще бъдат комунисти или монголци. Идолопоклонци са и едните, и другите. Монголците се кланят на идоли от материя, сегашните потисници на Русия се кланят на идола на материята. Те се кланят на материята, на индустрията, на държавата като на божество. Те наричат себе си атеисти и право казват. И ако се наричаха идолопоклонци, пак не биха сбъркали. Но ти, като говориш за руското нещастие, не забравяй, че не потиснатите, а потисниците са днес най-нещастните същества по руската земя. Не ги осъждай, съжалявай ги! Защото ще изсъхнат като трева, слизайки един по един от власт и изгубвайки се от човешката памет. Те са Божии аргати, макар и да не виждат това. Те наливат вода в Христовата воденица. Със своите хули срещу Христос те работят за Христос. Сега не им е дадено да видят това. Но когато изчезнат като сенки, тогава ще видят. И ще заплачат горчиво, защото няма да получат нищо освен проклятие. Защото надницата им е изцяло изплатена тук, на земята, във вид на преходна сила и власт. А ти не плачи, а се радвай. Настанала е голяма жътва на души в Русия. В тези дни многострадалният руски народ пълни Рая много повече от който и да е друг християнски народ по света.

Радвай се: Христос воскрес !

ДО СКРОМНИЯ ЧИНОВНИК Т.; КОЙТО СЕ ОПЛАКВА ОТ ГОРДЕЛИВИЯ СИ ПРИЯТЕЛ

Пишеш, че през тази година Великденските ти празници са били помрачени. Какво се е случило? Твоят най-близък приятел получил високо назначение. Отначало си се зарадвал на това. Но само след няколко седмици той започнал да страни от теб. Не отговаря на писмата ти, разговаря с теб студено и кратко, оставя те да чакаш дълго пред канцеларията му, а зад гърба ти се изказва презрително за теб. Не можеш да го познаеш. Къде остана онзи мил човек? Арабите биха казали: погълнал го е столът му.

Ако искаш, прочети му това, което ще ти напиша. Имало в Арабия двама приятели. Всяка вечер те седели край огъня на трикраки столчета и разговаряли. Случило се обаче, че единият от тях станал шейх. Преселил се в каменен палат и седнал на висок седефен престол. Много народ идвал да се поклони на новия владетел. Изпълнен с радост, дошъл да го поздрави и старият му приятел. Но горделивият шейх не пожелал да го пусне веднага при себе си, а го оставил да чака пред портите много дни. Накрая наредил да го доведат. Скромният му приятел влязъл, а шейхът още повече се изпъчил на седефения престол. Приятелят му веднага разбрал всичко и нарочно започнал да се оглежда наоколо, сякаш не го виждал. Шейхът се ядосал и сърдито попитал какво търси.

- Теб търся, човече, къде си ти? - отговорил приятелят му. И тъжно добавил: - Докато седеше на малкото столче, столът не се виждаше от човека, а сега ето - човекът не се вижда от стола.

Това се е случило и с твоя приятел. Изгубил се е човекът във високия стол. Но в живота това е толкова често явление, че твоят гняв изглежда смешен. За хората е по-трудно да запазят себе си на върха, отколкото в низините.

О, човече, прах земен! С какво се гордееш? С нищожеството си в живота или с нищожеството си в смъртта? За един гръцки държавник се разказва, че имал обичай всяка сутрин да се кланя в две посоки. Ту в едната, ту в другата. Запитан на кого се кланя, той отговорил: „На Бога и на народа. Защото всичко, което имам, е или от Бога, или от народа“.

О, човече, секунда във времето и милиметър в пространството! С какво се гордееш? Казано е в Светото Писание: *Всеки горделив по сърце е гнусота пред Господа*. И още: *Бог се противи на горделиви*. И ако искаш, ето още: *Пред погибел гордост върви*. Със своята гордост ти си обявил война на Всеомогъщия и Вечния. Атомът е въстанал срещу Безграничния. Секундата се е разбунтувала срещу Безсмъртния. Нима твоето поражение не е очевидно и за мравките? Изненадващо ще те сполети падение и срам. Затова: опомни се, покай се, отрезви се, освести се, дръж се подобавашо. Бъди човек! Да бъдеш човек е по-достойно, отколкото да бъдеш цар. Това е по-сияйно от всички корони и по-важно от всички престоли.

Това е поуката за твоя приятел. А на теб - здраве и мир от Бога! Честито Възкресение!

ДО ПРИЯТЕЛИТЕ ОТ ЕДНА БОЛНИЦА: КОЙ МИ СВИДЕТЕЛСТВА, ЧЕ ХРИСТОС Е ВЪЗКРЪСНАЛ?

Свидетелства ми преди всичко моята съвест. След това разумът и волята. Съвестта ми говори: неизмеримите Христови страдания за спасението и доброто на хората не могат да бъдат възнаградени с нищо друго, освен с възкресение и небесна слава. Неизказаните страдания на Праведника са увенчани с неизказана слава. Това ми носи удовлетворение и мир.

Моят разум ми говори: Без сияйната възкресна победа цялото дело на Божия Син би останало в гроба, цялата Негова мисия би била напразна.

Моята воля ми говори: Христовото възкресение ме спасява от колебливото люшкане между доброто и злото и ме насочва решително към пътя на доброто. И още: то ми свети по този път, дава ми вдъхновение и сила.

Освен тези три гласа, които вътре в мен ми свидетелстват едно и също, имам надеждни свидетели и извън мен. Това са славните жени мироносици, това са дванадесетте велики апостоли, това са петстотинте други свидетели; всички, които след Възкресението са Го видели и слушали - не насън, а наяве, и не за една минута, а в продължение на цели четиридесет дни. И пламенният Савел, най-големият еврейски гонител на християните, и той ми свидетелства, че посред бял ден е видял светлината на възкръсналия Господ, че е чул Неговия глас и послушал Неговата заповед. От това свое свидетелство Павел не е искал да се отрече дори и след тридесет години, дори и в часа, когато в Рим Нероновият меч се е спускал над главата му. Свидетелства ми и свети Прокопий, римският военачалник, който се бил отправил да унищожи християните в източните провинции и на когото живият Христос изненадвало се явил по пътя и го обърнал към Себе Си. И Прокопий, вместо да посича християните, сам се оставил да бъде посечен за Христос. Свидетелстват ми още и хилядите мъченици, пострадали заради Христос през вековете по арените и тъмниците - от йерусалимските до балканските мъченици, та дори наши дни - до най-новите руски мъченици. Свидетелстват ми и всички праведни и добри души, които често срещам в живота и които се радват, като чуват за Христовото възкресение от мъртвите. То е в съзвучие с тяхната съвест, то разтърсва душите им, радва сърцата им.

Приемам свидетелство и от грешниците и враговете Христови. От самия факт, че те - грешните и злобните - отричат Христовото възкресение, аз добивам увереност в обратното. При всеки съд се взема предвид благонадеждността на свидетелите и съобразно с това се преценява ценността на тяхното свидетелство. Когато трезви, чисти и свети свидетели твърдят, че Христос е възкръснал, аз радостно приемам тяхното свидетелство за истинско. А когато нечисти, неправедни и грешни отричат Христовото възкресение, с това те потвърждават свидетелството на

първите и още повече ме уверяват във възкресението на моя Господ. Защото отрицанието им е плод на злоба, а не на знание.

Свидетелстват ми още и многото народи и племена, които чрез вярата във възкръсналия Господ сами възкръснаха от дивачество за просветеност, от робство за свобода, от калната локва на покварата и умственото помрачение за светлината на Божиите деца. И възкресението на сръбския народ ми свидетелства за Христовото възкресение.

Та дори и самата дума „възкресение“ ми свидетелства за същото. Защото без Христовото възкресение не би имало такава дума в човешкия език. Когато Павел за пръв път я изрекъл в културната Атина, атиняните били изненадани и объркани.

И така, чеда Божии, отвърщам на вашия поздрав: Воистину Христос воскрес!

ДО ЕДНО ПРАВОСЛАВНО СЕСТРИНСТВО: ЗА СЕДЕМТЕ ХРИСТОВИ СЛОВА, ИЗРЕЧЕНИ ОТ КРЪСТА

Искате да знаете значението на онези седем слова, които Господ е изрекъл от кръста. Нима не са ясни? Първото слово: *Отче, прости им, понеже не знаят, що правят.* С тези думи Господ първо е показал милостта си към Своите убийци, чиято злоба не стихнала дори по време на кръстните Му мъки. И второ, провъзгласил от върха на Голгота една известна, но често забравяна истина, а именно - че злодейците никога не знаят какво вършат, убивайки праведника, те всъщност убиват себе си, а праведника прославят. Погазвайки Божия закон, те не виждат воденичния камък, който невидимо се спуска над тях, за да ги смаже. Подигравайки се на Бога, те не виждат как лицата им се превръщат в скотски муцуни. Опиянени от злото, те никога не знаят какво вършат.

Второто слово: *Истина ти казвам: днес ще бъдеш с Мене в рая.* Тези думи са отправени към покаялия се на кръста разбойник. Те са много утешителни за грешниците, които се покаяват поне в последния час. Божията милост е неизказано голяма. Господ изпълнява своята мисия и на кръста. До последния си дъх спасява онези, които показват и най-малкото желание за спасение. Третото слово: *Жено, ето син ти!* Тъй каза Господ на Своята майка, която стоеше под кръста с разпъната душа. А на свети апостол Йоан каза: Ето майка ти! С тези думи Той показа синовната грижа, която всеки дължи на родителите си. Ето, виж - Онзи, Който е дал на хората заповедта: Почитай баща си и майка си, Сам изпълнява Своята заповед до последния Си час.

Четвъртото слово: *Боже Мой, Боже Мой! Защо си ме оставил?* Тези думи свидетелстват колкото за немощта на човешката природа, толкова и за Божията прозорливост. Защото страда човекът. Но под човешкото страдание има една тайна. Вижте, единствено тези думи са могли да съкрушат ереста, която в по-късните времена е разтърсила Църквата и която неправилно е учила, че на кръста е страдало Божеството. А Вечният Син Божи тъкмо затова се е въплътил като човек, за да може като човек, с тяло и душа, да пострада за хората и да умре за тях. Защото ако в Христос е страдало Божеството, това означава, че Божеството в Христос е умряло. А това е недопустимо дори и да се помисли. Вникнете колкото е възможно по-дълбоко в тези велики и страшни думи: Боже Мой, Боже Мой! Защо си ме оставил?

Петото слово: *Жаден съм.* Христос пролял много кръв. Оттук и жаждата. От запад слънцето вече било напекло лицето Му и заедно с другите мъки Му причинявало страшни страдания. Естествено било да е жаден. Но, Господи, дали наистина си жаден за вода, или за любов? Дали си жаден като човек или като Бог, или и едното, и другото? Ето, римският легионер Ти дава гъба, напоена с оцет. Единствената капка милост, която си

получил от хората за трите часа висене на кръста. Римският войник смекчава Пилатовия грях - греха на римското царство спрямо Тебе - макар и с оцет. Затова Ти ще разориш римското царство, но на негово място ще съзидаш ново.

Шестото слово: *Отче! В Твоите ръце предавам духа Си.* Синът предава духа Си в ръцете на Своя Отец. Да се знае, че е дошъл от Отца, а не по Своя воля, както са го обвинявали евреите. Но тези думи са изречени още и затова, за да ги чуят и разберат будистите, питагорейците, окултистите и всички онези философи, които баснословят за прераждането на душите на мъртвите в други хора или животни, или растения, или звезди и минерали. Отхвърлете всички тези фантазии и вижте къде отива духът на умрелия праведник: *Отче! В Твоите ръце предавам духа Си.*

Седмото слово: *Свърши се!* Това не означава: „свърши животът“. Не, то означава: завърши мисията на изкуплението и спасението на човешкия род. Завърши и се запечата с кръвта и смъртта тук на земята божественото дело на единствения истински Месия. Свърши се мъката, а животът едва сега започва. Завърши трагедията, но не и драмата. На ред е последният величествен акт: победата над смъртта, възкресението, славата.

ДО ЕДНА ОБРАЗОВАНА ДЕВОЙКА: ЗА ПЕТТЕ ИИСУСОВИ РАНИ

Пишеш ми, че си чула от стари жени някаква „приказка“ за петте Иисусови рани и питаш как се е появила тя. Олеле, дъще, чети Евангелието! Олеле, сърби, не се посрамвайте пред Небето и земята с непознаване на своята вяра! Оставете всяко друго учение и четиво, докато първо не научите онова, което е най-важно и спасително. На първо място е науката за вярата, а след това са всички останали науки. В Англия всеки чете Светото Писание. И държавниците, и политиците, и писателите, и обикновените работници се стараят да осолят с думи от Светото Писание всички свои разговори, беседи, статии, книги, та да потвърдят и украсят своите човешки слова с Божествените слова като стъклени гердани с диаманти.

А петте Иисусови рани не са просто думи, а страшна действителност. Затова за тях трябва да знаеш повече. Две рани на ръцете, две рани на нозете, една - в ребрата. Всичките пет рани - от черно желязо и от черен грях човешки. Прободени са ръцете, които са благославяли. Прободени са нозете, които са вървели и водили по единствения правилен път. Прободени са гърдите, от които в охладнелите човешки сърца се е изливал огънят на небесната любов.

Синът Божи е допуснал да пронижат с желязо Неговите ръце заради греха на множество ръце - гори от ръце, които са убивали, крали, палили, грабили, вършили насилия. И да прободат нозете Му, заради греха на много нозе - гори от нозе, които са бързали за зло, които са съблазнявали невинността, потискали правдата, осквернявали светините, потъпквали доброто. И да прободат гърдите Му заради многото вкаменени сърца - планини от каменни сърца, в които се е раждала всяка злоба и безбожие, хулни помисли и скотски желаня, в които през всички векове са съзрявали пъклени планове на брат срещу брата, на съсед срещу съседа, на хората срещу Бога.

Иисусовите ръце са прободени, за да се изцерят от грешните дела всички ръце; Иисусовите нозе са прободени, за да се отвърнат от лошите пътища всички нозе; Иисусовите гърди са прободени, за да се умие от грешни желаня и помисли всяко сърце.

Когато страшният английски диктатор Кромвел започнал да отнема манастирските имоти, а самите манастири да затваря, народното негодувание по английската земя се изляло в литийно шествие от няколкостотин хиляди души. Отпред носели хоругви с надпис: „Пет рани Иисусови“, пеели духовни химни и извършвали богослужения под открито небе. Страшният диктатор се изплашил. Изплашил се от хоругвите повече от всичко друго и смекчил своето насилие.

Нека петте Иисусови рани те научат, девойко, да приковаваш своите пет сетива към Живия Бог. Петте Иисусови рани са пет извора на пречиста кръв, с които е умит човешкият род и земята е осветена. От тези пет извора е изтекла кръвта на Праведника, цялата - до последната капка. Чудотворящият Господ, Който е умножил петте хляба и с тях е наситил пет хиляди гладни, непрестанно, върху хиляди олтари умножава тази Своя пречиста Кръв и с нея храни и пои милиони вярващи. Това е Светото Причастие, дъще Иисусова.

Подслони се духом на Велики Петък край Светата Божия Майка под кръста, та и теб да умие животворната кръв от петте Иисусови рани. И с очистена и оживотворена душа да можеш в Неделя заедно с мирносолиците радостно да извикаш: Христос воскрес!

ОТ ЙЕРУСАЛИМ НА РАЗПЕТИ ПЕТЪК

Ето че настъпи денят на най-голямото престъпление, извършено някога под слънцето. Ден на страх и срам за човешката съвест до края на времето. На този ден вярващите имат обичай да извървяват мислено или с нозете си пътя на страданието - пътя, по който Господ, носейки кръста Си, е вървял към Голгота.

Тръгнахме от Гетсимания, изкачвайки се нагоре. Отбихме се в дома на Йоаким и Ана, родителите на Родителката. Мислехме за нея, за майката на великото страдание. Дали е вървяла в онова страшно шествие? Не. Ще видим това по-късно.

Дворецът на Пилат. Вървим сякаш по пепелта на угаснал вулкан, но огънят на страстите и смрадта на неправдата още се усещат. Тук Учителят на Правдата е съден и осъден. Тук Човекът на Невинността е бичуван от беззаконниците. Не останало върху тялото Му и едно местенце здрава кожа. Евреите се погрижили за това през изминалата нощ. А римските войници с "бичовете си задълбочавали Неговите рани. Онези, които учат римско право и римско законодателство, трябва да посетят това място, та да се погнусят навеки от безчовечността и неправдата.

Мястото, където Господ паднал под товара на Кръста. Как да не падне? Тежко Му било да понесе в мълчание тази нощ, пълна с лъжливи обвинения, клевети и лъжесвидетели, с гаври и множество рани - според многото Му добри дела. О, Господи, де да бяхме и ние в този момент с Теб! Щяхме да понесем и Теб, и Кръста Ти на ръце! Тъй си мислехме, ронейки сълзи върху този път на болката, който би се превърнал в река на болката, ако всички християнски сълзи потекат по него. Блажен е Симон Киринеецът, който поел Христовия Кръст и облекчил мъките на Оня, Който пострада за всички хора!

Пред къщата на света Вероника. От прозореца видяла тя страшното шествие. Обезобразеното лице на Христос, приличащо на парче платно, пропито с кръв, слюнка, прах и пот, предизвикало жалост в нейното моминско сърце. Съжалила Го девойката, изтичала при Осъдения и изтрила с чиста кърпа лицето Му. Безмълвният Мъченик не можал да изговори дума на благодарност, но я възнаградил за милостта ѝ по друг начин - върху кърпата останал отпечатан Неговият образ.

Ето ни на мястото, където Богородица срещнала Своя Син. Търсейки Го тук и там, Тя излязла от една странична улица и извъднъж се намерила очи в очи с Него. Едва Го познала. Това ли е Нейната Рожба? Тази страшна рана с големината на човек? Но с тази рана се изцери отравеният от греха човешки род. Нищо не ѝ казал Той. Нищо не Му рекла Тя. Но душите Им се разбрали без думи. „Чедо Мое - ридаета душата на Майката - пролет Моя ясна, къде изчезна Твоята хубост?"

Най-последно сме тук. Пред кървавата скала. Пред Голгота. Пладне е. Той е разпънат точно по това време. Чуковете отекуват в душите ни. Стоим до три часа следобед, душите ни са в подножието на Кръста. Нека ги умие Христовата Кръв! В три часа Той предава Богу дух. В този миг природата се надига срещу човешкото беззаконие: земята се разтърсва и скалите се разпукват (Мат. 27:51); черно було покрива слънчевия лик. Само възкресението може да бъде награда за една толкова безкрайна мъка. Само Христовото Възкресение може да даде мир на природата и на нашата съвест.

ОТ ЙЕРУСАЛИМ НА ВЕЛИКА СЪБОТА

Ето ни в Йерусалим - най-голямото духовно бойно поле в историята на човешкия род. Това е Косово поле на човечеството. Тук са се водили много битки между войските на Небесното и земното царство. На това място Пълководецът на небесното войнство, нашият Спасител Иисус Христос е водил главната битка и е спечелил главната победа. Всички битки, които Неговата светоносна войска е водила след това, приличат на Неговата битка - както по мъките, така и по победите.

Вече шест дни преживяваме мъките на нашия Господ. Обиколихме всички места, където Той е страдал, и напоихме всяко от тях със сълзите си. Душите ни са измъчени, но - чудно - физически се чувстваме добре. Спим малко, постим много, стоим на богослуженията с часове, по цял ден ходим нагоре и надолу из Светия град. И никой не е уморен, никой не е болен, никой не се оплаква. Но душите са притиснати сякаш от надгробна плоча и нищо на света освен възкресението на нашия измъчен Господ не може да сваля тази плоча и да ни възкреси. Едва чакаме тази страшна събота да отmine и да посрещнем преславната неделя.

Ех, къде са бачките съботяни - да дойдат в Йерусалим и да изпитат душевните страдания, които ние изпитахме през тези шест дни? Тогава и през ум не би им минало да празнуват съботата вместо неделята. Ето, съботата не ни донесе никакво облекчение. В този ден ние преживяваме в пълнота страданията на нашия Господ, събираме в едно всички Негови мъки и чакаме неделята като облекчение, почивка и избавление.

- Какво се е случило днес с Господа? - попита един от поклонниците, Илия.
- Слязъл е в ада, за да яви Себе Си и Своето Евангелие на онези, които са умрели преди Неговото идване и така да вземе под Своя власт всички човешки поколения - минали, сегашни и бъдещи. На всички да яви истината и на всички да предложи спасение.

- Та няма съботяните празнуват слизането в ада, а не Възкресението на Господа?

Днес неколкократно ходихме в храма на Гроба Господен. Искаше ни се да сме там непрестанно. Сякаш невидимият Домакин ни викаше при Себе Си на Голгота, за да изцери чрез Своите телесни рани раните на нашите души. Този храм се нарича и Храм на Възкресението. Свободно би могъл да бъде наречен и „Възкръсналият храм“, защото наистина той е възкръсвал няколко пъти. Езическият цар Адриан го разрушил до основи и на негово място поставил римската мерзост - идолите на Юпитер и Венера. Юлиан Отстъпник, арабският халиф Омар и персиецът Хозрой са го плякосвали и осквернявали един след друг. Но след смъртта на своите рушители храмът неизменно възкръсвал, и то в нова, по-голяма красота и слава. Не е ли това

възкресение? Не е ли бил и Христовият кръст погребан под земята, а после възкръснал?

О, велики Господи Христе, едничък непобедим и всемогъщ! И вещите, свързани с Твоето име, възкръсват, а какво остава за хората и народите! Какво остава за Теб, вечна Истино и вечни Животе!

ПАСХА В ЙЕРУСАЛИМ

Чакано-дочакано! Когато старият патриарх запя: „Христос воскресе“, тежка плоча се смъкна от душите ни. Почувствахме се като ангели, сякаш самите ние възкръснахме! Веднага забучаха бурните възклицания на народи и племена, подобно на шума на много води - долу около Гроба, горе на Голгота, по галериите, по колонадите, по прозорците: навсякъде, където имаше място дори колкото за едно човешко стъпало, се тълпяха хора.

Тъй изразяват радостта си нашите африкански и азиатски братя: за нас европейците това е необичайно, но такива са хората на Изток. Страдание до екстаз и радост до екстаз. През Страстната седмица те ридяха на глас до Гроба Господен, целуваха Гроба, притискаха лица и ръце до него, биеха се в гърдите, нареждаха. А на сутринта - викове на буйна радост. Те са като деца - искрени и невъздържани, но нима Господ не е обещал Небесното Царство именно на децата? Веднъж един копт каза за европейците: „Знаят да се смеят, но не знаят да се радват“. Радостта на източните хора без смях особено възвишена, духовна радост.

Да възкръсне Бог и да се разпръснат враговете Му - пее Патриархът „Христос анести!“ - пеят гърците. Гробът се превърна в рай, мястото на мъченията - в извор на радост. Всички държим свещи в ръцете си, но душите ни са по-светли от тях. „Христос воскресе!“ - пеят руснаците. Дивно, умилно и меко като коприна, както само руснаците умеят. Ала в този миг и на това място и най-лошото пеене изглежда пленително, и най-грозното лице-прекрасно. В светлината и радостта на Възкресението всичко се променя, всичко се преобразява: и гласовете, и лицата, и предметите. Всичко около нас е прекрасно, всичко е чисто, свято, райско. „Христос воскресе!“ - пеят арабите, тропайки с крака и пляскайки с ръце. Сълзи текат по лицата им и блестят в светлината на хилядите свещи и кандила. Сълзите, израз на скръб, изразяват радост. Ах, колко велика е човешката душа в своята искреност! По-велик е само Бог и Неговите Ангели!

Христос воскресе!“ - пеят сърби, копти, арменци, българи, етиопци, ветри - всеки на своя език и по своя си начин. Но всички пеят прекрасно.

Казвам ви, всички хора около нас изглеждат красиви и добри. Това е чудо, което само възкръсналият Христос може да извърши. Това е и единствената истинска основа на братството между хората - да виждаш всички красиви и добри!

След като всички народи изпяват пасхалния тропар, край Гроба Господен тръгва литийно шествие. Азиатци с фесове, африканци с чалми пеят някаква своя песен, пляскайки в такт с ръце и крака:

Една е истинската вяра, православната вяра!

Следват Канонът и Литургията. Но четенето и пеенето се заглушават от същата победна песен: „Христос възкръсна от мъртвите!”

На разсъмване пасхалната служба в храма завършва, но продължава в душите ни. Започваме да гледаме на всичко в светлината на Христовата възкръсна слава и всичко изглежда по-различно от вчера, по-красиво, по-смислено, по-славно. Само в тази пасхална светлина животът добива смисъл.

По пладне се служи Антипасха: величествено литийно шествие през Светия град и четене на Евангелието на много езици. След това наблюдаваме как арабите танцуват с мечове и носят патриарха на ръце.

Иска ни се да се спуснем до руската църква „Св. Магдалена” в Гетсимания. А и сме поканени от милите руски сестри. И така, тръгваме отново по пътя на Страданияето. Но виж ти: сега той е съвсем друг - красив и светъл. Колко леко е станало в душата ни. Христовата победа погълна смъртта, а с нея и мъката и страданияето. Тъй силен е блясъкът на възкресната светлина, че не виждаме нищо освен нея.

Воистину, воистину воскресе!

ДО ПРОФЕСОР М. М. , КОИТО НЕ ПРАЗНУВА ФАМИЛНАТА КРЪСТНА СЛАВА ПОРАДИ ТРАУР

Получих твоето писмо. В него потвърждаваш публикуваното във вестниците съобщение, че няма да празнуваш вашата кръстна слава поради траур в семейството. През цялото време споделях от все сърце скръбта ти и пак казвам: Бог да прости твоя честит син. Ти оставах и по-нататък с тази своя едничка скръб, а мене обремени с два нови повода за печал: първо, че не празнуваш вашата слава и второ, че обявяваш това във вестниците. Петдесет хиляди души ще прочетат, че този и този сърбин, професор, няма да празнува своята слава. Няма ли това да послужи за съблазън на мнозина? Поне да беше премълчал. Или да беше известил само приятелите си, които те посещават за славата. Защо целият свят трябва да се препъва в този камък - пропуска да извършиш своя религиозен и морален дълг? Нима не виждаш, че твоят фамилен светец св. Георги те изобличава? Подтикнал те е да обявиш пред всички своя грях към него. Защото всеки грях ще стане явен.

Но преди всичко - защо не отбелязваш славата си? Поради траур! Нима трябва да прославяме Бога само тогава, когато сме весели и преуспяващи? Нашите предци ни дават друг пример. Цар Лазар отпразнувал славата на своя светец в навечерието на Косовското поражение. Тодор войвода славил своя покровител св. Георги в тъмницата сред затворниците. Неговата съпруга била в дълбока скръб и въпреки това пак празнувала семейната им слава и посрещала гости. Такъв пример ни дава нашият народ и до ден днешен. По време на войната сръбските войници извършвали своите слави в окопите, пълни с вода и мъртъвци. Онова, което ще ти разкажа сега, прилича на приказка, но е самата истина.

В деня на своята кръстна слава един войник в окопа запалил свещ и я сложил върху челото на загиналия си другар, чието мъртво тяло лежало до него. Поставил на гърдите му хляб и вино. А той, гологлав, продължил да стреля, изпълнявайки заповедта.

- Какво е това? - попитал го командирът.

- Имам слава, господине!... и рекох, нека в същото време тя бъде и помен за моя земляк - ето, той ми служи за трапеза в тази кал.

Свещ, хляб, вино и непокрита глава! Разбираш ли това? Четири символа: светлината на вярата, зависимостта от Бога, любовта Божия и молитвата към Него. Именно това е важното при извършването на кръстните слави. Нима ти не си в състояние да покажеш тези четири неща в деня на твоята слава? Или мислиш, че в твоя дом, от който преди няколко седмици е изнесен един мъртвец, има повече мъка, отколкото в окопа, пълен с трупове, кръвта по които още не е изсъхнала?

Съвсем нелогично е да не се отбелязва слава с оправдание за траур. Точно тогава, когато сме в скръб и мъка, трябва с още по-голямо усърдие да прибягваме в молитва към Божиите светци. Тогава те, по-точно Бог чрез тях, в по-голяма степен и по-бързо ни помага. А когато всичко ни е наред и е по наше желание, тогава Божията помощ остава по незабележима. Защото вече имаме това, което желаем.

Аз вярвам напълно, че св. Георги се е явил на Тодор войвода в тъмницата и го е извел оттам. Има много примери за това, как онези, които са прославяли Бога и своя

свещник в беда, бързо са намирали спасение от нея. И Светото Писание потвърждава това. Прочети как апостолите Павел и Сила са славили Бога в тъмницата и как в този час земята се разтресла, тъмницата се отворила, а оковите паднали от нозете на затворниците (Деян. 16:25).

Твърдя, че изоставянето на кръстната слава идва от объркване на понятията. Не отбелязват своята слава по време на скръб само онези, които смятат, че тя е някакво веселие като сватбата. Но ти като учен човек трябва да знаеш, и другите да учиш: ако по време на траур не се прави сватба, слава се прави и при скръб. И дори особено тогава.

Бог да ти даде мир и утеха!

ДО ПЕТЪР Й., КОЙТО ПИТА: С КАКВО СЪРБИТЕ СА ЗАДЪЛЖЕНИ НА ХРИСТОС?

Добър въпрос. Англичаните често си задават въпроса „С какво англичаните са задължени на Христос?“. И си отговарят с дълъг списък от блага, получени от Него. Сега ти питаш от името на своя народ: какво сърбите дължат на Христос? Истина ти казвам - много повече, отколкото англичаните. Защото англичаните са задължени за някои неща и на Древния Рим, докато сърбите дължат всичко само на Христос.

Сърбите са задължени на Христос преди всичко за своите най-велики личности. Само светите мъже и жени измежду сърбите са се издигнали на онази висота, която се вижда от далечните времена и поколения. А светостта е от Господа Христос, от Неговата свята вяра. Дори ако сърбите бяха задължени на Христос само за свети Сава, духовния княз и кормчия на нашия живот до днес, пак дългът би бил неизплатим. А свети Сава не е самотна звезда, осветена от Слънцето - Христос; около свети Сава блестят цял рой сияйни звезди - съзвездието на сръбските светци.

Сърбите дължат на Христос и основните начала на живота и нравствеността. На Него дължат вярата в Единия Жив Бог, в Божия съд и Божия промисъл, в Божията правда и милост, в безсмъртния живот на небесата. На Христос дължат разбирането на природата не чрез самата нея, а чрез Бога и обяснението на съдбите на хората и народите не с материални причини, а с нравствени и духовни. С една дума: цялата истина за този и онзи свят сърбите дължат на Христос. А по отношение на нравствеността всичко дължат на Христовото учение. Почтеността, въздържаността, целомъдрието, бра-толюбие, скромността, милосърдието, миролюбие, трудолюбие, ведростта на духа, храбростта при защита на правдата, жертвеността и всички останали добродетели на душата - всичко това сърбите са придобили от Христовата вяра.

Сърбите са задължени на Христос и за своите благи и прекрасни обичаи. Всички те по същност и по символика са евангелски. Защото тези обичаи не са само украшение на живота, а същински и главен нравственозаконов ред, който пази живота на сръбския народ от разпад, хаос и разтление.

Сърбите дължат на Христос и вдъхновението за художествения израз на своята душа и на идеалите си в песните, пословиците, приказките, в творбите на своя ум и на своите ръце.

Сърбите дължат на Христос още епопеята на своето първо царство, епопеята на робството, епопеята на освобождението. Те са Му задължени за първата и следващите си държави, за мъдростта при тяхното създаване, за героичното търпение и визионерската надежда по време на робството, както и за юнашката издръжливост и жертвеността по време на освобождението.

Изброих ли всичко? Ни най-малко! Едва съм започнал списъка на всички неща, за които сърбите са задължени на Христос. Но мисля, че ти дадох пътепоказател, с помощта на който ти сам ще можеш да пресметнеш дълга на твоя народ към Христос Спасителя. А когато направиш това, обърни листа и изброй всички Христови очаквания към сърбите. Помисли и се запитай: какво Христос очаква от тях?

Мир на теб и радост от Господа!

ДО ЗЕМЕДЕЛЕЦА СТАНОЙ И., КОЙТО СЕ ОПЛАКВА, ЧЕ ГО НАПАДА ДУХЪТ НА СТРАХА

Този, който те напада е зъл дух. Един от многобройните зли духове, които се радват на човешката гибел. Пишеш, че когато той те нападне имаш чувството, че целият свят те преследва, че всички хора са ти врагове, че и Бог те мрази. Питал си знаещи хора и те са ти казали, че това е вид лудост. И е; добре са ти казали. И Църквата ще ти каже същото. Но тя ще ти каже от своя опит и знание и нещо повече. Ще ти каже от кого и заради какво идва тази лудост. От злия дух заради някой твой грях. Църквата ще ти препоръча и лек: изповядай се и се покай за греха, и злият дух ще отстъпи от теб. По своя воля той никога не би отстъпил, но Бог ще го прогони от теб. Знаеш, че всесилният Христос е изгонвал зли духове от хората. Че е имал пълна власт над тях и те безусловно са Му се покорявали.

Но Божията власт над злите духове не се простира само над изгонването им от хората, но и над допускането на тези невидими псета до тях. Затова в Светото Писание дори и злият дух се нарича Божи. Не четем ли в Стария Завет: “ Зъл дух Божи нападна Саул” (1 Цар. 18:10). Той е наречен Божи не защото е сроден на Бога или излиза от Него - далеч от това, - а защото е свързан под Божия власт. Прочети първата глава от Книга Иов и ще се увериш, че злият дух не може да нападне човек без Божие допущение.

Като знаеш това, нека отчаянието бъде далеч от теб. Бог е всемогъщ и всемилостив. Той може и иска да прогони от теб злия дух на страха, който люто те мъчи. Само признай Божията сила и милост. След това изповядай своя грях, покай се и се помоли усърдно на Всевишния Бог. Кажу Му в молитва: „Боже на духовете и на всяка плът, Всемогъщи и Всемилостиви, прости на мен грешния, помилвай ме и ме спаси заради кръстните мъки на Твоя Сини наш Спасител Иисус Христос!" Не се съмнявай ни най-малко. Бог ще се смили и ще прогони от теб това нищожно плашило.

Бог да ти помага!

ДО БОГОСЛОВА Б. Р., КОЙТО ПИТА: КАК РАЗБИРАТЕ ДУМИТЕ „АЗ СЪМ В ОТЦА И ОТЕЦ Е В МЕНЕ“?

Защо изследваш възвишените небесни тайни, които дори херувимите не разбират? Просто вярвай, че това е така - Господ го е казал - и вярата ще ти донесе награда. Защото вечното благо, безсмъртният живот и Царството Божие са обещани не на знанието, а на вярата. Бог е дал на човека неограничени способности да вярва и ограничени - да знае. Не е ли признал това и философът Кант, критикът на човешкия разум?

Произнасяйки тези думи, Христос ги е отправил към вярата, а не към знанието. Той е казал на апостол Филип: Не вярваш ли, че Аз съм в Отца и Отец е в Мене? Виждаш ли, че Той открива тайна на вярата, а не на знанието. Не казва: не знаеш ли, че Аз съм в Отца и Отец е в Мене, а: не вярваш ли?

Впрочем помогни си малко и със сравнения. Не е ли всеки син в своя баща, преди да се роди? И всеки баща в сина, когато синът се роди? Не е ли огънят в пламъка и пламъкът в огъня? Не е ли благородното желание във възвишената мисъл и възвишената мисъл в благородното желание?

Ние непрестанно се препъваме в тялото, когато мислим за духовните предмети. До разбирането на духовната реалност се доближава онзи, който преодолее това препъване. Може ли да има на земята любов по-голяма от любовта на майката към нейния едничък син и на сина към неговата майка? Представи си душите им, но само душите. Душата на майката изцяло е изпълнена с нейния син и душата на сина - с майката. Особено когато са далеч един от друг. Майката с цялата си душа е в сина и синът с душата си - в майката, и то както с ум, така и със сърце. И всеки, който ни обича, ни носи в ума и сърцето си, а онзи, когото обичаме, живее в нас. Горейки от божествена любов към Христос, апостол Павел е казал: Вече не аз живея, а Христос живее в мене.

Методът на познание в християнството е любовта. И тъй, ако искаш да познаеш небесните тайни, обичай Бога с цялото си сърце и с цялата си душа, и с целия си разум. И Бог ще се всели в теб, и ти ще бъдеш в Бога и Бог в теб. И ще почувстваш реалността на много неща, които са отвъд хоризонта на човешкото знание и разум. Небесната любов нека те просвети!

ДО СЕСТРАТА, КОЯТО ТЪГУВА ЗАРАДИ ПОКВАРЕНОСТТА НА СВОЯ БРАТ

Разбирам тъгата ти. Като по-голяма сестра, след смъртта на вашата майка ти си я заместила. С мъки си го изучила. Заради него си закъсняла да се омъжиш и накрая си решила изобщо да не встъпваш в брак. Осиромашила си своя живот, за да обогатиш неговия. Преди той те е слушал и обичал, но в последните две години съвсем се е променил. Най-напред се обявил за безверник и започнал да се подиграва на твоята набожност, молитва, Църква, икони. След това - знам и без да ми казваш, - се е предал на развратен живот. Станал е гневлив, мрачен, ленив и дързък. Търси онова, което ти не можеш да му дадеш. Прави дългове на всички страни. Побеснява, когато го съветваш. Би те убил! Не прилича на предишния човек. Сякаш зъл дух се е вселил в него.

Клета сестро! В него наистина има зъл дух. Своего рода безумие, което неминуемо сполита отпадналите от Бога. Защото не е възможно човек да се отвърне от Бога и да не попадне в гъста тъма. Не можеш да се отречеш от Бога и да не полудееш. Примерите от миналото и настоящето врат като мравуняк.

Но нека ти разкажа случая с една майка, която спасила своя син, приличащ на твоя брат. Когато всички майчини съвети пропаднали като вода, изливаща се през решето, майката изведнъж замлъкнала. Повече нито дума на сина. И започнала да се моли на Бога да изпрати на нейния син някоя болест. Ще кажеш: сурова майка. Но чуй до края. Самата тя ми е разказвала.

Видях, каза тя, че никой под небето не може да го спаси, освен един Бог, и то чрез някакво страдание. Затова и молах Бога да го удари с някоя тежка мъка. Дълго се молих така. И наистина синът ми се разболя. Три месеца лежа на легло, а аз се грижех за него и пред него се молах на Бога. Той мислеше, че се моля за телесното му оздравяване, а аз се молах да оздравее душата му. По-добре мъртъв тялом, отколкото мъртъв духом. Той видя моите грижи, любов и молитва и малко по малко сърцето му се смекчи. Когато лекарите вдигнаха ръце от него, а той целият стана като сянка, един ден се разплака и шепнешком рече: „Мила мале, помоли се на Бога да не умра!“ А аз: „Дай дума, сине, че вечно ще помниш Бога, че ще Му бъдеш благодарен и ще промениш живота си“.

„Ще го сторя, мале, ще го сторя“ - шепнесе той в агония. Аз някак чувствах, че няма да умре. И слава Богу, оздравя. Сега е здрав и тялом, и духом. Като въск е мек, като ангел - набожен, като слънце - порядъчен и послушен.

И ти, сестро, трябва да престанеш да съветваш твоя брат. Замълчи и не го дразни. Той е като в треска. Почни да се молиш на Бога за него, казвайки: „Благи Господи, Ти си богат и на начини, и на пътища. По какъвто път и

начин знаеш изцери душата на моя брат. Та дори ако трябва, Боже, и чрез тежка болест и мъка. Моля те!"

И още - избери един ден от седмицата и пости за него. Раздавай и милостиня, като я наричаш за него. И Бог в свое време и по Свой начин ще му дари добър дух. И ще го предаде в ръцете ти здрав и разумен, тайнствено нашепвайки в твоето сърце онези евангелски слова: *този твой брат мъртъв беше и оживя*. Наистина, сестро, твоята огромна любов и жертва няма да останат невъзнаградени.

Мир на теб и помощ от Господа!

ДО ДВАМА ПРИЯТЕЛИ, КОИТО СПОРЯТ ЗАТОВА, ДАЛИ БОЛНИТЕ ТРЯБВА ДА БЪДАТ ПРИЧАСТЯВАНИ

Единият от вас казва: „Не трябва. Не трябва, защото има поверие, че ако се причасти, болният ще умре“. Другият казва: „Трябва, защото е грешно християнин да си отиде от този свят без Причастие“. Аз съм на страната на втория. Защото такава е църковната заповед. Много пустинници, които са живели далеч от храмове и свещеници, са се страхували да не умрат не-причастени. И горещо са молили Бог преди смъртта да им изпрати някой свещеник с Причастие. Благият Божи промисъл е изпълнявал молбите на тези Свои угодници и им е изпращал някой служител на олтара да ги причасти със Светите Тайни. Като приемали Причастие, те се изпълвали с радост и се разделяли с този свят удовлетворени и спокойни. Имало е случаи сам болният да пожелае да се причасти, но да умре преди свещеникът да пристигне, а след това да се върне от онзи свят, да приеме причастие и отново да умре. Такъв случай имаше скоро в околностите на Кралево. Това ясно показва каква е Божията воля.

Безумие е да се мисли, че болният непременно ще умре, щом се причасти. Много примери от живота показват обратното. Аз лично съм присъствал на причастяването на тежко болни, за които със сигурност се твърдеше, че ще умрат. Те са живи и до днес. Ако болните умираха от Причастието, тогава би било логично да се мисли, че от Причастието здравите се разболяват. А това е безумие и богохулство. Ако се случи някой болен да умре след Причастие, той не е умрял от Причастието, а от болестта. Такава е била за него волята Божия. Разумният човек мисли за смъртта и докато е здрав, а камо ли когато е болен. В това царство на умирането нищо не е вероятно от смъртта. Бог казал на здравия богаташ, който кроял далечни планове за своето обогатяване: *безумнико, нощес ще ти поискат душата; а това що си приготвил, кому ще остане?*

Когато болният умре, тогава онзи, който му е попречил да се причасти, горчиво се кае. Един човек се разболял. Чул за това свещеникът и дошъл, за да му предложи да се изповяда и причасти. Жената на болния отказала с думите: „Не е на смърт, отче, не е!“ Свещеникът се върнал. Същата нощ болният умрял. Тогава жената започнала да се вайка: „Тежко ми, защо не позволих да се причасти!“

Или не знаете, братя, че Причастието е по-важно за човека от всички помени?

Мир вам от Бога!

ДО СЪДИЯТА С. В, КОЙТО ПИТА КАК ДА СЕ ОТБЛАГОДАРИ НА СВОЯ БЛАГОДЕТЕЛ

Получих второто Ви писмо, в което описвате своя живот. Останали сте сирак, без нито един близък човек. Един благороден съсед Ви осиновил. Отгледал Ви заедно с неговите деца. Но изпаднал в тежко материално положение и фалирал. Починал от срам и огорчение. Вие сте го погребали на свои разноси и сте поставили паметник на гроба му. Скоро след това починала и неговата съпруга, Вашата втора майка. Погребали сте и нея, поставили сте и на нея паметник. Когато къщата им се продавала на пазар, Вие сте я откупили и сте я предали в собственост на децата му. Помогнали сте на единия от синовете им да отвори работилница, за да изхранва останалите. Втория им син издържате, докато учи. Едната им дъщеря сте задомили, като сте я снабдили с чеиз. На по-малката сте намерили прилична работа. Тяхната кръстна слава отбелязвате наравно със своята. Всяка година пътувате до техния град, посещавате гроба им и правите помен. Всичко това научих от последното Ви писмо.

Накрая Вие ме питате: какво още да направите, за да се отблагодарите на своя благодетел? Дали да построите църква в тяхна памет? В градчето им няма църква.

О, благородни човече! Та вие вече многократно сте се отблагодарили. И сте издигнали пред Господа на Небето и земята църква не от камък и дърво, а от добри дела. Но ако желаете, можете да построите и тази от камък и дърво. И аз бих Ви посъветвал да го направите. Нека делото на Вашата благодарност бъде увенчано с един такъв видим знак. Нека хората да гледат и да се чудят. Нека неблагодарните синове да видят и да се засрамят. Когато осиновеният така се отблагодарява, как ли тогава трябва да се отблагодаряват синовете?

И така, постройте църквата. И я назовете храм на благодарността. Това е много необходимо за нашето време, прокажено от неблагодарност. И за всички времена и поколения чак до Страшния съд.

Бог да Ви благослови и да Ви дава здраве!

ДО МОНАХ АВАКУМ: ЗА МИСЛЕНИТЕ ГРЕХОВЕ

Питаш: опасни ли са мислените грехове? Като монах ти най-добре знаеш това. Знаеш, че същността на монашеството, както учат светите отци, е в очистването на ума от зли помисли. Знаеш, че и Църквата изброява три вида грехове: извършени с дума, с дело и с помисъл. Затова и се молим на Отца на светлините за покойниците - да им прости всеки грях, извършен с дело, с дума или с помисъл. А че Бог избличава и грешните помисли, четеш в Евангелието: “А Иисус, като видя помислите им, рече: защо мислите лошо в сърцата си” ? Сатаната е сгрешил не по някакъв друг начин, а само с горд помисъл. Поради това е бил отхвърлен от Божието лице и низвергнат в ада.

Злите мисли са семето на всяко зло. От това семе никнат грешните думи, грешните желаниа и грешните дела. Спомни си втората Христова притча за сеяча: Царството небесно прилича на човек, посеял добро семе на нивата си; и когато човеците спяха, дойде врагът му и посея между житото плевели... Бог сее добри мисли в сърцето на всеки човек. Ако някой се предаде на леност и не бди над душата си като над посята нива, той е като заспалия от притчата. И докато той спи, идва злият дух, врагът и на Бога, и на човека, и сее в душата бурени, т.е. зли мисли. А от злите мисли до злите дела не е подалеч, отколкото от семето на растението до неговия корен. Следователно едното е органично свързано с другото.

Затова бди над себе си. Затваряй по-често очите си и по думите на свети Никита Стифат, „изпитвай помислите, плаващи по мисленото море”.

Според монашеските правила най-главното изкуство, в което трябва да се упражнява монахът, е изкореняването на злите помисли, докато все още не са се развили, не са пораснали, не са завладели душата и накрая не са се превърнали в дела. Разбивай ги о камък. Както казва Псалмопевецът: “Дъще Вавилонска, опустошителко! Блажен, който вземе и разбие о камък твоите младенци”! Разбираш ли духовния смисъл на тези думи? Вавилон е царството на дявола, младенците са неговите зли помисли. Камъкът е Христос. Следователно блажен е онзи, който съкруши злото у себе си още в самия му начатък, като го разбие о вечния камък - Христос.

Като знаем това и ти, и аз, не ни остава друго, освен така и да постъпваме.

Радвай се в Господа!

ДО ПИСАРЯ ВЕСЕЛИН П., КОЙТО СЕ ЧУДИ ЗАЩО СВЕТИ САВА НЕ Е ПИСАЛ КНИГИ

Дали заради това, казваш, че тогава не е имало хартия? Имало е хартия и тогава, даже по-добра от днешната, хартия от кожа. Имало е и мастило, което е било по-трайно от днешното. Ако отидеш в „Хилендар“, ще видиш ръкописи от онова време, царски и светителски, които са избледнели по-малко, отколкото завещанието на твоя дядо.

Свети Сава е писал, но малко. Наистина малко е писал с мастило и на хартия, но много, твърде много е писал по друг начин - като Христовите апостоли. Прочети какво пише апостол Павел на коринтяни: “Вие сте нашето писмо, стъкмено чрез нашето служение, написано не с мастило, а с Духа на живия Бог”. (2 Кор. 3:2-3). По такъв начин свети Сава е написал твърде много книги, милиони. Колкото са благочестивите сърби, толкова са и неговите книги. Той пише и до ден днешен. Всички онези деца, които всяка година в края на януари пеят: „Да извикаме с любов към свети Сава“, са най-новите книги на светеца. Тях той изписва не с мастило, а с Духа на живия Бог. И не пише върху хартия, а върху сърцата. И пише думи не преходни, а вечни; не думи на смъртта, а думи на живота; и не думи на този свят, но думи на другия свят. Свети Сава е най-големият и най-чудесният сръбски писател, несравним и ненадминат. Неговата жива библиотека е отчасти пренесена на Небесата; неговите събрани съчинения не могат да се видят сега, а едва в края на света и времето, на последния Божи Съд. Тогава ще могат да се видят всички произведения на Сава Неманич, изписани с Дух Христов, живите слова, живите човешки души, гражданите на Небесното Царство. В действителност сръбският светител е само избрано перо, а писателят е самият Свети Божий Дух, по думите на цар Давид:” Езикът ми е перо на бързописец” (Пс. 44:1). Този книжник бързописец не е някой друг, а Светият Дух, който е писал чрез пророците, апостолите и светителите.

Свети Сава е писал и чрез хоросан и тухла, чрез държавните закони, чрез църкви и училища. „Хилендар“ и „Жича“ са негови писания. И първото сръбско царство, доколкото е непорочно и свято, е негово писание. Но всичко това са само помощни средства за създаване на неговите безсмъртни произведения - човешките души, към които той иска да причисли и твоята.

Ако някой сръбин е зацапана книга, за това не е виновен свети Сава, а самият той. Всеки опетнява сам себе си, но никой не може да се очисти и поправи без Светия Дух. А знаеш ли какво означава опетнен човек? Това е онова животно, на което по заповедта на Всевишния не трябва да хвърляме бисерите си.

Мир на теб и радост от Светия Дух!

ДО ЕДИН РЕВНОСТЕН ЧИТАТЕЛ НА СВЕТОТО ПИСАНИЕ, КОЙТО ПИТА: ЗАЩО СВЕТИЯТ ДУХ СЕ Е ЯВИЛ ВЪВ ВИД НА ОГНЕНИ ЕЗИЦИ?

Когато Господ се кръщавал в река Йордан, Светият Дух се явил във вид на гълъб. Явил се не за да придаде нещо на Христос, а за да покаже по символичен начин онова, което е в Христос, т.е. незлобието, чистотата и кротостта. Именно това символизира гълъбът. А когато апостолите били събрани на петдесетия ден след Възкресението, Духът се явил във вид на огнени езици. Явил се, за да отнеме нещо от тях и нещо да им даде. Явил се, за да отнеме от тях всеки грях, всяка немощ, страх и душевна нечистота и да им даде сила, светлина и топлина. Огънят символично означава тези три неща: сила, светлина и топлина. Ти знаеш каква е силата на огъня, знаеш как той свети и топли. Но когато говориш за Светия Дух, пази се да не мислиш телесно, а духовно. И така, става дума за духовна сила, духовна светлина и духовна топлина. Това са: силата на волята, светлината на разума и топлината на любовта. С тези три оръжия Светият Дух е въоръжил срещу света Христовите воители, на които Учителят е забранил да носят каквото и да е физическо оръжие - дори и тояга.

Защо огненият пламък се е явил във вид на езици над главите на апостолите? Защото апостолите трябвало с език да явят на народите Благата вест, Евангелието на истината и живота, учението за покаянието и прощението. Със слово е трябвало да учат, със слово да изцеряват, със слово да утешават, със слово да съветват и ръководят, със слово да устройват Църквата. И накрая - със слово да се бранят. Защото Военачалникът им е казал и предсказал да не се плашат от гонителите и да не се грижат за това какво ще отговарят в съдилищата - те, неуките люде. Понеже не сте вие - казва Той - които ще говорите, а Дух Светии.

И нима е могло да се говори на обикновен човешки език за най-голямата и най-радостната вест, която някога е достигала до човешки уши - вестта за това, че Бог се е явил на земята и е отворил за хората вратите на безсмъртния живот? Нима от човека и от човешката смъртна природа е могъл да се разлее онзи животворен балсам върху разлагащия се труп на

Римската империя и чак до краищата на света? Никога и по никакъв начин. А само от огнения Божи Дух, Който чрез устата на светите апостоли е сипел небесни искри из земната тъма.

Но, сине човешки, нима ти никога не си усетил Божия Дух в себе си? Нали и ти си кръстен с Дух, с вода и Дух. Нима никога у теб не е блясвала изненадващо някоя велика и светла мисъл, безмълвната реч на Светия Дух? Нима никога внезапно като вятър не е бликвала в твоето сърце любов към Твореца и от нея - сълзи в очите?

Предай се на волята Божия, бди над онова, което се случва в душата ти, и ще познаеш чудото на Петдесетница, което се е случило с апостолите.

Мир на теб и утеха от Светия Дух!

ДО КЛИСАРЯ ДРАГИЧ М., КОЙТО ПОНЯКОГА СЕ ЧУВСТВА СЪВСЕМ ДРУГ ЧОВЕК

Пишеш, че понякога се чувстваш като нов човек, прероден и преобразен. Това ти се случва обикновено по време на молитва, в нощната тишина. Този свят сякаш изчезва за теб; престават всички земни мисли за хора, за вещи, за телесното; необикновен мир се разлива в душата ти; виждаш в себе си някаква светлина и чувстваш неизразима радост. Към това се прибавя и някакво чудно благоухание, сладко и животворно, което не може да се сравни с нито един земен мирис. Чувстваш се така, сякаш си извън себе си. А когато всичко това изчезне, леко и постепенно, както дъгата изчезва пред човешкия поглед, тогава те обзема тъга, че то не е продължило още и още, без прекъсване и без край, години, векове и през цялата вечност. И питаш: какво може да бъде това?

Мисля, че Божият Дух е докоснал душата ти, брате мой. Това е, за което Господ е казал: Царството Божие вътре във вас е. Защото когато Духът Божи се възцари в нашите души, тогава в нас престава всичко, което е наше, а наставя всичко, което е Божие. Докато в нас царуват нашите чувствени мисли, земни желания и себична воля, дотогава в нас е не Царството Божие, а царството на тъмнината, на страха, на тъгата и незнанието. А щом Духът Божи дойде и вземе надмощие, тогава всичко се променя. Но съветвам те, понизи себе си до земния прах пред величието на Всевишния Бог, Който по великата си милост ти е показал тази тайна. И не разказвай за нея на мнозина, на непосветени - особено за онова, останалото, което и аз тук не споменавам. Да не изложиш на поругание светинята и да не би твоето сърце да се издигне във висините на гордостта, откъдето се пада в адската бездна. Чуй как Апостолът те предупреждава: който мисли, че стои, нека гледа да не падне.

С теб не се случва нищо неизвестно и непознато за Църквата. Много Божии праведници и угодници са вкусили тази сладка тайна и са открили по нещо на верните души. Открили са го не за да се похвалят, а за да споделят своята радост и да подтикнат своите приятели към силна вяра в обещанията на Спасителя и към радостна прослава на Бога.

Веднъж през зимата ношувах при един човек. Когато домашните му отидоха да спят, той ми откри „най-голямата тайна на своя живот“. „От години исках - каза - да видя някакво чудо от Бога. Но не ми се даваше. Веднъж, на разсъмване, станах и започнах да се моля на Бога. Изведнъж вътре в мен се появи някаква светлина и аз почувствах мир, радост и благоухание (точно така, както се е случило и с теб). Оттогава престанах да искам чудо от Бога. Защото видях най-голямото чудо, за което нито бях чувал, нито бях подозирал.“

Не е ли това потвърждение в наши дни на казаното от Апостола: око не е виждало, ухо не е чувало и човеку на ум не е идвало това, що Бог е приготвил за ония, които Го обичат.

Мир на теб и здраве от Бога!

ДО МИСИОНЕРА ПЕТЪР С, КОЙТО ПИТА: КАКВО Е ТОВА ХУЛА СРЕЩУ СВЕТИЯ ДУХ?

Прочел си в Евангелието Христовите думи: всеки грях и хула ще се прости на човеците; но хулата против Духа Светаго няма да се прости на човеците - ни на този, ни на онзи свят. И питаш: какво е това хула против Светия Дух? Това е хула против истината и живота, които са от Светия Дух, Бога. Безбожникът, който ненавижда и гони истината, хули Духа. Самоубиецът, който ненавижда и убива живота в себе си, хули Духа. Защото Светият Дух е наречен Дух на истината и Подател на живота. В Евангелието от Йоан пише, че Господ Христос три пъти е нарекъл Светия Дух „Дух на Истината“ (Йоан. 14:26; 15:26; 16:13). Следователно онзи, който отрича истината и я осмива, отрича и осмива Светия Дух, отрича и осмива Бога, който е Дух и Истина. Питаш: защо този грях не може да бъде простен, когато всеки друг грях може да се прости? Ето, на Закхей е простено сребролюбието, на блудницата - плътските грехове, на разбойника на кръста - разбойничеството и на мнозина други - много други грехове. Защо тогава не би могло да се прости и отричането на истината, неверието, осмиването на Бог Дух Свети? Защото там има срам и покаяние, а тук няма. Там човекът, макар и да греши, но пак със срам и страх се обвързва с Бога. А тук всички връзки с Бога са прекъснати и човекът безбожник безкрайно и напълно се е отдалечил от Него. Там има слабост, тук - упорство. Там душата се скита в мрак, но поне жадува за светлина. А тук душата се скита в мрак и нарича мрака светлина. Когато човек няма ни най-малко желание да се спаси, Бог не иска да го спасява насила.

Друг вид хула срещу Светия Дух е омразата към живота и самоубийството. Светият Дух е наречен Подател на живота, Дарител на живота. Когато човек получи живот от Духа на живота, но като не знае откъде е получил този дар, не благодари на Бога, може да му се прости. Дори и когато някой получи живот от Духа на живота и знае от Кого е получил този дар, но пак не благодари, и тогава може да му бъде простено. Но когато някой приеме живот от Духа на живота и с презрение го отхвърли, на него няма да му се прости ни на този, ни на онзи свят. За да разберем това, трябва най-напред да проумеем какво означава „да бъде простено“. Да бъде простено на грешника означава да му бъде върната пълнотата на живота, отново да му бъде даден живот. Но когато някой не желае живот и дори мрази и презира живота, Бог няма какво повече да му даде. Затова го заличава от Книгата на живота.

Моли се на Бога да опази теб и близките ти от тези непростими грехове, които представляват безумен бунт на творението срещу Твореца.

Бог да ти даде здраве и да те помилва!

ДО МАШИНИСТА СТАМЕН И., КОЙТО СЕ ОПЛАКВА, ЧЕ РАБОТАТА МУ Е СКУЧНА

Оплакваш се, че твоята работа ти е омръзнала. Всички други професии ти се струват по-добри. Чувстваш се смутен и тъжен, че не можеш да намериш някоя по-добра работа. Дълго размишлявах, преди да взема перото и да ти отговоря. Мислено се вживявах в твоето положение и в работата ти. Представях си себе си на твоето място, в машината, сред грохота и бученето. Цял в чернилка и пот, бодро гледах напред. Зад гърба ми - цял един малък народ: старци, родители, деца, князе, дипломати, чиновници, селяци, работници, надничари. Всички сродени по силата на обстоятелствата и всички зависещи от мен. Разговарят помежду си или седят мълчаливо, потънали в своите мисли. Всеки мислено е устремен към гарата, за която е тръгнал. Но дали ще стигне до нея зависи от мен, а аз - само от Бога. Те дори не подозират колко зависят от мен. За мен дори и не се и сещат, не ме познават. И това ме радва. Преди да тръгнем от началната гара, никой не дойде да ме види и да се запознае с мен. Никой не се запита: дали този човек не е луд, или сляп, или пиян? Нали ние всички поверяваме на него своя живот! Той е най-важният човек в този галопиращ град, на който за известно време ставаме жители. Тази мисъл не е дошла никому и точно това неизказано ме радва. Радва ме това, че толкова много хора са ми поверили, без да се замислят, живота си - на мен, скрития в машината, невидимия, непознатия. И в радостен трепет започвам да славя Бога:

- О, Боже, велики и чудни! Славя Те и Ти благодаря, че си ми дал живот и разум, и такава важна работа. Дал си ми работа, която много прилича на Твоята, Боже. Понеже и Ти, Господи мой, скрит, невидим и непознат, управляваш влака на нашия живот чрез Твоя Свят Дух. Твоята машина е огромна. Твоите пътници са безброй. Ти си машинист на целия свят. Много, много пътници не мислят за Теб, не изследват тайната на твоето Битие, но с доверие се качват в Твоя влак и пътуват, пътуват. Това сигурно безкрайно Те радва. Ти знаеш къде да дадеш почивка на Твоите пътници, къде да ги нахраниш и къде кого да свалиш от влака. Те наистина нямат ясна представа за началната и крайната гара на Твоя пречуден влак, но с доверие се качват в него, с доверие пътуват и с доверие слизат - с доверие към Теб, скрития, невидимия, непознатия. Хиляди и хиляди пъти Те славя и възхвалявам, и Ти се покланям, всевиждащи и всемогъщи Създателю и Машинисте мой. На Теб единствено се уповавам във всички опасности, към които се носи моят влак. Ти ще ми помогнеш да го докарам до крайната гара с всички пътници налице.

Мой млади приятелю, каква по-добра работа искаш? Има ли работа, по-добра от твоята? Апостол Петър е ловил риба, а Павел е правел шатри. Помисли колко по-велика и по-важна е твоята работа в сравнение с

тяхната. И се поклони на Провидението, което ти е поверило точно тази работа.

От Бога здраве и благословение!

ДО ГОСПОДИН СКОТ, АМЕРИКАНСКИЯ УНИТАРИАНЕЦ, КОЙТО СЕ БУНТУВА СРЕЩУ СВЕТАТА ТРОИЦА

На хлъзгавия път на политиката, на който сте се озовали, не е чудно, че негодувате срещу християнското учение за Светата Троица. Вашата унитарянска секта се основава не на стремежа към чистата истина, а на стремежа към изравняване на всички религии в света. Но тъй като е трудно да се изравни планината с долината, Вие се сърдите на планината. Защото Ви се струва - съвсем погрешно - че е по-спасително да се изравни планината, стколкото да се издигне низината. И при това Вие твърдите, че вашата секта вярва в Исус Христос.

Ако Вие вярвате в Исус Христос, то как тогава можете да се стремите към приравняване и уеднаквяване на истината и лъжата? Христос ли Ви е посочил този път? Приравнявал ли е Той Своето учение с римското идолопоклонство, с африканския фетишизъм, с индийския нихилизъм и с мъртвото юдейско фарисейство? Очевидно не. И Христовият апостол решително се обявява против Вас, казвайки: Какво общо има между светлина и тъмнина?

Какво съгласие може да има между Христос и Велиара (дявола)? Знайте, че светът не разпъва на кръст онзи, който примирява истината с лъжата, светлината с тъмнината, доброто със злото. А Христа светът е разпънал на кръст, защото Той не е уеднаквявал или смесвал истината с лъжата, нито е използвал истината за политически цели. Следователно ясно е, че вие не вярвате в Исус Христос.

Опитайте само, в която и да било област на обикновената наука, да примирите и уеднаквите откритите истини с полуистините или с неистите и ще видите какъв отпор ще срещнете. Да речем, да приравните електрическата светлина със светлината на лоената свещ; или кръглата форма на Земята с плоскостта. Или вземете обикновен пример от живота. Да речем, двама души се препират: единият, който има добро зрение, казва, че е видял в небето три орела, а другият, със слабо зрение - че не е видял нито един. Ако сте разумен, Вие ще изпитате зрението на единия и на другия и ще повярвате на онзи, който вижда по-добре. Но понеже за Вашата секта е важна не истината, а примиряването и уеднаквяването, Вие ще кажете на онези двамата: Понеже аз изобщо не искам да вдигам очи към небето и да проверявам каква е истината, то най-добре е вие двамата да се помирите, взаимно да направите отстъпки и в съгласие да кажете, че и двамата сте видели един орел.

Това е Вашият път, Вашето учение, Вашата политика. Светът не е последвал вашата секта, както са вярвали нейните основатели. Останали сте и до днес в християнския свят малобройна и незначителна секта, подобно на скала в морето. Защо? Защото въпреки че хората държат на мира, те още повече държат на истината.

А истината за Бога, Един в Три Лица, е дошла в света по Откровение, била ни е открита от Най-прозорливия, от Сина Божии Иисус Христос. Три Лица, Една Същност. Три Лица, Една Личност. Тази фина и възвишена реалност никога не може да бъде приравнена и уеднаквена с грубите и ниски призраци.

Духът на истината нека Ви просвети!

ДО ЕДИН БРАТ ОТ САРАЕВО, КОЙТО ПИТА ЗА ПОМЕНАВАНЕТО НА МЪРТВИТЕ В ПОНЕДЕЛНИКА СЛЕД СВЕТЛАТА СЕДМИЦА

Питаш: защо жените ходят на гробищата в първия понеделник след Светлата седмица?

За да спазят един обичай, изпълнен със смисъл и красота. След осем-дневното прославяне на Христовото възкресение от мъртвите, на деветия ден християнките отиват на гробовете на своите сродници, за да се помолят за тях, да им съобщят радостната вест за възкресението на Възкресителя и да покрият отново гробовете им с нови тревни чимове. Първо се отправят заупокойни молитви. С това ние изразяваме своята любов към скъпите и милите на сърцето ни хора, от които телесно и временно сме разделени. Знай -истински те обича този, който тайно се моли на Бога за теб. След молитвата се чука по кръста червено великденско яйце и се казва: Христос воскрес! С това ние поздравяваме покойниците с най-радостния поздрав и презирайки смъртта, ги уверяваме, че и за тях ще изгрее денят на възкресението от гроба. Накрая почистваме гроба от изсъхналата трева и поставяме нови чимове, които ще се раззеленят и ще го покрият с нова тревна покривка. Така изразяваме своята надежда, че в деня на всеобщото възкресение изтлелите тела на покойниците ще се превърнат в нови, небесни тела. Защото според истинното свидетелство на свидетеля на Христовото възкресение има „тела небесни и тела земни”. И още: Това тленното трябва да се облече в нетление, а това смъртното - да се облече в безсмъртие. Когато извършат всичко това, християнките още веднъж отправят молитва към Бога, покланят се на изток и си тръгват.

И така, с молитвата те изразяват нашата любов, с червеното яйце и поздрав - нашата вяра, а с обновяването на тревното покритие - нашата надежда. Любов, вяра, надежда - и пак любов. Това е значението и смисълът на този обичай.

По-нататък ти питаш защо в този ден на гробищата ходят само жени, а не и мъже, както е на другите задушници. С този понеделник започва седмицата на Жените Мироносици. А Мироносиците първи са посетили Господния гроб и първи са съобщили вестта за Христовото възкресение. Блажени са майките, сестрите и вдовиците, които по своята любов към починалите приличат на Жените Мироносици. Покойниците усещат нашето присъствие на гробовете им, чувстват - и още как - нашите молитви и жертви за тях, нашата любов към тях. И ние скоро ще почувстваме това - и аз, и ти - от другата страна на гроба, и ще бъдем благодарни на онези, които ни помнят и се молят за нас на Бога.

О, брате мой, колко слаби са човешките думи, за да изразят тайната на живота и смъртта - чудната и страшна тайна, за която Ангелите си шепнат с покойниците!

Добре са ни дошли християнските обичаи - прекрасни и изпълнени със смисъл, та да помогнат на нашите немощни души.

Бог да те благослови и да ти дарува здраве!

ДО ЕДИН ОБРАЗОВАН ЧОВЕК, КОЙТО ПИТА: ЗАЩО ПРАВОСЛАВИЕТО *НЯМА СВОЙ ПАПА?*

Има. Православието има свой папа, най-древния от всички папи и патриарси в света. Имало го е от самото начало и ще го има до края на времената. Това е същият онзи „папа“, когото са призовавали и Христовите апостоли. Светият Дух, Духът на мъдростта и разума, Духът на утехата и силата Божия - Той е истинският папа на Христовата Църква от века и до века, без смяна и промяна, без спор и избор, без предшественици и наследници. А че апостолите са признавали за свой върховен глава и папа Светия Дух, ни свидетелства, за щастие, документ, писан от тяхна ръка. На първия свой събор в Йерусалим Апостолите са записали следните знаменателни думи: *Угодно бе на Светия Дух и нам да бъде така и така* (Деян. 15:28). Очевидно е, че апостолите са поставяли Светия Дух пред и над себе си. Преди всеки свой събор те са се молили на Него, Него са призовавали и на Него безусловно са се покорявали. Не постъпват ли така и до ден днешен архипастирите на Православната Църква? На всеки събор те се обръщат първо към своя непогрешим Папа, към Светия Дух. Него призовават със страх и трепет преди началото на всяко дело и на Него се подчиняват безусловно. И не само "църковните водачи, но и държавните първенци на православните страни, министрите и народните представители винаги започват заседанията си с молитва към Светия Дух. Така са постъпвали и постъпват също и учителите. Знаете, че в началото на учебните занятия те заедно със своите ученици също призовават Светия Дух. И Всеблагият, Всесилният и Премъдър Дух Свети всичко ръководи, всичко крепи, всичко вдъхновява - и Църквата, и държавата, и Просветата. Но владее и управлява всички във всичко не насилствено като земните диктатори, а като баща - с мъдрост и любов. Той именно е нашият Отец, чрез кръщението с Когото сме кръстени. Вие знаете, че гръцката дума „папа“ означава „баща“, „отец“. И така, в истински, исторически и нравствен смисъл Светият Дух е нашият Отец, нашият Папа. И за какво й е тогава на Православната Църква още един отец, още един папа? Не ни ли е предупредил сам Господ Исус Христос да се пазим от земните папи, от земните отци пастроци? Преди деветнадесет столетия Той ни е заповядал: *и никого на земята недейте нарича свой отец, защото един е вашия Отец, Който е на небесата* (Мат. 23:9). Мир на теб и здраве от Бога!

ДО ЖУРНАЛИСТА И.Т. : ЗА ИЗГАРЯНЕТО НА МЪРТВИТЕ

Питате ме: защо християнската Църква негодува срещу кремирането на мъртвите?

Първо, защото тя смята това за насилие. Сърбите и до ден днешен изтръпват пред злодеянието на Синан паша, който е изгорил мъртвото тяло на свети Сава на Врачар. Изгарят ли хората мъртвите коне, кучета, котки, маймуни? Не съм чувал. Чувал съм и съм виждал, че ги закопават в земята. Защо тогава да се върши такова насилие над мъртвите тела на хората, господарите на всички животни на земята? Нима изгарянето на мъртвите животни, особено в големите градове, не би било по-оправдано, отколкото изгарянето на хора?

Второ, защото в Европа този езически и варварски обичай е бил изместен от християнската култура преди близо две хиляди години. Този, който желае да го поднови, не желае да въведе нищо културно, модерно или ново, а една отдавна изоставена вехтория. В Англия, която едва ли може да се смята за некултурна, този вид неоезичество е крайно непопулярен. Нека Ви разкажа един случай.

По време на войната един известен югославянин получил умствено разстройство. Преди да умре, той пожелал да бъде кремиран. В определения ден нашата малка югославска колония се събра край крематориума на Голдърс Грийн. Когато хвърлиха мъртвото му тяло в разпалената пещ, изтръпнахме от ужас. Поканиха ни от другата страна на пещта, за да „изчакаме петнадесет минути“ и да видим своя земляк във вид на пепел. След като чакахме повече от час, чудейки се защо огънят толкова време се мъчи с нашия покойник, започнахме да питаме служителя. Той се извиняваше с това, че пещта била съвсем изстинала, защото „не се използва всеки ден. Рядко някой доброволно се съгласява да бъде изгорен“. Като чухме това, ние се разотидохме, нямайки сили да дочакаме края на нашия земляк. А трябва да знаете, че в Лондон умират дневно повече от хиляда души.

В Америка видях гробовете на великите американски президенти Уилсън, Рузвелт, Линкълн и на много други знаменити личности“. Никой от тях не е кремиран. Толкова повече ме учудва, че между потомците на св. Сава има единомишленици на Синан паша.

Един персийски адвокат ни разказваше за тяхното отношение към мъртвите, което било „най-разумното на света“. Те, персийските огнепоклонници, макар и да се кланят на огъня като на божество, не изгарят своите мъртви, а ги полагат на земята за храна на птиците. Техните гробища са оградени с високи зидове, върху които дремят в очакване ята огромни орли. Гробарите внасят в гробищата мъртвеца - гол, покрит само с парче дрипаво платно, поставят го на земята и бързо се отдалечават. Тогава орлите чевръсто се заемат със своята работа и след няколко часа от мъртвото човешко тяло остават само кости, които никой нито докосва, нито погребва. Персийската логика била такава: „Докато сме живи, животните ни служат за храна; справедливо е и ние да ги нахраним, като умрем“. Много се учудихме на тези разсъждения, но трябваше да признаем, че тази логика не е по-слаба от логиката на онези, които искат да унищожават човешките тела с огън.

Но защо от вече решените проблеми да правим нови? Ако си задаваме ненужни въпроси, един ден може да започнем да се измъчваме и от въпроса: дали да не убиваме

престарелите хора, както правят някои примитивни племена? И да създаваме дружества, които да пропагандират тази „идея“.

И накрая, нима някой разумен човек би се обявявал против гробищата, особено в тази земя, където те служат като извор на гордост, на вдъхновение и ако щете, като документ за собственост на държавата?

Мир Вам и здраве от Бога!

ДО КАФЕДЖИЯТА С. Б., НА КОГОТО СЕ Е НАЛОЖИЛО ДА ИЗБИРА МЕЖДУ САМОУБИЙСТВОТО И ПРОСИЯТА

Пишеш, че цялото ти имущество е било разпродадено заради дългове. Като си се намерил на улицата гол-голеничък, отишъл си през нощта на гробището с намерението да свършиш със себе си. Но там са те обзели колебания, започнал си да премисляш отново и отново. Накрая, съсипан от мъчителната вътрешна борба, си легнал върху гроба на своите родители и си заспал. Насън ти се явила твоята майка: тя ти се скарала, казвайки, че в Царството Божие има мнозина, които на земята са били просияци, но няма нито един, който съзнателно е лишил сам себе си от живот. Този сън те спасил от самоубийство. По-точно спасила те, по Божи промисъл, твоята мила майка. Започнал си да просиш и така да преживяваш. И питаш: дали с това не погазваш Божия закон?

Не падай духом, сине човешки! Бог е заповядал: „Не кради!“, но не е заповядал: „Не проси!“. Просията без крайна нужда е кражба, но в твоя случай не е така. Военачалникът на цар Юстиниан, славният Велизарий, на старини останал без препитание, без приятели и без очи. Седял сляп край портите на столицата и просел пари за хляб. Като християнин не смеел и да помисли за самоубийство. Защото колкото животът е по-добър от смъртта, толкова и просиякът е по-добър от самоубиеца.

Казваш, че срамът те яде и мъката изсушава костите ти. Стоиш нощем пред някогашното твое кафене и просиш милостиня от посетителите. Спомняш си, че неотдавна си бил негов собственик, а сега не смееш да влезеш дори и като гост. Очите ти са почервенели от плач и ридания. О, добри човече, утеши се! Божиите ангели са близо до теб. Защо плачеш за кафенето? Не си ли чувал за онова кафене в покрайнините на Белград, което се наричало „Чие ли не е било, чие ли няма да бъде?“ Наистина, голям философ е бил онзи, който е написал тази думи. Те важат за всички кафенета, за всички къщи и палати в света. Чии ли не са били, чии ли няма да бъдат?

Какво си изгубил? Онова, което не е било твое, когато си се родил, и сега не е твое. Бил си богат, а сега си сиромаш. Това не е загуба. Загуба е, когато някой е бил човек, а е станал звяр. А ти си бил човек и си останал човек. Подписвал си полици на някои свои „видни“ гости и затова си загубил кафенето си. Сега гледаш през прозореца как същите тези хора се зеселят в кафенето, както и преди, докато ти се обливаш в сълзи и тънеш в срам на улицата. Не се страхувай, има Божия правда. Когато те тръгнат да се самоубиват, кой знае дали праведният Бог ще позволи на техните майки да им се явят от онзи свят и да ги предпазят от злодеянието? Не завиждай ни най-малко на тяхното щастие, защото не знаеш как ще завърши животът им. Един старогръцки мъдрец е казал: „Не наричай никой човек щастливец, докато не видиш края му“.

Тежко ти е да бъдеш просяк? Но не сме ли всички ние просяци? Не зависим ли всеки ден и час от милостта на Онзи, Който ни дава живот и всичко необходимо за живота? Ти и сега имаш важна мисия в този свят. Напомняш на хората за Бога и за душата, и за това, че трябва да бъдат милостиви. Бидейки принуден да живееш в мълчание, обърни поглед към дълбините на душата си и разговаряй молитвено с Бога. Животът на просяка изисква повече мъжество, отколкото животът на богаташа. Златото се изпитва в огън, : угодните Богу люде - в горнилото на унижението (Сир. 2:5). Но щом си победил черната мисъл за самоубийство, ти вече си се показал герой. Удържал си победа над духа на отчаянието. След тази победа всяка друга ще ти бъде по-лека. Господ е близо до теб. Бог да ти дава мир и утеха!

ДО ЗАНАЯТЧИЯТА СИМО М.,
КОГОТО ИЗМЪЧВА МИСЪЛТА, ЧЕ ТОЗИ ЖИВОТ Е БОЖИЯТ СЪД

Чул си от някого, че този живот е Божият съд и че друг съд няма да има. Тази мисъл ти тежи като бремене, което нито можеш да носиш, нито да отхвърлиш.

Представи си един зъл човек, чиито безчинства са известни на целия град. Съседите го избягват, а помежду си изобличават неговите злодеяния. Никой не го посещава, нито го приема в дома си. Така хората го съдят и го наказват. Но накрая този човек отива на съд и съдът го осъжда на тъмничен затвор. Това е последният законен съд. И така, виждаш, че има два съда: единият условен и всекидневен, а другият - законен и окончателен. Или за да стане още по-ясно, вземи за пример някакъв немарлив ученик, когото през учебната година учителят многократно наказва, за да го вразуми, и накрая на годината, като непоправим, го изключва от училище.

Така е и с двата Божии съда. Единият е условен и временен. Нека го наречем възпитателен Божи съд над хората в този живот. А вторият съд ще бъде праведен и окончателен. Потвърждение за това намираме и в много примери от Светото Писание. Бог наказал праведния Мойсей за един грях, като не му позволил да влезе в Обетованата земя, към която водил своя народ цели четиридесет години. Това е временен и възпитателен Божи съд. За да видят грешниците и със страх да си кажат: щом Бог не е простил един грях на такъв праведник, как ли ще постъпи с нас, обременените с много и тежки грехове? Но наказанието на Мойсей не е било последният и окончателен съд над него. То не означава, че той няма да влезе в Царството Небесно. Ти знаеш, че този велик Божи служител се е явил заедно със свети Илия при Преображението на Господа. Този факт свидетелства, че макар веднъж да е наказан за един свой грях, той не е отхвърлен от Бога и не е изключен от вечния живот. Възпитателното наказание или възпитателният Божи съд служи именно за това - да поправи хората и да ги подготви за Небесното царство.

Помисли също за болния във Витезда, който лежал парализиран тридесет и осем години. Това, че неговата болест е била резултат от грях, е казано ясно от Господа, след като го изцерил: *ето ти оздравя; недей греши вече, за да те те сполети нещо по-лошо*. А какво по-лошо би могло да го сполети освен това - да бъде отхвърлен на Страшния Божи Съд и изключен заради своите грехове от Царството на Живота ?

А за последния Съд, за Страшния Божи Съд, за деня, който гори като разпалена пещ, е казал ясно нашият Спасител. Когато помръкнат Слънцето и Луната, когато звездите се разклатят и започнат да падат, когато във всеобщия мрак се яви знамението на Сина Човечески, тогава ще дойде

Господ Иисус Христос в сила и слава да съди по правда всички живи и мъртви.

Придържай се към това здраво учение, което не е човешко, и отхвърли от себе си бремето, стоварено върху душата ти от онзи човек еретик. Бог нека те благослови с мир и здраве!

ОТНОВО ДО УЧАСТНИКА ВЪВ ВОЙНАТА ЙОВИЦА: ПОТВЪРЖДЕНИЕ НА НЕГОВОТО ПРЕЖИВЯВАНЕ

Ако ти, предишният неверник, си почувствал как Бог внезапно се връзва в човешкия живот, то как ли чувстват това вярващите и благочестивите? Един познат белградчанин ми разказваше как Бог го е спасил от интерниране. „Докараха ни - разказваше той - в полицията и ни строиха на двора. Кайзеровите войници крещат, псуват, бият. Кого? Синовете на Косово. Лазаровите чедра. Онези, които искат да интернират, бутат настрана и им викат: „Вътре!“ А на другите, които освобождават, викат: „На улицата!“ Но последните бяха малко. Аз стоя и треперя. И все се моля наум: „Господи, спаси ме! Господи, спаси ме!“ Дойде и моят ред. - „С какво се занимаваш? - попита ме злобно войникът. - „Господи, спаси ме!“ - прошепнах за последен път и без да обмислям какво да отговоря, отворих уста и рекох: „Господине, имам работилница и така изхранвам децата си“. Той ме разтърси, дърпайки ме ту наляво, ту надясно, сякаш не можеше да реши какво да прави с мен, и накрая викна: „На улицата!“

Много са начините у Всемъдрия Бог. По хиляди и хиляди начини той защитава и спасява онези, които Му се молят. И днес се оправдават думите на цар Соломон: *Името на Господа е яка кула: побегне ли в нея праведник, в безопасност е.* Нима са малко случаите, при които очите на неприятеля се заслепяват и той не може да види човека, когото преследва? Човекът е пред него, а той не го вижда. Или да отмине къщата, която с най-голяма радост би ограбил и разорил? Точно това се случило в Белград с жената на един сръбски офицер. Тя гледала как вражеските войници вървят от къща на къща, претърсват, плячкосват и отвеждат хората в плен. Наближават техният дом. Ето, вече са в съседния двор. Какво да прави? Извикала свекърва си и децата и коленичили пред иконата на светите Архангели. Молили се с плач и ридания. А войниците крещат на съседа и псуват. Излизат. Портата хлопва. Сега ще нахълтат и в нейния дом. Ето... ето... Но не! Не дал Бог! Молитвата им не била напразна. Като излезли от съседната къща, войниците отминали дома на сръбския офицер и влезли в следващия. Не им било позволено да видят нито портата, нито къщата, свързана чрез молитвата с Небето.

Теб е трябвало да те улучи куршум, та като останеш жив, да почувстваш Божието присъствие. А великите светци и праведници са го чувствали дори в движенията на своите мисли и сърца. Потруди се и ти да се издигнеш до тези духовни висоти. До това тънко разпознаване на пътищата Господни. До тази изтънчена чувствителност за Бога.

Мир на теб и поздрав!

ДО ДЕВОЙКАТА МАРИЯ Ж. ЗА ЗНАЧЕНИЕТО НА ЕВАНГЕЛСКАТА ПРИТЧА ЗА ДЕСЕТТЕ ДЕВИЦИ

Пет мъдри и пет неразумни девици. Чети: пет мъдри и пет неразумни човешки души. Мъдрите имали чисти светилници и елей, а неразумните само чисти светилници. Светилникът символизира тялото, а елейт - милост. На гръцки милост е „елей“. Оттук идва и думата „полиелей“, т.е. „много милост“. Полиелеят се запалва на утренията, когато се пеят псалми за голямата Божия милост към избрания народ, като се повтарят думите: *Защото е вечна милостта Му. Алилуя*^{&?}

И тъй, мъдрите девици са имали девствено тяло с девствена душа, но освен това и голяма милост; милост към по-слабите от тях, които все още са в плен на греха. Неразумните строго са пазили телесна девственост, но са гледали немилостиво и презрително на по-слабите, горделиво са ги осъждали и с презрение са се отвръщали от тях. „Справедливо са наречени неразумни - казва св. Нил Синайски, - защото като са успели в това, което е твърде трудно и едва възможно - девството, те са пренебрегнали малкото и лесното“. Пренебрегнали са милостта, състраданието, прошката. Светилници чисти, но празни и тъмни! Когато дойде смъртта и тялото се върне в земята, а душата тръгне към своята вечна родина, елейт на милостта трябва да я води и да осветява пътя ѝ. Ако някой няма този елей, мракът ще го обземе. Порта от мрак. Как ще се мине през тази тежка порта? Душата е в страх и трепет: около нея - страшни сенки и призраци. Като кошмарни сънища, измъчващи спящия. Кой ще изпрати поне лъч светлина? Кой ще я помилва? Ще я помилва Бог, но Той милува милостивите. Защото е казано: *Блажени милостивите, защото те ще бъдат помилвани*. Онези, които са имали милост към творенията, ще бъдат помилвани от Твореца. Не е ли това справедливо и утешително? И страшно за немилостивите?

В съседство с нас живееше една стара мома. За нея се знаеше, че цял живот е пазила телесна чистота. Дотук - добре и похвално. Но ден след ден тя сипеше отровни стрели върху онези, които живееха в брак и „грешаха“. От сутрин до вечер се хвалеше със своето девство и хулеше онези, които ѝ изглеждаха по-лоши от нея. Веднъж един свещеник в разговор ни каза за нея: „Ако не знаете какво представлява неразумната девойка от евангелската притча - ето я!“ И наистина безумието изглежда по-голямо, когато човек има само една добродетел, а всички останали му липсват. Както нощният мрак изглежда по-гъст на пътника, когато той се взре в светлината на фенера, пък след това се огледа наляво и надясно. Мъдростта не се състои в една добродетел, а в тяхната съвкупност. Както е казал Премъдрият: Премъдростта си съгради дом, издяла седемте му стълба (Притч. 9:1). Мъдра е онази душа, която притежава поне седемте главни добродетели.

Тази Христова притча има и дълбоко духовно значение. Под петте неразумни девойки разбирай петте безсловесни сетива. Който живее само с онова, което вижда и чува, без никакъв вътрешен контрол на разума, той има неразумна душа. Когато смъртта спусне завеса над сетивния свят, такава душа остава в пълен мрак. А под петте мъдри девойки разбирай петте вътрешни сетива, които разумно контролират външните и ги управляват. Вътрешните сетива събират в този живот светлина, която остава да свети в душата и тогава, когато смъртта спусне завеса пред външните сетива. Но дали ти на твоята възраст ще разбереш това? С времето - непременно. Мир на теб и здраве от Бога!

ДО БРАТЯТА РАДОСАВ И МИЛОСАВ, КОИТО ПИТАТ ЗА КАМЪНИТЕ, КОИТО ВИКАТ

Когато Господ за последен път влизал в Иерусалим, народът излязъл да Го посрещне. Безброй очи Го гледали с удивление и безброй уста възклищавали: „Осанна! Осанна на Давидовия син! Благословен Царят Израилев”. Чули това фарисеите и заслепени от завист, Му казали да забрани на народа да вика. Кроткият Господ им отговорил: „Ако тия млъкнат, камъните ще завикат”. Сега, деветнадесет века след това събитие, вие питате какви са тези камъни и как камъните могат да викат.

Не сте ли чели как след пет дни иудеите наистина млъкнали и как камъните завикали, че Христос е Син Божи? Когато на Велики Петък Той издъхнал, земята се разтресла и скалите се разпукали. Камъните пукали и с грохот се трошали. Това е техният език. Може ли да има по-гръмогласен език и по-страшни викове? И по-очевидно свидетелство за благословения Цар, Който слязъл между хората и Когото безумците отхвърлили и умъртвили?

Има и други камъни свидетели. Когато иудеите млъкнали, езичниците завикали: „Осанна!”. Иудеите гледали на езичниците като на мъртви камъни. В духовен смисъл те, поклонниците на каменните идоли, наистина били като камъни, непознаващи Единия Жив Бог. Иудеите млъкнали за Сина Божи и апостолите тръгнали по света да кръщават езическите народи, тези народи станали като живи камъни по думите на ап. Петър:” и вие сами, като живи камъни, съграждайте от себе си духовен дом...” (1 Петр. 2:5) Като живи камъни езичниците започнали да славят Господа, докато иудеите се вкаменявали и мълчали.

Трети камъни свидетели. Когато млъкнали устата на юдеите, завикали камъните на Соломоновия храм. И викат до ден днешен. Защото се е изпълнило пророчеството за този храм: „няма да остане тук камък т камък”. Соломоновият храм, гордостта и славата на Израил, днес не съществува. От него са останали само няколко стени, колкото синовете и дъщерите на израилския народ да могат всяка събота да бият в тях, в тази „стена на плача”, главите си с вопли и ридания. Тези каменни останки със своето мълчание свидетелстват, подобно на вестоносец от бойното поле, за изгубената битка.

Четвърти камъни свидетели. Иудеите отдавна мълчат за Христос. Нито Му се радват, нито Го славят, нито Му викат „Осанна!”. Затова оскърбеният Бог е презрял техния единствен храм и жертвите в него и го е предал на разорение. Но стотици хиляди каменни храмове са издигнати по цял свят за слава Христова. И техните камъни свидетелстват и викат това, което иудеите премълчават.

Пети камъни свидетели. Това са тези, които още не са завикали, но ще завикат преди свършека на света, преди Второто пришествие Господне. За края на света Най-прозорливият е предрекъл: „и ще има трусове ... и слънцето ще потъмнее, и месечината не ще даде светлината си, и звездите ще изпадат от небето”. Какво са Земята и Слънцето, Луната и звездите, ако не камъни? На свой език и по свой начин тези огнени камъни ще завикат в определеното време. Тогава, когато се появят много лъжепророци и беззаконието се умножи, и любовта на мнозина към Бога охладнее. С една дума, когато заедно с иудеите млъкнат и много от християните. Тогава небесните тела, тези огнени

Божии камъни, ще завикат на свой език и по свой начин. И ще възвестят идването на Съдията, както някога източната звезда възвестила раждането на Спасителя.

Мир вам и здраве от Бога!

ДО ЕДИН ОБРАЗОВАН ЧОВЕК, КОЙТО Е СТИГНАЛ ДО ЗАКЛЮЧЕНИЕТО, ЧЕ „ИМА НЕЩО“

Пишеш ми, че в края на краищата „трябва да има нещо“. Чел си, казваш, книга за звездите от някой велик астроном и ти е направило впечатление твърдението на този известен учен: „Без Бога всичко в света е необяснимо.“ Оттук ти си дошъл до заключението, че „има нещо“.

Сине цар-Лазаров, кажи: „има Бог“ - и бъди радостен! „Има нещо“ -така казват мнозина образовани хора. Но ако ти останеш до края на живота си само при тези думи, целият ти живот ще бъде нищо. Едно моментно предчувствие, че зад видимия свят съществува някаква огромна тайнствена сила - това далеч не е онази животворна и плодородна вяра, която осветява пътя ни и ни сочи целта.

Да кажеш само: „има нещо“, не означава да влезеш в светлината на деня. Това означава, че едва-едва е превалила нощната тъма и пътникът с разширените си зеници е съзрял развиделяване на изток. А оттук до момента, в който слънцето ще грейне в пълния си блясък над главата му, има още дълъг път. Побързай, да не би смъртта да те свари в този здрач. Ако можеше поне да кажеш: „има Някой“, зора би заруменяла над твой живот.

Познай своя Творец, драги брате! Това е по-важно от познанието за Неговите творения. Не бъди сред онези, от които апостолът се оплаква, казвайки: „те се поклониха и служиха на творението повече, отколкото на Твореца“ (Рим. 1:25). Ето, Всевишният Художник стои до своите творби. Ти прекалено си се загледал в Неговите художествени произведения, които донякъде отварят очите, а след това заслепяват. Защо не пристъпиш към Художника и не се запознаеш с Него? Защо не Му се представиш? Христос е дошъл на земята именно за това - да ти протегне ръка и да те доведе при Твореца. Който не се приближи до Художника в този свят, в Неговото чудесно ателие, Който не се запознае с Него, не Му се представи и не Му се поклони, на Небесата няма да бъде пуснат в Неговия чертог.

Пиша ти това, току-що върнал се от едно погребение. Почина един благочестив младеж от Охрид. На смъртния одър лицето му беше светло -по-светло, отколкото докато беше жив. Живя според вярата и се упокои в пълна вяра. Съвсем млад, но разумен. А ти си вече възрастен човек.

Мир на теб и милост от Бога.

ДО ПРОДАВАЧА НА КНИГИ СВЕТОЛИК М.: ЗА НОВИТЕ ЕРЕТИЦИ

Слушал си, казваш, как там, около Дунав, някакви хора проповядват на народа ново, необичайно учение. Същността му се свежда до следното: „колкото по-зле, толкова по-добре“. Те твърдят, че краят на света вече е на прага и че предсказаните белези на Второто Христово пришествие вече се проявяват. Това са земетресенията, войните, безбожието, нарушаването на природния ред, раздори между хората и много други. Основавайки се на това, те учат хората в никакъв случай да не се борят срещу каквото и да е зло в света, та злото да се умножи и така да се ускори пришествието на Христос. Трябва, казват те, да се радваме на въстанията, войните, кризите, наводненията, сушата, глада, на свадите между съседите, на безбожието, злодеянията, безредиците, на разпада на семейството, на църковните смутове, краха на държавата. Не трябва да се поправя този живот, не трябва да се кърпи, а да бъде оставен да се разпадне, да ръждяса, да се изпълни с отрова така да стане невъзможен. И всичко това, за да бъде подтикнат Христос да дойде по-скоро и да сложи край на всичко. С една дума, ние трябва активно съдействаме за загиването на света и така да принудим Христос да дойде отново. И непрестанно повтарят: „колкото по-зле, толкова по-добре“. Това е новото учение, чиито проповедници наричат себе си нови адвентисти. Аз изобщо не съм учуден, че някои хора са стигнали до такива мисли, но се чудя с какво право те считат себе си за последователи на Христос и на Евангелието. Защото щом някой се отдели от Църквата и почне своеволно да фантазира, той стига до най-смешни и безумни мисли, подобни на пиянски сънища. Щом някой слезе от кораба, чийто кормчия е Христос, оказва се в лодката, управлявана от сатаната. Това ново учение напомня много за ереста на николаитите, възниквала в апостолските времена (виж Откр. 2:6). Те учили, че човек трябва да греши колкото е възможно повече, докато греховността в него не се насити и не пресъхне. Когато греховността в човека се изтощи, той става светец. И точно както тези безумци са мислели да станат свети с помощта на греха, така и тези нови адвентисти смятат, че чрез умножаването на злото ще принудят Бог да сложи край на света. Сякаш е възможно Бог да е принуден за нещо! Или сякаш Той поради немощ или незнание се бави, отлагайки края! Чуй какво пише за това ап. Петър: *Господ не се бави да изпълни обещанието Си, както някои смятат това за бавене; но дълго време ни търпи, понеже не желае да загинат някои, а всички да се обърнат към покаяние. И ще дойде денят Господен, както крадец идва нощем (2 Петр. 3: 9-10)*. Това значи, че краят на света ще дойде в определеното време, което Бог държи в своя власт. Но дори и ако някой желае този момент да настъпи по-скоро, не трябва да върши зло, да го умножава и да му се радва, за да дойде добро. Апостол Павел заповядва на Тимотей: „Да спазиш

заповедта чиста, безукорна, дори до явяването на Господа нашего Иисуса Христа. Следователно и ние сме длъжни да пазим Христовите заповеди, независимо какви са времената. А една от главните Негови заповеди е заповедта за любов към хората. Колко жалка е любовта на онези, които искат да видят хората да грешат, да се оскверняват и да отпаднат от Бога! И да се умножават безбожниците, престъпниците, бунтарите, рушителите, злодейците, зверовете. Не виждаш ли веднага, че тези самозвани учители са дошли с лодката на сатаната?

И ние виждаме много признаци, които са предсказани от Господ Иисус Христос - не сме слепи. Но това не ни дава право да определяме деня, в който ще настъпи краят на света, а още по-малко да желаем умножаването на злото в него. Защото с умножаването на злото се умножава и броят на грешниците, които погубват душите си. А ние, като деца Божии, трябва да желаем това, което желае и нашият небесен Отец, а именно, да се спасят всички човеци. Нека да се вълнува морето и земята да се тресе, и звездите да падат, а ние трябва невъзмутимо да стоим, предавайки себе си на благата воля на Твореца и желаейки добро на целия сътворен от Бога човешки род.

Мир на теб и радост от Господа!

ДО ДЕЛОВОДИТЕЛЯ БРАНИСЛАВ Н., КОЙТО ПИТА ДАЛИ Е ДОБРА ВНЕЗАПНАТА СМЪРТ

Чувал си, пишеш, някои хора да казват, че желаят внезапна смърт. Щом смъртта е неизбежна, нека да дойде внезапно и да сложи край на този живот. По-добре е така, отколкото, боледувайки, да се мъчим и да измъчваме другите около нас. Очакваната смърт е по-страшна от неочакваната. Във вашето село една жена била прегазена от кола и починала на място. Това дало повод за различни разговори. Някои твърдели, че такава смърт е най-добра. Един човек се изразил тъй: „Нека дойде, само да не гложга“. Затова ти пишеш и молиш за обяснение.

Не трябва да желаем внезапна смърт, но трябва да бъдем готови за смъртта по всяко време. Така ни учи Църквата. Има църковни молитви, в които молим Бога да ни запази от различни беди, между които се споменава и внезапната смърт. Но Онзи, в Чиято власт са животът и смъртта, свършва всичко за полза на човешките души - както на онези, които взима, така и на онези, които оставя все още в света. Той изпраща внезапна смърт понякога на грешници, а понякога - макар и рядко - на праведници. Не четем ли в Стария Завет как Бог наказал с внезапна смърт Аароновите синове за самоволното им кадене, както и онези, които се разбунтували срещу Мойсей (Лев. 10; Числ. 16)? Когато излъгали апостолите, Анания и Сапфира изведнъж паднали мъртви. Много мъчители на християните са били умъртвени с внезапна смърт, както четем в житията на Христовите мъченици. Но понякога, макар и съвсем рядко, се е случвало и праведник да умре от внезапна смърт. Такъв е случаят със св. Атанасий Атонски. Веднъж, когато зидал нещо, зидът паднал и го убил заедно с няколко монаси.

Изпращайки внезапна смърт на грешниците, Бог постига две цели: тях наказва, а останалите вразумява да не грешат. Така и станало след внезапната смърт на Анания и Сапфира: *И голям страх обзе цялата църква и всички, които слушаха това.* А когато хората започнат прекалено да се осланят на един праведник и да го обожествяват, както в случая със св. Атанасий, Бог взима душата му внезапно, за да покаже на хората, че само Той е Бог и няма друг Бог освен Него. Във всички случаи на внезапна смърт поука за останалите в тяло е очевидна и тя е, че трябва винаги да помнят за смъртта и непрестанно да подготвят душите си с покаяние, молитва и милостиня за скорошно излизане от този свят.

За прочутия вааламски старец Никита (починал 1907) се разказва, че много се страхувал от внезапна смърт и постоянно се молел на Бога да му изпрати колкото е възможно по-тежка и продължителна предсмъртна болест, та, както казвал: „с изтърпяването на болестта поне малко да умилостивя праведния Съдия, Който, ако иска, може да ми зачете това вместо добри дела, каквито аз нямам“. Друг някой, лежейки на смъртна

постеля, утешавал своите приятели, казвайки: „Девет месеца съм се мъчил да вляза в този свят, нима е много да се помъча девет месеца, за да изляза от него?“

И наистина, предсмъртната болест има голямо значение. На много грешници тя е донесла вечно спасение. Хиляди от тях са познали Бога и своята душа едва на предсмъртната постеля. И като са осъзнали тези две велики реалности, които през целия си живот са пренебрегвали, горчиво са се покаяли, оплакали са неразумния си живот, причастили са се и така, очистени чрез своите сълзи и чрез Христовата кръв, са се удостоили да влязат в светлите небесни чертози. Ясно е следователно, че предсмъртното боледуване ни спохожда по Божия милост. Не бива да се притесняваме, че нашите близки и приятели ще се измъчат, грижейки се за нас в нашата смъртна болест. Това ще послужи само за тяхно добро. За своите грижи те ще бъдат стократно възнаградени от Твореца на всички хора.

Божие благословение и Неговият мир да бъдат с теб!

ДО МОНАХИНЯ ВАРВАРА ОТ ЙЕРУСАЛИМ: ЗА ТРИТЕ ИИСУСОВИ ДРЕХИ

Питаш ме, честна сестро, за трите дрехи, в които Господ бил облечен и преоблечен на Велики Петък в течение на няколко часа. Защо Пилат Го облякъл в пурпурна дреха? Защо Ирод Го облякъл в бяла дреха? И защо, накрая, извършителите на смъртната присъда отново Го облекли в Неговата собствена дреха?

Всичко, което се случило в земния живот на Христос, е преизпълнено със значение, всичко открива някаква истина и всичко служи за поука. Едни от поуците са непосредствени и веднага стават ясни, а други са косвени и образни, така че се нуждаят от тълкуване. Преобличането на Господ в три различни дрехи спада към втория вид.

Пурпурната дреха е дрехата на римските царе. Когато Господ говорил пред Пилат за Своето Царство, което „не е от този свят“, това се сторило на материалистическия дух на римския чиновник безумие и поругание на царското достойнство. Затова Пилатовите войници облекли Христос в пурпур - разбира се, най-евтиния, който можело да се намери - за да Го изложат за присмех като самозванец. Но самият пурпур върху Господа свидетелствал, че Христос наистина е Цар. И така, Пилатовите войници на подбив провъзгласили Господа за такъв, какъвто Той в действителност бил. Никой от тях не можел и да си помисли, че Христовото Царство ще наследи Римската империя и всички други царства на света.

Развратният цар Ирод очаквал Христос да извърши пред него чудо. Той желяел не някакво полезно и човеколюбиво чудо, а чудо панаирджийско за задоволяване на нездравото любопитство. Впрочем пред него стояло най-голямото чудо на света: Човек чист и безгрешен. Пълна противоположност на него самия, кръвосмесителя и убиеца на св. Йоан. Аз съм убеден, че този нечист Исавов потомък би могъл да повярва във всички чудеса на света, но само не и -никак и никога - в чудото на чистотата и безгрешността на един човек. И точно това най-голямо и най-невероятно Чудо стояло пред него. Но нечистият бездушник не могъл да го съзре. Както Пилат, затънал в лъжата на идолопоклонството, гледайки лицето на Истината, не могъл да Я види, така и Ирод, ослепен от черните струпеи на греха, гледайки лицето на Невинността, не могъл да Я съзре. Разочарован в очакванията си, Ирод облякъл Христос в бяла дреха. А белият цвят е символ на чистотата и невинността. Чела си, че ангелите Божии, чисти и безгрешни, са се явявали в бели дрехи (Йоан. 20:12). И така, нечистият Ирод, който мислел, че и Христос е нечист като самия него и като всички други, Го облякъл в бяла дреха, символ на чистота и невинност. И както Пилатовите войници, макар и на подбив, признали Господ за Цар, така и Ирод Го признал за човек на невинността. Т.е. и в двата случая Христос

бил признат и обявен от своите неприятели -макар и неволно и несъзнателно - за такъв, какъвто Той наистина бил.

Накрая, преди самото Разпятие, Господ отново бил облечен в Своята собствена дреха. Това е дрехата, която Му изтъкала Неговата свята Майка, Богородица. Същата дреха, в която Той ходел по земята и за която войниците на Голгота хвърляли жребий.

Не виждаш ли във всичко това голяма поука за всички нас?

Хората предполагат за нас добро или зло и съобразно своите предположения ни оценяват, хвалят или осъждат. Различните човешки съждения за нас не приличат ли на разноцветни дрехи? Ту ни обличат в дрехата на мъдрец, ту - в усмирителната риза на обезумелия, ту ни китят с доспехите на юначеството, ту ни покриват с дрипите на безчестието. Всички тези дрехи бързо се свличат и сменят съобразно колебливите и променливи човешки отсъди. Но в края на краищата, в смъртния час, всеки от нас се показва в истинския си цвят, в своята собствена дреха.

Мир на теб, честна сестро, и благословение от Бога!

ДО АМЕРИКАНЕЦА ДЖОН ДЕЙВИС, КОЙТО СЕ СТРАХУВА ОТ УМНОЖАВАНЕТО НА ЧОВЕШКИЯ РОД

Загрижен сте: с какво ще се хранят хората, когато се преумножат на земята? Колкото чудна, толкова и излишна грижа. Христос ли ни е научил да се грижим за това? Напротив, Той ни е освободил от тези грижи. Заповядал ни е да не се грижим дори за утрешния ден, а още по-малко за бъдещото столетие.”Не се грижете за утре, защото утрешният ден сам ще се грижи за своето; доста е на всеки ден злобата му”.

Разбира се, онзи, който забравя Бога, взима върху себе си Божиите грижи. А те не са за слабите човешки рамене. Сигурно сте чели гръцката легенда за Атлас, който въстанал против боговете и поискал да понесе земята на плещите си, но когато нейната тежест едва не го смазала, той се разкалял и върнал земята на боговете. Нима Вие искате да станете нов Атлас и да повторите грешката на стария?

Откъде е този ваш страх, че някога човешкият род толкова ще се умножи, че земята няма да може да го изхрани? Това е могло да се случи и досега. От сътворението на света до наши дни това е могло да се случи много пъти, ако Творецът не се е грижел за света и не е бдял над него. Щом толкова вярвате на своя молив и на своите сметки, пишете и смятайте, и бързо ще се уверите, че още от Адам до първите египетски фараони е било възможно хората да покрият земята, подобно на скакалци в полето. Още тогава те са могли да изпълнят всички континенти и острови на нашата планета, но това не се е случило. А този факт свидетелства, че светът се развива по логика, неподвластна на нашата писалка и на нашите сметки. Сами казвате, че ако се обработи територията на Бразилия, тя би могла да изхрани цяла Европа и Америка. Но добавяте: какво ще стане, когато и населението на Бразилия се умножи толкова много, че няма да има жито за износ? О, чудни човече, кой ще Ви заплати за Вашите грижи, ако нито Бразилия, нито Европа, нито Америка се преумножат? Аз пък съм загрижен за това, кой ще възнагради Вашата загриженост за нещо, което може да стане след сто години, а най-вероятно никога няма да стане. Успокойте се, моля Ви, и не се грижете как ще се прехранват Вашите праправнуци. Праядо Ви не се е грижел с какво ще се прехранвате Вие, а баща Ви не Ви е оставил никакво имущество и все пак някак осигурявате своята прехрана и прехраната на децата си. Доста са на всеки ден и на всеки род грижите му.

Пишете, че Вашата загриженост за далечното бъдеще е предизвикана от глада, който вече съществува в някои страни и се питате: а какво ли ще бъде след сто години? Но нима гладът е настъпил поради преумножаването на хората? Не сте ли чели в Библията как в Египет, по времето на праведния Йосиф, имало голям глад в продължение на седем години? Причина за глада било неплодородието, а не умножаването на населението. А неплодородието в плодородния Египет е било допуснато от Онзи, в Чиято власт е да даде или да не даде, в зависимост от праведността или неправедността на хората. Глад е имало и в Палестина по времето на еврейския праотец Иаков и отново не поради пренаселеност, защото Иаков сам, със своите синове, е разполагал с половината Палестина.

Затова бъдете спокоен и не се измъчвайте с грижа за хляба на онези, които още не са се родили. А ако все пак желаете да вземете върху себе си грижите за далечната участ на човечеството, то тогава не се грижете за това какво ще имат хората в бъдеще, а за това какви ще бъдат. Уверявам Ви, че ако нашите потомци търсят първом

Царството Божие и неговата правда, няма да останат и ден без хляб, дори да станат многобройни като | морския пясък.

Мир Вам и поздрав!

ДО СВЕЩЕНИКА ПЕТЪР Д., КОЙТО СЕ ЯДОСВА, ПОНЕЖЕ НЕ ЗНАЕ ЗАЩО НАРОДЪТ ПОЧИТА ПЕТЪЧНИЯ ДЕН

Ядосвате се, честни отче, понеже не Ви побира умът, защо православният народ почита петъчния ден, когато петъкът е турски празник. Напразно сте полагали усилия да изкорените този обичай. Обяснявате на народа, че той е останал от времето на турското робство. Но народът мълчаливо Ви изслушва и си продължава своето. Блажен е този чуден народ, у който има някакъв неизразим, но словесен инстинкт, по-силен от всяка диалектика! Той не умее да Ви отговори, но усеща, че не сте прав.

Тук, в Македония, е все още живо онова поколение православни християни, което е било под турска власт, и по него ние можем лесно да проучим какво е възприето от турците и какво - не. Християните са взели от турците по нещо от езика, нещо от облеклото, нещо от етикета, нещо от законодателството, нещо от песните. Но нищо от турската вяра. В това те са били извънредно предпазливи и чувствителни. Пазили са вярата си като зеницата на окото си. И колкото по-голям е бил натискът, толкова по-чиста е била вярата. Почитането на петъчния ден, защото петъкът е турски празник, е немислимо. „Да празнуваме петък, защото турците така заповядват, е нещо, което никога няма да направим, пък - ето нашата глава, ето тяхната сабя!" Така се е мислело и говорело.

И въпреки това между тукашните християни петъкът се почита; почитал се е по турско време, почита се и днес. Защо? Дали заради бягството на Мохамед пред неприятелската войска от Мека в Медина, поради което мюсюлманите празнуват в петък? Боже, опази! Да кажеш такова нещо на християните означава тежко да ги оскърбиш. Следователно трябва да има друга причина. Трябва в християнската история, в петък, да се е случило нещо значимо, нещо много по-значимо от бягството на Мохамед. Народът знае това и ще го знае, макар аз и Вие да сме го забравили. Народът знае, че в един страшен петък Спасителят на света е приел страдания за човешкия род. Можел е да избяга, можел е да се защити с помощта на легиони небесни ангели. И ако тогава беше побягнал, вярвайте ми, честни отче, нито една жива християнска душа не би отбелязвала нито един петък. Но Спасителят на света не е избягал, нито се е защитил. Той доброволно е

приел страданието, понесъл е кръста Си на Своите изпосталели и ранени рамене, изнесъл го е на Голгота и е бил разпънат на него. Знае се кога точно е станало това - на кое място, при чие управление, през кой век, в кой месец, в коя седмица, в кой ден и в кой час. В Сърбия този ден се нарича Велики петък, а в Македония - Страшни петък. И този Велики или Страшни петък е причината, поради която християнският народ пости и почита петъчния ден. Също както онази първа възкресна неделя, в която Спасителят на света е възкръснал, е причина да се празнуват всичките петдесет и две недели в годината.

А като знаем причината за почитта, тогава всичко останало е лесно. Лесно ни е преди всичко да си обясним защо народът пости всеки петък, а също и защо почита петъците преди големите празници. Защо например народът почита петъка преди Рождество Христово? За да не се забрави, че Този, Който се е родил на този ден, е трябвало да приеме страшния кръст заради спасението на хората. Защо почита петъка преди радостното Възнесение? За да не се забравя, че Онзи, Който в слава се е възнесъл

на небесата, е заслужил тази слава чрез мъките на Велики Петък. Защо почита петъка преди Гергьовден? За да не се забравя, че първият мъченик е Сам Господ Спасител, без Когото и св. Георги не би се решил на мъки за истината. А петъкът преди Успение Богородично? За да не се забравят сълзите, болките и кръвта на Оногова, Когото е родила светата Божия Майка. С една дума, всеки християнски празник разкрива някакво съвършенство, а петъкът като ден на страданието - пътя към това съвършенство. Почитайки петъците преди големите празници, народът иска да покаже, че тези празници не биха били възможни, ако го нямаше онзи страшен Петък, който е основа и обяснение на всички празници през годината. Без Велики Петък нямаше да има нито Възкресение, нито Възнесение, нито Петдесетница, нито Църква, нито светци - нямаше да има нищо и никой.

Всичко това е дълбоко врязано в душата и съвестта на православния народ на Балканите. Оттук и постът в петък и почитането на петъчния ден. И тъй, това, което народът прави, е разумно и разбираемо. Неразбираемо е само свързването на християнския петък с бягството на арабския пророк от Мека в Медина. И още по-неразбираемо е, честни отче, Вашето огорчение от православния народ.

Бог нека Ви помага!

ДО БАКАЛИНА МЕЛЕНТИЙД., КОЙТО ПИТА КАКВО ОЗНАЧАВА „ВЕЧНА ПАМЕТ“

Измъчва те това, че не ти е ясно значението на тези думи, които толкова пъти си слушал и сам си изговарял над покойници. Добре правиш, че питаш. Колкото по-добре човек опознава нашата древна и добра православна вяра, толкова повече я обиква. „Вечна памет“ означава вечен помен. Веднъж чух някой да казва над един покойник: „вечна ти памет на тази земя“. Учудих се на това грешно тълкуване на нашата вяра. Може ли да има нещо вечно тук, на земята, където всичко е мимолетно и преходно? Наистина, когато пожелаваме на покойника да бъде споменаван вечно на този вят, който и сам се приближава към своя край, ние му желаем нещо съвсем нищожно. Дори ако някой бъде споменаван на земята до края на времето, каква полза за него от това, ако бъде забравен на небесата?

Правилно е да се мисли, че ние пожелаваме на покойника името му да бъде споменавано във вечността, във вечния живот и в Царството Божие, това именно е смисълът на думите „вечна памет“.

Веднъж Христовите ученици се похвалили на своя Учител, казвайки: *Господи, в Твое име и бесовете се покоряват на²*. А Господ им отговорил: *не се радвайте, че духовете ви се покоряват; а радвайте се, че имената ви са написани на небесата*, т.е. на това, че ги познават, помнят и споменават в Небесното царство на светлината и живота.

В Светото Писание често се казва, че имената на праведниците ще бъдат записани в Книгата на живота, а имената на грешниците ще бъдат изличени и забравени. От притчата за богаташа и Лазар виждаме, че Господ изговаря Лазаровото име с пречистите Си уста, докато името на богаташа премълчава. Значи Лазар е влязъл в Царството Небесно и се е сдобил с вечен живот и вечен спомен, а грешният богаташ е изгубил и Царството, и живота, и името си.

В божественото учение името понякога се отъждествява с човека. На едно място в Откровението се казва: *от труса ще загинат седем хиляди имена човешки* (Откр. 11:13). Под трус трябва да се разбират великите изкушения, на които седемте хиляди са се поддали, отпаднали от Христос и изгубили душите си. Погинали са не само телата им - това е маловажно - но и душите и имената им. Имената им са били изгубени във вечността и заличени от Книгата на живота.

Който желае безсмъртно споменаване във вечността, желае евангелско благо. А който желае безсмъртно име на земята, желае суетно нещо. Знай, че мнозина, които тихо и незабелязано са преминали този живот, са придобили безсмъртно име на онзи свят, над всяка смърт и промяна. Размишлявай за това, брате Мелентий, и Бог ще ти открие много други неща. А когато чуеш за моята смърт, кажи в молитва: „Вечна му памет!“

Мир на теб и здраве от Господа!

ДО ЕДИН АТОНСКИ МОНАХ: ЗА ЗАЩИТНИЦАТА НА СВЕТА ГОРА

За какво тъгувате, светогорци? Защо са нажалени душите ви? Хора ли ви притесняват? Погледнете атонските борове - те са най-високи и най-гладки там, където растат на най-тясно място.

Вие познавате истината и истината ви дава вътрешна свобода. От истината и свободата идва тишината на душата. А душевната тишина е извор на радост. Вие сте били носители на радост и сеячи на утеха на Балканите в течение на много векове. Нима сега вие търсите радост и утеха от нас, които живеем в примките на света? Целият свят не е в състояние да ви даде и частица от утехата, която дава безсмъртната Царица, първата Царска Дъщеря. Всички названия на нейните многобройни икони говорят за радост и утеха.

Знаете, че Господ е предрекъл на апостолите: *В света скърби ще имате*. Какви са били апостолите, ако не пътуващи подвижници? Техен манастир е бил целият свят. Но в този голям манастир всеки от тях е имал по една килия, в която светът със своите съблазни и бури не е имал достъп. Вътре в сърцата си, като в заключени килии, те са пазили истината и свободата, тишината и радостта. В тези тайни килии техните души са се срещали с Животворящия Божи Дух. Затова те са могли безстрашно да противостоят на мрачната греховност на света и като светли лъчи да пръскат истина и радост. В сравнение със света, в Света Гора вие сте като в тихо пристанище. Макар да не напускате това място, светлината на вашата истина и благоуханието на вашата молитва се усещат в света. Вие сте прилепени към тази скала, която се нарича Света Гора, като стълпници към стълп, и наистина всички вие сте стълпници. Ако светските бури връхлетят някога този ваш стълб, нима ще се плашите? Вижте как белите вълни с рев се удрят в Атон и разбивайки се, се връщат назад. Така и немощните вълни на светската злоба заливат вашите свети обители, но после, посрамени, се връщат в своето корито. Отбива ги с мощния си жезъл Одигитрия. Когато хората ви притесняват и безпокоят, вие не гледайте тях, а гледайте към Нея, към Вашата чиста Воевода. Тя знае как да разчисти сметките с всички неприятели на Своята държава, на Своето достойние. Сигурно сте чели как от древни времена Тя люто е наказвала нападателите на Света Гора. Спомняте ли си как Тя ви покриваше със Своя покров по време на световната война? По-грижовно, отколкото лястовичка лястовичетата си. И нима хората са такива страшни врагове, че да се страхувате от тях? Те са прах и пепел в сравнение с духовете на поднебесната злоба, с които вие, здраво препасани, имате да се борите. А щом вашата Владичица ви спасява от лютите бесове, които никога не спят, нима няма да ви спаси от нищожната човешка злоба? И за вас е мислил пророкът, когато е казал: след нея водят при Царя девици¹⁰⁵. Тя е първата Царска Дъщеря, а душите ви са девиците, които я следват до престола на Царя на царете. Нейната ръка ви води, Нейната риза ви покрива, Нейните очи ви гледат, Нейната любов ви сгрява, Нейният пример ви окуражава.

Блажени сте вие, които неуморно прославяте Господа! Блажени сте вие, избраните граждани на Богородичната държава! Тя не иска от вас никакъв данък, но очаква в дар три жълтици от чисто злато. Първата жълтица - девическа честота, втората жълтица - девическо смирение. Третата жълтица - девическо послушание. За тези три девически дара тя ви обещава да ви възнесе от тази земна Света Гора в Светата Гора Небесна.

От Бога вам благослов и спасение!

ДО ЕДНА СРЪБКИНЯ, КОЯТО ПИТА: ЗАЩО РУСНАЦИТЕ ТОЛКОВА ПОЧИТАТ БОГОРОДИЦА?

А нима сърбите не я почитат? И гърците, и българите, и румънците? Повечето от нашите царски ктиторски манастири са посветени именно на Св. Богородица. „Хилендар“, образецът за много други такива манастири и скъпоценен бисер между тях, прославя Нейното Въведение. Следователно св. Сава е посветил „Хилендар“ на Божията Майка. Била ли си в приморска Савина и видяла ли си там иконата на Пресветата Дева, цялата покрита със златни нанизы, скъпоценни камъни и медали? Цялата и гръд е покрита с отличия, с които не може да се похвали нито един пъл-ководец. Това е израз на народната признателност и свидетелство, че Тя воюва против злото в света и го побеждава. Така приморци са накутили Нея, своята Защитница сред коварната морска шир.

А била ли си, дъще сръбска, в Чайниче, с нищо друго неизвестен, освен с чудотворната икона на Божията Майка, почитана не само в Босна и Херцеговина, но и в далечни страни? Да видиш почитта и възхищението, покаяните въздишки и благодарствената прослава на хилядите поклонници пред Чайничката Богородица! Да чуеш чудните разкази за милостите и даровете, с които Тя е обсипвала и обсипва хората! Но подобни разкази можеш да чуеш и в Печ, и в Охрид, и в Прилеп, и по целите Балкани - от Адриатическо до Черно море.

От всички молитви на сръбските устни не звучи ли най-често молитвата: „Помози, Боже и Богородице“? Почитането на Богородица е вкоренено и в душата на истинската народна интелигенция. Умирайки, нашият голям поет владика Раде поискал да му донесат иконата на Св. Богородица от Детинския манастир. Заплакал пред нея, целунал я и възкликнал: „Пресвета Богородице, спаси ме!“

А извънредното почитане на Св. Богородица от нашите руски братя има, мисля, още една особена причина, наред с всички онези, които имаме и ние. А именно: руснаците многократно са получавали Нейната помощ в съдбоносни за държавата и Църквата им събития.

Когато езическите руски князе Асколд и Дир тръгнали на поход към Цариград, за да го плячкосат, те не само не успели да го разорят, но дори приели кръщение. Когато те със своите кораби изненадващо се появили край Цариград, изплашените цариградски християни се стекли в църквите, призовавайки Божията помощ. Патриарх Фотий изнесъл Богородична икона, извършил с нея литийно шествие и я потопил в морските води. Изведнъж морето се разбушувало и потопило руските кораби. Асколд и Дир едва успели да се доберат до брега. Като узнали причината за тази внезапна буря и за спасението на царския град, приели кръщение и така се завърнали в Русия.

Когато се строяла Киево-Печорската лавра, люлката на руското християнство, Богородица ясно показала своята чудна помощ както при строителството, така и при изписването на иконите за манастира.

Владимирската икона на Божията Майка се прославя в Русия три пъти годишно. Трите празника са посветени на три големи победи, които русите удържали над татарите, носейки тази икона като знаме. С нея цар Иван III тръгнал срещу угнетителите при окончателното освобождаване на Русия от татарското иго. Край река Угра двете войски

стояли една срещу друга няколко месеца. Стояли, без да влизат в сражение. Накрая, когато русите издигнали иконата и запели химн на Богородица, татарите обърнаха гръб и побягнаха. По този начин, с помощта на Света Богородица, битката и свободата на Русия били спечелени без капка кръв.

Тези и други знаменателни случаи, при които Божията Майка взела решаващо участие, са се запечатали дълбоко в душата на руския народ. И чувството на благодарност към нея се предава от поколение на поколение.

Мир на теб и милост от Господа!

ДО ХУДОЖНИКА ПАВЛЕ И., КОЙТО ПИТА: ПО КАКВО СЕ ПОЗНАВА ПРАВОСЛАВНАТА ИКОНА НА СВЕТА БОГОРОДИЦА?

Заедно с писмото си ти ми изпращаш едно изображение на жена, което се разпространява сред народа под името „Света Богородица“. Изображението представя млада, весела жена, с разпуснати върху раменете коси, с пълно лице, с яркочервени устни, с пъстри дрехи. Без дете на ръце. Самият ти си убеден, че този образ на Божията Майка е неправославен, но питаш: по какво човек може лесно да разпознае Нейния православен образ?

Православните икони на Богородица се разпознават първо по трите звезди: една над челото, втора на дясното рамо, трета - на лявото. Тези три Звезди символизират девството на Дева Мария преди раждането, при раждането и след него.

След това - по цвета на одеждите. По правило дрехите на Божията майка се изписват основно в три цвята: златен, червен и син. Долната дреха е синя, горната - червена, а и двете са украсени със злато. Златният цвят е символ на безсмъртие, червеният - на слава и господство, а синият - на небесата. Всички те в съвкупност означават: облечена в безсмъртна слава на небесата - Тя, някогашната страдалница и рабиня Господня на земята.

Лицето на Света Богородица върху православните икони никога не се изобразява пълно и закръглено, а издължено и умерено изпито. Очите са и и замислени. Тиха печал, готова за утешителна усмивка; печал поради скърбите в света, а усмивка поради упованието на Бога Утешителя. Но и тъгата, и усмивката са сдържани, всичко е умерено, всичко е подвластно на духа. Това е лице на победителка, преживяла цялата горчивина на страданията и мъките и можеща да помогне на онези, които се борят с тях. Косата е напълно покрита. За лицето ѝ не може да се каже, че се отличава физическа красота. То е такова, за да отклонява всеки помисъл за телесно-Неговата красота е надприродна; красота, която се разкрива в святост и насочва мислите на съзercателя към възвишената духовна реалност и към красотата на душата.

Главата на Божията Майка е леко наклонена към Младенеца Христос, Когото държи в скута Си. Този лек наклон символизира Нейната пълна покорност на волята Божия, която Тя някога е изразила и с думи, казвайки на благовестителя Гавриил: Ето рабинята Господня; нека ми бъде по думата ти. Той изразява още Нейното смирение пред Онзи, Когото Тя държи на ръце.

На православните икони Света Богородица се изобразява без Детето Иисус много рядко. В тези случаи я виждаме като Страдаща под кръста, със сложени кръстообразно ръце и оборена глава, понякога и със символични мечове, насочени към Нейното сърце. Но самото сърце не се изобразява никога.

Все пак най-често срещаните икони на Богородица са тези с Младенеца на ръце. Тя се е явила на света заради своя Син. Той е бил Нейната мисия. Затова тя най-често се изобразява така, та никой да не вижда в Нея жената, а винаги майката. Тя е образ на най-възвишеното, най-чистото и най-святото майчинство от началото до края на времената. Тя е Майка на нашия Господ Иисус Христос, но е и наша Майка, Утешителка и бърза Помощница.

Нека и на теб Света Богородица бъде винаги утеха и помощ!

ДО ЕДНА УЧИТЕЛКА: ЗА ЯВЯВАНИЯТА НА БОЖИЯТА МАЙКА

Пишете ми с възхищение, разказвайки как Ви се е явила Божията майка и как сега сте поели по пътя на вярата.

Дъщеричката Ви лежала в мъчителна треска. Извикали сте лекарски консилиум. Лекарите прегледали момиченцето и се оттеглили, за да обсъдят случая в друга стая. С трепет сте опитвали да доловите нещо от разговора им. Един от тях смятал, че детето може да бъде спасено, ако настъпи «силно изпотяване. Останалите били на мнение, че вече е късно. В отчаяние сте кършели ръце и сте плакали. Над детското легло висяла икона на Света Богородица. До този момент сте гледали на нея повече като на украшение, отколкото като на необходима домашна принадлежност. Но в този тежък час Вие сте паднали на колене пред иконата и задавяйки се от сълзи, сте отправили вопъл към Богородица: „О, света Майко Божия, Ти виждаш моята болка. Ти знаеш, Майко над майките, какво означава да имаш едно-единствено дете и да го изгубиш. И Ти си гледала своя единствен Син в мъки на кръста. Умолявам те, смили се над мен, грешната, и ми помогни! На Тебе единствено сега се уповавам, защото няма надежда за човешка помощ. Никой в целия свят не може да ми помогне, само Ти, златна Богородице, можеш, ако поискаш. Колко страдащи майки си утешила! Утеши и мен, о Пречиста!" След дълга молитва и плач Вие сте погледнали иконата и сте видели в очите на Богородица сълзи. Малко покъсно сте се приближили до своята дъщеря и - о, чудо! - тя цялата била мокра от пот. На следващия ден детето се приповдигнало и похапнало, а скоро след това напълно оздравяло.

Слава на Света Богородица! Благодаря и на вас за това известие. Нашата вяра се основава на опит, а не на своеволни размишления и теории, Вашето преживяване е много ценно и за мен.

Миналата зима при нас се случи следното: разболя се тежко момиченцето на една бедна вдовица. Близко месец детето не беше на себе си и не продума нито дума. Всяка надежда беше изгубена. Клетата майка започна за взима пари назаем, за да набави нужните за погребение неща. Една вечер тя седяла край леглото на дъщеря си и тихо плачела. Изведнъж детето, без да отваря очи, проговорило и рекло: „Не плачи, мамо, а ме заведи утре в Калища и ще оздравея. Така ми каза моята Небесна Майка, Която е тук, край мен!" Изненаданата майка цяла се разтреперила. На следващия ден отнесла момиченцето в манастира на Света Богородица в Калища, откъдето го върнала у дома здраво.

Но нима са само два, или три, или десет подобните случаи? Няма чет и край явяванията и благодеянията на Пресвета Богородица. Свети Серафим Саровски, който се е упокоил точно преди сто години, свидетелствал, че през неговия живот Света Богородица лично му се е явявала шест пъти. А

ако целият този мълчалив народ, който смята всички тези небесни посещения за своя скъпоценна и сладка тайна отвори уста и разкаже всичко, което знае, земята би се изпълнила с учудване. Вярвайте ми: когато човек достигне до познание за действията и проявленията на небесния свят в нашия земен живот, той се чувства сякаш е влязъл в едно необятно и непознато царство на чудесата. Тази чудесна реалност е непрогледна за телесните ни очи. В нейния мрак нашата душа може да влезе само със запаления факел на вярата и любовта, според чудните думи на ап. Павел: *чрез вярата да се всели Христос в сърцата ви, та вкоренени и утвърдени в любов, да можете проумя с всички светии, що е ширина и дължина, дълбочина и височина (Еф. 3:17-18).*

А Вие благодарете на Бог и на Света Богородица, че духовното Ви зрение се е отворило и не го ослепявайте повече с грях и нерадение.

Бог винаги да Ви помага!

ДО ЧИНОВНИКА ЙОВАН И.: ЗА ТРИТЕ НАЙ-ВЕЛИКИ НЕЩА В ЖИВОТА

Поставили сте ми три въпроса, а именно: 1. Коя е най-великата мисъл, достойна за човека?

2. Коя е най-великата грижа, достойна за човека?

3. Кое е най-великото очакване, достойно за човека?

Мисълта за Божия промисъл в човешкия живот е най-великата мисъл, достойна за човека.

Грижата за спасението на душата е най-великата грижа, достойна за човека.

Очакването на смъртта е най-великото очакване, достойно за човека.

Как трябва да размишляваме за Божия промисъл в човешкия живот? За мяра трябва да се вземе Божият нравствен закон. Съобразно тази мяра трябва да разглеждате всичко, което се случва в живота на хората, които познавате и с които сте свързан. Най-важно от всичко е да изследвате нравствените причини за онова, което се случва на някого. Това не винаги е лесно, защото понякога причините са отдалечени и скрити в далечното минало на човека, а понякога и в миналото на неговите родители. Християнската изповед се основава на откриването на тези причини. Псалмопевецът казва на Бога: *Размислям за Твоите заповеди и гледам Твоите пътища... Колко обичам Твоя закон. Цял ден размислям за него.* Защото Господните заповеди са в основата на всичко, което се случва на синовете Адамови. И Господният закон е светлина, която осветлява случващото се на всеки. Как трябва да се грижим за спасението на душата си? Да не Ви изброявам; четете Евангелието и питайте Църквата. Няма по-ценно нещо на този свят от душата на човека. И точно това най-ценно нещо е единственото, което може да бъде спасено от гибел и смърт. Всичко останало, което не е самият човек, а е човешко, всичко, което човек цени и пази, неизбежно простира. Човешката душа е по-драгоценна от целия материален свят, по думите Христови: *Каква полза за човека, ако придобие цял свят, а повреди на душата си* - Следователно не може да има по-велика грижа, достойна за човека, от грижата за спасението на неговата душа.

Как трябва да очакваме смъртта? Така, както воинът го прави по време на война. Или както ученик, който усърдно се подготвя, очаквайки всеки момент учителят да го изпита. За непрестанното очакване на смъртния час ни напомня и Спасителят в притчата за лекомисления богаташ, който си построил нови житници и се готвел за дълго земно благоденствие, докато изведнъж не му било казано: *Безумнико, нощес ще ти поискат душата; а това, що си приготвил, кому ще остане?*

Защо мисълта за Божия промисъл в човешката съдба е най-великата мисъл, достойна за човека? Защото тя му носи мъдрост и блаженство.

Защо грижата за спасението на душата е най-великата грижа, достойна за човека? Защото душата е най-ценното нещо на този свят и естествено, на това най-ценно нещо трябва да се посвети най-голямата грижа.

Защо очакването на смъртта е най-великото очакване, достойно за човека? Защото очакването на смъртта очиства съвестта и подтиква човека към всяко добро дело. Когато попитали един добър и благочестив човек какво в живота в най-голяма степен го е подтиквало към труд и добротворство, той отговорил: *смъртта.*

Тези три неща не се наблюдават при животните. Те са свойствени само на човека, и то на висшия тип човек. Всичко останало е общо за човека и животните.

Мир Вам и благословение от Бога!

ДО ЕДНА ПЕНСИОНЕРКА, КОЯТО СЕ ОПЛАКВА ОТ МОДАТА

Пишете, че Вие и Вашите три дъщери бихте могли спокойно да преживявате със скромната пенсия, която получавате като вдовица на висш офицер. Но „модата отнася всичко“. Дъщерите Ви са отхвърлили Вашата блага власт и са се предали на суровата власт на модата. Напразно ги съветвате, обяснявате, молите - те си знаят своето: „Ти, мамо, не разбираш тези неща. Това е култура, просветеност, вкус. Няма само ние да бъдем изключение?“ И всяка пролет и есен искат нови тоалети, по модата. А у дома - грижи и оскъдица. Къщата отдавна не е варосвана, мебелите са овехтели, съдовете - изпотрошени, постелките - същински дрипи. Трапезата ви е бедна. Ако се нахраните на обед, трябва да се лишите от вечеря. За всичко това пари няма, а за модни дрехи трябва да има. Уви! Модата и улицата са Ви лишили от родителски авторитет у дома. Питате: какво да правите?

В Македония всички биха Ви казали: молете се Богу дъщерите Ви да придобият добър дух. Продължавайте да ги съветвате, но с молитва. Нека Ви се присмиват, Вие само говорете. Рано или късно истината ще поникне и ще даде плод. Бог чува и в свое време ще повтори Вашите поуки на дъщерите Ви, но с по-голяма строгост. И Библията, и нашият опит ни свидетелстват, че Бог рядко наказва нещо така строго, както непочитанието към родителите.

Обяснете на Вашите дъщери, че модата в наше време не е изискване на културата, на просветеността или на изискания вкус, а единствено на търговията. Тези, които измислят модата и я натрапват на лековерния свят, мислят само за пари. За културата и просветеността те мислят не повече, отколкото жабата за звездите. Това са обикновени пазарни варвари, които се обогатяват по лукав начин. Те имат и свои агенти: дизайнери, художници и опитни познавачи на човешките страсти и слабости, които за пари измислят все нови и нови модели на женските дрехи. Опустошени духом в измислянето на нова мода, в наши дни те са започнали да натрапват на жените такова облекло, което погазва всяко разбиране за приличие и свян, както и нормалните здравословни съображения. Но какво ги интересуват моралът, човешкият характер, девическата свенливост, здравето на нацията или малките майчини пенсии? Пари и само пари! - това е мотивът и целта на тези търговци и на войската от техни агенти.

Кажете на Вашите дъщери още, че тези архитърговци на мода представят своите нови измислици под името на културата, просветеността, красотата и естетиката, смеейки се вътрешно и мислейки само за пари. Тези велики слова, които в Европа някога се изговаряха с почит, за тях са обикновена търговска марка на продаваната стока, подобно на нарисуваната върху шишетата с отрова змия, на булдога върху грамофоните или на камилата върху опаковките чай.

Някога европейските кралски дворове са били пример и образец в облеклото, при което определящи са били не парите, а точно онова, което от устата на Вашите дъщери звучи като кухо дрънчене, а именно: културата, просветеността, красотата и вкусът. Но днес за жалост и аристократичните кръгове са се покорили на тиранията на модата, която им натрапват пазарните търгаши.

Онова някогашно изискано облекло все още може да се види у нашия честит народ, особено в Македония и Черна гора. Неотдавна в Цетине разговарях с една американка, преподавателка. Тя ми разказа как някакво женско дружество организиращо среща с нея на чаша чай. Черногорките дошли на срещата облечени в своите прекрасни народни носии, а американката - в модерните си дрехи. „Аз - каза ми тя - неизразимо се срамувах от себе си; изглеждах като циганка между царици“.

Можете още да прочетете на Вашите дъщери заканата на пророк Исая към еврейските модаджийки - закана, която с течение на времето се сбъднала (Ис. 3:16-24).

Мир Вам и здраве от Бога!

ДО БРАТСТВОТО „СВЕТИ ИЛИЯ“: ЗА ЕДИН СЕЯЧ НА ПЛЕВЕЛИ

Съобщавате ми, че между вас се е появил някакъв млад човек с нова вяра. Говори ви срещу Църквата, светците, иконите, кръста, кръстните слави, а особено се е опълчил срещу Света Богородица. Ходи от къща на къща, от магазин в магазин и раздава безплатно книги и вестници, в които пише всичко онова, което той проповядва устно - хули срещу истинската вяра. Казва, че е дошъл от Америка и иска да ви просвещава. Казва също, че цяла Америка вярва като него. Крие към коя секта принадлежи, но вие сами сте се убедили, че е сектант и еретик.

Да не ви говоря аз, братя; нека ви говори апостолът Божи. Ето какво заповядва апостол Павел: „Страни от еретик, защото такъв човек се е извратил и греши, като сам осъжда себе си” (Тит. 3:10-11). А свети Петър нарича такива лъжеучители, предричайки тяхната поява в света: ще има, казва, и между вас лъжеучители, които ще вмъкнат пагубни ереси... Ще мамят с лъжливи думи (2 Петр. 2:1,3). Прозорливият евангелист Йоан напомня:

„Възлюбени, не на всеки дух вярвайте, а изпитвайте духовете, дали са от Бога, защото много лъжепророци се явиха в света” (1 Йоан. 4:1).

А аз, братя, от своя страна ви казвам: този младеж лъже, казвайки, че цяла Америка вярва като него. А лъжата е същото, което и плевелът; и той е сеяч на плевели. В Америка има и православна Църква с много храмове, свещеници и епископи. Това е наш православен народ, наши братя по вяра: руси, сърби, българи, гърци, румънци, албанци и сирийци. Постоянно под мъчителното бреме на тежката работа, а сега под още по-мъчителното бреме на безработицата, те свято пазят вярата си и душите си от сеячите на плевели. Като не са успели да отвърнат от Православието нашите братя в Америка, онези сектанти са изпратили своите агенти на Балканите, за да купуват с неблагословените си пари и с безплатните си книги нашите души. Ние не сме се продали на турците за бейство и агалък, нима ще се продадем на американските търговци за долари? Не е в нашите обичаи да даваме вярата си за паница леща.

Ние пътуваме с нашата вяра през този живот хиляди години. За нея сме дали кръвта си, а тя ни е дала дух. Изпитали сме я и сме се уверили, че тя е истинска, блага и спасителна. Нашите светци са живи и до ден днешен се показват такива чрез многобройни знамения и чудеса. Както силата на електричеството струи по жиците, така и Божията сила струи чрез светците. Защото Родителят обича да прославя възлюбените си деца и показва Своята сила чрез тях. Силата и помощта на Божиите угодници сме усетили не само ние, християните, но и нашите мюсюлмани.

Днес православието се намира между две крайности: от една страна - мюсюлманите, които признават силата на нашата вяра, но не признават Книгата на нашата вяра; от друга страна - западните нововерци, които признават Книгата на нашата вяра, но не признават силата на нашата вяра. За тези последните божественният Павел пише, че „наглед имат благочестие, но от силата Му са се отрекли”. И съветва Тимотей: „И от такива се отвърщай”. Ние сме се придържали и ще се придържаме и към Книгата, т.е. към Светото Писание, и към силата, т.е. към Божиите знамения и чудеса, проявяващи се чрез светците, кръста, иконите, чрез молитвите и

чрез всички Свети Тайнства.

А няма да браним от хулителите и Света Богородица? От тях тя и сама се защитава. На смъртния си одър нейните хулители стенат от мъка. Сред нас имаше един кръстен човек, който злобно стъпка Богородична икона. Преди да умре, той дълго-дълго боледува. Непрекъснато се отбраняваше от някого, махайки с ръце във въздуха. Ден и нощ крещеше: „Арапи! Черни арапи! Махнете се от мен!“ Когато отслужиха над него молебен на Света Богородица, той се умири. После заплака и каза: „Ето, дойде Божията Майка и с жезъла си прогони арапите от мен“. Няколко дни плачеше непрестанно, целувайки и милвайки иконата на Богородица - „Благодаря ти, Майко Божия! Ти ми прости“ - шепнеше непрекъснато. И напявайки тихо „Достойно|есть“, си отиде мирно от нас.

Нека Божието благословение ви укрепява, братя!

ДО МАЙСТОРА НА ЛЪЖИЦИ МАРИНКО, КОЙТО ПИТА: УКОРИЛ ЛИ Е ГОСПОД СВОЯТА МАЙКА?

На сватбата в Кана Галилейска не стигнало виното. Света Богородица видяла, че гостите са учудени, а домакинът - посрамен. Водена от чувство на жалост и състрадание, тя се обърнала към Своя Син за помощ или съвет, казвайки: „Вино нямат”.¹⁶ Исус ѝ отговорил: „Какво имаш ти с Мене, жено”? Тези Исусови думи ти изглеждат като укор и ти ме питаш за тях.

Не, това не е укор. Ако беше укор, в онзи час Богородица би почувствала това по-силно, отколкото можем да го почувстваме ние днес. Тя би замълчала и не би продумала и дума повече. Вместо това тя веднага рекла на слугите: „Каквото ви каже, сторете”.

“Какво имаш ти с Мене, жено”? Това са думи на просвещаване, а не на укор. Господ искал да просвети Своята майка, а не да Я укори. От състрадание тя мислела за низшите, телесни потребности на присъстващите, а Той - за висшите, духовните. Тя искала всичко да бъде съобразно реда и обичая и никой да не бъде огорчен или посрамен, а Той искал да буди спящите и да лекува болните човешки души. Той слязъл между хората, за да претвори подобното на вода наше битие във вино, пепелта - в огън. Наистина Божията Майка искала Нейният Син да стори добро на хората, но доброто дело, за което мислела, било съвсем дребно. И Той искал да стори добро на хората - в това сърцето Му било в съгласие със сърцето на Неговата Майка - но добро велико, съразмерно с Неговото величие и полезно за всички поколения до края на света. А нужното за гостите вино би могло да се заеме и от съседите. По тези земи няма недостиг на вино. Но важно е не виното, а чудото. Хората ще изпият виното и ще го забравят, а чудото не се забравя. Виното като телесна потребност принадлежи на земното царство, а чудото като духовна потребност - на Небесното царство. В този момент Богородица се е грижила за първото; Господ е мислил за второто. Виждайки, че мислите на Неговата Майка са се отдалечили от Неговите, Той искал да Я откъсне от низшето и да Я възведе към висшето. Затова с благост ѝ казал: ”Какво имаш ти с Мене, жено”? Златоуст пише по този повод следното: „Това не е било изобличение на Майката, а домостроителство”, т.е. съграждане на Божието Царство както в душата на Божията Майка, така и в душите на всички, които биха чули или прочели тези думи. Спомни си как Исус е казал на Лазаровата сестра: “Марто, Марто, ти се грижиш и безпокоиш за много неща, а пък едно е само потребно”. И тези думи не са думи на укор, а на просвещение. Небесното Царство е над всичко, и всички човешки грижи и труд трябва да бъдат насочени към него.

Но защо Господ е използвал обръщението „жено”, а не „майко”? За да подчертае разликата между Неговите и Нейните мисли в този момент. Ако беше казал: „майко”, ние нямаше да обърнем такова внимание на горните думи и да забележим разликата в техните мисли. На Петър е трябвало да даде много по-строг урок, казвайки му: ”Махни се от Мене, сатана! Защото мислиш не за това, що е Божие, а що е човеческо”. А ако беше му казал: „Махни се от Мене, Петре (или човече)”, нито Петър, нито ние щяхме да забележим бездната, която го отделяла от Господа.

Разбрала ли е Богородица Своя Син и приела ли е Неговото наставление? Напълно. Тя веднага престанала да дава съвети на Съветодателя и да упътва Пътеводителя, и послушно и смирено се върнала към своята роля - да приготвя за

хората път към Него. Затова се обърнала към слугите и т казала:” каквото ви каже, сторете”. И когато те направили всичко, което Той им казал, тогава Тя, заедно с всички, с трепетна душа очаквала неочакваното.

Нека и ние послушаме Светата Божия Майка, братко. Да направим всичко, което ни е заповядал Нейният Син. Това е в наша власт. А когато извършим всичко, което ни е казано, с трепет да очакваме чудото на претворяването на телесния човек в духовен, на земния - в небесен, на водата – във вино.

Мир на теб и радост от Господа!

ДО ЕДИН НЕПРАВОСЛАВЕН СВЕЩЕНИК, КОЙТО ПИТА: ЗАЩО БОГ НАКАЗВА ПРАВОСЛАВНА РУСИЯ?

Напълно ли сте сигурен, че сегашното страдание на руския православен народ е Божие наказание? Аз, признавам, не съм сигурен. Лесно можем да сгрешим, ако всяко страдание на отделен човек или народ смятаме за Божие наказание. Трите голготски кръста ни учат да бъдем предпазливи при оценката на нечие страдание. Нима Христовото разпятие е Божие наказание? В дългата редица на страдалците ние виждаме и пророци, и апостоли, и множество сияйни праведници. Без съмнение тяхното страдание не е било наказание от Бога. И ако са страдали заради грехове, страдали са не заради своите. Така и Онзи, Безгрешният, който е приел най-големите мъки, е бил мъчен наистина заради грехове, но не за Своите, а за греховете на целия човешки род. Страданието на Светата Русия е допуснато заради грехове, но заради чии? Това трябва да се запитате. Вие познавате отлично Светото Писание. Спомнете си как Господ изгълкувал на евреите гибелта на онези осемнадесет души, върху които паднала Силоамската кула. Той казал, че те са загинали не защото са били най-грешни и виновни от всички жители на Йерусалим, а за да се опомнят по-грешните от тях; „Не, казвам ви; но ако се не покаете, всички тъй ще загинете” (Лук. 13:5).

Нима Русия е най-грешна от всички страни, та понася най-тежки страдания? За целия свят са очевидни две неща: първо, че руският народ гори в огъня на мъките, както някога трите момци във вавилонската пещ; и второ, че материалистическите и безбожни теории, които разпалиха този огън в Русия, не са рожба на руския православен народ, а на неправославни народи. Всичко останало е тайна на Божия промисъл. Ние не можем да проникнем дълбоко в тази страшна тайна. Можем да търсим сравнение между руските страдания и страданието на праведния Йов, което и тогава, и сега е принесло и принася полза на мнозина. Можем да видим в страданието на Русия Божи знак към всички останали народи да се пазят от материализма и като теория, и като практика, и в мислите си, и на дело. През цялото минало столетие най-благородните умове на човечеството са доказвали безумието и пагубността на тези теории. Но думите им не са имали резултат. Затова е допуснат ужасът теориите да се реализират на практика. Както някога Силоамската кула се е срутила върху онези осемнадесет души, така и съвременната кула на лъжовните идеи и теории се срути върху великия руски народ. За да види човешкият род и да изтрезнее.

Но кой би се осмелил да каже, че тази съвременна кула е рухнала върху Русия, защото тя е най-грешна от всички? Аз сякаш чувам и в наши дни Христовото предупреждение: „ казвам ви, ако се не покаете, всички тъй ще загинете”, о народи и племена. Освен от това предупреждение на Господа, можем да се поучим и от опита на миналото. Нито една революция не завършва с това, с което започва. На това ни учи историята. Често онова, което революцията в началото руши и преследва, накрая тържествува и триумфира. Без съмнение това важи и за Христовата вяра, гонена-непрогонена, оплювана - неосквернена, убивана - неунищожена. Очевидно е още, че нито славянската, нито световната мисия на Русия е в онова, което сега се случва в нея, а в онова, което ще дойде след края на революцията.

Във всеки случай днешните огнени мъки на руския народ ще принесат на човечеството безмерна полза. А руският народ без съмнение ще излезе от този огън по-свят, по-силен и по-славен, отколкото е бил някога. Дори обикновеният ковач не хвърля желязото в огъня, за да го накаже, а за да направи от него нещо по-добро. Мислим и вярваме, че и Творецът не е хвърлил този велик народ в огъня на страданията, за да го накаже и убие но за да вразуми другите народи с неговия страшен пример, а него още повече да прослави пред Небето и земята.

Мир Вам и здраве от Бога!

ДО ЕДИН СКРОМЕН ЧОВЕК, КОЙТО СЕ РАЗКАЙВА ЗА ИЗРЕЧЕНИТЕ ОТ НЕГО ДУМИ

Добре си направил, че веднага си се покаял. Бог ни е оставил покаянието за спасение. Ако не беше така, дори апостолите не биха се спасили, а камо ли другите хора. Стрешил си с език, със сърце си се покаял. Изрекъл си злобна дума срещу твоя съсед. Все едно, че си хвърлил искра в куп слама. Цялото село чуло и се присмяло. Съседът ти се огорчил и те дал под съд. Платил си много, ядосал си се още повече. Не ти тежи присъдата на съда, тежи ти наказанието, с което оскърбеният съсед постоянно те наказва. Не иска повече да говори с теб. Мълчи и ти обръща гръб. Какво да правиш?

Остави на Бога и на времето. Моли се на всевиждащия Творец да смекчи сърцето на съседа ти. При всеки удобен случай казвай за него добра дума и чакай. Бог, добрата дума и времето ще направят своето и един ден двама-сдобрени, ще отидете отново заедно на църква. А за поука нека ти послужат думите на Спасителя: *Казвам ви, че за всяка дума, която кажат човеците, ще отговарят в съдния ден.* Не ти ли говори това, че всяка злобна или лъжлива дума нарушава реда във Вселената и оскърбява Твореца? Добрата или лошата дума, която казваме за някого, дори и скришом, се чувства от цялата Вселена, чувства я и Творецът на чувствата. Как думите биха могли да бъдат скрити от Онзи, от Когото дори и мисъл не може да се укрие? Древните гърци казвали за копието на техния й Ахил, че с единия си край можело да отвори рана, а с другия - да я изцери. Не знаем за Ахилото копие, но знаем със сигурност, че това е вярно за човешкия език. С език рани се причиняват и с език рани се лекуват. *С него благославяме Бога и Отца, с него и кълнем човеците* (Иак. 3:9). В едно наше село се случило следното. Една майка имала единствен син, ученик. Веднъж тя се му се разсърдила и в яда си изрекла следните безумни думи: „Да можеше очите ми никога повече да не те видят, щях да бъда щастлива!“ Детето било толкова потресено от тези майчини думи, че взело пушка и се застреляло. Край себе си оставило своята ученическа плоча, на която било написано: „Ето, майко, махам се завинаги от твоите очи, само ти да бъдеш щастлива“. Жалостно майчино щастие! След това самотната майка седяла всяка нощ край огнището и гасяла огъня със сълзи, докато една сутрин не осъмнала мъртва край угасналото огнище.

Виждаш ли какво прави безумната дума? Но няма да те оставя и без пример какво може да направи добрата дума. По време на войната изпратили един страхлив войник на разузнаване. Неговата страхливост била пословична и всички започнали да се смеят, когато разбрали къде го изпраща старшината. Само един войник не му се присмял. Приближил се до своя другар, за да го окуражи. Страхливият войник му казал: „Със сигурност ще загина, врагът е съвсем близо“. - „Не се страхувай, братко, Бог е още по-близо!“ - отговорил му онзи добър другар. Тези думи звъннали като голяма камбана в душата на страхливеца и звъннали до края на войната. И някогашният страхливец се върнал от фронта, окичен с медали за храброст. Така го преобразили и изпълнили със смелост благите думи: „Не се страхувай, Бог е по-близо!“

Мир на теб и здраве от Бога!

ДО ЕДНА ОБРАЗОВАНА ЖЕНА, КОЯТО СЕ ОПЛАКВА, ЧЕ НЕ Е НАГРАДЕНА ЗА БЛАГОТВОРИТЕЛНАТА СИ ДЕЙНОСТ

Оплакват се, че не сте получили нито подобаваща похвала, нито награда за усилията си при събирането на помощи за някакъв дом за сираци. Други, които нямат и половината от Вашите заслуги, са получили и едното, и другото, а Вие - нищо. Боже мой, от какво се оплаквате! От онова, което според Евангелието трябва да Ви радва. Казвате още, че всичко сте вършили като християнка - в името Христово. Но нима не знаете, че на когото човек посвещава своя труд, от него очаква и награда? Така е според Евангелието. Слугата се грижи за овцете на своя господар и от него очаква награда, а не от овцете. Войникът воюва в името на своя цар и от царя очаква награда, а не от онези, заедно с които или срещу които воюва. Така и вие: ако като християнка сте направили добро дело в името Христово, от Христос трябва да очаквате награда. Нима Господ не е обещал вечна награда на всички, които вършат добро или понесат неправда в Негово име? Не е ли казал: *Радвайте се и се веселете, защото голяма е наградата ви на небесата?* И още: *Кога изпълните всичко, вам заповядано, казвайте: ние сме негодни, защото извършихме, що бяхме длъжни да извършим.* Някой Невидим ни е изпратил в този свят. Някой Невидим ни е отредил служение в него. Някой Невидим ни извежда от този свят. На този, Невидимия, трябва да се молим, в Него да се взираме, от Него да очакваме награда. Какво могат да ни дадат аргатите, равни на нас и бедни като нас? И какво можем да търсим от онези, които ежеминутно потъват в дълбините на смъртта като скакалци, скачащи от отвесния бряг в пропастта?

Освен това сигурна ли сте, че можете да понесете слава и похвала от хората. Свети Йоан Лествичник трябва да е познавал по-добре от вас човешката природа, когато е казал, че „никой освен светците не може да чуе похвала за си, без да претърпи вреда“. Понеже само светите хора могат да прозрат в човека и да видят откъде произтичат похвалните думи. Понякога и най-мътната вода заблестява на слънцето както бистрата. Понякога под тънкия слой се крие дълбока тиня. Много често такива са и душите на онези, които ни хвалят. Затова светите мъже и жени, чувайки похвали за себе си, са ги приемали или за незнание, или за преднамерена лъжа.

Повече хора са изгубили душите си поради светска слава и похвали, отколкото поради презрение и подигравки. Знаете ли към кого Христос причислява онези, които търсят светска слава и похвали? Към неверниците. Прочетете Неговия спор с юдеите и помислете към коя страна принадлежите. Той е казал: *От човеци слава не приемам.* Това е казал за Себе Си. А за тях казва следното: *Как можете вие да поярвате, когато един от друг приемате слава, а славата, която е от Единаго Бога, не търсите?* (Йоан 5:44). И така, с кого сте Вие: с Христос или с юдеите? Ако сте на страната на Христос - което от сърце Ви желая, - тогава не търсете човешка слава, а славата, която е от Единия Бог. Не завиждайте ни най-малко на онези, които се надпреварват за прослава и похвала от хората. Напротив, съжелявайте ги. Когато се разочароват, те сами ще започнат да се съжеляват. И отново Ви казвам - съжелявайте ги. Защото поради своята заслепеност те дават вечното за преходно, божественото за земно, истинското за лъжливо.

Господ нека Ви просвети и благослови!

ДО ЕДНА САМОТНА И БОЛНА ЖЕНА: ЗА САМОУБИЙСТВОТО

Знам, че ти е тежко. Преди няколко години умрял мъжът ти. Жалила си го - прежалила. Оженила си едничкия си син - възвърната радост. След това най-много радост ти е донесло внучето. Но онова, което си обичала, и Бог е обичал, и го е взел. Едва внучето ти отлетяло в невидимия свят, разболяла се и снаха та. Изсушили я тъгата и скръбта, та и тя след детето. Най-накрая, след тях, си отишъл и твоят едничък син. И ти си останала сам-сама. Опитвала си веднъж да се отровиш. Останала си жива. Приготвила си след това бримка да се обесиш. Но те изненадала съседска девойка. Като те видяла под приготвеното въже, тя ти казала това, което е чувала от стари хора: че самоубийството е грях без опрощение и на този, и на онзи свят. Добре ти е казала. Тази девойка ти е спасила душата. Наистина тя ти е най-големият благодетел на света. Само благодарение на нея можеш да се надяваш, че на другия свят ще се видиш със сина, снахата, внучето и съпруга си.

От самото начало Църквата Христова решително се е противопоставяла на самоубийството като на най-тежък грях. Западният учител на Църквата, Авустин, е казал: „Който убие себе си, е убил един човек“. Следователно самоубиецът се поставя наравно с убиеца. А в нашата Източна Църква самоубийството се е осъждало още по-строго. Съгласно 14-то правило на Александрийския патриарх Тимотей самоубиецът се лишава от опело и църковно погребение. Православната Църква е определила строго наказание дори за самия опит за самоубийство. На онзи, който извърши такъв опит, тя налага епитимия от дванадесет години. Знам, ще си помислиш, че това е прекалено строго. Но тази строгост произтича от милост. Истина ти казвам: Църквата е така строга по отношение на самоубийството от чиста милост към хората. Защото в своята духовна съкровищница Църквата пази пророчески опит, че убийците не влизат в Царството на безсмъртния живот и вечната милост, чрез своята строгост Църквата иска да предпази хората от вечна гибел. В Светото Писание са споменати само двама души, които сами са се лишили от живот. Единият е Ахитофел, предателят на цар Давид, а вторият - Юда, предателят на Господ Иисус Христос. Нека бъде далеч от теб и мисълта да се намериш в тази компания от другата страна на гроба.

Който претърпи докрай, той ще се спаси - е казал Господ. Многобройни и разнолики са страданията, които Бог допуска на хората, но целта на всички тях е една и съща, а именно: чрез горчивината да изцери човешките души от греха и така да ги приготви за вечното спасение. Колкото и тежко да ти е понякога, помни две неща: първо, че сам Небесният твой Отец определя мярката на страданието, и второ, че Той познава твоята сила. И ако някога ти дойде помисъл за самоубийство, отхвърли я като сатанинско нашепване. Божията милост нека те укрепи!

ДО ПОЛИТИКА Н. Н. ЗА ПОЛИТИЧЕСКИЯ МОРАЛ

Както разбирам от Вашето писмо, Вие сте склонен да смятате, че в политиката има особен морал, отличаващ се от морала в другите професии и в човешките отношения. Това не може да означава нищо друго - колкото и внимателно и деликатно да се изразявате - освен това, че нещата, които в обичайните човешки отношения се считат за непочтени, в политиката се признават за почтени; и че нещата, които в човешките отношения са недопустими, в политиката са допустими. Тази опасна тенденция, която не е от вчера и не е измислена от Вас, за съжаление е довела дотам, че народът е започнал да смята политиката за неморално занимание. Не сме ли чували с Вас от народните уста следното мнение за някого: „Мислиш ли, че той казва истината? Не, той само прави политика!"

Виждате ли колко голяма пропаст лежи между Вашите тежнения и мнението на народа. Особения Ви политически морал народът нарича просто лъжа и измама. А Вие трябва да се съобразявате с мнението на народа, защото политиката в своя истински смисъл е народно дело, и то едно от най-великите народни дела. Аз знам какво искате Вие. Вие бихте искали да изнамерите някакъв изкусен, вещ начин на управление, който би помагал и на народа да преуспява, и на държавата да се развива, тази особена вещина, неизбежно напомняща на вещината при игра комар, да назовете политически морал. Аз не се съмнявам, че Вашите подбуди са благородни, но всичко останало, което казвате, попада извън кръга на морала, на християнството и културата. То не е нищо друго освен отдавна известното надиграване между силния и слабия, при което, ако не помогне изкуствената усмивка, помагат зъбите и ноктите и обратно. Народът казва: „На правдата се крепи земята". А ако Вие се отнасяте с презрение към тази желязна аксиома на нашия народ и я смятате за „просташка", чуйте тогава какво твърдят културните англичани: „Честността е най-добрата политика". В дългото политическо школуване на англичаните е имало времена, когато се е мислело по друг начин.

Но опитът ги е научил, че наистина честността е най-добрата политика. Един велик американски държавник е казал: „Ако американците отиваха в парламента със същите мисли и чувства, с които отиват на църква, то тогава нашата държава щеше да бъде силна и народът удовлетворен”.

Дори и сред древните езичници на нашите скъпи Балкани най-прославени са били онези държавници, които в държавническите дела и в частния си живот са се придържали към едни и същи морални правила. Спомнете си как постъпил праведният Аристид, когато се гласувало за прогонването му от неговата родина. Някакъв непознат, неграмотен човек го помолил да напише на глинената плочка: „Да се прогони Аристид". И той без колебание написал това, което било в негова вреда.

Християнската вяра, както нищо и никога досега, е обявила и утвърдила единството на морала. Една от главните причини за днешните смутове и беди на този малък европейски континент е двойствеността на морала. Един морал се прилага в частния, а друг в обществения живот. Че това двуличие не води народа към добро, свидетелства начинът, по който юдейските първенци са постъпили с Христос и по-нататъшната съдба на юдеите. Те наказвали със смърт лъжесвидетелите сред своя народ, а при съда над Христос сами търсили лъжесвидетели. Помежду си говорили, че Христос работи в полза на римляните (Йоан. 11:48), а пред римлянина Пилат - че Исус е против римляните и против кесаря, понеже прави себе си цар (Йоан. 19:12), добавяйки лицемерно: ние нямаме друг цар, освен кесаря. Това е двойният морал. Това е политическият морал, чрез който юдейските политици искали да спасят своя народ, а вместо това го опропастили. Виждайки всички тези интриги, всички тези неморални фарисейски интриги срещу Себе Си, Господ предрекъл: ***Ето, оставя се вам домът ви пуст.*** Ето Ви плода на политическия морал. Ето го страшния урок за всички народни водачи които цепят морала на две, изоставяйки желязната народна аксиома: „На правдата се крепи земята". Мир Вам и здраве от Господа!

ДО ЕДИН БОГОМОЛЕЦ, НА КОГОТО ВСИЧКИ ВКЪЩИ СЕ ПОДИГРАВАТ

Преди да започнеш да се молиш Богу, си бил мил на всички. А сега изведнъж в своя дом си се оказал като във вражески лагер. По-рано си пиел и пушил, крал си по малко и си псувал, излежавал си се в работни дни и си вършил много неща, които са отвратителни на Бога и на почтените хора. Но въпреки това си бил мил на домашните си. А сега, когато си тръгнал по пътя на правдата, почтеността и молитвата, всички са се нахвърлили върху теб като оси.

Радвай се, братко, стократно се радвай! Не виждаш, че Евангелието се изпълнява във вашата къща? В същата къща, в която доскоро са се водили празни разговори за данъци и налози, за крадци и съучастници, за кметове и управници, в същата тази къща са започнали да се изпълняват евангелските пророчества. Домът ви се е възнесъл до небесата, станал е сцена, на която се разиграва християнската драма, влязъл е в невидима връзка с времената на апостолите и мъчениците. В него в умален мащаб се разиграва историята на християнската Църква. Ето ги Христовите пророчества, които безброй : са се сбъждали на тази земя, а сега започват да се сбъдват и във вашия дом: *И ще бъдете мразени от всички заради Моето име, но, който претърпи до край, ще бъде спасен (Мат. 10:22). И врагове на човека са неговите домашни (Мат. 10:36) Блажени, които плачете сега, защото ще се разсмеете. Блажени ще бъдете, кога ви намразят човеците, кога ви отлъчат и похулят и изхвърлят името ви, лошо, заради Сина Човечески (Лук. 6:21-22). Истина, истина ви казвам, че вие ще се разплачете и разридаете, а светът ще се възрадва; вие ще бъдете наскърбени, но скръбта ви ще се обърне в радост (Йоан. 16:20).*

Има ли нещо по-ясно от тези пророчества? Ето, днес те се изпълняват и край твоето огнище, върху теб. Затова приемай всички обиди не като обиди, а като ордени. Знай, че твоите гонители ще се разкаят, онези, които ти се подиграват, ще замлъкнат, а ти ще се зарадваш. Днес си последен в дома на твоя баща, ала скоро ще бъдеш пръв. А онези, които те гонят, ще ти служат. Това е предсказано и се е сбъждало хиляди пъти на хиляди места. Мир на теб и благословение от Господа!

ДО ЕДИН ЧОВЕК, КОЙТО СЕ ОПЛАКВА, ЧЕ НЕ ВЯРВА В БОГА

Какъв грях си сторил, че те е сполетяло това най-голямо от всички нещастия - да прекъснеш връзката си с Извора на живота и Подателя на разума? Да се отречеш от Онзи, Чието вечно битие е по-очевидно от нашето мимолетно битие и единствено чрез Чието съществуване може да се утвърди нашият живот?

Бог не се скрива от човека. Грешният човек се скрива от Бога; скрива се и се отдалечава, докато съвсем не го изгуби от погледа си. Както е писано за прародителите на човешкия род, след като съгрешили: *И скриха се Адам и жена му от лицето на Господа Бога между райските дървет¹*. Както е било тогава, така е и сега. Щом човек извърши тежък грях, той се крие от Бога зад гърба на природата. И се изгубва между тварите, изгубва се между дърветата, между камъните и животните като сред свои мними родственици, потъва в сянката на природата. И както се говори за затъмнение на слънцето, когато луната закрие този светъл цар на природата, така би могло да се говори за „затъмнение на Бога“, Слънцето на правдата - за онези, комуто природата засенчва Твореца на природата. Но това е само наш, човешки начин на изразяване. Защото затъмнението на Слънцето не означава, че то е изгубило светлината си, а само, че нещо е закрило тази светлина от очите ни. По същия начин и затъмнението на Бога не означава, че Бог е изчезнал и Го няма повече, а че нещо е закрило Бога от човешкия разум. Това нещо е човешкият грях.

Природата не е виновна, ако безбожникът я обожествява. Тя се противи на богоотрицанието и смъртно мрази и преследва богоотрицателите и онези, които я обожествяват. Цялата природа, от огромното Слънце до най-малкия атом, единогласно и хармонично свидетелства за битието и действията на своя Творец. Древните египтяни обожествявали всички твари, а над всички черния бик, когото наричали Апис. Съгласно една легенда някакъв фараон дошъл, за да принесе жертва на Апис. Но когато се поклонил пред този „бог“, бикът го вдигнал на рогата си и го отхвърлил далеч от себе си. „Сега видях, че не си бог, а бик“ - извикал гневно фараонът. На това Апис му отговорил: „Това исках да разбереш! И отсега нататък да се покланяш на Онзи, Който е създал и мен, и теб“.

Ти казваш: „Трудно ми е да повярвам, докато не видя!“ . Но с какво искаш да видиш: с око или с дух? Ако искаш да видиш с телесните си очи, тогава Онзи, Който е по-голям от Вселената, трябва да се смали и да се вмести в ограниченото поле на твоето зрение. Виждаш ли своя разум с очите си? Но ако някой ти каже: не мога да повярвам, че имаш разум, докато не го видя с очите си, - ще се разгневиш. Ако ли пък духом искаш да видиш Бога, тогава можеш да го видиш, защото човешкият дух е по-просторен от Вселената и защото и Бог е дух. Само че твоят дух трябва да бъде чист, защото единствено на чистите е обещано да видят Бога.

Бягай по-скоро от този мрак, който е омотал като паяк душата ти. Когато Адам съгрешил, той избягал от Бога. Но милостивият Творец не избягал от Своето творение, а се приближил и повикал Адам: Адаме, где си? Той вика и теб, съвсем отблизо, нима не чуваш: „Благой, къде си?" Обърни лицето си към светлината, сине на светлината. Отецът на светлината те зове с пламенна любов. Чуй и знай: никой в твоя род и в твоя народ не се е прославил, освен прославилият Бога.

Бог да те помилва и да ти даде здраве!

ДО ЕДИН ЧОВЕК, КОЙТО ДОСТИГНАЛ ДО ВИСОКА ДЛЪЖНОСТ, НО НЕ СТАНАЛ ЩАСТЛИВ

От Вашето писмо сякаш текат сълзи. Залягали сте да заемете висока длъжност. Мислели сте, че това ще Ви направи щастлив. Мнозина около Вас са се стремили към същото и поради това е трябвало да се борите с нокти и зъби. Страхували сте се, че няма да успеете. Смятали сте, че не само щастието, но и животът ще започнат за Вас едва след получаването на тази висока длъжност. Дотогава сте считали себе си за нещастен, почти несъществуващ. Накрая сте постигнали желаното. Няколко дни сте се чувствали като новороден. След това дошло разочарованието. Разбира се, щастието било също толкова далеч, колкото и преди. Само дето по-рано сте вярвали, че то съществува - някъде там, във високите длъжности, а сега сте изгубили и тази вяра. Издигнали сте се до облаците, ала не и до звездите. Сега горчиво се разкайвате, че сте гонили щастието по лъжливи пътища, подражавайки на мнозина други. Искате да се върнете към своето предишно скромно положение, където бремето на отговорността е било по-леко, а жилото на завистта - по-слабо. Може би ще ви бъде от полза тази

ПРИТЧА ЗА ФАЛШИВИТЕ ЖЪЛТИЦИ И СРЕБРОТО

В един голям парк било приготвено народно увеселение, но без входен билет не пускали никого. Мнозина искали да влязат, но нямали пари. Един богат човек решил да изпита човешките страсти и хвърлил всред събралите се деца пълна шепа жълтици. Всички те били фалшиви с изключение на един динар от чисто сребро. Децата се хвърлили да събират жълтиците, карали се, били се, докато не събрали всичките. На сребърния динар никой не обърнал внимание, понеже всеки мислел: „златото е по-скъпо от среброто“. Онези, които държали в ръце фалшивите жълтици, се чувствали напълно щастливи, но развързката била неочаквана и горчива. Когато отишли да си купят входни билети, станало ясно, че парите са фалшиви и градските стражари ги откарали в тъмницата. Само едно от децата се оказало умно. Като видяло какво се случило с приятелите му, бързо захвърлило фалшивата жълтица, изтичало и взело сребърния динар. С него си купило входен билет и влязло в увеселителния парк.

ТЪЛКУВАНИЕ

Увеселението е Небесното царство или царството на безсмъртното щастие. Фалшивите жълтици са плътските желания, земната суета и самоизмама, които отдалечават хората от царството на истинското щастие и ги отвеждат в царството на мъката и тъмнината. Чистото сребро символизира вътрешната доброта и истина на праведния човек. Децата, лакоми за измамния блясък на този свят, са грешниците. А последното дете, което отхвърлило фалшивото злато и взело истинското сребро, означава покаялия е грешник.

ДО ИКОНОМА СПАС С, КОЙТО ПИТА: ЗАЩО НЕПРАВЕДНИТЕ ПРЕУСПЯВАТ?

Откога преуспяват? И какво се случва накрая с тях и семействата им? Задавал ли си си този въпрос? Нека мисълта ти не се препъва, когато видиш някой да се хвали със силата си, забравяйки за Подателя на силата. Спомни си как горделивият и самонадеян Голиат загинал от прашката на едно момче, Давид. Нека сърцето ти не се смуцава, когато видиш, че някой забогатява по нечестен път. Ще яде и няма да се насити, ще граби и няма да му бъде достатъчно. Спомни си за богатите содомци, как в един миг били засипани с огън и пепел заедно с цялото си богатство. Ти си християнин, а християнинът гледа на случващото се по различен начин - в неговата пълнота, а не частично. Християнинът не оценява успеха на неправедните като нещо окончателно, а чака да види какво ще последва. Той знае, че неправедният не преуспява със свои сили и разум, а само защото Бог допуска преуспяването му, та да си спомни за Него. Защото нашият Бог е неизказано милостив и допуска неправедните да получат онова, което желаят, та да се досетят някой ден, че това е от Бога, да се засрамят от своето беззаконие и да се поправят. Каещите се са скъпи за Бога, много скъпи са Му онези, които съкрушено се каят за своите неправедни дела. Творецът не е като творението. Не наказва веднага щом някой кривне от правия път. Той чака заблудените сами да се върнат в пътя на правдата. Гледа и мълчи. Чака и не закъснява. Дивен е в мъдростта си, предивен е в милостта си. Заради това Давид възхитено казва на Господа: *Твоите съдби - велика безд³*. Кой ще постигне цялата дълбочина на Божия промисъл?

Неразумните роптаят, че Бог не управлява света според тяхното разбиране, а разумните непрестанно се стараят да вникнат в Божия разум. Но понякога дори и за най-разумния е трудно да разбере защо с един човек се случва така, а с друг иначе; защо младият, жаден за живот, умира, а старецът, желаещ смъртта, живее; защо праведникът страда, а безбожникът благоденства. И най-светите души понякога са се смуцавали пред загадката на живота. Светото Предание е запазило следния случай: умрял един грешен богаташ, чиито грехове били известни на всички и погребението му било тържествено - с епископ и много свещеници. Скоро след това хиена нападнала един отшелник в пустинята и го разкъсала. Някакъв монах, който видял и тържественото погребение на грешника, и кървавите останки на праведника, изпаднал в смут и през сълзи възкликнал към Господа: „Господи, защо е така? Защо онзи грешник имаше и охолен живот, и блага смърт, а този праведник - и горчив живот, и горчива смърт?" Явил му се ангел Божи и му обяснил: „Онзи зъл богаташ имаше в живота си само едно добро дело, а отшелникът - само един тежък грях. С тържественото и почетно погребение Всевишният възнагради богаташа за

доброто му дело, така че да няма какво повече да очаква на онзи свят, а със страшната смърт на отшелника изглади неговия единствен грях, за да му даде пълна награда на Небесата". Затова размишлявай за пътищата Божии и възложи цялата си надежда на своя Творец. *Не ревнувай на злодейците, не завиждай на онези, които вършат беззаконие.* Така пише цар Давид, който много се измъчвал от въпроса, който измъчва и теб, докато Бог не просветил неговия разум, за да разбере, Негови са и утешителните думи, плод на богатия му опит: *Бях млад, вече остарях, и не видях изоставен праведник, нито потомците му хляб да просят.*

Чети често Псалтира - така ще разбереш и ще се утешиш!

Мир на теб и благословение от Господа!

ДО ЕДИН ПРАВОСЛАВЕН АМЕРИКАНЕЦ, КОЙТО БИЛ СМУТЕН ОТ НЯКАКЪВ ПИСАТЕЛ

Получих изпратеното списание, в което е публикувано жестокото обвинение на този писател към християнската вяра. Обвинението накратко е следното: християнството е виновно за днешната криза в Америка. То ни е учило да се трудим колкото се може повече. Ние проявявахме послушание и работехме много. Изпаднахме в същинска мания по отношение на труда. И понеже всички ние работихме много, днес милиони хора останаха без работа. Затова сега трябва да си създадем нова вяра, която ще ни учи да не работим. Така ще се избавим от кризата. - Този нов спасител на света те е смутил и ти искаш обяснение.

Нека нищо не те смуцава. Думите, изречени в беда, губят половината от своята сила. Когато непослушните деца изпаднат в неволя, те обвиняват своите родители. Скоро една майка ми се оплака, че нейният разхайтен син я притеснява, искайки пари и само пари. Когато тя му напомня, че парите са за разумна употреба, а не за злоупотреба, той изпада в гняв и я оскърбява. Нещо подобно се случва и с християнската вяра - духовната майка на всички християнски народи. И не само днес, но още от появата ѝ на този свят. Обвинявали са я всички, които не са искали да видят вината в себе си. Още през втори век Тертулиан пише по този повод: „Ако Тибър излезе от коритото си или Нил не се разлее извън бреговете си, ако небето не даде своя дъжд или морето опустоши земята - веднага се разнася вик: Християните на лъвовете!“. По същия начин и днес се надава вик срещу християнската вяра: в Русия - заради икономическата криза, в Испания - заради лошата политика, в Америка - заради безработицата, - винаги все същия вик: „Християните на лъвовете!“.

А ти знай, следовнико Христов, че гонените ще надживеят негонените. Гоненията не са неочаквани за нас, християните, защото са ни предсказани от нашия Спасител. И в отговор на всички обвинения и гонения Той е заповядал на вярващите в Него: „Радвайте се и се веселете“!

Наистина християнската вяра винаги е учила хората на труд. Апостол Павел пише: „Който не иска да се труди, не бива и да яде“. Но вярата ни е учила да се трудим за нужното, а не за ненужното. А колко ненужни неща за хората са били произведени в Америка, ти сам виждаш с очите си. Този излишък на производството не е дошъл от манията за работа, а от манията за долари. Нашата вяра проповядва труд, но едновременно с труда и страх Божии, и милост, и братолюбие. А когато трудът бъде откъснат от всичко останало, което го прави благороден и достоен за човека и се постави само в зависимост от парите, той, както всяко проклятие, донася на света опустошение, не по-малко от безделието. Аз никога няма да повярвам, че работата, колкото и да е много, може да навреди на някого, ако е споена неразделно със страх от Бога, с милост и братолюбие. Не са благословени нито трудът на доларолюбца, нито милосърдието на ленивия.

Христовият закон, взет в своята цялост, а не като отделни, откъснати една от друга заповеди, е съвършен. Вземи пример от дървото с разклонена корона, отрупана с плодове, и отсечения клон, който изсъхва. Знай, че Христовият закон е непоклатим камък, скала на спасението. Когато хората слязат от този камък, тогава се умножават и законодателите, и законите -едностранчиви и противоречиви. А те - тези своеволни законодатели и закони - са онзи пясък, за който Христос казва, че построеният върху него дом (на човешкото общество) ще рухне.

Мир на теб и радост от Господа!

ДО БОЛЕДУВАЩАТА СТАНИЯ Д., КОЯТО ПИТА: КАКВО Е ТОВА ОБЕТ?

Това е обещание, което някое лице дава на Бога от благодарност или заради някакъв грях. Много млади хора от нашите битолски села ходят на гурбет в далечни страни. Изпращайки ги, техните майки или сестри дават тайно някакъв обет на Бога за тяхно здраве и за благополучното им завръщане. Една събота посетихме неочаквано малка селска църква и заварихме в нея възрастна жена, която миеше пода. Запитана насаме, тя ни обясни, че прави това всяка събота вече осемнадесет месеца, съгласно обета, който дала за заминалия на работа в Америка свой син. По-късно разбрахме, че когато синът ѝ се върнал, от благодарност към Бога тя продължила да мие църквата още шест месеца.

„Ветил съм се“ (т. е. дал съм обет) е израз, който често може да се чуе по нашите краища от хората, които идват в манастирите, за да поработят там известно време. Когато се запалило село Л., един момък на име Тодор излязъл тичешком от своя дом и видял съседната къща в пламъци. Обзет от страх, той призовал на помощ св. Наум, като дал обет, че ще му служи в продължение на една година. В същия миг духнал вятър и обърнал огъня встрани от неговия дом. След известно време Тодор дойде в нашия манастир, разказа какво се е случило и помоли игумена да го приеме, за да изпълни своя обет.

Съвсем обичайно нещо е някоя майка да даде обет, че ще пости допълнително в непостни дни за здравето на болното си дете. Това е напълно в библейски дух. И цар Давид постил, когато детето му било болно.

„Ветила съм се“ - казва баба Моисеица от околностите на Дебър, която деветнадесет години се труди в храма и деветнадесет години пости, приемайки всеки ден само храна без растителна мазнина. Защо? Преди деветнадесет години нейният мъж взел за съдружник в някаква работа един албанец. В един петъчен ден той се накарал да отиде в Дебър, за да се заплати със съдружника си. Преди да тръгне на път, седнал да закуси с яйца и сирене. Когато жена му го видяла да блажи в петъчен ден, сърдито му викнала: „Да даде Бог да не се върнеш, щом и във вярата си се побратимил със своя съдружник!“ Същата вечер на връщане мъжът ѝ бил убит и ограбен. Това страшно потресло жената и тя дала обет, че ще служи на Църквата и ще пости до края на живота си. Обичай да се дават обети има и при англичаните. След войната един - английски свещеник извършил противозаконно венчание. Владиката строго го укорил за това. Обвиняван от съвестта си, свещеникът дал обет да пости всеки понеделник, защото именно в този ден извършил своя грях.

Давайки обет Богу, било за себе си, било за някой друг, заради грях или от благодарност, човек трябва да внимава да не прекали и да не обещае нещо неразумно или непосилно за себе си. От Библията е познат необмисленият обет на Йефтай. По време на войната с амонитците този израилски пълководец и съдия дал обет, че ако Бог му дари победа, ще принесе в жертва онова, което при завръщането първо излезе настръхна му от неговия дом. Йефтай победил. Но когато се връщал от войната, излязла да го посрещне дъщеря му. „Ах, дъще моя - извикал като ранен лъв бащата, - дал съм дума на Господа и не мога да се отрека.

Бог нека Ви благослови!

ДО ЕДИН РЕНТИЕР, КОЙТО ПИШЕ ЧЕ Е ОСИГУРИЛ СЕБЕ СИ И БЛИЗКИТЕ СИ

Страхувам се за Вас. Пишете ми, че сте осигурили себе си и близките си така солидно, че сега можете да живеете безгрижно. Вашето безгрижие, изглежда, е прогонило от душата Ви страха от Бога. С какво сте се осигурили? С пари? Нима не сте чули как изненадващият банкрут на банки за една нощ прави милионерите просяци и което е още по-лошо, самоубийци? С къщи и магазини? Нима не четете за зачестилите земетресения, които за една минута превръщат цели градове в куп развалини? Накупили сте ниви и овощни градини? Нима сте забравили неотдавнашните суши, наводнения и ята скакалци? Ако четяхте Евангелието, щяхте добре да запомните Христовите думи за примамливото богатство (Мат. 13:22). Учудва ме, че точно в тези дни, когато Божият гняв съкрушава всеки земен щит, с който хората се опитват да защитят себе си, изоставяйки вратата в него Всемогъщия, Вие се считате за защитен от такъв нищожен щит, какъвто е богатството - тази буца пръст. Напомняте ми много за китайците, които по време на една война с японците разпъвали над главите си чадъри, за да се защитят от вражеските картечници.

Освен наказуемото безгрижие, породено от богатството, което е мерзост пред Господа, аз подозирам у вас и друго зло, а именно, че Вашето богатство е примесено с неправда. Това означава да ядеш хляб с червеи. Ще отровите и себе си, и децата си. Чуйте какво казва свети Йоан Златоуст: „Онези, които се обогатяват чрез неправда, са по-бедни от просяци; по-добре е да просиш, отколкото да грабиш". Библейският разказ за Иов ни свидетелства как праведният човек може за един ден да изгуби цялото си земно богатство, а какво остава тогава за неправедния?

За един ден праведният Иов изгубил цялото си имущество, а освен това и синовете, и дъщерите си. След това изгубил и здравето си, и като просяк, цял в рани, легнал на бунището и започнал да се вайка. Нима не се боите, че същото може да сполети и Вас? В своята беда и болест благочестивият Иов бранил душата си от отчаянието чрез силната си вяра в Бога; с какво ли Вие ще защитите своята? И какво ще може да Ви предпази да не извършите самоубийство, т.е. да не прибавите и душевен крах към материалния? В Светото Писание пише, че който обича неправда, мрази душата си. В минути на усамотение, в тихите нощни часове разговаряйте със своята съвест, запитайте се: наистина ли обичате неправдата повече от душата си?

Побързайте и богатейте в Бога, по думите на Спасителя. А да богатееш в Бога означава да богатееш с онова богатство, което е угодно на Бога и което никога няма да остави човека. Това е богатството на вярата и упованието в Бога, богатството на милосърдието и състраданието, на истината и братолюбието. С този щит ще защитите своя живот и живота на децата си по-сигурно, отколкото с цяло земно царство, дори то да се простира от изгрев до закат слънце.

Бог да Ви просветли и благослови!

ДО РАЗСИЛНИЯ ГЛИГОР И., КОЙТО ПИТА ЗА ЗНАЧЕНИЕТО НА ИГОТО И БРЕМЕТО

Прочел си в Евангелието светите думи на Спасителя за игото и бремето и питаш какво означават те. Господ е казал така: *Игото ми е благо, и бремето ми леко.*

Игото означава служение, а бремето - страдание. Чел си как Господ и с думи е казал, и с пример е показвал, че е дошъл не да Му служат, а Сам да послужи. Чел си също колко често е повтарял, че Синът Човечески трябва да пострада. И наистина, Той е служил и страдал. На кого ли не е служиш нашият преславен Господ? Служил е на праведни и на грешни, на слепи и на прокажени, на бесновати и на парализирани, и това тежко иго той е нарекъл благо. А го е нарекъл така, защото е служил с любов. И е страдал безгрешният Господ - от кого само не е страдал? От царе и велможи, от врагове и приятели, от учени и неуки. Бил е заплюван и бичуван, осмиван и клеветен, а накрая и прикован на кръст. И това страдание Той е нарекъл „леко бreme". Нарекъл го е леко, защото е страдал с прозорлива надежда.

Преди Христос да открие на света спасителната истина за Живия Бог, Родителя и Промислителя, за вечната Божия правда, за безсилието на смъртта и за възкресението от мъртвите, всяко страдание е било съпроводено с омраза и всяко страдание - с отчаяние. Защото служението се е смятало за унижение, а страданието - за нещастие. Затова и най-благого иго за езичниците е било сурово, и най-лекото бreme - непоносимо. Никой не може да нарече своето иго благо без любов към Бога, нито своето бreme леко без надежда на Бога. Колко голяма е разликата между безбожниците и християните! Апостолите с въодушевление са наричали себе си Христови слуги,! Защо Христови слуги, след като са служили на хората? Защото са служили на хората, но от любов към Христос. Затова игото на тяхното служение е било благо. Христовите мъченици са пеели в тъмниците и по арените. Пеели са, защото са страдали за Христос и с надежда на Христос. Това е правело бремето на тяхното страдание леко.

И днес в света има много християнски души, които с любов извършват своето служение, както и много други, които търпят тежки болести, подигравки и клевети с надежда на живия Бог, Родителя и Промислителя.

Това са онези велики души, които са разбрали от своя Спасител, че този живот е живот на служение и страдание, а не на развлечения и наслади; преддверие на Рая, а не Рай; странстване, а не пристанище. За тези велики души игото е наистина благо и бремето - леко. Защото Христос е тяхната любов и тяхната надежда. А с Христос и на кръста е леко, и в гроба е светло, и в ада е приятно.

И теб, честити братко, причислявам към тези велики души.

Мир на теб и благословение!

ДО ЕДИН ЮНАЧЕН ХЕРЦЕГОВЕЦ, КОЙТО КАЗВА, ЧЕ БЕЗ ВЯРА НЯМА ЮНАЧЕСТВО

Дивни са твоите наблюдения, доблестна душо. Без искрена и твърда вяра в Живия Бог няма храброст. А където няма храброст, хората си служат само с лукавство и интриги. Само Гацко, казваш, е дало повече юнаци, отколкото един европейски град. Ами Невесине, ами Дробняци! Всички онези юначни люде, които ти споменаваш в писмото си: поп Богдан Зимонич, Ивица Церович, Иаков Дакович, Стоян Ковачевич и други, са имали детска вяра в Бога и в крайната победа на правдата - проста и чиста, неразядена от съмнения и неопетнена от нечисти сметки. Онези, които се боят от Бога и обичат народа си, не могат да не бъдат юнаци. За тях смъртта е шега. А който не се бои от смъртта, от какво друго може да се бои? Онова, което разказват очевидците за поп Богдан, не може, мисля, да се намери дори в легендарния индийски епос. Той така силно вярвал, че Провидението го пази и че не може да загине, че викал на уплашените си другари: „Скрийте се зад гърба ми“. А колко широк бил гърбът на поп Богдан, ти по-добре знаеш, защото си го виждал на живо.

Такова е било тогава времето и от такъв вид - юначеството. На мен ми е много мила твоята искреност и това, че отдаваш дължимото и на храбреците мюсюлмани. Но и между тях се споменават като храбреци само онези, които са вярвали в Бога и са се бояли от Него. По мое мнение, не турската сабя е покорила Балканите и Европа до Виена, а силната вяра на турците. Заедно със силната вяра е вървяла и здрава дисциплина, и доблест. Въръжени с това невидимо, но и до днес решаващо оръжие, турците са били в състояние да създадат държава от Индия до Будапеща, една от най-големите държави в историята; да я създадат и да я удържат по-дълго, отколкото англичаните владеят Индия. Когато султан Сюлейман със стохилядна армия тръгнал от Одрин срещу Унгария, той издал заповед да бъде отсечена главата на всеки войник, който се осмели да граби или обижда народа в земите, през които преминавали. Както в Стария Завет! Но в лицето на херцеговците и черногорците този храбър азиатски народ намерил достойни съперници във вярата и честта. Толкова по-славни са имената на онези твои земляци, които се боят от Бога и обичат своя народ.

А сега се оплакваш, че след войната героите и героизмът са изчезнали. Това мирновременното поколение ти прилича, казваш, на куп пиявици, които са се впили в земните наслади, плод от кръвта на балканските герои и мъченици. Но няма войната е престанала? В Книга Иов пише: „Човек е във война на този свят“. Преди края на живота си апостол Павел възкликва :„ Добра Шш воювах“.

Войната не винаги е война с пушки и мечове. Има и друг вид война - за живота и за душата. Тази война се води и сега. Някой се бори с болестите, някой с изкушенията, някой за своето лице и своята чест, някой в защита на слабите и немощните и т. н. А където има борба, там трябва да има и герои. Ако тези герои не са видни навсякъде и от всички, това не означава, че ги няма. Има ги, има ги мнозина. Има ги и в домовете, и по улиците, и в болниците, и по нивите. Защото в живота героизмът не е дял само на генералите, но и на редниците.

ДО ЕДИН МЛАДЕЖ, КОЙТО СЕ БЕЗПОКОЙ ЗА СВОЯ СУЕТЕН ПРИЯТЕЛ

Суетата е духовна болест. Тя завладява онези, които са изгубили или не са придобили страх Божи. В Книгата на живота пише: *Начало на мъдростта е страхът Господен.*^m Мъдрият жадува да разговаря за Твореца на света, а суетният - за себе си. Твойт приятел се прилепя единствено към тези, които го хвалят и величат. Говори само за себе си и иска да се говори само за него. Събира своите снимки от вестниците - макар да знае, че във вестниците публикуват и снимки на престъпници - и чете на всеослушание писмата, в които някой го хвали. Станал е досаден на всички и всеки страни от него. Той поставя своята слава на най-ненадеждните основи - на върховете на човешките езици. Горкият човек! Той се нуждае от сериозно лечение. Защото ако продължи така, болестта на суетата неминуемо ще го доведе до злодеяние над някого или над самия него. Опитай да му прочетеш Книга на Еклесиаст от Библията. Приведи му думите на цар Соломон: *Суета на суетите - всичко е суета*^m. Разходи се с него из гробищата и му кажи: „Тук, под нашите нозе, гният устата на онези, които ни хвалеха“.

Разкажи му и тази източна притча. Край пътя расла висока палма, а под нея - трън. Минавали пътници, а трънът закачал и драскал всеки. Ядосаните хора ругаели тръна, съжалявайки, че няма кой да го отсече, за да не пакости на хората. Възгордял се трънът, навирил глава и рекъл надменно на палмата: „Каква полза от твоята височина, когато никой не казва нито дума за теб. Чуваш ли как за мен говорят всекидневно от сутрин до вечер? Аз придобих голяма слава в света, а ти - нищо“. Палмата му отговорила: „Черна е твоята слава, както си черен и ти. Това, което се говори за теб, е по-лошо от мълчанието. Наистина за мен хората говорят рядко - тогава, когато берат фурми от клоните ми, но думите им са пълни с благодарност и благословение“.

Истинските хора се грижат за това, животът им да принесе добри плодове, а не за това дали съседите ще ги хвалят и прославят. Славата сама ги следва, както ехото следва гласа. Но даже и ехото да не се чува винаги на земята, то непременно отеква на небето. Защото животът на истинския човек е свързан с небето и с вечността. Когато Христос правил добро, обикновено строго забранявал да се говори за това. Христовите светители усвоили точно този урок и бягали от човешката слава като от огън. Една римска матрона дошла в Египет чак от Рим, за да види свети Арсений Велики. Арсений я приел, но когато тя започнала да го величае като свят мъж, той бързо влязъл в килията си и затворил вратата след себе си. Друг един последовател на Евангелието казал: „Всяка похвална дума, отправена към мен, отново отваря излекуваните рани на душата ми“.

На онзи, който от цялото си сърце пожелае да поправи заблудилия се, Бог помага. Вярвам, че Благият Творец ще помогне и на теб да изцериш своя приятел от суетата. Ще го изцериш не ти, а Небесният Лекар по твоето горещо желание и по твоите молитви.

Мир и здраве от Господа и на двама ви.

ДО ЧОВЕКА, НА КОГОТО ОТВРЪЩАТ НА ДОБРОТО СЪС ЗЛО

Оплакваш се колко лоши са станали хората. Никъде не можеш да срещнеш добър човек. Чудиш се защо Бог търпи този свят и не му слага вече край. Ще се изненадаш, като научиш, че същото оплакване чух от един твой съсед. И той се оплаква, че няма вече добри хора и че се чувства самотен по пътя на правдата и истината. Това означава, че той не те познава и че ти не го познаваш. А ако двамата се запознаете, ще промените мнението си и тъгата ви ще се превърне в радост. Христос е казал на учениците си: *Вие ще бъдете наскърбени, но скръбта ви ще се обърне на радост*¹¹.

Аз ще ти съобщя името на този добър човек, а ти го потърси. И когато двамата застанете на молитва, молете се на Господа да ви покаже и други добри хора във вашия град. Вярвам, че ще ви се открият много хора, засега непознати за вас. Хората са като някакви подвижни рудници - в рудниците обикновено трябва да се спуснеш дълбоко, за да откриеш скритите в тях скъпоценности. Такова е устройството на тази вселена, че колкото по-скъпоценно е дадено нещо, толкова по-дълбоко е скрито то. Ако праведният Лот в Содом беше се оплакал така, както се оплаквате вие, човек лесно би му повярвал. Но е трудно да се повярва, че в един християнски град, където се проповядва Христовото учение и се извършва света Литургия, няма добри хора.

Казваш, че съседите ти не те обичат. Осмиват всяко твое добро дело, тълкувайки го превратно. Обсипват те с подигравки, където и да се появиш. И ти, огорчен, се питаш: защо е всичко това? И докога? Защото те не познават истината, не я търсят, не я желаят, а са роби на лъжата, на лъжливите мисли, на лъжливите чувства, на злите навици. Господ е казал: *Ще познаете истината и истината ще ви направи свободни*.¹⁷ Това важи и за твоите съседи. Ако те бяха познали истината, щяха да се радват на твоята доброта като на своя. Ако не робуваха на онзи, когото Спасителят е назвал *баща на лъжата*¹⁸, те щяха да имат в себе си божествената свобода да виждат правилно, да съдят правилно и да се радват на всеки добър човек. Но тези свети думи на Христос за познаването на истината като условие а свободата важат и за теб. Ако и ти познаеш истината още по-дълбоко, отколкото сега я познаваш, няма да се оплакваш от онези, които те мразят, ругаят, осмиват, та дори и измъчват.

Един древен мъдрец имал между учениците си някакъв богат, горделив младеж, който за една обидна дума бил готов да се бие до кръв. За да го изцери от гордостта и избухливостта, мъдрецът му наложил такава епитимия: в продължение на три години да броди по света и да заплаща на всеки, който се съгласи да го наругае. Младежът се покорил на своя учител и тръгнал по света. Ходил така и заплащал на всеки, който се съгласявал да го наругае. Когато се свършили трите години, той се върнал при учителя. Но на градските порти го пресрещнал вратарят и, люто ядосан на някой

друг, се нахвърлил върху онзи младеж и страшно го изругал. А младежът, вместо да се огорчи, сладко се засмял. Учуден от това, вратарят го попитал: „Защо се смееш?“ Укрепналият в добродетелта младеж му отговорил: „Три години плащам на всеки, който се съгласи да ме наругае дори и съвсем леко, а ето - ти ме изруга по-здраво от всички останали, и то безплатно“. - Когато мъдрецът видял своя поправен ученик и узнал за случилото се, зарадвал се твърде много и го похвалил пред всички.

А ти прочети единадесетия стих от Проповедта на планината и се радвай, и се весели, защото голяма е наградата ти на Небесата. Мир на теб и благословение от Господа!

ДО ЗАНАЯТЧИЯТА П. Ч. ЗА ИЗПОВЕДТА

Искаш да знаеш дали изповедта наистина е необходима. Преди често си се изповядвал, но някой ти се е присмял и ти си престанал. Не е трябвало да преставаш. На кого не са се присмивали хората? Нали знаеш какво е казал Всезнаещият: *Горко вам, които се смеете сега, защото ще се наскърбите и разплачете.* Казваш, че освен твоя занаят имаш и лозе, което ражда изобилно, понеже го обработваш добре. Ако някой занемари своето лозе и ти се присмее, че ти грижливо обработваш своето, ще изоставиш ли лозето си, ще престанеш ли да се грижиш за него? Сигурен съм, че не би направил това. Как тогава си могъл да се разколебаеш в грижата за своята душа, която е по-важна от всички лозя на земята? Защото когато умреш, ще оставиш лозето, а душата ще отнесеш със себе си. От всички грижи и трудове, които човек има на земята, грижата и труда за душата са най-смислени. Затова върни се към предишната грижа за своята душа и започни отново да се изповядваш. Апостол Иаков казва така: *Изповядайте си един другиму греховете.* Скрытите грехове растат и се умножават, а щом бъдат извадени на светло, изсъхват и умират. Не казвай: не съм грешен! Прочети какво пише праведникът в Псалтира: *В беззаконие съм заченат и в грях ме роди майка ми.* Не казвай също: аз изповядвам своите грехове на самия Бог и затова не е необходимо да се изповядвам пред хората. Кой е бил по-праведен от апостол Павел? Преди своето апостолство, още като Савел, той имал един грях и този свой грях изповядал открито пред всички, не веднъж, а многократно и то не само пред верните, но и пред езичниците. *Слушали сте,* - пише той на кръстените галатяни - *че аз прекомерно гонех Божията Църква и я разорявах.* Същото той обявява и пред некръстения цар Агрипа (Деян. 26). А ако свети апостол Павел е постъпвал така, защо тогава ти да държиш скрити раните на душата си? Защо да оставяш змиите в твоите недра да се множат? Нима само заради това, че някой ти се е присмял? Ако ти се е присмял веднъж, дали вечно ще ти се присмива? Помоли се тайно на Бога за него - може би ще се покае и ще изглади със сълзи своя грях. Има ли нещо по-изменчиво от човешките мисли? Колко много хора вечер се каят за думите, които са изrekli през деня. Затова, по отношение на своята душа, не слушай всеки, който мимоходом ти каже нещо, а слушай какво казва Църквата Божия. Поговори с духовници, които изповядват хората, и ще чуеш от тях много примери за това какво душевно облекчение получават онези, които се изповядват усърдно. Мнозина смъртници, намиращи се в продължителна агония, са могли да се упокоят едва когато са изповядвали греховете си пред свещеник и това не е измислица, а същинска истина. Самият аз мога да ти приведа подобни примери, на които съм бил очевидец. Нашият Бог е Бог на милостта и добротата. Той

иска всички хора да се спасят. Но как може да се спаси някой, ако не дойде и не признае Божията правда? Човек се изправя пред Божия съд с това, което носи в душата си в момента на смъртта: ако е грях - с греха, ако е правда - с правдата. От всеки смъртен Бог очаква покаяние, а покаянието включва изповед на греховете. И тъй като ангелът на смъртта може да дойде за душата ни всеки ден и всеки час, Църквата препоръчва на верните честа изповед и още по-често покаяние.

Бог нека те прослави и благослови!

ДО СТУДЕНТА И.К., ЗА КНИГА ЕКЛИСИАСТ

Не разбираш защо книга Еклисиаст е включена в Библията. Според теб тази книга е израз на чисто индуистки песимизъм, понеже отрича всички ценности и по този начин противоречи на цялото Божие учение. Но светите мъже, които са включили книга Еклисиаст в библейския канон, не са мислили така. Те са я причислили към поучителните книги и Църквата я приема и препоръчва за такава и до днес.

Суета на суетите, казва Еклисиаст, всичко е суета! Кой е този Еклисиаст? Това е бил най-мъдрият, най-богатият и най-щастливият цар на света преди Христос - Соломон, Давидовият син. И този човек, който е постигнал и притежавал в най-голяма мяра всичко онова, за което човешкото сърце може да жадува на земята, провъзгласява за суета и сянка цялото си притежание и знание, целия блясък и разкош, цялата си царска мощ и величие, всички почести и наслади. Нима това не е скъпоценна поука за света? Нима това не е студен душ за отрезвяване на онези хора, които безумно преследват с неправда и престъпления, чрез богоборство и човекоборство, чрез потъпкване на своята съвест и погубване на своята душа всичко онова, което великият цар е вкусил с пълни шепи и е обявил за суета, измама и небитие? Ако тези думи бяха изречени от някой босоног индийски философ, те далеч не биха имали онова силно въздействие, което имат, бидейки изречени от уста, препълнена с всяка земна сладост. Защото кой е ял и се е наслаждавал повече от мен? И това е суета и гонене на вятър!

Това, което твърдиш - че Еклисиаст отрича всички ценности - не е съвсем вярно. Има две ценности, които той не отрича - Бог и правдата. А именно това са двете главни ценности в този свят на суетата. Бог е на небето, а ти - на земята; бой се от Бога - казва Еклисиаст; Праведния и нечестивия Бог ще съди. Макар грешникът да върши сто пъти зло и да кисне в него, но аз зная, че ще бъде добро на ония, които се боят от Бога, които благоговоят пред лицето Му. И така, той вижда, че на земята праведникът често страда подобно на безбожника и това измъчва духа му, но той има в сърцето си пророческо чувство, че накрая на праведника ще му бъде добре. Какво ще бъде това „добре“ - той не може да каже. Трябва да знаеш, че Еклисиаст е живял хиляди години преди Христос и не е могъл да чуе чудните думи на Спасителя, нито да узнае за новия свят - за Царството Божие, което Господ е открил на хората. Днес и най-обикновеният християнин знае повече от него, най-мъдрият дохристиянски цар. Християнинът знае от Христос, че праведникът ще наследи вечен живот и ще сияе като слънце в царството на своя небесен Отец. Но макар че не е знаел това, премъдрият цар е предчувствал по вдъхновение свихше, че праведникът ще се сподоби с велико добро, а грешникът - със зло. *Весели се в младостта си, момко, и*

сърцето ти да вкухва радост през дните на твоята младост; и ходи, където ти сърце тегли и дето ти очи видят; само знай, че за всичко това Бог ще те изведе на съд. Бог ще изведе на съд всяка работа и всичко тайно, било то добро, било лошо.

Затова остави индуисткия песимизъм и кажи заедно с Еклисиаст: „Наистина всичко е суета, освен Бога и Божията правда“. И насочвай пътя си така, че нито ти да стъпчеш правдата, нито тя - теб. Бог да ти помага!

ДО БЪЛГАРСКИЯ СВЕЩЕНИК ИВАН Д., КОЙТО СЕ ОТЧАЙВА ЗАРАДИ БЕЗБОЖНИЦИТЕ

Не падайте духом, честни отче. Не от всеки облак пада мълния. Пишете, че безбожниците в България са създали свое сдружение, открито нападат Божиата вяра и хулят християнските светини. Това Ви довежда до отчаяние. Вгледайте се дълбоко в сърцето си и вижте силна ли е Вашата лична вяра. Защото отчаянието е плод на маловерие. Вярващият човек успешно воюва с него, въоръжен с непобедимото оръжие на вярата. Усамотението е пробен камък - изпитайте себе си и своята вяра в усамотение. Безбожникът, колкото и да се превъзнася и хвали пред хората, оставайки насаме със себе си, изпада в отчаяние. А вярващият човек в усамотението усеща прилив на сили и радост. Не се страхувайте от онези, които са напуснали Христовата крепост и я нападат отвън. Всеки техен удар укрепва стените на Църквата, а тях обезсилва. Спомнете си за Павел на Балканите, сам сред езическия мрак и юдейското беснуване. Бит и гонен, той не се отчайвал. Колкото е допринесло за разпространението на християнството неговото слово, толкова са допринесли и ударите на гонителите. Онези, които уж са разрушавали, без да съзнават, са утвърждавали; които са гасили Божия огън, повече са го разпалвали. Тази тайна е неразбираема за безбожниците и те никога няма да я разберат. Те се заблуждават, мислейки, че Божието дело може да бъде разрушено със същите средства, с които може да се разруши човешкото. Божественият огън на любовта, който Христос е донесъл от небето на земята, може да бъде затъмнен само от някой още по-силен огън. А къде е този по-силен огън? Къде е любовта на безбожниците? Източникът на техните подбуди не е в Небесното, а в животинското царство. Но Христос не може да бъде победен чрез зоологията. Спомнете си за Юлиан Отстъпник, който повел война срещу Църквата от царския престол, въоръжен с всички земни оръжия. Уплашили ли са се Василий и Атанасий? Не, а са предrekli на отпадналия от Църквата цар близка и срамна гибел. „Облаче е, ще премине!“ - казва." св. Атанасий на своето паство. И наистина преминало бързо, както преминават всички облаци на безбожието, *облаци и мъгли, от буря разнася*¹ - по думите на апостол Петър.

Спомнете си още за старозагорските мъченици. Стара Загора, славата на балканското православие! Нейните мъченици са избити, но не са победени. Като победители те и днес вдъхновяват българския народ за мъжествена вяра и саможертва, докато св. Йоан от Рилската планина го препасва със сила, а светите търновски отци го благославят с Божието благословение от Христовото царство. Вие сте млад и не помните българските ужаси, които навремето потресоха сърцето и съвестта не само на православна Русия, но и на цяла Европа. Мисля обаче, че в България още има доста живи хора, които са били свидетели на тези ужаси, обагрили прекрасната българска земя с християнска кръв. А щом ненаситният османски меч не е могъл да разколебае вярата на българския народ, нима ще я разколебаят нечии празна думи? Нима ще я разколебаят обещанията за зоологически рай на онези отчаяни люде, които са се откъснали от великата душа на своя народ и са тръгнали на Запад да си купуват душа от бездушните? Купили са я, но мъртва. Нима живите ще се изплашат от мъртвите? Не, разбира се.

Българският народ може и да се вслуша в думите на тези нови учители на щастие без Бога, но накрая решително ще се отвърне от тях, ще се прилепи към Христос и заедно

с апостол Петър покаяно ще възкликне: Господи, при кого да отидем? Ти имаш думи за вечен живот.

Мир Вам и радост от Господа!

ДО ЕДНА ДЕВОЙКА СИРАК, КОЯТО ПИТА: ЗАЩО В ЕВАНГЕЛИЕТО НЕ СЕ ГОВОРИ ЗА ЩАСТИЕ?

Как да не се говори, благочестива душо? Нима в Евангелието има нещо, за което да се говори повече, отколкото за щастие? Струва ми се, че Евангелието може да бъде наречено „Книга на щастие", а Христовото учение - учение за щастие. Вероятно те е смутило това, че в Евангелието не се споменава изрично самата дума „щастие". Но вместо нея са употребени други думи като: блаженство, радост, веселие, рай, спасение, вечен живот. Особено думата „блаженство" означава щастие в най-висша степен. Знаейки това, прочети отново Христовата проповед за блаженствата (Мат. 5). Първото благовестие, което Христос възвестил на света, било благовестието за щастие. Него православната Църква повтаря на хората в началото на всяка Литургия в песнопението „Блажени". Според Христовото учение, блажени или щастливи са онези:

които със съкрушена душа предстоят пред Бога, защото е тяхно Царството Небесно;
които поръсват със сълзи своите молитви, защото те ще се утешат с вечна утеха;
които са кротки и незлобиви като агнета, защото ще наследят земята на живите;
които са гладни и жадни за правдата Божия, защото ще се наситят с небесна правда;
които имат милостиво сърце и милостива ръка, защото ръката Божия ще ги помилва;
които са чисти по сърце, защото ще видят своя Небесен Отец;
които са гонени заради правдата от демоните и хората, защото Царството на вечната правда ще бъде тяхно;
които са засрамвани и оклеветявани заради Христос, защото ще се радват и веселят в отечеството на ангелите.

Освен тях щастливи са и онези:

които вярват на своя Спасител, защото ще бъдат спасени; които горят от любов към своя Творец и неговите творения, защото ще се увенчаят с безсмъртна слава;
които жертват своя земен живот, защото ще придобият живот вечен.

Това е истинското неизменно щастие, което нашият Господ е открил и явил на човешкия род. За това щастие царе са жертвали своите корони, богаташи - своите богатства, мъчениците - своя живот, - и то с такава лекота, с каквато дърветата наесен хвърлят листата си. Но който не е вкусил поне малко от това щастие, трудно може да пожертва за него дори и малка восъчна свещ.

А ти, сиротно Божие чедо, не се отчайвай за своето щастие. Останала си сама, без приятели и роднини. Вратите на земното щастие са затворени за теб. Така пишеш, повече със сълзи, отколкото с мастило. Но не ти ли е минавала мисълта, че всичко това се е случило по промисъла на твоя Небесен Отец, за да се обърнеш към вратите на вечното щастие? Бог често, много често, затваря пред хората вратите на измамното щастие, но вратите на истинското щастие държи винаги отворени пред всички и за всички, които поискат да влязат. Влез и ти, дъще Христова. Само да надникнеш през тези врати и ще видиш царството на щастливите, отечеството на блажените. Ще съзреш небесата, пълни с Божии угодници и праведници, които още на земята са вкусили Христовото щастие, а на небесата го пият от препълнена чаша. Когато почувстваш това и го прозреш духом, няма нито за миг да бъдеш сама и самотна. Защото ще можеш да наречеш цялото безбройно Божие семейство на небесата свои братя и сестри, роднини и приятели. Радвай се и се весели в Господа!

ДО АНГЛИЙСКИЯ БЛАГОРОДНИК ЧАРЛЗ Б. КОЙТО ПИТА: КАКВО ОЗНАЧАВА ЛИЧНОСТТА НА ИНДИЕЦА ГАНДИ?

Като вярващ човек, Вие се измъчвате от въпроса: „Какво иска да ни каже Провидението чрез Ганди? Какво може да означава появата на тази необикновена личност между държавниците и политиците на нашето време?"

Божие предупреждение - без съмнение това е ролята на съвременния водач на великия индийски народ. Чрез тази личност Провидението напомня на политиците и държавниците от цял свят, в това число и на християнските, че в политиката има и други методи освен измамата, лукавството и насието. Политическият метод на Ганди е съвсем прост и очевиден. За него не е нужно нищо друго, освен човек, който вика към Бога и Бог, който го слуша. На оръжията, боеприпасите и войските Ганди противопоставя поста; на обиграността, лукавството и насието - молитвата; на политическите препирни - безмълвието. Колко смешно и нищожно изглежда всичко това в очите на съвременните хора, нали? В днешните политически учебници тези три оръжия не се споменават дори и в бележките под текста. Пост молитва и безмълвие! Едва ли има политик в Европа и Америка, който да не гледа с ирония на тези три тайни на индийския държавник и на когото те да не изглеждат като три сухи пръчки, насочени срещу планини от стомана, олово, огън и отрова. И все пак, за удивление на целия свят, Ганди постига успех с тези три свои „магически" пръчки. И искат или не, политическите управници в Англия и в останалите страни ще бъдат принудени да прибавят в новите си учебници отделна глава: „Постът, молитвата и безмълвието като мощни средства в политиката". Как мислите, не би ли спечелило човечеството, ако методите на некръстения Ганди заменят в политиката методите на кръстения Макиавели?

Но за света е изненадващ не толкова методът на индиеца, колкото личността, която го използва. Методът е християнски, стар като християнската вяра и все пак нов като днешния ден. Сам Христос е показал на своите ученици примера на поста, молитвата и безмълвието; те са го предали на Църквата заедно с личния си пример, а Църквата го предава на верните от поколение на поколение до ден днешен. Постът е жертва, безмълвието е самовглъбяване, а молитвата - вопъл към Бога. Това са три извора на велика духовна мощ, която прави човека победител в борбата. Има ли някой, който да не може да се въоръжи с това оръжие? И има ли на света сила, която да може да го съкруши? Разбира се, с триадата „пост, молитва и безмълвие" не се изчерпва цялата християнска вяра. Тя е само част от нейните предписания, от нейните неземни тайни. За жалост в наше време много от тези предписания и от тези чудотворни тайни са пренебрегнати и забравени от християните. Днес се смята, че само стоманата побеждава, че само с оръдия се разпръскват градоносните облаци, че само с хапчета се лекуват болестите и само с електричество се обяснява всичко в света. А на духовните и морални енергии се гледа като на някакви шарлатански заклинания. Затова, мисля, милостивото и винаги дейно провидение е изтъкнало Ганди, човек некръстен, за да послужи като предупреждение за кръстените, особено за онези между тях, които трупат беда след беда върху себе си и върху своите народи, служейки си със сурови и груби средства.

И Евангелието ни свидетелства, че за доброто на хората Провидението понякога си служи с такива предупреждения. Ваше благородие веднага ще се досети, че аз мисля за римския стотник от Капернаум (Мат. 8). От една страна виждаме израилските

старейшини, които се хвалели със своята богоизбраност и с вярата си в Единия Бог, но отхвърлили Христос, а от друга - презрения римски езичник, стотника, който със силна вяра и съкрушеност паднал пред Христос, молейки Го да излекува слугата му. Като чул това, Христос се учудил и казал на вървящите след Него: *Казвам ви, нито в Израеля намерих толкова голяма вяра.* Християнският свят е новият, кръстен Израил. Вслушайте се! Нима в наши дни Христос не се обръща с подобни думи към съвестта на съвременните християнски старейшини, посочвайки им днешния стотник на Индия?

Мир Вам и здраве от Господа!

ДО БРАТСТВОТО „РОЖДЕСТВО ХРИСТОВО“: ЗАЩО СЕ ПОЗДРАВЯВАМЕ С ДУМИТЕ „ХРИСТОС СЕ РОДИ“

Когато казваме „Христос се роди“, това означава „Месията се роди“, или „Царят се роди“, или „Спасителят се роди“. Поздравявайки се така, ние свидетелстваме един на друг, че в света е дошъл Онзи, Който е трябвало да дойде заради спасението на човешкия род, и че друг освен Него не трябва да чакаме. Онзи, Когото Бог обещал на нашите изгонени от Рая прародители; Онзи, чието идване езическите народи смътно предчувствали; Онзи, за Когото еврейските пророци ясно пророчествали; Онзи, за Когото безпомощното човечество хиляди години с болка въздишало, е възсиял на земята като слънце след дълга нощ. И така, когато кажем: „Христос се роди“, ние свидетелстваме, че Всевишният е спазил Своето обещание, че предчувствията на човечеството са се изпълнили, че пророчествата на пророците са се осъществили и че човешките въздишки са утолени и заменени с радост.

Роди се Месията, Най-чудесният, едновременно Човек и Бог - за да се отморят върху него уморените човешки очи и да не поглеждат друг Месия.

Роди се Царят, Най-силният, едновременно с жезъла на силата и със светилника на милостта, за да се изправят и най-немощните и да възкликнат: „Ние сме царски деца!“.

Роди се Героят, Непобедимият, за да защити праведните, да придобие грешните, да съкруши духовете на поднебесната злоба.

Роди се Водачът, Най-прозорливият, за да изведе и поведе заблудените.

Роди се Просветителят, Най-просветленият, за да разпръсне мрака и просвети помрачените.

Роди се Пастирят, Най-грижовният, да спаси стадото от вълците и да го прибере в Своята кошара.

Роди се Хранителят, Най-щедрият, за да нахрани гладните, не със земя, а с небе - със Своето небесно Тяло и с огнената Си Кръв.

Роди се Човеколюбецът, Единственият, за да разкъса завесата и да открие на смъртните безсмъртното Небесно царство.

Всичко това означават тези чудни думи, с които християните се поздравяват на Рождество Христово и с които ви поздравявам и аз, братя: Христос се роди!

ДО ЕДНО МАЛКО МОМЧЕ, КОЕТО ИСКА КОЛЕДНА ПРИКАЗКА

Ще ти разкажа приказката, която чух от православните араби от село Бет Джале край Витлеем. В старо, прастаро време, далеч преди Христовото раждане, живял във Витлеем човек на име Йесей, син на Овид, внук на Вооз и Рут. Този Йесей имал осем сина. Най-малкият, на име Давид, бил пастир и пасял овце около Витлеем. Светото Писание го описва като строен младеж с кестеняви коси и красиво лице. Този добър пастир бил необикновено снажен и храбър. Когато лъв или мечка грабвали някоя от овцете му, той с лекота настигал звяра, изтръгвал овцата от челюстите му, а него убивал. И така, Давид наистина дбил обър и грижовен пастир на своето белорунно стадо. Своя баща Давид почитал, както почитал самия Бог. Често той нощувал на полето, върху широката постеля на земята, завит със златотъкания килим на звездното небе. Но нова, което ще ти разкажа, се случило не под открито небе, а в една каменна пещера край Витлеем.

Било един от онези горещи дни, които не са рядкост в тази източна страна. Давидовите овце запладнили на сянка под маслиновите дървета, Слънцето напичало с пълна сила и те дишали тежко от жегата. Горещината измъчила Давид и той влязъл в пещерата, за да се скрие от жегата и да си почине. В пещерите през лятото е хладно, а през зима--топло. Като влязъл вътре, младият пастир се почувствал добре и седнал; налегнала го дрямка, легнал и заспал. Но не след дълго Давид усетил нещо нещо върху ръцете си и се пробудил. Когато отворил очи, олеле! - видял една ужасна змия, която лежала върху гърдите му. Ръцете му били обвити от нея. Сплеснатата ѝ глава била надвесена над лицето му и езикът ѝ заплашително се стрелкал. Погледът ѝ бил втрещен злобно в лицето на младежа и очите ѝ греели като жарава. В пещерата - мрак, и в мрака - очите на онова чудовище като два горящи въглена. Давид цял изтръпнал от страх. Положението му било безнадеждно. Ако само помръдне глава или ръка, змията ще го ухапе и ще влее своята отрова в кръвта му. О, колко по-леко му било да се бори с ревящия лъв или с ръмжащата мечка, отколкото с тази пълзяща, гадина. Какво да прави? Изведнъж Давид се сетил за своя стар помощник в беди, за своя Господ, и възкликнал от цялото си сърце, изпълнено с болка и сълзи: „Не ме оставяй, Господи Боже мой, не отстъпвай от мене!

Побързай ми на помощ, Избавителю мой от тежки беди!" Едва изрекъл тези думи и ето - в единия ъгъл на пещерата засияла някаква необикновена светлина. Светлината имала форма на голям кръг с височината на човешки ръст. Сред този кръг от светлина Давид съзрял красива девойка, блага и сериозна едновременно. Тя седяла с приведена напред глава и държала на ръце рожба - такава предивна рожба, каквато Йесеевият син никога не бил виждал. Изведнъж детето се изправило в скута на своята майка и с очи като две мълнии отпредило пронизващ поглед към змията. То посочило с пръст към изхода на пещерата, сякаш заповядвайки ѝ да излезе. На мига тя се развила, освободила Давидовите ръце и изпълзяла навън. Давид скочил и паднал ничком пред девойката и детето, обгърнати от светло сияние. Искал да им изкаже своята благодарност за неочакваното си спасение и тъкмо когато понечил да го направи, отворил очи, но не видял нищо повече. В този момент пещерата се изпълнила с някакъв сладък мирис като от скъпоценен тамян и смирна.

До смъртта си Давид не могъл да забрави това чудно преживяване. От пастир се издигнал до цар, но то не излизало от ума му. Като цар той съчинил две дивни песни -

едната: „Най-прекрасният от синовете човечески“, а другата: „Царица в дрехи позлатени“. Тези песни той пеел, свирейки на арфа в своята висока кула в Йерусалим. А ти, чедо, сега познай: коя е онази пещера? Какво означава страшната змия? Коя е била девойката и кое детето? За да ти помогна да отгатнеш, те поздравявам с радостния поздрав: „Христос се роди!“

ДО УЧИТЕЛЯ НИКОЛА С: ЗАЩО ХРИСТОС Е ТРЯБВАЛО ДА СЕ РОДИ, А НЕ ПРОСТО ДА СЕ ЯВИ

Питате, защо Христос е трябвало да се роди, да расте, да се мъчи? Защо не се е явил изведнъж от небето във вид на зрял човек, както според гръцките митове Аполон се е явявал на хората? Съвсем неуместно сравне. Как може да се сравнява истинският Човек с призрак и истинският Бог с измислени чудовища?

Колкото е високо небето над земята, толкова Божията мъдрост превишава човешкия разум. По мъдростта на Всевишния Христос е трябвало да се яви на света и като дете, и като младеж, и като зрял човек, за да бъде достъпен за всички и всички да придобие. Ако Той никога не е бил дете, колко бледи и студени биха били Неговите думи: *Оставете децата и не им пречете дойдат при Мене, защото на такива е царството небесно.* И също: *Истина ви казвам, ако не се обърнете и не станете като деца, няма да влезете в царството небесно.* Вие сте учител и учите деца - представете си какви биха били отношенията Ви с тях, ако никога не сте били дете. Без съмнение Христос е могъл да се яви на света и така, както Вие бихте искали, но ако беше направил това, Той не би могъл да бъде за човешкия род това, което е желал да бъде - Учител и Спасител на всички и пример за всички поколения.

Вас Ви измъчва мисълта, че Господ със своето необикновено раждане – е направил тайната на Своето битие още по-дълбока и непостижима за човешкия разум. А нима Неговата тайна не би била далеч по-голяма и непонятна ако Той беше се спуснал изненадващо между хората, без всякаква родствена връзка с тях? Нямаше ли в този случай светът да говори за Него за някакъв призрак? Тогава Неговата Личност, а с нея и Неговото учение и жертва биха загубили реална основа и реално значение. Защото кой : от нас би слушал и би подражавал на един призрак?

Христос е трябвало да се роди, и то точно по този начин, по който се е родил по още една причина - за да покаже възможността на нашето духовно раждане, което е в основата на Неговото учение за човека и за да изтъкне неговата важност. Според думите Му: *Ако някой не се роди свише, не може да види царството Божие.* Както Той се е родил от Светия Дух и пречистото тяло на Дева Мария, така и ние можем духовно да се родим от Светия Дух в чистотата на своята душа. Великите православни духовници открай време са учили, че новото раждане на човека е обусловено от девическа чистота на душата. С други думи: душите, които са се очистили напълно, дори и от греховни помисли, стават подобни на Светата Дева и се удостояват по Божие благоволение да станат обиталище на Христос. Ако Христовото раждане от Дева Мария е трудно постижимо за обикновения разум, то за онези, които са възжелали духовно-нравствено прераждане на своето битие, то е извънредно полезно и насърчаващо.

Затова успокойте се и благодарете на вечната Мъдрост, че Спасителят на човешкия род се е явил така, както Той Сам е намерил за най-добре. И възкликнете заедно с апостол Павел: *О, каква бездна богатство, премъдрост и знание у Бога!* И с детска радост поздравете Вашите ученици: „Деца, Христос се роди!“.

ДО ЕДИН БЪДЕЩ ПОКЛОННИК: ЗА ВИТЛЕЕМСКАТА ПЕЩЕРА

Готвиш се за път към Светата земя. Слушал си, казваш, от владика Нектарий разказ за миналогодишното поклонническо пътуване и това още повече те е насърчило да осъществиш своето добро намерение. Но искаш, в навечерието на Рождество, да научиш още нещо за Витлеемската пещера, този земен палат на Небесния Цар.

Най-знаменитата от всички пещери на света се намира на края на стария град Витлеем. Хубав, бял като платно път води поклонниците от Иерусалим към Витлеем. Но на нас не ни е до пътя; с очи гледаме него, а духом сме в онази свещена пещера. Околностите са каменисти; край пътя - оскъдна зеленина, някое лозе, някоя маслинова градина, някоя нивичка с пшеница, но най-вече камънак. Но няма ни е до това! Погледът ни се плъзга наоколо, а душата ни едва чака да види пещерата.

Преминаваме край манастира „Свети Илия“. На мястото, където се намира той, източните мъдреци са пренощували на връщане от Витлеем и тук им бил даден знак да не ходят при Ирод, а да свърнат по друг път към родината си. Влизаме във Витлеем, в Бет-лехем, което означава Дом на Хляба. Тайнствено и многозначително е името на града, в който се е родил Онзи, Който е казал за Себе Си: „Аз съм хлябът на живота“. Арабски град. Навсякъде само араби; тук-там по някой грък или евреин. Мнозина говорят руски. Научили са го заради руските поклонници, които се стичат тук. Нашите говорят с тях на сръбски и някак се разбират. Заобикалят ни; предлагат ни броеници, икони, седефени кръстчета и различни предмети, изработени от маслиново дърво. Продават ги и от това преживяват. Целият град преживява от Христос. И то не от вчера, а от векове. Но всичко това слабо ни интересува; нашите очи търсят знаменитата пещера. Разпитваме къде е. Водят ни по дълга, тясна улица и ни въвеждат в просторна църква, с много мраморни колони. Пещерата е тук, в самия храм. Храмът е издигнат над нея от цар Иустиниан петстотин години след Христовото Рождество. По няколко стъпала се спускаме долу, под пода на храма - в пещерата. Сърцата ни горят в трепет. В тази студена пещера е започнало да бие най-топлото сърце, което някога е туптяло на земята. Всеки удар на това сърце е означавал любов и само любов към човешкия род. Вдясно има олтар с много златни и сребърни кандила. Тук Той се е родил от Пречистата Дева Мария. Вляво - друг олтар, отново с много кандила. Тук са били яслите и тук Той е лежал повит върху сламата. Много от нашите поклонници започват да плачат от възмущение. Бог е казал чрез пророка: „Ще взема из вашата плът каменното сърце и ще ви дам сърце от плът“. В тази пещера - къде, ако не тук - каменното сърце става меко като нагрят восък. Самата пещера е тясна и мрачна. В Светата земя има много по-широки и по-хубави пещери. Има такива, които са пригодени за добитък; има други, в които стануват хора; има и такива, които са служили за гробници. Но Човеколюбивият Божи Син, като се спуснал на земята от престола на вечната слава, дори от пещерите не избрал най-светлата и удобната. О, какво смирение! Какво понижение заради нас! Затова всички ние падаме на колене, покланяйки се на Него, вечния Разум и вечната Любов. А душите ни се въздигат от тази пещера към Него, Царя на небето и земята, Победителя на греха и смъртта. Впрочем какво е за нас Неговата пещера, ако не плесница за нашата суета и вечно свидетелство за Неговото величие? Той, Той, възкръсналият и жив Господ, пътува невидимо с нас, както някога с

дватама си ученици до Емаус. Ние чувстваме Неговото присъствие и се радваме на всяка крачка.

След като изпяваме рождественския тропар, един поклонник извиква: „Христос се роди!“, а ние всички в отговор: „Наистина се роди!“. И пещерата отеква като голяма камбана.

След това излизаме навън и отиваме на посещение при гръцкия митрополит. И така нататък, и така нататък. Но душата ни остава в светата пещера и светата пещера остава в душата ни до ден днешен.

ДО ЕДНА САМОТНА ЖЕНА: ЗА ЙОВАНКИНАТА КОЛЕДА

Оплакваш се от самота всред големия град. Толкова народ - около теб ври като мравуняк, а ти въпреки това се чувстваш като в пустиня. Най-тежко ти е на големите празници. Навсякъде кипи радост, а теб те притиска тъга. Коледа и Великден идват при теб като някакви празни съдове, които напълваш със сълзи. Когато тези свети празници са далеч зад или пред теб се чувстваш по-спокойна. Но когато наближат и дойдат, тъга и пустота завладяват душата ти. Какво да направя за теб? Ще ти разкажа за Йованкината Коледа; може би ще ти е от полза. Ще оставя на нея - нека ти разказва, както разказваше на мен.

„Четиридесет и няколко години гледам този свят като девойка. Никога никаква радост, освен краткото време на моето детство в бащиния дом. Но пред света не се показвах тъжна. Пред хората се правех на весела, а оставайки сама - плачех. Всички ме смятаха за щастливо създание, понеже такава се показвах. Слушам, всички около мен се оплакват - и брачни, и безбрачни, и богати, и бедни, всички. И си мисля: защо и аз да се оплаквам на нещастниците от своето нещастие и само да увеличавам тъгата около себе си? По-добре да се правя на весела; така ще бъде по-полезна на скръбния свят, а своята тайна ще крия в себе си и ще я оплаквам в самота. Молех се на Бог да ми се яви някак; макар само един Негов пръст да усетя някъде. Молех се така, за да не се прекърши душата ми от скритата мъка. От всички мои приходи правех милостиня, когато ми се предоставеше случай. Навестявах болни и сираци и носех отрада със своята привидна радост. - Вярвам в Тебе, благи Господи - казвах често - но Те моля, яви ми се някак, та още повече да повярвам. *Вярвам, Господи, помогни на неверието ми* - повтарях тези думи от Евангелието. И наистина доживях Господ да ми се яви.

Най-тежко ми беше на големите празници. След богослужението се затварях у дома и проплаквах цялата моя Коледа или целия Великден. Но на миналата Коледа ми се яви Бог. Случи се така:

Наближаваше този велик ден. Аз реших да приготвя за него всичко така, както го приготвяше моята майка - и преснина, и питка с пара, и кравайчета, и всичко останало. Пръснах слама из къщата, хвърлих по три ореха във всеки ъгъл на стаята - нека е милостива Света Троица по всички четири страни на света. И докато вършех това, непрекъснато се молех: Господи, изпрати ми гости, но съвсем гладни и бедни! Моля те, яви ми се по този начин! От време на време ме спохождаше мисъл: луда Йованке, какви гости очакваш на Коледа! На този свят ден всеки е в своя дом; кой би могъл да ти дойде на гости? И плачех ли плачех. Но пак повтарях тази молитва и приготвях ли приготвях. Когато на Коледа се върнах от църква, запалих свещ, сложих обета, поставих всичко на масата и започнах да шетам насам-натам из стаята. - Боже, не ме оставяй - молех се отново. По

улицата не минаваше почти никой. Коледа е, а и улицата ни е затънтена. Но щом снегът заскърцваше под нечий стъпки, аз - на портата! Дали не е моят гост? Не е. Ето, отмина Превали пладне, а аз съм сама. Заплаках и викнах: „Сега видях, Господи, че си ме оставил!" Плаках така и хълцах, докато - изведнъж! - изведнъж някой захлопа по портата и аз чух плачливи гласове: „Подай, брате! Подай, сестро!" Изтичах бързо и отворих портата. Пред мен - слепец и водачът му, и двамата прегърбени, дрипави, премръзнали. „Христос се роди, братя мои!" - викнах аз радостно. „Наистина се роди!" - проломотиха те, тракайки със зъби и треперейки от студ. „Смили се над нас, сестро! Не ти искаме пари. От сутринта досега никой не ни предложи хляб; по някоя пара или чаша ракия, а хляб - никой. Много сме гладни!" Аз - като на небесата. Въведох ги вкъщи и ги сложих да седнат край пълната трапеза. А аз им служа плачейки от радост. Те ме попитаха зачудено: „Защо плачеш, госпожо? - „От радост, братя, от чиста и светла радост. Което молих от Бога, Бог ми го даде. Няколко дни Му се моля да ми изпрати гости като вас и ето, Той ми изпрати. Не сте вие дошли току-така, но моят благ Господ ви доведе. Днес Той ми се яви чрез вас. Това е най-радостната Коледа в моя живот. Сега знам, че е жив нашият Бог. Слава Нему и хвала!" - „Амин" - отговориха моите скъпи гости. Задържах ги до вечерта, напълних им торбите и ги изпратих."

Такава е била миналогодишната Йованкина Коледа. Дай Боже, тази година да бъде още по-радостна. Помоли се и ти, дъще, Небесният Отец да ти се яви по някакъв начин - а начините у Бога са много, - и ще преживееш чудо. Не се готви за тъга в този велик ден, но се приготви за радост. И виждащият, Всемилолюбивият ще ти я даде.

ДО МИСИОНЕРА ДАНИЛО М.: ЗА БУКВИТЕ НА ХРИСТОВИЯ НИМБ

Искаш да знаеш какво означават трите букви, които се изписват на иконите върху нимба около главата на Спасителя - OΩN. Буквите са гръцки. Първата, O, е член, а останалите две - дума. И така, това е само една дума, която на славянски е преведена също с една дума: съй или сущий, а на сръбски с две: КОЙТО Е, или с три: ОНЗИ, КОЙТО Е. В Стария Завет четем: *Бог отговори на Моисея: Аз съм Онзи, Който е. И рече: тъй кажи на синовете Израилеви: Онзи, Който е, ме прати при вас* "Иzx. 3:14). В Откровението на Йоан Богослов четем за това Божие име следното: *Йоан - до седемте църкви, които са в Асия: благодат вам и мир от Оногова, Който е* (Откр. 1:4). С тези думи, OΩN или СЪЙ, или КОЙТО Е, е изразена Божествената природа на нашия Господ Иисус Христос. На вечния Отец съвечен Син. Отец е светлина и Синът е светлина. Отец е Бог и Синът е Бог. Как по друг начин би могло да бъде? Ние виждаме образа на това в земните телесни същества: каквато е природата на родителя, такава е и природата на потомството. Телесен родител - телесно потомство. Смъртен родител - смъртно потомство. Ограничен от времето и пространството родител - ограничено и потомството. А във вечността няма нито времеви, нито пространствени граници. И затова Раждащият се от Вечния и Сам е вечен. Божият Син е единосъщен на вечния Негов Отец. И Бог Отец е Вечносъществуващ, то такъв е и Синът на вечния Отец. Затова Синът Божи е могъл да каже за Себе си: *Аз и Отец едно сме*. Но тъй като Бог е вечен Дух, вечното раждане на Сина трябва да се разбира духовно. За хората обикновено е много трудно да се освободят от времевите символи и представите за телесно раждане, когато мислят за Бога и Божия Син. За да можеш по-лесно да вникнеш в превеликите небесни тайни, представи си как от любовта се ражда мъдрост. Човекът, който има чиста любов, има и истинска мъдрост. А човекът, който няма любов, винаги е лишен от мъдрост.

Но в изследването на вечните небесни тайни е препоръчителна мяра и смирение. Не е ли достатъчно това, което по Божия милост ни е открито?

А ни е открито, че вечният Божи Син се е явил на света в тяло чрез раждането Си от Пресвета Дева Мария. Облякъл е Своето духовно божествено битие в човешка душа и тяло, и се е явил като човек между хората. Но едновременно с това духом не се е отделил нито за миг от вечността, нито от Своя вечен Родител. Не е престанал да бъде Съществуващият, Вечният, OΩN. Като човек, Той е бил подвластен на изменения - расъл е, гладувал е, страдал е, умрял е, но като Бог Той не е бил подвластен на никакви промени. Съвършен Бог и съвършен Човек.

В една древна народна легенда се разказва, че в прастари времена лястовичките не знаели да се преселват в топлите страни, за да прекарат

там студената зима. И когато падал сняг и студът сковавал земята, те жестоко страдали и гинели. Гледайки това, един милостив човек се съжалил над тях и започнал да опитва всичко, което му идвало на ум, за да упъти лястовичките на юг, в топлите страни. Давал им знаци, които лястовичките не разбирали; примамвал ги с храна в южна посока; плашил ги; гонил ги - но напразно. Тогава той се помолил на Бог да го превърне в лястовичка. И Бог изпълнил неговото желание, превърнал го в лястовичка, която можела да мисли и чувства като човек. Тогава този човек лястовица лесно се разбрал с останалите лястовици и преди да дойде зимата, ги повел към топлите предели. Оттогава всички лястовички се научили да отлитат на юг.

Разбира се, това е само една поетична притча, но нека тя ти помогне да разбереш как вечната Мъдрост, родена от вечната Любов, се е въплътила и е станала Човек, за да поведе хората, измръзнали от земните мъки, по нов път, към топла страна, в Царството Божие, „където няма болка, нито печал, нито въздишка“. А в малкото човешко тяло нашият велик Господ бил и си останал вечно Съществуващият. Винаги такъв, какъвто е от вечност в безграничността на Своето духовно Царство и в неизречената Своя слава.

ДО ВОЙНИКА СВЕТИСЛАВ К., КОЙТО ПИТА: КАКВО ОЗНАЧАВА „БОГ Е ВЪТРЕ В ЧОВЕКА“?

Попитал си някого: къде е Бог? И си получил отговор: Бог е вътре в теб. Учуден си от тези думи - как е възможно това? Например така, както светлината е в стаята или огънят - в пещта. Тогава, когато почувстваш Бога в себе си, ще знаеш, че Той е в теб, но ще ти бъде трудно да обясниш това на някой друг. Ще търсиш образи и подобия в природата и ще кажеш на другия както сега аз на теб: Бог е в мен, както светлината в стаята или огънят пещта, или въздухът в дробовете, или животът в живите твари, или като силата, любовта и мисълта вътре в човека. Разбира се, това са само образи и подобия, които не могат да изразят онова, което човек чувства, когато Бог се всели в Него в Своята пълнота. Божият апостол, нашият духовен отец Павел, пожелава на верните: *Да се изпълните във всичката пълнота Божия* (Еф. 3:19). Бог действа вътре в човека по два начина: помагайки и владеейки. Помагайки, Бог действа в хората със средна или слаба вяра, които понякога си спомнят за Бога и само в някаква степен пазят заповедите Му. Бог не ги оставя, защото и те не оставят Бога напълно. Владеейки пък, Бог действа в хората с голяма вяра, които широко отварят вратите на душата си за своя Творец. Писано е: *Който отвори вратата, ще влезе при него* (Откр. 3:20). Такива хора ни най-малко не се надяват на себе си, а възлагат цялата си надежда на Всевишния. Те чувстват присъствието и действието на Божия Дух в себе и изпитват голяма любов към своя Господ. А на онзи, който обича Бога, Христос е обещал, че Бог ще се всели в него. *Ако някой Ме люби, ще спази словото Ми; и Моят Отец ще го възлюби, и ще дойдем при него и жилище у него ще направим*. Няма да можеш да разбереш това, ако забравиш, че Бог е Дух, Който по Своята сила и воля може да проникне навсякъде и във всичко. Той е високо над всички твари, подобно на слънцето, което е високо над земята, със светлината си може да влезе навсякъде, където е отворено. Както казва Апостолът: *Един е Бог и Отец на всички, Който е над всички, и чрез всички, и във всички нас* (Еф. 4:6). Той пише това за светите и верните.

Но когато някой отхвърли Бога, изпълни се с лоши мисли и започне да говори против Него, тогава и Бог го оставя. Както когато някой зазида прозорците на стаята и попречи на светлината да влезе и да я освети. Пророк Самуил казал на своеволния цар Саул: *Ти отхвърли думата Господня и Господ отхвърли тебе*. И Божият Дух отстъпил от Саул. Но дори и тогава, когато Бог напусне душата на някой упорит човек, Той дълго не престава да действа върху него отвън, така, както действа върху водата, камъка и дървото. Ако обаче човек упорства в богоборството си докрай и не се разкайва, тогава Бог допуска злият дух да се всели в него. Както е писано за Саул, който бил оставен от Господния Дух: *Зъл дух от*

*Бога нападна Саула. Или както още по-страшно пише за Юда предателя: Сатаната влезе в него. Такива хора, които въстават против Бога, естествено, никога не могат да почувстват Бога в себе си, нито да кажат: Бог е вътре в нас. А онези, които обичат Бога, и Го желаят, и Го търсят, и Го молят да дойде - те чувстват Бога в себе си и могат да кажат Бог е в нас чрез Своя Свят Дух. Блажени са тези свети души, защото вечно ще царуват в Христовото царство, както е обещал Господ на обичащите Го, казвайки: *ще ви взема при Мене Си, за да бъдете и вие, дете съм. Аз.* Христос се роди!*

**ДО РАБОТНИКА МИТРЕ Ф.
В ОТГОВОР НА ВЪПРОСА:
ЗАЩО СПАСИТЕЛЯТ СЕ Е РОДИЛ В ПЕЩЕРА?**

Отдавна си ми отправил този въпрос, но прости ми: за да ти отговоря, аз чаках този благ ден, когато нашите мисли са насочени към пещерата, от която е изгряло за света Слънцето на правдата.

Смирението е първата добродетел, която Христос е препоръчал на хората в Своята проповед на планината. И със Своя пример пръв ни е показал на дело тази добродетел, като се е родил не в царски палат, а в овча пещера.

Друго важно практическо поучение, което Господ ни дава със Своето раждане в пещера, е: да се стесним, за да направим място и за другите; да се задоволим с най-необходимото, за да могат и другите да имат нужното за тях. Както учи Божият апостол: *Като имаме прехрана и облекло, нека с това бъдем доволни.* Не е ли това един добър урок за днешния изпаднал в криза свят?

Много важна също е и поука, че не мястото прави човека значим, а човекът - мястото. Човекът е по-ценен от всичко на земята. Нито разкошът и външният блясък увеличават достойнството му, нито бедността го унижава. Ти знаеш какво е казал Христос за Йоан Кръстител - човек без дом и имущество: *Но какво излязохте да видите? Човек ли, облечен в меки дрехи? Ето, ония, които се обличат богато и живеят разкошно, са в царските палати.* В царски палат живял и в меки дрехи се обличал и цар Ирод, но бил не човек, а лисица; в разкош тънел и Пилат, но не е бил човек, а римски вълк; също и фарисеите, но не били хора, а рожби ехиднини. А бездомният Йоан бил по-голям от всички онези в палатите: *Между родените от жени не се е явил по-голям от Йоана Кръстителя.*¹⁸³

Още една поука. Царството Небесно е по-важно за човека от всичко на света. И това Царство човек може да придобие, където и да се е родил и където и да живее - в град, в село, в пустиня или в пещера. Господ е искал да каже на света, който очаква светлина само от великите градове, че истинската светлина може да се появи и от бедна пещера. Това по-късно са доказали и

многобройните отшелници - велики духовници и истински светили за света, които са се подвизавали в пещери.

Според мен има и още една немаловажна причина, поради която Христос се е родил в пещера. В Светата земя и до днес стоят така, както са стояли по времето, когато Христос е дошъл в света, четири знаменити скални грамади. Първата е каменната пещера във Витлеем, където Той се е родил; втората е скалистата Планина на изкушенията, където Той бил изкушаван от сатаната; третата е каменистата Голгота, на която е разпънат, под която е погребан и където е възкръснал; и четвъртата е Елеонският хълм, от който се е възнес" на Небесата. И така, четирите най-важни събития от живота на Спасителя са свързани с четири непоклатими каменни грамади. Не съществува къщата в Назарет, където Той е живял, нито къщата в Капернаум, в която е пребивавал. Не съществува нито една сграда, в която Той е бил: нито Иродовият дворец, нито Пилатовата резиденция, нито дори Соломоновият храм. Всичко, което е съградено от човешка ръка, е било разрушено от времето. Но онези четири скални грамади стоят и сега, както и тогава. За да не може никой да се усъмни, че Той наистина се е родил; че е бил изкушаван като човек; че е бил разпънат заради човешките грехове, но е възкръснал; и че със слава се е възнесъл на Небесата, в Своето вечно Отечество, където очаква Своите праведници. Познавал е Всезнаещият каменното човешко сърце и колебливия човешки ум и затова мъдро е свързал тези четири велики събития с четири непоклатими канари. Ако Христос се беше родил в някоя къща, в град или село, нима тази къща още би стояла и би свидетелствала? Не съществува не само къщата, но и градът, в който се е родил Александър Велики. Не се знае не само градът, но и държавата, в която се е родил великият Омир. А Христовата свята пещера стои във Витлеем, стои и свидетелства.

И това да знаеш: както неговото тяло, домът на Неговата душа, не е от човек, а от Бог Дух Свети, така и домът на Неговото тяло, Витлеемската пещера, не е от човек, нито от човешки ръце, а от Бога - Твореца и Промислителя. Той я е сътворил преди човешкия род и я е предопределил за свое временно обиталище,

когато дойде да посети потомството на Адам и Ева. И още - за вечен свидетел на Неговото идване на земята.

Нека не те учудва това, че Бог е избрал такова лошо място за Своето рождение. *Кое е високо у хората, то е мерзост пред Бога.* Мерзост пред Бога бил и дворецът на римския император, защото наистина бил разбойническа пещера, място на злодеяния и разврат. Онова пък, което е презряно и нищожно в очите на хората, Бог често избира и прославя. Това е методът на Всеумъдрия. По този метод Той е избрал рибарите за апостоли и пещерата за своя люлка.

ДО ЕДИН НЕМСКИ ТЕОЛОГ: ЗА ПРАВОСЛАВНАТА ЦЪРКВА И СВЕТОВНИЯ МИР

На Вас Ви се струва, че Православната Църква слабо се интересува от световния мир и това Ви измъчва. Как така слабо? Кой би могъл да желае мир повече от страдалците и мъчениците? А православните народи са народи - страдалци и мъченици. Пиша това, без да се хваля и без да се оплаквам, а само за да засвидетелствам този известен исторически факт. И на Вашия роден език Вие можете да намерите исторически книги и пътеписи, в които са описани вековните страдания и мъки на православните народи. Но това е само малка част от онези неописани бездни на страданията, из които те са бродили в продължение на векове. Ако богатите и свободни народи искат мир, боя се, че те го искат заради ненужните земни наслади; а когато страдащите и измъчени народи желаят мир, те го желаят като необходима почивка от мъките. Следователно съвсем естествено е, като пазителка и хранителка на душата на православните народи, Православната Църква от се сърце да желае мир на света - мир, а не война. Затова в нашите храмове сутрин и вечер се възнасят молитви за „мира на целия свят“. Защо молитви? Защото ние, православните, вярваме, че мирът е дар Божии, също както хубавото време, плодородието, дъждът, здравето и самият живот. Затова се молим на Подателя на всички добри дарове да дари мир на света.

Вие сами знаете, че мирът е следствие на добродетелите, а не дело на оптичката ловкост. Знаете, че в святата песен над Витлеемската пещера ангелите Божии са поставили на първо място прославянето на Бога, а след това мира на земята: *Слава във висините Богу, и на земята мир, между човеците благоволение!* Как може онзи, който първо с вяра и молитва не прослави своя всевишен Творец, да има мир в душата си? И как онзи, който няма мир в себе си, може да го даде на света?

Знаете още и думите на апостол Павел за Христос: *Той е нашият мир.* Какво още да кажа? Вие познавате Христовото Евангелие, което по своята същност е единственото на света учение за мира. Знаейки всичко това, нима няма да се съгласите, че мирът е следствие от добродетелите, а не дело на човешката ловкост, и че той може да бъде постигнат само по пътя на добродетелта, а не на вещината? Вземете за пример едно семейство, в което мъжът и жената, и двамата лишени от добродетели, поддържат мира помежду си изкуствено, основавайки се на съображенията на разума. Нима мирът в това семейство може да бъде дълготраен? А в онова семейство, където Бог се прославя, където цари почит - в него не се говори за мир, защото там мирът царува естествено, като последица на добродетелите. Също както топлината е следствие на огъня. Същото се отнася както за отделния народ, така и за цялото човечество. Ако добродетелта в света не беше намаляла, нямаше толкова да се говори за

мир, защото той би произтичал от нея. Но днес в света се говори за мир повече от когато и да било и в същото време хората повече от всякога се стараят не да върнат добродетелта като условие за постигане на мир, а чрез човешка ловкост да го измайсторят. Но както покривът не може да бъде вдигнат преди основите, така и мирът не може да бъде придобит преди добродетелите. А за нас, християните, вдъхновение и основа на всяка добродетел е нашият Господ и Спасител Иисус Христос. Кой друг би могъл да бъде основа на мира по земята, освен Онзи, Който единствен е наречен Цар на Мира?

Тогава, когато управниците на народите и племената се изпълнят с добра воля да работят за мир на света не като своите древни предци, които градили Вавилонската кула, противопоставяйки се на Бога и надявайки а на своето умение, а прославяйки Бога;

когато те призоват народите и племената да паднат в молитва пред Всевишния;

когато се обяви пост и се разпореди въздържание от всяка разюзданост поне за известно време;

когато строго се забрани всяко богохулство;

когато всяка добродетел съзнателно се приеме и ясно се провъзгласи като условие за мира между хората -

тогава Православната Църква с голяма радост и готовност ще принесе всички жертви, които Бог и човечеството поискат от нея заради мира. А до тогава тя ще прави онова, което може. Ще учи своите верни на добродетели, ще ги утвърждава във вярата и любовта и по този начин ще гради в тях способността да живеят в мир. И ще се моли ден след ден на Царя на мира да удостои всички хора със Своя Божествен дар - мира на земята.

Мир Вам и радост от Господа!

ДО ЛЕСНИЧЕЯ МАНОЙЛО: ЗА КРИЛЕТЕ НА СВЕТИ ИОАН

Казваш, че си роден в Банат и кръстната ти слава е денят на свети Иоан Кръстител. В Христовата вяра виждаш смисъла на своя живот.

Когато починал твоят баща, ти си започнал да празнуваш домашната ви слава още по-тържествено, отколкото сте я празнували преди. Но службата те е довела в Македония. Тъй като е трябвало да оставиш семейната икона на свети Иоан у дома, при твоята стара майка и при сестра ти, когато си дошъл в Македония, си поръчал нова икона при дебърските майстори. Но за твоя огромна изненада те изобразили свети Иоан с крила. Когато си изразил недоумението си пред майсторите, те ти обяснили, че Господният Кръстител е изобразен така навсякъде по тукашните църкви. Обиколил си църквите, видял си, уверил си се, че наистина е така и си много учуден. Питаш ме: защо свети Иоан се изобразява с крила?

Ти знаеш, - всъщност знаеш ли? - че само Божиите ангели се рисуват[с крила. Рисуват се така, защото са безплътни духове, бързоподвижни в изпълнение на служенията, които Творецът им възлага. А сега чуй Христовото свидетелство за Иоан: Този е, за когото е писано: „Ето, Аз пращам пред Лицето т Моя Ангел, който ще приготви Твоя път пред Тебе”. От кого е написало? От Божи пророк по вдъхновение от Духа Божи (Мал. 3:1). И тъй, свети Иоан е наречен ангел и от пророците на Месията, и от Самия Месия, й наистина, служението на Иоан е било подобно на служението на небесните ангели. Когато Спасителят се родил във Витлеем, Ангели съобщили за Неговото раждане на пастирите и ги призовали да се радват и да прославят Бога. Минали тридесет години от този момент и Спасителят се явил на река Йордан, за да започне Своего спасително дело. Тогава свети Иоан го обявил и показал на народа, призовавайки хората към покаяние и очистване, за да се удостоят да приемат Него - Месията и Спасителя.

Ето защо от древни времена християнските иконописци често са изобразявали Христовия Предтеча като ангел с крила. Защото в Светото Писание е наречен ангел и защото е имал ангелско служение в месианската история на човешкото спасение.

Нека твоят крилат свети Иоан да те закриля от всяко зло. Амин!

ДО ГОСПОДИН К. К МОЖЕ ЛИ ДА СЕ ГАДАЕ С КРЪСТА?

Пишете ми, че сте виждали как на Гергьовден народът по селата поставя в нивите кръстове от пръти и питате: какво е това гадаене с кръстове? Веднага ще Ви отговоря: това не е никакво гадаене. Кръстът символизира Христовите страдания, понесени от Божия Син именно заради унищожаването на всяко гадаене, врачуване и идолопоклонство. На това свято знамение е дадена сила свише до края на времето да прогонва всички зли и нечисти сили и да защитава хората от тях. Църквата е посветила два дни от седмицата - сряда и петък - на Честния Христов Кръст. Така тя напомня на християните страданията на Господа за спасението на човешкия род и им сочи кръста като непобедимо оръжие. В тези дни на утренията се пее следното песнопение:

Кръстът е пазител на цялата вселена, Кръстът е красота на Църквата, Кръстът е укрепление за верните, Кръстът е слава за ангелите и язва за демоните.

Пазете се, защото за онези, които погубват душата си и погиват вовеки веков, кръстният знак е нищо, по думите на апостола: *Защото словото за кръста е безумство за ония, които гинат, а за нас, които се спасяваме, е сила Божия.* (1 Кор. 1:18).

Който е пътувал из Шотландия, е виждал поставените по нивите, край пътищата, над къщите и в пчелините дървени табла. Върху тях с едри букви са изписани цитати от Светото Писание. На едно табло четем например тези думи: *Господи, Боже мой! На Тебе се уповавам, спаси ме от всички мои гонители и ме избави;*

на второ: *Господ е Пастир мой, от нищо не ще се нужда⁹;*

на трето: *Господня е земята и онова, що я изпълня;*

на четвърто: *Очите ми са винаги към Господа;*

на пето: *Господ е моя светлина и мое спасение, от кого ще се боя;*

на шесто: *Бог е любов, и който пребъдва в любовта, пребъдва в Бога, и Бог него*

на седмо: *Винаги се радвайте. Непрестанно се молете. За всичко благодарете.*

Така е в Шотландия. По нашите православни Балкани обичаят е друг: вместо това ние носим кръст на гърдите си, изрязваме го върху вратите, поставяме го върху къщите и сградите, извезваме го върху дрехите, го побиваме по нивите и градините. Вместо да изписва думи, нашият народ поставя кръст. Наистина и в думите на Светото Писание се съдържа сила, както ни свидетелства казаното от Христос на апостолите: *Вие сте вече чисти чрез словото, което съм ви проповядвал.* Но каква ли е тогава съдържащата се в кръста сила, която пречиства, защитава, освещава! Чрез кръста се освещава водата, и хлябът, и първите земни плодове, и всяка

потребна вещь, и домът, човекът. Нашият християнски народ знае това от опит и заради това бележи със светото знамение на Христовия кръст своите ниви, своите домове, стоката си, облеклото си, храната си. А проклетото гадаене е далеч от кръста и кръстът е далеч от гадаенето.
Мир вам и здраве от Бога!

ДО УЧИТЕЛКАТА В. Ш.: КОЙ НИ СВИДЕТЕЛСТВА, ЧЕ БОГ СЪЩЕСТВУВА?

И ти, и твоята стара майка сте предани на православната вяра. Откакто сте започнали да спазвате заповедите за поста, молитвата и причастието, тайните истини са започнали да ви се откриват все повече. Наистина, това е верният път: чрез упражняване в известното се достига до неизвестното. Истината явява себе си в безмълвната и дълга молитва. Но твоето сърце гори от желание да насочиш в пътя на истината и много други. Ала хората са си хора: на един умът е помрачен от лъжа, на друг сърцето е вкаменено от страсти и промяната не става лесно. Нужно е дълго очистване и елеосвещение, и седемкратно потапяне в Йордан. Един работник от Банат те е слисал с въпроса: кой свидетелства, че има Бог? И ти си в недоумение какво да му отговориш. Първо се помоли Богу за него, а след това му отговори така:

Свидетелства тревата. Търсиш ли, братко, свидетел под нозете си - свидетелства ти зелената трева, чието родословие се простира чак до онзи ден и час, когато се е чуло словото на Твореца: Да произведе земята злак, трева, що дава семе (по свой род и подобие), и плодно дърво, що дава според рода си на земята плод, чието семе си е в него¹⁹⁶ (чети първата страница на книга Битие).

Свидетелстват слънцето, месецът и звездите. Търсиш ли, братко, свидетели над главата си, свидетелстват ти яркото слънце, чудният месец и звездните рояци. Проследи тяхното родословие - няма да намериш край, докато не стигнеш до онзи ден и час, в който над тъмнината и хаоса е проехтяло Божието слово: *Да бъдат светила на небесната твърд... две големи светила и звездите.*

Свидетелства морето, свидетелства въздухът. Търсиш ли, братко, свидетели около себе си - надлъж, нашир и в дълбочина, свидетелстват ти морето и въздухът, планините и дъбравите, жилищата на мравките и пчелните пити. И всичко, което живее в морето и във въздуха, в планините и дъбравите, в мравуняците и във восъчните килийки. Тръгни след тяхното родословие, не се отклонявай ни наляво, ни надясно - но не питай всекиго за пътя - и ще стигнеш до онзи тържествен час, когато от небето е заструил гласът на любовта: Да бъде! Да бъде! Да бъде! И стана!

Свидетелстват волът и магарето, по думите на пророка, който вика: *Волът познава стопанина си, и оселът - яслите на господаря си; а Израил ме не познава, Моят народ не ме разбира (Ис. 1:3).*

Каж ми, братко, коя твар под небето не свидетелства за Бога. Давам ти сто години време, да се мъчиш напразно и да търсиш макар и една-единствена тревица, която да не свидетелства за величественото битие на своя Творец. Но нека да съкратя този срок и да ти помогна да откриеш кой

не свидетелства за Бога в цялата вселена: само и единствено повредените от греха хора.

Свидетелстват редът, и мярата, и божествената хармония на сътворения свят. Свидетелстват разумът и съвестта на всички свети и праведни души. Но над всеки и всички свидетелства нашият Господ и Спасител Исус Христос, в Когото великият и вечен Бог се е явил в тяло като човек, посетил е човешкия род, показал е пътя, отворил е Рая. Ако някой желае да види с очите си Бога и да го чуе с ушите си - и това негово желание Бог е изпълнил: нека погледне Исус Христос. И ще види, и ще чуе, и ще се изпълни с нов живот.

Така можеш да отговориш на онази клета душа, която жадно търси Бога и иска да Го види и чуе. Но това не е всичко, което може да бъде казано. Това е само една ръкойка от огромната Божия нива, на която всичко, което расте, свидетелства за своя Творец. И расте не за друго, а за да даде своето свидетелство и да си отиде. А ти, дъще, продължавай да укрепваш в своята добродетел. Върви по пътя на спасението и не се оглеждай ни наляво, ни надясно. Скоро ще трябва да се мре. А там - след смъртта - ни чака Божи съд за това как ние като най-близки до Бога сме свидетелствали за Него. И на съда - две човешки войски: едната от дясната страна на Господа на славата, която в този живот не се е срамувала от Христос, а другата, от лявата Му страна, която се е засрамила от Него в този грешен и прелюбодееен род (Марк. 8:38).

Мир на теб и благословение от Бога!

ДО ВДОВИЦАТА, КОЯТО ПИТА ДА ОТИДЕЛИ В МОНАСТИР

Къде другаде да отидете? Още повече, че сте загубили и децата си. Богатата аристократка Мелания Римлянка убедила своя мъж, след като двамата погребали децата си, да се оттеглят в манастир. На Вас не Ви пречат нито деца, нито мъж. Нямайте кого да убеждавате, освен самата себе си. И тъй, вървете в името на Живия Бог!

Вкусили сте брачния живот. Казвате: разочарование. Нима само сте разочарована? Нима не са разочаровани и стотици други, които очакват от брака повече, отколкото от небесния Рай? Сега казвате: стига! Никога повече! Нима повторно да изживея всички преживени горчилки? Една горчилка от непрестанните грижи за плътта и телесния срам, втора горчилка от подчинеността на безбожен и безчовечен мъж, трета горчилка постоянния страх за децата - родените и неродените, четвърта горчилка: -от смъртта на децата и мъжа. Апостолът казва за жената, като първа нарушителка на Божия закон, че ще се спаси чрез раждане на деца, ако пребъде във вяра, в любов и в светост с целомъдрие (1 Тим. 2:15). Този път е изминат от Вас и вие не искате отново да тръгвате по него. Какво пък, добре - тогава идете в манастир в името Божие.

Както папагалът бързо изговаря всичко, което знае, а след това кълне всеки, който се приближи, така и животът в света бързо показва всички свои наслади и след това хапе и гризе без милост. Вие не желаете още веднъж да преживявате папагалството на измамния светски живот. Не искате отново да се качвате в шарения кораб на пристанището, който привлича с ярките си цветове, но скоро се впуска в открито море, където го връхлита страшна буря. Ако Вие, като претърпяла корабкруше желаете друг път - добре. Ако мислите да останете истинска вдовица, ето какво казва апостолът: *А която е истинска вдовица и е останала сама, тя се надява на Бога и пребъдва в моления и молитви денем и нощем; оная пък, която живее разпуснато, приживе е умряла* (1 Тим. 5:5-6). Да се надяват постоянно на Бога и да се молят непрестанно денем и нощем могат и съпрузите в брака, особено ако са единомушни във вярата. Това е възможно и за вдовеца, и за вдовицата. Но разбира се, това е най-лесно да се изпълни в тишината на манастира. Затова, в името Божие, решете се и почукайте на манастирските врати, подобно на Растко Неманич, на княгиня Милица - на княгиня Евтимия и на блажената Стойна Девичка.

Монасите дават обет за пълна вяроност към Христос. По своята същност монашеството е тайнствен брак на душата с Христос. При монашеството тялото и душата се одухотворяват и се раждат повторно като нова личност, която Небесният Цар приема за Своя невеста. Тази тайна е велика, казва христовият ученик, но тук не става дума за някаква тайна - плод на човешка фантазия, а за реалност, и то за истинска небесна реалност. В тази

нова връзка няма, нито може да има вдовство, освен ако човешката душа сама не отпадне и не прояви невярност. Уви, тогава вдовството е двойко - и телесно, и духовно. Този духовен брак много се отличава от телесния. Телесният е само негов символ. В телесния брак първо идват радостите и чак тогава горчилките, докато в духовния първо са горчилките, а после радостите. И тъй, ако искате да вкусите този духовен брак, в който любовта, колкото повече продължава, толкова повече нараства, тогава какво друго да Ви посъветвам, освен в името Божие да отидете в манастир. Божието благословение нека Ви съпътства!

ДО ЗЕМЕДЕЛЕЦА ОСТОЯ Р., КОЙТО ПИТА: ИМА ЛИ БЛАГОСЛОВЕНИ И НЕБЛАГОСЛОВЕНИ ХОРА?

Разбира се, че има. Ако нямаше, не би имало смисъл да се иска благословение, нито да се говори за него. Благословен или неблагословен - именно в това е главната разлика между хората. Неразкъсваемото единение с Бога носи благословение, а отлъчването от Него лишава от благословение. Това ни показва и евангелската притча за послушния и за блудния син.

Заради един благословен член на семейството целият дом може да преуспява във всичко, а заради един неблагословен - да търпи неуспех. Чел ли си в Светото Писание прекрасната повест за благословения Йосиф, когото завистливите братя продали на египетски търговци? По благия Божи промисъл, който винаги пази праведника, Йосиф бил препродаден на Потифар, високопоставен сановник на фараона. А той, като видял честността на Йосиф, го поставил над целия си имот. И откак го постави над дома си и над всички си имот, Господ благослови дома на египтянина поради Йосифа, и благословение Господне дойде върху всичко, що той имаше в дома и в полето си (Бит. 39:5). Така е в Светото Писание, така е и в живота - сега и винаги. Нима не си чувал в твоето село някой да каже: „Откак това чедо ми влезе в къщата, Божието благословение влезе в нея"? Проницателният народен разум, вдъхновяван от Божия Дух, прониква в тайните на случващото се по-дълбоко от уморените мозъци на онези, които мерят и съдят без Духа Божи.

В света има също така и неблагословени хора, или както биха казали турците - буксузлии. Безбожната и морално нечиста душа винаги търпи неуспех „За сурово дърво да се хване, ще изсъхне." Пророк Йона бягал от Бога и се противил на неговата заповед. Така той се лишил от Божието благословение. По тази причина корабът, на който плавал, едва не бил потопен от страшна буря. Щом свалили Йона от кораба, бурята престанала. А заради благословения Павел друг един кораб, пътуващ за Рим, бил спасен от буря заедно с двеста седемдесет и шестте души, намиращи се на него. Ангел се явил на Павел насън и казал: *Не бой се, Павле, ти трябва да излезеш пред кесаря; и ето, Господ ти подари всички тия, които плават с тебе* (Деян. 27:24).

По време на война особено много се говори за хора, които имат или нямат късмет. Това всъщност са хора с благословение или без благословение.

Иисус Навин загубил битката край град Гай заради крадеца Ахан, син на Хармия. А нима не си чувал някой да каже: „Откакто този човек влезе в дома ми (или: откакто влязох в съдружие с този човек), всичко при мен тръгна назад"? Когато един добър и един зъл човек се сдружат за някаква работа, как могат да напредват, когато единият тегли напред, а другият - назад? Докато цар Соломон служел на единия истински Бог, добрувал и

той, и неговият дом, и народът му. Но след това той взел за жени египтянки езичници, които донесли нещастие и на него, и на дома му, и на народа му. Заради тези жени Соломон бил посрамен завинаги; домът му се обагрил с братска кръв, а царството му се разпаднало. Така е в Светото Писание, така е и в живота –сега и винаги.

А ти няма от какво да се страхуваш, ако само послушаш онези думи на Соломоновия баща, които Соломон не пожелал докрай да послуша: *Блажен е оня човек, който не отива в събранието на нечестивци, в пътя на грешници не стои и в сборището на развратители не седи (Пс. 1:1).* Благословена Нова година!

ДО ЕДНА МАЙКА: ЗА КРАЛИЦИТЕ НА КРАСОТАТА

Съобщавате ми с безумна радост, че Вашата дъщеря е избрана за кралица на красотата и като че ли очаквате и моите поздравления. Мен ме е срам дори да пиша за това, а вместо поздравления Ви изказвам дълбоко съболезнование. Не знам защо в писмото си Вие пишете още: „Моята дъщеря, като образована девойка, е много поласкана от това“. Какво може да се каже за образованите и необразованите в наше време? Между многобройните съвременни кризи, кризата на образованието е една от главните. Знае ли се кой в по-голяма степен може да бъде наречен образован - една градска дама или някоя свенлива пастирка в планината? По този въпрос трудно може да се постигне съгласие, докато не се върнем към народното разбиране за образованието и не кажем задно с народа: образован е този, който има образ. А който няма образ, не е образован, където и да живее, каквото и положение да заема, каквато и камара знания да носи в главата си.

В нашите шумадийски села за красотата се говореше шепнешком, а за характера - гласно. В това намираше израз дълбокото народно съзнание, че красотата е нещо преходно и независещо от човека, а характерът е непреходен и зависещ от човешката воля. Знаете ли народната песен за Милица девойка:

*Не съм вила-самовила, облаци да собирам,
а девойка - пред себе си да гледам.*

Избирането на кралици на красотата е модерен обичай на древните латински народи. Всъщност това е само една изкусно прикрита търговия с бели робини. Известна ли ви е съдбата на много от тези кралици? Колко страшна е тя! Незаконни бракове, извънбрачни деца - горките! - сензационни бракоразводни дела, самоубийства. Ето Ви рубриката, в която обикновено присъстват кралиците на красотата! Нима и Вашата дъщеря...? По-добре би било да ѝ дадете да чете записките за героичната гибел на нейния баща в Цер планина, отколкото да я извеждате на това шарено и опасно тържище. Кой може да Ви гарантира, че Вашата радост няма скоро да се обърне в неизказана тъга и срам - такъв срам, че да се заключвате вкъщи и да не смеете да се покажете по светло на улицата. Да знаете, че съседите злорадо Ви се присмиват и от това сърцето Ви още повече да се къса.

От всички изкушения, които човек има да преодолява по отношение на самия себе си, красотата е най-голямото. Преодолели са го св. Екатерина, св. Варвара, св. Анастасия, св. Петка и много други, които са разпознали в себе си една по-възвишена красота от външната. А дали ще може да го преодолее Вашата дъщеря, която няма здрави духовни възгледи и която освен това доброволно е излязла на това тържище на красотата? Нека ѝ помогне силният Бог! Но красотата, както и богатството, и дори още

повече от богатството, води до надменност, а надменността е глетчер, от който неминуемо следва свличане в адската бездна.

Американските кинопродуценти са измислили съвсем произволно и най-вече заради по-голяма печалба, че предателят Юда бил най-красивият от дванадесетте апостоли. Това, естествено, не може да бъде доказано по никакъв начин, освен с неговата смърт. Както навярно сте чели и слушали, неговият край е бил подобен на края на някои модерни крале и кралици на красотата, този „прекрасен“ Юда, след като предал Божия Син, отишъл и се обесил. *И като захвърли сребърниците в храма, излезе и отиде, та се обеси.*

Който стига далеч, следвайки дявола, трудно се връща в правия път. Какво да Ви посъветвам? Омъжете дъщеря си колкото е възможно по-скоро и колкото по-скромно, толкова по-добре. За някой фурнаджия или обушар. Разбира се, ако някой такъв почтен човек се реши да вземе върху себе си такава отговорност. Така можете да се надявате, че ще доживеете да се радвате на законни внуци и да благодарите на Бога. Със Своето всемогъщество Творецът може да запази човека от падение по хлъзгавия път, по който е тръгнал поради незнание или слабост. Нека да помогне Той и на Вас, и на онези, които Вие обичате повече от всичко на света - Вашите деца!

ДО ЕДИН ЧИРАК, КОЙТО ТЪРСИ СЪВЕТИ ЗА ДУХОВНИЯ ЖИВОТ

Не мога да ти опиша, колко ме зарадва твоето писмо. Когато го прочетох, възкликнах: ето Твоя юнак, Господи - благослови го! Защото наистина си юнак, макар да си само на петнадесет години. В дома на твоя чорбаджия всеки ден виждаш само раздори, омраза и злобно съскане. В склада, където пълниш и изпразваш сандъците, чуваш от другите чираци само псувни и безсрамни шеги. На улицата и навсякъде около теб - съблазни и само съблазни, нахлуващи през очите и ушите ти. Но твоят мъжествен дух не приема нито една от тях. И така, с теб се случва казаното: видял - не видял, чул - не чул.

Ах, колко по-различно си си представял всичко, когато си дошъл от село в града! Пишеш ми, че стъпвайки за пръв път в него, ти си видял къщи по-красиви от вашата селска църква. С трепет и благоговение си крачил по улиците, ядосвайки се на своите нозе, че внасят селския прахоляк сред тази гора от храмове, сред тази невиджана чистота и святост. Пред най-високите къщи си се кръстел, както човек се кръсти, когато съгледа църква. Но веднъж, се случило нещо ужасно, което ти дало да разбереш, че това не са църкви. Някакъв човек изскочил от една такава висока сграда, псувайки най-великата небесна светиня. Дъхът ти спрял от болка. Обърнал си се и си побягнал към своето село. Но в този момент те споходила мисълта, че не можеш да се върнеш. Заплакал си горчиво и бършейки сълзите си с ръкав, си поел обратно. Оттогава, ден след ден, ти си бил принуден да събираш всичките; си сили, всичко светло, придобито в твоя кратък живот, за да дадеш отпор на ужасите, които са те заобикаляли и връхлитали един след друг. Понякош си чувал звън на църковна камбана, въпреки че все още не си бил виждал църква на това място и си мислел: ангели звънят на небесата и възвестяват Страшния съд над този покварен свят!

Твоите чорбаджии никога не ходят на църква и по тази причина не ходите и вие, чираците и калфите. Горейки от копнеж по Божията служба веднъж си се осмелил и си помолил чорбаджийката за разрешение да отидеш в храма. В отговор на твоята молба тя гръмогласно се изсмяла, хванала те за косата, завлякла те в трапезарията, където останалите закусвали, и извикала през смях: „Представете си какво е намислил този малък пописка да ходи на църква!" И всички започнали да се кикотят като полудели. Но всички тези бури само по-силно укрепвали дървото на твоя живот, Колкото повече пораствала в теб ненавистта към съблазните, толкова повече ставала и любовта ти към Бога. И ти си се опазил във вяра, благоговение и чистота. Велики юначе Христов, нека Господ те благослови! Приличаш ми на Давид, който още като момче убил Голиат. И ти си победил многото голиатски злини, които са искали да умъртвят

душата ти. И сега, когато с Божията помощ си се спасил от многото съблазни, искаш от мен съвет и правило как по-нататък да спасяваш душата си. Златно мое дете, бъди храбър и занаят и Бог няма да те остави. Казваш, не повече от две-три правила, можеш лесно да ги запомниш. Добре, ето ще ти дам само три правила:

Първо правило: чети Христовите заповеди от това малко Евангелие, което ти изпращам;

Второ правило: изпълнявай според силите си тези заповеди, които прочетеш и разбереш добре;

И трето правило: моли се Богу да отвори твоя разум, та правилно да разбираш всичко, което прочетеш и да те укрепи със Своя Свят Дух, за да можеш да изпълниш прочетеното.

Бог нека те укрепи със Своя благослов!

**ДО ФАБРИЧНАТА РАБОТНИЧКА СТАНКА К.
КОЯТО ПИТА: КАКВО ОЗНАЧАВАТ ДУМИТЕ
„ТЕБЕ, ГОСПОДИ!“?**

В края на всяка молитвена ектения свещеникът призовава вярващия народ да се предаде напълно на Господа Христос, казвайки: „Сами себе си и един другия, и целия наш живот на Христа Бога да предадем." На това народът отговаря: „Тебе, Господи!" (На Теб, Господи!).

Тези думи са твърде значими и могат да се приложат при много обстоятелства в човешкия живот.

Когато си здрава и имаш успех в работата, въздигни сърцето си и кажи: благодаря - на Теб, Господи!

Когато хората те почитат и хвалят, кажи в себе си: аз не заслужавам това, то не се полага на мен, а - на Теб, Господи!

Когато изпращаш децата си на училище, или на работа, или във войската, благослови ги от прага на своя дом и кажи: предавам ги - на Теб, Господи! - на Твоите грижи.

Когато те сполети хорска завист и невярност на приятели, не падай духом и не задържай горчивина в своето сърце, но кажи: всичко това предавам за съд и правда - на Теб, Господи!

Когато тръгнеш след ковчега на своя най-мил, крачи храбро, сякаш носиш подарък на най-големия си Приятел и кажи: тази свидна душа принасям в дар - на Теб, Господи!

Когато над теб надвиснат тъмните облаци на демонските изкушения, на мъки и болести, не се отчайвай, а кажи: за помощ и милост се уповавам -на Теб, Господи!

Когато ангелът на смъртта застане до твоята постеля, не се страхувай -приятел е - а се прости с този свят и кажи: покаяната моя душа предавам - на Теб, Господи! - в Твоите ръце.

ДО СЛАДКАРЯ СТАВРИ И. ТРЯБВА ЛИ ДА СЕ СТРАХУВАМЕ ОТ СМЪРТТА?

Чувал ли си за блажения дякон Авакум? Когато турците го водели, окован с вериги, през Белград, за да го набият на кол, този доблестен босненец пеел:

Сърбинът е Христов, радва се на смъртта!

Тези думи звучат напълно в духа на свети апостол Павел, който пише на филипяни: Желая да се освободя и да бъда с Христос, защото това е много по-добро; но да оставам в плътта е потребно за вас (Фил. 1:23-24). Апостолът дори не говори за смърт, а само за преминаване от този живот в онзи. И се радва на отвъдния живот повече, отколкото на тукашния.

Неотдавна попитах един старец, физически здрав, какво желае най-силно от Бога? Като тури ръка на гърдите си, той ми отговори: „Смърт и само смърт“. - „А вярваш ли в живота след смъртта?“ - „Точно заради тази вяра желая колкото е възможно по-скорошна смърт“ - рече старецът.

Невярващите се страхуват от смъртта, защото смятат, че тя е пълно унижаване на живота. Много вярващи хора също се страхуват от смъртта, замислят, че не са изпълнили задълженията си в този свят: не са отгледали децата си, не са завършили започнатото. Дори и някои свети люде са изпитвали страх в смъртния си час. Когато ангелите дошли да вземат душата на свети Сисой, този ангелски човек се молил да го оставят още малко в този живот, да се покае и да се приготви за отвъдния. Но светците не са се страхували от смъртта, а от Божия съд след нея. И това е единственият оправдан страх у християнина, който вярва във вечния живот и в Божия съд. А без вяра в отвъдния, небесния живот, страхът е въже на шията, с което смъртта тегли осъдените в своята паст. За невярващия животът е не нещо друго, а повеи на смъртта, вятър, който вдига и сваля мъртвата пепел; развява я и отново я оставя да се слегне върху земята. Ако невярващият е докрай логичен, той би трябвало да каже, че живот всъщност няма. За него смъртта е единствената вяра; единствената вечна сила, единственият бог. Но за нас, християните, смъртта е завършване на едно училище, сигнал за приключване на военната служба и мост за завръщане в нашата родина. Всъщност за онези, които вярват в Христос, смъртта сама по себе си е нищо. Христос е казал на Мария и казва същото и на нас днес: *Аз съм възкресението и животът; който вярва в Мене, и да умре, ще оживее.* На кого да вярваме, ако не на Христос, братко Ставри? На хората не можеш да вярваш дори когато ти казват името си, още по-малко когато ти кажат: „ще ти платя утре“, а най-вече когато говорят за дълбоки и възвишени неща. Освен Сина Божи, никой не знае нищо нито за смъртта, нито за онова, което ни чака след нея. Но Той е знаел, и ни е явил, и ни е показал. Чрез Неговата победа, по думите на апостола, смъртта биде погълната. Защо тогава да се плашим от онова, което е погълнато от Христовото възкресение? Страхът от смъртта не полепва върху долепените до Христос, Победителя на смъртта и Дарителя на живота.

И все пак остава един напълно уместен и оправдан страх, който и светите души са изпитвали пред лицето на смъртта. Това е страхът не от смъртта, а от неподготвеността за безсмъртния живот. Страхът от своята душевна нечистота. Понеже нечистите няма да видят Бога, нито истинския живот в небесата.

Господ нека ти бъде храброст и утеха.

ДО КОМАНДИРА ШЧЕПАН Д., КОЙТО ПИТА: КАКВО ДА ПРАВИМ, ЗА ДА ЖИВЕЕМ ПО-ДОБРЕ?

Както сам казваш, ти си служил на един владетел в продължение на много години. Не е минавал нито ден без да помислиш за него, за неговата воля, за неговите заповеди, за неговите намерения. Този владетел е бил смъртен човек и е умрял. Но съществува един Владетел, Който е безсмъртен и не умира; Който е бил Господар и на твоя господар, както и на всички царе и князе на този свят. Това е Господ Бог, Творецът и Вседържителят на небето и земята. Не е ли съвсем логично и естествено хората, поданиците на този Владетел на владетелите, всеки ден да мислят за Него, да узнават неговата воля, да размишляват върху неговите заповеди, да вникват в неговите намерения? Но много хора са отхвърлили точно това, което е съвсем логично и естествено, и са започнали да живеят по своя воля, според своите мисли, по свои правила и закони. А в наше време плодът от това е очевиден: смут, хаос, отчаяние, пропаст между хората и вътре в тях.

Виждайки и сам всичко това, ти в почуда се питаш: какво да правим, за да живеем по-добре? Аз няма да ти дам отговор, а ще оставя да ти отговори един свят човек.

Разказват, че някога в древни времена в Египет между хората се възцарили раздори и омраза, както днес. Тогава двама отчаяни приятели от Александрия решили да тръгнат по света, за да потърсят някой мъдър и щастлив човек. След дълго и напразно лутане те се натъкнали на един свят старец, който живеел в усамотена дъбрава. Той им се поклонил до земята и с радост ги приел в своята колиба. След като дълго разговаряли с него и го разпитвали, двамата пътници се убедили, че наистина са намерили човек, в който са си дали среща мъдростта и щастието, и му казали: „Но, човече Божи, ние не можем да живеем като теб! Как тогава да бъдем щастливи?" Божият човек заплакал, вдигнал очи към небето и през сълзи казал: „Не е необходимо да живеете като мен. Но за да бъдете по-щастливи, отколкото сте сега, придържайте се към тези правила:

- мислете за Бога поне толкова, колкото мислите за хората;
- бойте се от Бога поне толкова, колкото се боите от хората;
- почитайте Бога поне толкова, колкото почитате хората;
- молете се на Бога поне толкова, колкото се молите на хората;
- надявайте се на Бога поне толкова, колкото се надявате на хората;
- търсете помощ от Бога поне толкова, колкото търсите от хората;
- спазвайте Божия закон поне толкова, колкото спазвате човешкия;
- благодарете на Бога поне толкова, колкото благодарите на хората;
- славете Бога поне толкова, колкото славите хората.

Като изслушали този буквар на живота, двамата приятели се върнали задоволени у дома. Това е отговор и на твоя въпрос, славни командире, а ти викни и в ушите на другите. Аз пък мога само да добавя: Без да е изучил този буквар, никой и никога не може да премине към по-трудна книга.

Господ нека те зарадва!

ДО МОНАХИНЯТА, КОЯТО ПИТА ЗА КВАСА И ТРИТЕ МЕРИ БРАШНО

Господ е казал: Царството небесно прилича на квас, що го взе жена и го тури в три мери брашно, докле не възкисна всичкото. Ти, сестро, би искала да знаеш тайната на тези думи. Наистина в тях се крие велика духовна тайна. За плътския разум тази притча изглежда смешно проста. Понеже душевният човек не възприема онова, що е от Божият Дух (...) защото то се изследва духовно. А когато се изследва духовно, както са правили светците, тогава тази притча изглежда така: квасът означава Светият Дух, жената е човешката душа, взе и тури - взе от Бога и сложи у себе си, трите мери - трите способности на душата: ум, сърце и воля, брашното - тези три способности в естественото им състояние, докато не възкисна всичкото - докато те не се проникнат и преобразят от Светия Дух.

С други думи, душата на християнина, когато се удостои, приема от своя Творец Неговия Дух, държи го в ума си, докато умът не се обожи; държи го в сърцето си, докато сърцето не се обожи, държи го във волята си, докато волята не се обожи, и непрестанно го държи във всички „три мери“ едновременно, докато цялата душа не се обожи. А когато всичко се обожи, тогава тя се просвещава и се преобразява, както се преобразява втасалото тесто. И така душата става велика, богата и свята. Тогава тя е в състояние да одухотвори, прероди и освети и тялото като свой орган.

Нима не е такова Царството Божие? И нима притчата не е чудесна? Мир на теб и благодат от Господа!

ДО БАЩАТА, КОЙТО СЕ ОПЛАКВА ОТ НЕБЛАГОДАРНИЯ СИ СИН

Пишеш ми как си го пратил в търговско училище, за да стане по-учен и по-добър от теб. Станал е по-учен, но не по-добър, а много по-лош от теб. Опропастил е и своя, и твоя авторитет в града за по-кратко време, отколкото на теб ти е било нужно, за да станеш калфа. Издържайки го, докато е учил в чужбина, ти си пестил не само за сметка на своето тяло, но и за сметка на Бога и на душата си. Престанал си да ходиш и на църква - пари струва; трябва и свещ да се запали, и грош върху диска да се остави. Спрял си да празнуваш кръстната слава на твоя род - пак разходи: пита, пък гости, пък свещеник... Всичко това си изоставил, само и само той да се дипломира във Виена и Париж. И наистина, в някои неща е станал по-способен от теб по-добре познава приходните и разходните книги и двойното счетоводство. Но клиентите някак си се отдръпнали от твоя магазин. Встрещил си се от почуда. Как така, питал си се, този мой син знае езици, има умения, познава валутите и счетоводните баланси на цяла Европа, пък при мен - неукия - идваше народ, а при него - вещица в търговията - никой, та никой? Клети човече, ти забравяш една малка подробност, от която зависи и успехът в търговията, и победата във войната. Хората търсят човек, а ти им предлагаш специалист. Но те се боят да имат работа със специалиста нечовек. Затова твоите предишни клиенти с наведена глава заобикалят твоя магазин и се шмугват в магазините на другите търговци. С много пари си купил нечовек, разсипник. Твоят син не иска и да знае за нищо от онова, което се почита сред народа и във вашия град. Бог, душа, молитва, кръстна слава, милосърдие, човечност, снизходителност - за него всичко това са празни приказки на вас - старите неукни търговци.

В магазина винаги е нервен и сърдит, само в кафенето е весел. Кафенето се е превърнало за него в дом. У дома и в магазина рядко се вестява и безделничи. Но когото кафенето благославя, него домът проклина.

Накрая те е измамил така нещо, че сега вече си се убедил напълно -наистина е по-способен от теб. Обяснил ти е, че за успеха и модернизиранието на магазина трябва да се заличи твоето име и да се изпише неговото. Ти незлобиво си приел предложението му, а той - специалистът по двойно счетоводство - е прокарал това през съда. Ти дори не си подозирал какво означава всичко, докато един ден, сърдит след нощния запой, не ти е казал в очите, че си последен уличен просяк, без никакво свое имущество. Като си се видял в такова положение, ти си отишъл в съда... пък при адвокати, при приятели... Но всички те, вниквайки в работата, са ти казали едно: че твоят син те е лишил ловко и напълно от твоето имущество. И много още ми пишеш за напразните опити да си върнеш онова, което с пот и почтеност си печелил и събрал. А накрая в отчаяние питаш: грешно ли е да убиеш своя безчовечен син?

Защо да убиваш мъртвия? Не е ли всеки нечовек леш, който се разпада пред очите на света? Не убивай своя син, а апелирай пред Онзи, Който единствен може и твоя син да оживи, и теб да спаси. По-добре бъди просяк с душа, отколкото злодеец без душа. Ти все още си по-богат от своя син. И можеш да помогнеш на него повече, отколкото той на теб. Върни се към онова, което си изоставил заради него. Върни се към Бога, Църквата, кръстната слава; върни се при своята душа. А ако нямаш свещи, нито обредна пита, нито грошове, Бог вижда - принеси вместо това въздишки и сълзи, и молитви. А ако ти се наложи наистина да просиш, казвай на чуждите прагове: „Дайте нещичко за хляб и за свещ - хляб на мен, стареца, за храна, а свещ - за моя син, за

неговото спасение." Кажы така и на прага на бившия си магазин, нека и той чуе. А когато изпросиш със срам, то е като да си заработил. Тогава отиди и запали свещ в Божия храм. С това ще потресеш всевиждащите небеса и те ще ти помогнат. По-добре ще оправиш работата със свещ, отколкото с брадва.
Бог нека ти е на помощ!

ДО ДЪРВОДЕЛЕЦА ИЛИЯ С ЗА ХРИСТОВИТЕ ДУМИ ОТ МАРК. (9:1)

Думите на Спасителя, за които ти питаш, гласят: Истина ви казвам; тук стоят някои, които няма да вкусят смърт, докле не видят царството Божие, дошло в сила. Според някои лъжливи тълкуватели на Евангелието Сам Господ е мислел, че краят на света ще настъпи още по времето на онова поколение, така че някои от присъствалите там ще го доживеят и видят. Така говорят онези, които винаги виждат своята глава на Христовите рамене.

Но Христос казва: няма да вкусят смърт, докато не видят Царството.... което означава, че те все пак трябва да умрат телесно. Следователно ясно е, че горните думи не се отнасят до края на света и до всеобщото виждане на Царството Божие в онзи ангелски свят. Тук Спасителят говори за Небесното Царство, дошло като сила на Светия Дух, което прониква от онзи свят в душите на праведниците още тук, на земята, преди да вкусят смърт. Когато чрез покаянието човек се очисти от всяка скверност, тогава в неговата душа слиза свише силата на Божия Дух и той усеща Царството Божие в себе си. Ще попиташ: как го чувства? Като правда и мир и радост в Светаго Духа (Рим. 14:17). Чувства го още като вътрешна, духовна сила по думите на същия апостол: Царството Божие е не в думи, а в сила (1 Кор. 4:20). И още - като необикновена небесна светлина, защото Бог, Който някога заповяда да изгрее светлина от тъмнината, Той Същият озари сърцата ни (2 Кор. 4:6). А когато човешката душа се изпълни с правда и мир, и радост, и сила, и светлина, тогава човек, възхитен, вика като някой, който е намерил съкровище на нивата си: Авва Отче! Синът Божи е понизил Себе Си и е слязъл между хората, за да ги направи синове Божии. А понеже Вие сте синове - пише Божият благовестител - Бог изпрати в сърцата ви Духа на Своя Син, Който Дух вика: Авва, сиреч, Отче! (Гал. 4:6). Това значи, че тези, които приемат в себе си същия Дух, Който е бил в Иисус, Сина Божи, стават по милостта и благодатта на Всевишния Божии сродници, чеда Божии.

Но как така, ще попиташ, Царството Божие влиза в нас и пак ние ще влезем в Царството Божие? Това е съвсем просто. И въздухът влиза в нас, и ние в него. И светлината влиза в нас, и ние в светлината. И далечният аромат на полски цветя влиза в нас, и ние в него. Така е и с Царството Божие. То идва при нас и влиза в нас още по време на нашия земен живот. А когато се разлъчим с този свят, ние влизаме в Царството Божие. Когато четем „Отче наш“, ние казваме: „Да дойде Твоето Царство!“, т.е. Ти заедно с Твоя Дух да се вселиш в нас и да се възцариш в душите ни като в Свое Царство.

Казаното дотук се отнася за всички християни, които се потрудят и измолят от Бога да се всели в тях Царството Божие, понеже Господ е казал тези думи и пред апостолите, и пред стеклия се народ. Но конкретно на апостолите тези Христови думи пророчески сочат за Неговото Преображение, което по думите на Теофилакт Български е било „образ на бъдещата небесна слава, т.е. на онази слава, в която ще пребивават праведниците... и както Христос при Преображението чудно е заблестял като мълния, по същия начин ще заблестят и праведниците“. Апостолите Петър, Иаков и Йоан са били тези „някои“, които са видели и почувствали Христовото Преображение на Тавор. Това са също и всички апостоли, които на Петдесетница са видели и почувствали как Царството Божие чрез Светия Дух слиза върху тях от небето във вид на огнени езици.

Христос нека те благослови и нека ти даде да почувстваш Царството Божие в сила още в този живот и в твоето смъртно тяло. Да почувстваш и да възвестяваш на своите братя радостната вест за Царството Божие, за царството на живота, светлината и вечната радост.

ДО ЕДИН ПИСАТЕЛ: КАКВО ДА НАПРАВИМ ЗА МИРА В СВЕТА ПРЕЗ ТАЗИ ГОДИНА

В своето обширно писмо Вие сами сте благоволили да дадете отговор на поставения въпрос - отговор, който мога лесно да разбера, но трудно мога да приема. Вие казвате: нека по въпросите на мира в света се срещат и взимат решения не министрите на различните държави, а по няколко души от всяка страна, избрани непосредствено от народа. Вие сте убеден, че по този начин войната ще бъде избегната и ще се установи траен мир. А аз Ви питам, кой ще ръководи тези избори, ако не същите тези министри? И следователно, кой друг би могъл да бъде избран, освен самите те или техни съмишленици? Ако бяхте казали: нека да се повика свещеник, да се извърши водосвет на мястото, където ще се решават въпросите на мира, да осени това място със знака на Христовия кръст, да го прекади с тамян и след това да започнат обсъжданията и преговорите, Божиите народи в света биха разбрали Вашето предложение като оправдан призив към Всесилния Творец (а политическите миротворци - може би като нещо неуместно). Но не е ли по-добре да оставим всеки разумен човек да прави онова, което го учи духът, а аз и Вие, и много други, които нито избират, нито биват избирани, да се запитаме: какво да направим ние през тази година за благословения мир между хората? И ако така поставим въпроса, аз пак ще се върна към онези три неща, с които православният свещеник често влиза в домовете на хората, а те са: вода, кръст и тамян. Водата - сълзи, кръстът - вяра, тамянът - молитва. Със сълзи да се умием от греховете на старата година, с вяра да оживим своите души и да ги устремим към светите Небеса, и с молитва да измолим от Господа онова, което е необходимо за нас и за всички наши братя на тази планета, следователно и мир между хората.

Вие знаете, че през тази година расте и дава плод пшеницата, посята през миналата. Така и цялото наше зло, посято през миналата година, ще порасне и ще даде плод - проклет плод, ако не го изкореним и не поседем вместо него добро семе. За да не бъде новата ни година като старата, та дори и по-лоша. В духовен смисъл изкореняването на злото семе и посяването на доброто се нарича покаяние. „Покаяние“ е началната дума в Евангелието. „Покайте се“ са първите слова на мълчаливия йордански пророк, Кръстителя Христов. Покайте се и вярвайте в Евангелието - е първата Христова проповед. И едва след като три години е наставлявал своите ученици в пътя на всички добродетели, Господ им е открил тайното учение за мира. Това ви казах - казва Той, - за да имате в Мене мир...Мир ви оставям; Моя мир ви давам. А това означава, първо, че човекът е от Бога и е дар Божи и второ, че мирът идва накрая като венец и плод на много нравствени усилия и на всички останали добродетели - на върха на стълбата, чието първо стъпало е покаянието. Първо мир в душите на хората и след това между тях. Кой би знаел това, ако то не беше открито в Евангелието? Първо мир с Бога и едва тогава мир с хората. Ясно че мир може да има само ако човек не гледа на човека през въздуха, а през Христос. Ясно е също, че всеки жив човек може да допринесе за мира в света и да бъде сътрудник на конгресите за мир, без дори да се помръдне от мястото си, оставайки непознат за всички освен за Бога.

Нека провидението ни дарува колкото е възможно повече такива тай-сътрудници на мира между чедата Божии, които имат един праотец на земята и един Отец на небето.

ДО ОСЪДЕНИЯ П. И., КОЙТО СЕ ОПЛАКВА ОТ ЧОВЕШКАТА НЕСПРАВЕДЛИВОСТ

Казваш, че не си виновен за онова, за което си осъден. В една нощна улична свада загинал човек, убийците ловко се разбягали, а когато дошла полицията, ти случайно си се оказал близко да трупа. Арестували са те. Осъдили са те. Сега се оплакваш от човешката несправедливост. Кълнеш се, че си осъден невинно. След първото ти писмо аз те помолих да ми изповядаш целия си живот и ти направи това. Като прочетох второто ти писмо, аз възкликнах: заслужил си го е!

Човече Божи, заслужил си това тежко наказание, ако не за онова престъпление, то със сигурност за всички твои предишни злодеяния. Всевиждащият Съдия ги е видял, но по Своята милост ги е скрил от човешки очи, очаквайки твоето покаяние. Но ти не си се разкайвал, не си се изповядал, не си се молел Богу, не си се причастявал. Напротив, продължавал си да вършиш зло и си бил готов да убиеш всеки, който би ти попречил в безчестните ти дела. Само заради жестокостта към своята жена си заслужил затвор. Тя не те е обвинявала пред земен съд, но воплите ѝ са стигнали до Вечния Съдия.

За да те върне от твоите зли пътища и да те насочи в пътя на правдата; за да ти напомни за душата, за смъртта и за Страшния съд, Господ, Който управлява човешките съдби, те е отвел в онази нощ на мястото на престъплението, където си бил хванат от хора и от хора си бил осъден на затвор.

Твоят случай живо ми напомня за един велик християнски светец, Ефрем Сириец. В своята младост свети Ефрем вършил много грехове, но не бил осъден за нито един от тях. Случило се обаче, че крадци откраднали една овца от съседа му. Съдът обвинил Ефрем. И Ефрем, напълно невинен за тази кражба, се оказал в затвора. Огорчен от човешката неправда, той започнал да плаче и да се вайка пред Бога. Но докато лежал в затвора заедно с много други престъпници, той встъпил в разговор с тях. Питал всекиго подред как е попаднал в затвора. Един му казвал едно, друг друго. В техните грехове Ефрем познал своите, за които нито бил обвиняван, нито бил съден. Духът му се отрезвил и той разбрал, че е попаднал в затвора не заради откраднатата овца, а заради останалите си многобройни прегрешения. Започнал със сълзи да моли Бога да прости неговите тайни грехове, благодарейки Му едновременно, че е хвърлен в тъмница за онова, което не е извършил. И скоро бил освободен като невинен. Но този случай довел до пълен обрат в Ефремовата душа. Тъмницата го приела като грешник, а го пустила като светец. Мир на теб и здраве от Господа!

ДО БРАТСТВОТО „СВЕТИ ЙОАН“ ЗА АПОКАЛИПТИЧНИТЕ ЯВЛЕНИЯ В НАШЕ ВРЕМЕ

Малко сте се поизплашили. Чели сте Откровението на св. Йоан и ви е обзел страх. Струва ви се, че описаните там ужаси се отнасят именно за нашето време. Някой ви е изтълкувал, че всички онези страшни змейове и зверове вече са дошли в света: и червеният змей в лицето на социализма, и черният змей с десет рога в лицето на масонството, и двурогийт звяр в лицева ересите. И всички тези чудовища са обявили война на християнството. Дори и да е така, братя мои. Дори в наше време пъкълът да е вдигнал всички свои пълчища против Христос, истинските християни трябва да гледат напред без страх, със силна вяра и упование в единствено Непобедимия. Не е ли казал Господ на своите последователи, когато те били шепа хора сред огромната Римска империя: *Не бой се, малко стадо! Понеже вашият Отец благоволи да даде царството* (Лук. 12:32). И тези пророчески думи са се изпълнили. Христовите последователи са надделели над Римското царство и над много други земни царства, придобивайки освен това най-важното царство - Небесното. Мисля, че „Апокалипсисът“ е книга, която има пророческо значение за всички християнски поколения до края на времената. Поради това всяко поколение е прилагало написаното в нея към своето време. А и във всяко време против вярата Христова се е вдигал по някой змей. Облечен в бронята на безбожното земно всеоръжие, той се изправял, набъбвал, съскал, бълвал отрова, но накрая се пуквал и се разпадал на прах. И всемогъщият Христос винаги е оставал победител над всяко появило се апокалиптическо чудовище.

Така е било през всички векове, така ще бъде и в последния век преди Божия Съд. Прочетете внимателно какво казва съзерцателят на Откровението: всички зверове, всички змейове и всички началници на лъжата ще се вдигнат против Агнеца Божи и Той ще ги победи всичките. Те ще воюват против Агнеца, и Агнецът ще ги победи, защото Той е Господар над Господарите и Цар на царете. Какво повече искате след такова поръчителство за победата на Христос? Защото Христос е този Агнец. В земните войни за пари и власт никога не се знае предварително кой ще победи и все пак много воини и от двете страни се сражават храбро и с надежда. А ние водим духовна война, в която победата ни е обещана предварително от Самия Бог, предсказана и потвърдена с много и много предишни победи на Христос над всички апостоли на лъжата и организации на мрака.

Дали това е последният век? Кой би могъл да знае? Защото Той е казал: *А за оня ден и час никой не знае, нито небесните ангели, а само Моят Отец*. Дали това е последната война за Христос и против Христос? Дори и да е! Дори и да е последната, нека точно за това да се радваме и да се веселим! Защото да, наистина в тази последна война битката ще бъде най-жестока, но и венците на славата ще бъдат най-сияйни. Последната война означава последната и най-величествена победа на Агнеца. Кой християнин не би желал от сърце да бъде участник в тази Победа на победите?

И така, не се страхувайте. Залогът, даден за победата на Христовата вяра, е по-твърд, отколкото основите на Вселената. Той по Своята воля отлага последната победа; може би за да я видят колкото се може повече хора на небето и на земята, и колкото се може повече сърца да й се възрадат.

ДО РЕНТИЕРА МОМЧИЛО Н., КОЙТО ПИТА: КАКВО Е БИЛО ПРЕДИ ХРИСТОС?

Въпреки че сте християнин, Вие все пак питате: „Ако християните говорят за Христос като за център и ос на човешката история, то какво е в света преди раждането на Христос?" Както разбирам, Вие сте човек начетен и образован и съм уверен, че когато навлезете малко по-дълбоко в христовото учение, всичко ще ви стане ясно. Ще разберете, че преди Христос е бил пак Христос. И че след края на света отново ще бъде Христос. Т.е. преди явяването на Словото Божие, на Премъдростта Божия, на вечния Логос в човешко тяло и с лична мисия на земята, е било същото това Слово Божие, същата тази Премъдрост Божия, съкщият този вечен Логос на Божествената Троица, неявен в плът, но неуморно действащ чрез избрани хора, чрез избраните Си слуги: пророци, праведници, прозорливци и мъдреци. Всички те са наричали себе си Божии слуги. А Христос не е слуга, а Син, не е воин на царя, а Цар, не е ничий предтеча, а Месия.

Вие сигурно сте гледали някоя драма, в която главният герой не се появява веднага, а след известно време. Но всички персонажи, които се явяват на сцената, го очакват, говорят за него и всичко, което се случва, предвещава неговата поява. Така и в колосалната драма на човешката история всички са очаквали и всичко е предвещавало величествения Месия, главния Герой. И Пророкът го нарича така, казвайки: *Господ ще излезе като геро^б. ..и ще се яви славата Господня и всяка плът ще види*. Така е предречено стотици години по-рано и предреченото се е изпълнило. Защото величието на Христовата драма е вечно и безгранично.

Прочетете Неговата притча за злите лозари (Мат. 21:33). Тя ще Ви обясни всичко по-добре, отколкото аз, смъртният. И чуйте свидетелството на Господа за Самия Себе Си: *Истина, истина ви казвам: преди Авраам да е бил, аз съм*(Йоан. 8:58). А Авраам се е родил няколко хиляди години преди Него. Чуйте и още едно свидетелство от Неговите собствени уста; когато евреите Го питали: Кой си ти? Иисус им отговорил: *Съществуващият отначало*(Йоан. 8:25). Така Го нарича и четвъртият евангелист, казвайки: *В начало беше Словото*.

Накрая, в апокалиптичното видение на Йоан, Той казва Сам за Себе Си от небесата: *Аз съм Алфа и Омега, начало и край, Който е бил и Който иде, Вс-държителят ... бях мъртъв, и ето, жив съм вовеки веков, амин; и имам ключовете на ада и смъртта* (Откр. 1:8,18).

И така, виждате ли, че преди Христос пак е бил Христос, и след Христос - отново Христос? А че накрая Той отново ще се яви със сила и слава голяма, четете в Светото Евангелие и в Апокалипсиса. Ще дойде отново, за да сложи край на драмата на света, на която Той е поставил и началото.

Ще кажете: тази тайна е велика!

А нима пеперудата не е велика тайна?

Камо ли Творецът на пеперудата!

Мир Вам и радост от Христа Господа!

ДО ХАДЖИ МЛАДЕН С: ЗА РЕДА НА ЗАПОВЕДИТЕ В ЗАКОНА

Ти знаеш десетте Божи заповеди и реда, в който те следват една подир друга. Този ред ти е привичен и мил. На Моисеевите скрижали заповедите са изписани поред, четири на първата и шест на втората. Първите четири определят отношенията на човека към Бога, а останалите шест - на човека към човека. На нашите древни иконостаси ще видиш винаги същото: четири заповеди на едната плоча и шест на другата.

Но четейки Евангелието, внезапно си се смутил. Открил си, че Господ Иисус Христос е изложил заповедите в друг ред, а не така, както си ги научил още в основното училище. Когато към Него се приближил един богат младеж и Го попитал какво да прави, за да наследи вечен живот, Господ му отговорил: „Не прелюбодействай, не убивай, не кради, не лъжесвидетелствай, почитай баща си и майка си” (Лук. 18:20). Ти си учуден и питаш: защо Христос не е изрекъл заповедите в предишния ред, а е променил местата им? О, драги братко, неизказана е Божията мъдрост! При цялата си небесна мъдрост, с хората Христос е бил изцяло практичен. Той е постъпвал съобразно конкретния случай, както мехлемът се прилага съобразно раната. Не забравяй, че Той говори на млад и освен това богат човек. А кой грях I най-често прилепва към младостта и богатството, ако не прелюбодейството? Като полип към дебело дърво! Прозирайки дълбоко и точно в миналото на младежа, Господ иска да му напомни не само Божиите заповеди, но и греховете на неговата богаташка младост.

Ако пред Господа бе застанал убиец и Го бе попитал за Божиите заповеди, вярвам, че Той би му казал първо: не убивай!

Ако пред Него бе застанал крадец, Той би казал първо: не кради!

Ако пред Него бе застанал лъжесвидетел, би казал първо: не лъжесвидетелствай!

Ако пред Него бе застанал някой, който се отнася непочтително към родителите си, Той би поставил на първо място заповедта: почитай баща си и майка си.

Недей и за миг да си мислиш, че Господ случайно е променил реда на заповедите или че го е забравил. Та нали именно Той ги е дал, как би могъл тогава да забрави! Сред мрака на Синай, сред гръмове и мълнии е изписал с пръст върху скрижалите десетте Си заповеди и ги е предал на Своя раб Мойсей. Но когато слязъл между хората като Лекар, Той ги е прилагал така, както лекарството се прилага към болестта.

Мир на теб и благословение от Христос!

ДО ТЪРГОВЕЦА СТАНИМИР И., КОЙТО ПИТА: НЕЩАСТЕН ДЕН ЛИ Е ВТОРНИК?

Казвате, че Вашият баща е считал вторника за нещастен ден и че така смятате и Вие. Аз мисля, че и двамата сте съгрешили пред свети Иоан Кръстител, считайки неговия ден за нещастен. При това Вашата кръстна слава е именно на празника на св. Иоан. Или може би не знаете, че Църквата е посветила вторника на този велик и дивен светец? Не един, а всеки вторник в годината. Но преди всичко позволете ми едно кратко обяснение за посветеността на дните от седмицата.

Православната Църква, ръководена от Божия Дух, е посветила: понеделниците на светите ангели, вторниците на свети Иоан Кръстител, срядите на честния Господен Кръст, четвъртъците на светите Божии апостоли, петъците на честния Господен Кръст, съботите на светите мъченици, неделите на Христовото възкресение.

Съобразно с тези посвещения са определени четивата, песнопенията и молитвите за всеки ден от седмицата, които Вие като „добър православен“, както се наричате, би трябвало да четете и знаете. И всяко такова посвещение ни служи като залог за нашата победа в борбата и подвига за спасението на нашата душа. Като наши пазители и спътници, непобедимите Божии ангели постоянно ни подкрепят, за да не падаме духом. Свети Иоан е победил и себе си, и своите убийци, и времето. Честният Господен Кръст е вечен символ на победата на Божията истина над лъжата и на Правдата над неправдата. Светите Божии апостоли са победили света. Светите мъченици са съкрушили чрез честната си смърт всичките си мъчителни и всички адови сили. А Христос е главният Победител на греха, ада и смъртта. Той е вдъхновение и синтез на всички добри победи. Затова тъкмо неделята представя победата на победите. Ние, християните, вярваме, че над дните владеят победните сили на светлината, а не някаква предначертана астрологична съдба. Чрез Христос човек е по-велик от всички звезди и по-силен от всички съзвездия.

И така, вторникът, денят на великия Пророк и Предтеча Господен, няма в себе си нищо зло, освен злото, с което хората го обременят. Защото дните и времената са в Божия власт. И Бог ни дава дните като чисти, неизписани листове, осветени от яркото слънце. За да остави човек върху всеки от тях отпечатъка на своята душа, от раждането до смъртта. Тъй, както Спасителят е оставил отпечатъка на лицето Си върху кърпата на света Вероника. Представете си колко уродливи и гнусни наши отпечатъци ще бъдат изнесени на Божия съд, ако не се покаем и не се поправим навреме. Но ако се покаем, Господ ще избели всички наши опетнени дни и ще превърне обезобразените ни лица в сияйни ангелски ликови. Според пророческите думи: „Да бъдат греховете ви като багрено, като сняг ще избеля, казва Господ“ (Ис. 1:18).

Не разбирате ли, че не дните ни правят нещастни нас, а ние - дните? Не несполуката на дните пада върху хората, а несполуката на грешните хора пада върху дните. Като тъмни петна. Вие напомняте, че косовската битка е била във вторник. С това нищо не доказвате. Защото сърбите са пострадали на Косово поле не заради злокобността на вторника, а заради злокобните си първенци. Народната душа не е осъдила вторника,

нито свети Лазар, който е започнал битката във вторник. Тя е търсила и е намерила причините за поражението далеч преди онзи косовски вторник. И е изрекла праведен съд:

„Големците, Бог да ги убие, образа си грозно поквариха. Станаха надменни, горделиви, на коне дохождаха във църква, нафората с копие бодяха”.

Но все пак съществува една страшна тайна, свързана с дните. Случило се, че някой си запалил къщата на своя съсед в петък. Виновникът останал неразкрит. Минало известно време и децата на подпалвача, играейки си, запалили неговия дом - в петък. Нима петъкът е злокобен ден? Не, грехът е злокобен.

Един от византийските владетели, иконоборец, изхвърлил иконите от храма „Света София" на Рождество Христово. На следващата година той бил убит от заговорници на влизане в „Света София" - на Рождество. Злокобен ден ли е тогава Рождество Христово? Не, грехът е злокобен. Който вижда в това някаква сяпка фаталност на деня, той е гадател. А който счита такива случаи за предупреждения или знаци на Всевиждащия, той размишлява мъдро.

Обикновено хората се боят от онзи ден, в който са извършили някакво престъпление. Но този ужасен страх влива в тях отново Онзи, Всевиждащият, а не самият ден. Всички Божии дни са чисти и невинни.

Мир на теб и радост от Господа!

ДО ЕДИН ОСЪДЕН: ЗА ЛЪЖЕСВИДЕТЕЛСТВОТО

Осъден си на затвор. Сега седиш в килията и мълчаливо пресяваш своя живот като през дребно сито. Чудиш се как бързо се е развило всичко, сякаш кълбо се е търкулнало от хълм. Дните ти са текли мирно; и благополучно, докато не си лъжесвидетелствал в полза на своя брат. Самооправдавал си се: брат ми е! На кого друго ще помогна, ако не на него, та макар и с лъжлива клетва? Такива мисли са се въртели в ума ти и с тях си се защитавал пред съдиите. Но един съдия ти е казал: „В края на краищата всички сме братя. Какво ще стане, ако всички започнат да постъпват като теб?“ Едва тогава си разбрал, че тези грешни мисли са те довели до престъпление.

Веднъж един лъжесвидетел ми разказа следната история: „Дадох лъжливо свидетелство заради един вол. Но нямаше да ме осъдят, ако аз сам не се бях предал на съда. А трябваше да се предам, защото човешкото наказание е по-леко от Божието. В продължение на две години след моето лъжесвидетелство домът ми се превърна в ад. Първата беда, която ме сполетя, беше тази: воловете ми, впрегнати в колата, паднаха в пропаст и така ги загубих -и тях, и колата. С тази вест ме посрещна жена ми вечерта на същия ден, когато след даденото от мен лъжливо свидетелство се върнах от околийския център у дома. След няколко седмици гръм удари кошарата ми и уби всичките ми овце. Два пъти ме ограбиха крадци. Жена ми започна да слабее взех пари назаем за лечението ѝ, но тя издъхна в мъки. Едното ми дете, дотогава напълно здраво, се разболя тежко, започна да получава припадъци денем и нощем, да изкарва пяна от устата си и да скърца със зъби. Обеднял затънал в дългове, отчаян, един ден се оплаках на мой приятел от злата си съдба. А той ме попита: „Да не би някога през живота си да си свидетелствал лъжливо?“ Въпросът му ми дойде като гръм от ясно небе. Аз сякаш се пробудих като залят със студена вода, спомних си всичко и всичко ми стана ясно. Без да отговоря нищо на приятеля си, незабавно отидох в съда и всичко си признах. Излежах присъдата си и сега започнах отново да устройвам живота си. Но веднъж завинаги се научих да се боя от Бога.“

Виждаш ли колко беди могат да сполетят лъжесвидетеля? Защото Божият закон, брате мой, е като огън: не можеш да го погазиш и да не се изгориш. Когато нарушиш недодяланите човешки закони, които се сменят така често, както гората сменя шумата си, спожодат те неволи и мъки. Колко повече, когато погазиш огнения и вечен закон на Живия Бог.

Не лъжесвидетелствай! е Божия заповед, написана и в двата Завета -Стария и Новия. Не е дребна работа да изречеш лъжа пред лицето на Бога и Божиите ангели. Не е дребна работа да застанеш гологлав пред Кръста и Евангелието и да извикаш: заклевам се пред Живия и Всемогъщ Бог, че

тази истина е лъжа или че тази лъжа е истина - и нека Бог ми въздаде по моята правда. Не е чудно тогава, че Бог на истината и правдата удря със Своя бич лъжесвидетелите - един по ръцете, друг по краката, трети по очите, четвърти по близките му, пети по добитъка му и т.н. Сред нашите съседи има жив пример за това, как невидимият Божи бич ударил един лъжесвидетел по очите. Този човек дал лъжлива клетва заради едно парче земя, голямо колкото черга, което заплатил по-скъпо от милиони жълтици, защото го заплатил с душата си. Ходил преди това по своята нива леко и свободно, но щом прекрачил от нея върху това проклето парче земя, изгубил зрението Невидимият Божи бич го ударил по очите. И ето, сега седи сляп край своето огнище.

Ето какво се случва по Божия свят с онези, които мислят, че светът е техен, а не Божи.

А ти чети Светото Писание и имай страх от Бога. Тогава ще се просветиш и занаяд всичко ще ти бъде добре. Милост и мир от Бога!

ДО ЕДИН СЕМИНАРИСТ: ЗА ЗНАЧЕНИЕТО НА ДУМИТЕ „СКЪПЕТЕ ВРЕМЕТО“ (Еф. 5:16)

Скъпете времето. Това гласят думите на светия наш отец апостол Павел. Питаш: какво значи „скъпете времето“?

Йероним Блажени тълкува тези думи така: „Когато употребяваме времето за добри дела, тогава го скъпим“. Св. Теофан Затворник казва: „Обърнете времето в своя полза, за своите вечни цели“. Думите на апостол Павел имат значение, подобно на значението на Божиите думи: *Търгувайте, докле се завърна* (Лук. 19:13). А когато Той се върне, т.е. когато Христос дойде отново, за да съди света, ще ни попита как сме търгували с дадените ни таланти. Как сме използвали времето на своя живот? Дали сме давали евтино за скъпо като Иаков, или скъпо за евтино като Исав? Дали сме се поддали на съблазните на този преходен век и сме продали душата си за сладките земни горчилки, или пък сме дали всичко за душата си?

Затова изпълнявай Христовите заповеди всеки ден според обстоятелствата. По този начин ще скъпиш дните, подарени ти от Бога. Защото да скъпиш нещо означава да не го пилееш, да не го продаваш евтино. И така аргатувай малко, за да царуваш вечно, защото нашият Творец ни е обещал вечно царуване във вечния живот. Даже и ако някой е окован и затворен в тъмница, нека да не мързелува и да не казва: аз не съм в състояние да направя нищо! Нека се кае и моли Богу от сутрин до вечер в тъмничния мрак. И това Бог ще му зачете толкова, колкото и на онзи, който с богатството си гради църкви. Нашият Творец вижда житейските обстоятелства на всеки човек и иска от него това, което може да направи при тези обстоятелства.

Превий врата на всеки ден - нека послужи на душата ти. Изпълни го с диханието на Божия Дух, Който вдъхновява за всяко добро. Ако не направиш това, той ще те смачка като парцал и ще те завлече в пропаст. Подобно на буйния поток, който неизкусните не умеят да отбият към своята воденица, и той ги повлича надолу по течението си - в бездната. Така е и с времето на нашия живот тук на земята. Разумните спасява и вдига на крила, а безумните поваля и търкулва в пропаст. На едни служи, над други властва. За едни е седло, а за други - ездач.

Христовата светлина нека те просвети!

ДО ПОЩАЛЪОНА ИЛИЯ К.: ОТНОСНО ДОКАЗАТЕЛСТВАТА ЗА БОЖИЕТО БИТИЕ

Един Ваш приятел постоянно Ви повтаря: „Няма Бог!“ Неговите думи Ви шибат като удари с камшик. Вие се борите за своята душа и за своя кивот. Добре сте разбрали: ако Го няма Живия и Всемогъщ Бог, Който е по-силен от смъртта, то тогава смъртта е единственият всемогъщ бог. Тогава всички живи същества са просто играчки в лапите на всесилната смърт, както мишката в лапите на гладната котка. Веднъж, развълнуван, Вие сте казали на своя окаян приятел: „Бог има, теб те няма!“. И не сте сбъркали! Защото онези, които са се отлъчили от вечния Животодател в този свят, ще бъдат отлъчени от Него и в другия. И така нито тук, нито там няма да познаят величествения Създател на всички твари. А да бъдеш разлъчен от Бога е по-лошо, отколкото изобщо да не съществуващ. На Ваше място аз бих му казал и това:

„Грешиш, приятелю, казвайки: „Няма Бог!“ Правилно би било да кажеш: „Аз нямам Бога“. Защото ти сам виждаш, че останалите около теб чувстват Бога, поради което и казват: „Има Бог!“ Следователно не че няма Бог, а ти Го нямаш.

Грешиш като болния, който би казал: „няма здраве на света“. Без да лъже, той би могъл да каже само: „аз нямам здраве“, но ако каже: „на света изобщо няма здраве“, това ще бъде лъжа.

Грешиш като слепеца, който би казал: „на света няма светлина“. Има светлина, целият свят е изпълнен със светлина, но той, бедният слепец, я няма. Ако искаше да каже истината, той би могъл да каже само: „аз нямам светлина“.

Грешиш като просяка, който би рекъл: „няма злато на земята“. Има злато: има го и на земята, и под земята. Който казва, че изобщо няма злато, не казва истината. Би я казал, ако рече: „аз нямам злато“.

Грешиш като злосторника, който би казал: „няма доброта на света“. В него самия няма доброта, а не в света. Затова не би сбъркал, ако каже: „аз нямам доброта“.

Така и ти, приятелю, говориш невярно, като казваш: „няма Бог!“ Защото ако ти нямаш нещо, това не означава, че никой го няма, или че го няма изобщо. И кой те упълномощи, кажи ми, да говориш от името на целия свят? Кой ти даде право да приписваш своята собствена болест на всички да налагаш на всички своята нищета?

Ако признаеш и кажеш: „нямам Бог“, то тогава ще кажеш истината думите ти ще се превърнат в изповед. Имало е, има и сега изключителни хора, които наистина нямат Бога. Но Бог ги има, има ги до последното им издихание. А ако и при последното си издихание те заявят, че няма Бог, тогава и Бог престава да ги има и ги отписва от Книгата на живота. Затова моля, приятелю мой, заради твоята душа, заради вечния Живот и Царство, заради Христовите сълзи и рани - моля те, превърни твоята горделива дръзка изповед в изповед покаяна. А какво трябва да правиш след това, ще ти каже Църквата - питай!“

Мир на теб и благословение от Бога!

ДО БАЩАТА, КОЙТО ТЪРСИЛ НАВСЯКЪДЕ ЛЕК ЗА СВОЯ СИН

Търсил си лек за него, но напразно. Чувал ли си за някой знахар, отивал си. Ходил си и в Босна при ходжи за муски. Накрая, когато нищо не помогнало, извикал си и свещеник. Но и молитвата на свещеника не помогнала. Синът ти боледувал, боледувал и умрял. Животът ти загубил цел и смисъл. Мислиш за самоубийство. Снабдил си се с отрова, сложил си я под възглавницата си и по цяла нощ размисляш - да я изпиеш ли или не. Питаш: защо Бог те измъчва така?

И аз нещо ще те попитам. Защо ти измъчваш Бога? Защо измъчваш приелия за теб кръстни мъки Иисус Христос? Той е претърпял тежки страдания, за да спаси хората от лъжливите богове, от лъжливите спасители и от всички тъмни сили, които действат чрез тях. И въпреки това ти си пренебрегнал Него, Единствения и Истинския, и си отишъл да търсиш помощ при Неговите врагове - гадатели и знахари. Христовият апостол съветва така: *Болен ли е някой между вас, нека повика презвитерите църковни, и те да се помолят над него, като го помажат с елей в името Господне. И молитвата, произлизаща от вярата, ще изцери болния, и Господ ще го дигне* (Иак. 5:14-15). Наистина ти си повикал свещеник, църковен презвитер, за да се помоли над болния, но кога? След като си обиколил всички гадатели и знахари! Най-напред си разгневил Онзи, Който единствен дава живот и здраве, и тогава си започнал да го молиш. И то кой знае с какво сърце и с каква вяра! Нашият Бог е бърз помощник на онези, които с цялото си сърце и с пълна вяра се обръщат единствено към Него. А който се моли и на Бога, и на демона, остава без помощ, защото Бог не иска, а демонът не може да му помогне. Свети пророк Илия е казвал на народа, който имал раздвоено сърце: *Още ли ще куцате на два крака така? Ако Господ е Бог, вървете след Него; ако ли Ваал (т.е. сатанинският идол) - вървете след него* (3 Цар. 18:21). А когато се разболял цар Охозия, той не потърсил помощ от Живия Бог, а изпратил слугите си в Акарон при Веелзевул, да попитат дали ще оздравее. Като чул за това, свети Илия отишъл при царя и му казал: *Тъй говори Господ: задето праща пратеници да питат Веелзевула, акаронското божество, като да нямаше в Израеля Бог да питаши за словото Му, - ти няма да се дигнеш от постелята на която си легнал, а ще умреш* (4 Цар. 1:16).

Ето така и ти си измъчил и разгневил Бога - нека ти прости. Благодарни Му за това, че и сина ти е взел, и теб е запазил от самоубийство и душевна гибел. Благодарни Му също, че ти е оставил време за покаяние. Предай се отсега нататък с цялото си сърце само на Него. И Неговата любов ще укрепи живота ти, ще освети пътищата ти, а на сина ти ще дарува Небесното царство.

Мир на теб от възкръсналия Христос!

ДО ЮРИСТА ДЖОРДЖЕ М.: ЗА ВТОРАТА ЗАПОВЕД

Като човек, верен на православната си вяра, ти би искал да я защитиш от наемниците, които от юдини подбуди са се отчуждили от нея и от своя народ. Те казват, че иконите са идоли и че поклонението пред иконите противоречи на втората Божия заповед. Излиза, че християнството е чисто идолопоклонство. Това твърдят сектантите, които са се появили на света едва преди век!

Попитай ги: кой унищожи идолите на Балканите? Кой опразни Атина и Рим от множеството идолски статуи и храмове? Кой победи Юпитер и Диана Ефеска, вавилонската Астарта и египетската Изида? Кой свали Перун от киевския хълм и го хвърли в Днепър? Кой очисти от идолите Мала Азия, Северна Африка и цяла Европа? Дали тези нови сектанти или великата Христова Църква, която даде милиони жертви в лютата борба с идолопоклонството и изпълни своя календар с имена на мъченици за вярата в Единия Истински Бог? Тяхната секта няма нито един мъченик за христовата вяра. Тя не е освободила света дори и от един идол. Те изобщо нямат християнски календар, а ако поискат да имат, ще трябва да го съставят не от свои светци, защото нямат такива, а от своите памфлетисти и автори на брошури.

Ако искат да се борят с идолопоклонството, какво търсят на Балканите, където езическите идоли са намерили убежище единствено в музеите? Ако сърцето им гори от ревност срещу идолите, защо не отидат в Азия, в Африка и между червенокожите индианци, където езическото и днес е в разгара си, както преди хиляди години? Естествено, те не отиват на тези места, защото там животът на мисионера е в опасност. Сигурно си чел за Дон Кихот, който провъзгласил вятърните мелниците на мирните хора за укрепени вражески замъци и ги атакувал в пълно бойно снаряжение, за да ги превземе. Така и те са провъзгласили нашите свети икони за идоли и ги атакуват бясно, защото никак не им се ходи в азиатските и африканските джунгли.

А ти знай: както денят се различава от нощта, така и християнските икони се различават от езическите идоли. Идолите са статуи на измислени и въображаеми същества, а на иконите са изобразени светци, които наистина са живели на земята и са прославили Христос със своята вяра, а на небето са се удостоили с Царството Божие. Там имаме фантазии, тук - реалност. Там лъжи и илюзии, тук - истина и само истина. Идолите отклоняват човека от истинския Бог, а иконите го довеждат до Бога. С втората Своя заповед Творецът е искал да предпази човешкия род от онова, което отделя от Него, т.е. да го предпази от всички демонски лъжи, илюзии и фантазии.

ДО ЕДИН СТОПАНИН, КОЙТО СЕ ОПЛАКВА ОТ „ГЛАДЕН ХЛЯБ“

Спадаш към най-добрите стопани в селото. Всяка година събираш толкова много жито, че с него твоят съсед би могъл да изхрани двойно по-голяма челяд. Той не събира и по два товара на човек, а ти събираш по пет и по шест. Но на него му стига и остава, а ти със срам всяка година купуваш допълнително. Пишеш, че твоите домашни ядат много и никога не са сити. „Сякаш някаква хала е зинала в тях - ядат, ядат и винаги са гладни. Сякаш е някаква проклетия!“

Не знам дали е проклетия, но че не е благословия - това е сигурно. Не знаех какво да отговоря на първото ти писмо, докато във второто ти не ми описа живота в дома на твоя съсед. Сега работата ми е ясна. Съседът ти е вярващ човек и когато се готви за сеитба, първо носи семето в храма, за да го благослови свещеник. Когато овършее първия сноп, отново носи житото в храма за благословение. Ти никога не правиш така. Това - първо. Второ, ти сам признаваш, че твоят баща е присвоил като лихва цялото имущество на един свой длъжник, който вече бил заплатил трикратно главницата на взетия дълг. Бедният, наложило му се да напусне своето огнище и да се пресели в града, където едва припечелвал за хляб на децата си. С течение на времето единият му син отворил бакалница и се замогнал. Сега лишеният от дом длъжник на твоя баща е по-богат от сина на твоя баща. Изпълнила се е Божията правда.

Ще ти припомня две известни народни поговорки; първата: „неблагословено - гладно“ и втората: „отнето - проклето“. Те обясняват случващото се в твоя дом. Обясняват това, което ти сполучливо си нарекъл „гладен хляб“. Господ е казал чрез един пророк на някога избрания народ: Ако пък не слушаш гласа на Господа, твоя Бог, и не залягаш да изпълняваш всички Негови заповеди и наредби, много семе ще хвърлиш в нивата, а малко ще събереш (Втор. 28:15, 38). И още, чрез друг: Вие сеете много, а събирате малко; ядете, но не се насищате; пиете, но не се напивате; обличате се, а не се стопляте; оня, който изработва заплата, изработва за пробита кесия (Аг. 1:6).

Не е ли това достатъчно за мъдрия? Когато Бог благослови, тогава не е трудно и с пет хляба да се нахранят пет хиляди. А когато не благослови, тогава става това, което е сега в твоя дом. Както Бог пълни класа със зърна, така Той пълни и хляба със ситост. И както оставя класа без зърна, така Той, Всемогъщият, отнема и ситостта от неблагословения хляб. Ако искаш, взemi си поука и съкрушено потърси от своя Бог онова, което цял свят не може да ти даде. Мир на теб и милост от Бога!

ДО ТЪРГОВЕЦА С. Т., КОГОТО „БОГ НЕ СЛУША“

Оплакваш се, че Бог не чува молитвите ти. Молил си се на Бога в много неволи и никога от нито една не те е спасил. Как да не е, чудя се, когато ето - ти си надживял неволите, а не те теб? Но позволи ми да ти задам един въпрос: ти слушаш ли Бога? В двата Свои Завета, Стария и Новия, Всевишният е обещал да слуша хората при условие, че те Го слушат. Слушаш ли ти Бога, искайки Той да те слуша? Изпълняваш ли Божиите заповеди, придържаш ли се към Неговите наредби? Ако не правиш това, тогава странно е твоето искане Бог да те чуе и послуша.

Бог слязъл на земята и умил нозете на онези, които Го обичали. За нашия Творец е голяма радост да слуша послушните Свои чеда. Творецът е послушал Мойсей, Авраам и Иаков за всичко, за което са Го молили. Чрез естествени и свръхестествени явления Той е изливал Своята милост върху онези, които са изпълнявали Неговия закон. Ако Той не е поискал да послуша моите или твоите молитви, то е или защото ние не сме искали да слушахме Неговите заповеди, или защото молитвите ни са били неправилни. Чрез пророк Исаяя Господ е казал на непослушния народ: Кога умножавате молбите си, Аз не слушам. И малко по-нататък: Ако поискате и послушате, ще ядете богатата земни (Ис. 1:15,19). И така, Бог ни слуша, когато ние Го слушаме и не ни слуша, когато ние не Го слушаме. Не ни слуша още и тогава, когато искаме от Него нещо вредно и неразумно. Веднъж апостолите Иаков и Йоан помолили Господа да хвърли огън от небето върху селото, което не им дало подслон през нощта. А Той, като се обърнал към тях, смъмрил ги и им забранил. Не само, че не ги послушал, но и ги укорил. Припомни си и ти, били ли са твоите молитви достойни за човека и достойни за Бога?

И още нещо. Защо се молиш на Бога само когато си в беда? Така унижаваш себе си и оскърбяваш своя Бог. Нашият Творец иска от нас винаги да чувстваме Неговото присъствие и непрестанно да общуваме молитвено с Него. Непрестанно се молете. Ако се молиш само когато те сполети беда, тогава правиш от себе си обикновен просяк и срамиш Бога, защото Го призоваваш като пожарникар само тогава, когато къщата ти гори.

Христос ни е дал право да наричаме Неговия Отец свой Отец. Може да има нещо по-сладостно от това? Може ли за децата да има нещо по-радостно от това да бъдат със своите родители? Нека и ние се постареем непрестанно да пребъдваме с нашия небесен Отец със сърцето си, с мислите и с молитвите си. Нашата молитва в дните на напредък и радост е като някакъв молитвен капитал, който ще ни послужи в дните на неволи и мъки повече от молитвите, които ще отправим, когато тези дни настъпят.

Мир на теб от Господа!

ДО ЕДИН ГОСПОДИН КОЙТО СЕ ОПЛАКВА ОТ НЕРАЗУМНАТА СИ ЖЕНА

Както всички, така и аз!" Тези думи тръби в ушите Ви Вашата съпруга всеки път, когато я вразумявате да се откаже от робуването на модата и прахосничеството. Добре сте й отговорили: „Ето, Бог ни е дал три деца - като три златни ябълки. Сега трябва да живеем за децата си, а не само за себе си. Не сме вече толкова млади, че да търчим след всяка мода и всяко забавление. А и здравето си трябва да пазим заради децата. Ти често се оплакваш от главоболие, а сама вършиш всичко онова, което го причинява. Само вдишването на отровните мазила по лицето ти си е готово главоболие. Ами задименият и душен въздух по кафенетата, ресторантите и театрите, нездравословното облекло, нередовният сън, нервността от хазарта и алкохола... Всичко това не води до добро." Но на всички доводи жена Ви отговаря едно и също: „Както всички, така и аз!" Кои всички, изключителна жено? Нима тази разюздана тълпа, която те е погълнала и из която мислите ти блуждаят денем и нощем, е целият свят" Толкова си ограничила и стеснила своя кръгзор, че не позволяваш на очите ти да погледнат извън оградата на твоето обкръжение и да видят останалия Божи свят. Не само, че не всички жени в света живеят като теб, но дори не и жените от една улица в града. Огромното мнозинство майки, вдовици и девойки живеят съвършено друг живот. Как тогава можеш да кажеш: „Както всички, така и аз!" Взела си за пример няколко разпуснати и безотговорни жени - нито майки, нито девойки, само за тях мислиш и в тях виждаш целия свят. В същото време целият останал свят гледа на вас като на циркаджийска трупя, в която вие сте и зверове, и звероукротители.

Но дори и ако светът цял-целеничък тръгне по пътя на безумието и гибелта, нима ти, майката на трима сина, не би имала храбростта да кажеш: „Аз няма да тръгна по този път"? Наистина, това би бил героизъм, който би привлякъл погледите на небето и земята. Подобни примери на храброст са вписани в златната книга на Светото Писание. Такава храброст са имали двете Лотови дъщери в Содом. В този проклет град извън дома на Лот не е имало нито една непокаварена и непрокажена душа. Ако Лотовите дъщери, тези девойки, бяха казали така, както днес говори една майка на три деца: „Хайде, както всички, така и ние!", светът не би знаел нито за тях, нито за техния баща; имената им не биха били споменати в златната и вечна Книга. Но те не са казали така. Затова Божието благословение е почивало върху Лот и върху неговите дъщери. И когато ударил часът развратният град, изгорен с огън, да потъне под земята и да се превърне в Мъртво море, Божи ангел извел това благочестиво семейство извън града, за да не види отмъщението на небесата над онези, които безгранично ги осквернявали. Или ако, да речем, Растко Неманич беше казал като теб: „Както всички, така и аз"? Нима щеше някога да стане свети Сава, духовен отец на своя народ и вечен укор за съвестта на онези свои потомци, които казват като теб: „Както всички, така и аз!"

Ако тези примери и хиляди други като тях не трогват душата ти, аз не знам какво да кажа. Ако не искаш да се поучиш от добрите примери на живота, тогава поне се вразуми от страшните примери на смъртта. Виж с каква смърт са умирали и умират онези, след които си се повлякла, забравяйки мъжа и децата си. Страшни болести, престъпления и самоубийства - без изключение!

Мога ли да апелирам към най-доброто в твоята душа, дъще на уважавани родители? Опомни се, отрезви се, освети се! Спомни си, че докато се смееш в дима на

среднощните оргии, твоето събудило се и плачещо в постелята дете търси ръката ти и чака да чуе твоя майчин глас.

Отхвърли тези опасни думи: „Както всички, така и аз!“ и кажи: „Както най-добрите, така и аз!“. Та благословието на Онзи, Който те е благословил с три деца, да пребъде върху теб до края на вековете.

ДО ПЕНСИОНЕРА П. Н.: ЗА ЕДНО ВИДЕНИЕ

Съобщавате ми, че по време на молитва в църква сте имали необикновено видение. Видели сте как Христос излиза от олтара и застава отпред. След това излязъл някой, приличащ на еврейски равин, и застанал от лявата Му страна. Накрая излязъл някой с чалма на главата и застанал от дясната. След това двамата подали ръка на Христос и се ръкували с Него. Според Вашето псевдотълкувание това видение показва, че Бог желае всички религии да се помирят и в света да се установи една вяра!

Всеки, който е посветен в тайните на Царството Божие, може да Ви каже, че и видението, и тълкуванието са лъжливи. Привидението, което сте видели пред себе си, не е от Бога, а от онзи, който от векове вдига рога против Христовата вяра. „Отче наш“ завършва с молба Бог да ни избави от него: „Но избави ни от лукавия“. Човече Божи, кой може да се ръкува с Христос? Кой може да стои редом с Бога? Нима Христос не е казал на евреите: „Ето, оставя се вам домът ви пуст“ (Мат. 23:38)? Пророчеството се е изпълнило. Евреите нямат нито дъщерва, нито свещенство. И двете са преминали у християните в онзи миг, когато завесата на Храма се е раздрала от горе до долу. И мюсюлманите нямат жертва и свещенство. Не казвали на евреите евреинът Павел, апостолът Божи: Завършек на закона е Христос (Рим. 10:4)? И още: „Той (Христос) отменява първото, за да постави второто“ (Евр. 10:9). Как тогава онова, което е опустяло, което е завършено, което е отхвърлено и заменено с друго, ново, може да се приравнява и ръкува с живата Христова вяра? А и самият Мохамед, при цялата си ненавист към християните, признава и записва в Корана, че Иисус, синът на Мария, ще съди света, следователно и самия Мохамед. Тогава какво уеднаквяване и приравняване може да има?

Откъде е това видение, питате Вие. От изкуителя. Разгледайте своя живот, разсъдете и ще видите. В наши дни много се говори - естествено, от слабоверните - за помирието и приравняването на всички религии. И Вие сте се поддали на тези мисли и желания. Бог е допуснал да видите своята субективна представа под формата на привидение. И Вие се радвате на това като на милост Божия. Аз бих нарекъл това не милост, а предупреждение.

Извинете, но Вие сте объркали понятията. Едно нещо е общественият и политическият мир, а друго - помирието на религиите. Едно нещо е изравнето на гражданските права и задължения, а друго - приравняването на религиите. На християните е строго заповядано милосърдие към всички хора, независимо от вярата им, но в същото време и строго придържане към Христовата Истина. Като християнин Вие можете да жертвате за инорните своето имущество и живота си, но не и Христовата Истина, защото не е Ваша собственост. Вашият камък за препъване е неразбирането на тази разлика. От това неразбиране е настъпило объркването в душата ви. В действителност Вие не сте видели нито Христос, нито Мохамед; видели сте само своята душа.

Бог нека Ви помага!

ЗА ВЪЗНЕСЕНИЕТО НА ГОСПОДА

Как Господ се е възнесъл от земята на Небето? Нима този въпрос те измъчва? Кажи си: възкръсналият Господ се е възнесъл от Своето земно царство в Своето Небесно Царство със сила Божия, и бъди спокоен. Защото, ако се впуснеш да изследваш дълбините на всички Божии тайни, ще започнат да те измъчват и много други въпроси, като: как се е родил Христос? Как е ходил по водата? Как е прогонвал духове и е изцелявал болести? Как се е преобразил? Как е съживявал мъртви? Как е възкръснал? Отговорът на всички тези въпроси е един: всичко това е станало с Христовата Божествена сила. Този отговор ще ти донесе мир и радост.

Изследването на Божиите тайни не е недопустимо, но не е и препоръчително за онези, които не са достигнали до висотата на съвършената преданост на Божията воля, на съвършената вяра, любов, чистота и смирение. Ориген бил най-ученият човек на своето време. Въръжен с огромни знания, светски и богословски, той дръзнал да се впусне в изследване на най-изтънчените тайни на Божието битие и - паднал в заблуда. Църквата осъдила неговото лъжливо учение. За него свети Симеон Юродиви е казал: „Ориген влязъл в морето, но не могъл да излезе и потънал в дълбините“.

За Възнесението на Господа е достатъчно да знаем онова, което е написано в Евангелието. А там пише: *И, както ги благославяше, отдели се от тях и се възнасяше на небето.* И тъй, Той се е възнасял на небето, благославяйки хората. С това Господ ни е оставил велика практическа поука. Благославяйки своите ближни и само благославяйки, ние можем духом да се възнасяме на Небето. Благославяйки, се възнасяме, проклинаяйки - падаме. Каквото даваме, това и получаваме: ако е благослов - благослов, ако е проклятие - проклятие. Следователно условието за нашето духовно възнесение е благославянето.

Христос се възнесе!

ДО ПОСЛУШНИКА ГАВРИЛО Й.: ЗАЩО ХРИСТОС СИ Е ОТИШЪЛ

Когато господарят отиде на своята нива, нахрани работниците си, насърчи ги и им даде наставления, той се връща у дома.

Когато царят отиде на война и победи своите неприятели, той се връща в своята столица.

Когато лекарят дойде в болницата, прегледа болните, предпише лекарства, назначи лечение и въведе ред, той напуска болницата.

Когато родителят посети своите деца, които живеят далеч, изплати техните дългове и осигури доброто им образование, той се връща при своето огнище, за да чака завръщането им.

Така и Спасителят на света, след като завършил Своето дело на земята, се възнесъл в Своята небесна престолнина. Възнесъл се в Небесното си царство, откъдето бил слязъл като Господар, като Цар, като Лекар, като Родител, като Изкупител и Освободител. „За вас е по-добре Аз да си замина” - е казал Той при раздялата със Своите ученици. Не е казал: По-добре е за Мен да бягам от тази долина на мъката, докато безумците отново не са Ме разпънали! Не, Той дори не си е помислил това, защото всяка истинска обич изобщо не мисли за себе си, а за обичаните. Всяко Христово дело, всяка Негова крачка, всяко действие, дума и мисъл - всичко е било насочено единствено към доброто на хората, към спасението на обичаните. Ако хората бяха в състояние сами да осъзнаят кое е по-добро за тях, а кое по-лошо, Той, естествено, не би намерил за нужно да слиза между тях. Но те по никакъв начин не са могли да осъзнаят това без Него.

„За вас е по-добре Аз да си замина”. А малко по-късно Той добавил: „И ето, Аз съм с вас през всички дни до свършена на века”. Нека това не те смущава; тук няма противоречие. Той наистина си е отишъл, но на десетия ден след Своето заминаване е изпратил на учениците равен на Себе Си - Светия Дух, Утешителя. Възнесъл се е на небесата с възкръсналото Си тяло, но със Своя Дух е останал в Своята Църква, пребъдва в нея и днес и ще пребъдва до края на времената.

- Господи, Любов наша, кажи ни: защо е по-добре Ти да си отидеш от нас?

- За да мога, чеда мои, чрез отдалечаването Си да бъда вътре в сърцата на онези, които Ме обичат и копнеят за Мен.

ДО БОГОМОЛЕЦА БАЙ ПЕРО: ЗА СКРЪБТА ЗАРАДИ ХРИСТОС

Господ е казал на Своите ученици: „Вие ще бъдете наскърбени, но скръбта ви ще се обърне на радост”. Господ казва това и на теб, бай Перо, понеже и твоята скръб е апостолска. Ти скърбиш за сегашното богоборство в Русия. Непрестанно се питаш: как е възможно в най-христололюбивата страна на света хората да въстанат против Христос? Как е възможно в Светата Русия Иуда да ликува над Христос? И плачеш, всеки ден плачеш от скръб за поругания Спасител.

Тъгувай, старче; не си сам в тъгата си. И небесните ангели тъгуват заедно с теб за руския християнски народ. Мъчно ти е, казваш, че не можеш да направиш нищо за православна Русия. Достатъчно е това, че тъгуваш. Свята е твоята тъга, понеже не жалиш за своята младост, за богатства, за земна слава, а за Христос. А Той, по-богатият от всички богаташи и по-силният от всички царе, ще възнагради твоята свята тъга и благородните ти сълзи. Твоята скръб ще донесе добро и на теб, и на руския народ. Мъдрият Исаак Сириец казва: „Малката скръб по Бога е по-добра от великото дело, извършено без скръб”. Защо? „Защото - казва той - доброволната скръб дава свидетелство за вярата чрез любовта” (Слово 74). И вяра, и любов блестят в твоите сълзи. Затова - нека е благословена тъгата ти. Все някога тя ще се обърне на радост. Христос ще озари с небесна радост и теб, и Русия, както и всички, които тъгуват заради Него в този свят. Знае нашият Господ, че светата тъга освещава човека; затова Той не ѝ слага веднага край. Новият човек, истинският небесен човек, се ражда от светата скръб, както телесният човек се ражда в мъки от жената. Но когато жената роди, от радост „не помни вече мъките, защото се е родил човек на света”. Знае Всезнаещият, че от светата скръб се ражда велико благо. Затова Той гледа твоята тъга и брой сълзите ти, но засега мълчи, защото вижда онзи ден и час, когато ще превърне тъгата ти във велика радост. Чрез Неговите уста на света е дадено следното истинско свидетелство: „Блажени, които плачете сега, защото ще се разсмеете”.

Мир на теб и утешение от Господа!

ДО ДЯКОН П.Н.: ЗА СУЕВЕРИЕТО НА БЕЗБОЖНИЦИТЕ

Пишеш, че си срещнал човек, който не вярва в Бога, но е пълен със суеверия. Срещнал си го миналото лято в минералните бани. Той ти е признал, че никога не е вярвал в Бога, но от дете е протягал длан на циганите да му врачуват. Същото прави и сега. И разпалено доказва, че неговата циганка гледачка знае повече от всички академии на науките. Освен това се страхува от зли очи. Затова винаги върви по улиците с наведена глава. Смята вторника за нещастен ден и във вторниките не работи нищо не излиза от къщи. От числото тринадесет бяга като от огън. Веднъж някой се пошегувал и написал числото тринадесет на неговата маса. Той скочил като бесен и налетял да удари със стол шегобиеца. Иначе изглежда образован и богат човек.

На какво се учудваш, дяконе? На това, че безбожието и суеверието вървят ръка за ръка ли? Това е съвсем естествено. Лъжа е и едното, и другото. И двете произхождат от онзи, когото най-правдивите уста са нарекли баща на ъжата. Истината винаги е една и съща, а лъжата е като хамелеон, който променя цвета си. Това приятелство между безбожието и суеверието не е парадокс, както ти си мислиш; те си подхождат както рамката и картината, всяко безбожие е здраво оброчно от суеверие. И едната лъжа постоянно гостува на другата.

Когато цар Саул отхвърлил послушанието към Бога и към Божия пророк Самуил, той отишъл да научи истината и да потърси съвет от врачката в Аендор. Френският крал Филип Егалите се хвалел с две неща: с атеизма си и с умението си да предсказва бъдещето по утайката в кафената чаша. Не си ли чел в Писанието как Пилат и Ирод, две лъжи, се помирили помежду си преди да осъдят Истината на смърт? *И него ден Пилат и Ирод станаха приятели помежду си, понеже по-рано враждуваха един против други* (Лук. 23:12). И днес често се случва две лъжи да се помирят, когато им предстои борба против истината. Спомни си и суеверието на безбожните юдеи, които тя искали на всяка цена да убият Христос! Поведоха Исуса от Каиафа в преторията. *Беше заран; и те не влязоха в преторията, за да не се осквернят* (Йоан 18:28). Понеже било празник. Убийството на невинен човек не било за тях осквернение, но влизането на празник в преторията щяло да ги оскверни Същото се случва днес и с безбожниците в Русия. Тези, които са отхвърлили вярата, потъват във вълните на суеверието. Но те, бедните, не се и досещат, че като са отхвърлили истинския Бог, напълно са се предали във властта на Божия архипротивник, на онзи таен хулител, който е наречен открай *човекоубиец... лъжец и баща на лъжата*. Затова, разбира се, не се досеща и твоя познайник, господинът от минералните бани, който е отхвърлил Бога и Го е заменил с циганка гледачка.

Христос воскрес!

ДО ЕДИН РОДИТЕЛ, КОЙТО ПИТА: ИМА ЛИ ДУХОВЕ?

Скърбейки за починалия си син, Вие едва сега - на стари години, сте прибегнали до Църквата за утеха. Питате: има ли духове? Това е все едно да попитате: има ли Бог? Защото Бог е дух, несътворен, вечен, всемогъщ, всеблаг. Бог, Творецът, е обкръжен от царството на сътворените духове, т.е. на светите и блажени ангели. Безброй пъти от сътворението на света до днес са се явявали те на хора, та дори и на животни. Много от тези явявания на ангели са описани в Библията, особено в Новия Завет, и в историята на християнската Църква. Да не говорим за духовете на мрака и злобата, които Господ Исус Христос е прогонвал от хората. Това са отпаднали от Бога пъкдени духове, пребиваващи във вечната сянка на смъртта и отчаянието.

Но знам, че най-много Ви интересува дали съществуват духове на умрели хора, а това значи и на Вашия покоен син. Съществуват. Именно това съществуване след смъртта е единствената цел и смисълът на нашето кратко пребиваване на земята. Човече Божи, в Христос и чрез Христос всичко е открито и показано: и Бог, и духовете на светлината, и духовете на мрака, и живите души на умрелите праведници, и отчаяните души на неразкаялите се грешници (притчата за богатата и Лазар).

Прочетете в Евангелието как душите на Мойсей и Илия се явили по време на Преображението на Господа на Тавор. Прочетете още как в часа на Христовата смърт гробовете се отворили и умрелите се появили в града живи. С това благият Спасител е искал преди Своето възкресение да засвидетелства на света общото възкресение на всички хора - но на едни за живот вечен, а на други за осъждане (Йоан. 5:29).

Вие питате още: ако съществуват духове, какви са те? Да не Ви дава Бог да видите духовете на мрака и злобата, нито на този, нито на онзи свят! А какви са онези, които са се удостоили да придобият Царството Небесно, е казано в Евангелието. Отговор на този въпрос е дал Сам Месията, казвайки, че те са като ангели и синове Божии (Лук. 20:36).

Нека всемогъщият наш Господ Исус Христос да дари и на Вашия скъп син това Царство на истинския и реален живот сред Своите свети ангели.

ДО ЕДНА СТАРИЦА: ЗА ВЪЗКРЕСЕНИЕТО НА ТЕЛАТА

Цялата наша вяра от край до край е вяра във възкресението. Тя възкресява мъртви души (което, мисля, само по себе си е чудо) - как тогава да не може да възкреси и телата? Ти изповядваш своята твърда вяра във всемогъщия Бог, Творец на небето и земята, но все пак те измъчва въпросът: как Бог ще възкреси остарелите и повехнали тела? Пази се да не заприличаш на Христовите врагове, садукееите, които уж вярвали в Бога, а отричали възкресението на мъртвите. Не са ли телата еднакви в смъртта, независимо дали са млади или стари? Не се ли разлагат и едните, и другите, и не се ли превръщат в пръст, от която първоначално са създадени? Но и едните, и другите еднакво леко ще възкръснат в последния ден, в Деня на Съда, по думата на Създателя. Нито старческата слабост на нозете, нито младежката бързоногост ще забавят или ускорят вдигането на мъртвите от гробната пръст. Словото Божие е всесилно: *То съживява и умъртвява, сътворява и унищожява. За Бога всичко е възможно.*

Казваш наивно, че никак не би искала в Царството Христово да бъдеш в сегашното си старческо и жалко тяло. Няма и да бъдеш, сестро, не се страхувай! Когато мъртвата душа на някой безбожник възкръсне и оживее чрез вярата, новата му душа едва напомня на старата, но неговата личност запазва самосъзнанието си в течение на целия му живот. Нещо подобно става, когато някой свали дрипите и се облече в свила. Същото ще се случи и с телата. *Има тела небесни и тела земни* тела духовни, нетленни, и тела плътски, тленни. Но каквито и да са земните тела - млади или стари - те са несравними с небесните. Свети мъченик Иполит пише: „Ние вярваме, че телата ще възкръснат не такива, каквито са сега, но чисти и неподлежащи на повреждане. На всяко тяло ще се върне неговата душа". Колко различен е цветът на едно дърво от неговия корен! И все пак дървото се съдържа изцяло в корена, и пак изцяло се съдържа в цвета. И както цветът по своята красота превъзхожда корена, така и възкръсналите ни тела по своята красота ще превъзхождат земните.

И тъй, радвай се, дъще на възкръсналия Господ! И с радост се причастявай с Тялото и Кръвта Христови. Така ще си приготвиш тяло небесно подобно на Неговото; тяло, което със своята красота и мощ ще превъзхожда всичко, което в този свят може с око да се види и насън да се сънува.

ДО ПРЕПОДАВАТЕЛЯ МИЛАН И.: ЗА 1 КОР. 3:18

Четейки Светото Писание, Вие сте попаднали на някои неясни за Вас места и търсите обяснение. Между тях са и следните думи на апостол Павел: *Ако някой от вас мисли, че е мъдър на тоя свят, нека стане безумен, за да бъде мъдър.* Тези думи са Ви изненадали и смутили. Не разбирам защо, тъй като те са напълно в духа на Христовото Евангелие. Естествено, апостолът препоръчва на хората не да бъдат луди, а да считат своята плътска и светска мъдрост за безумие в сравнение с богооткровената и спасителна Христова Истина. Апостол Павел говори за това още по-ясно в първата и втората глава на същото Послание до Коринтяни. Който не счита себе си за беден духом, не може да влезе в Царството Небесно. *Защото мъдростта на тоя свят е безумство пред Бога.*

Кажете: какво са постигнали всички езически философи със своите светски знания и мъдрост? Довели са себе си и света до отчаяние. Известният римски философ Сенека завършил живота си със самоубийство; същото направил и неговият ученик, император Нерон. Когато делфийските пророчици провъзгласили Сократ за най-мъдрия измежду хората, той казал: „Аз наистина съм по-мъдър от останалите, защото знам, че нищо не знам“. Христовите апостоли казвали за себе си: *Ние сме безумни заради Христа.* Тоест: безумни пред света и за света, но не и пред Бога и за Бога. Вие сами знаете, че всеки откривател на някой нов, по-важен природен закон първоначално е бил смятан от хората за безумец. Какво остава тогава за откриващите и възвестяващите Царството на живота - свръхестествения, реален и вечен живот! Познанието за Царството, открито ни от Спасителя Христос, е несравнимо по-важно от всяко друго. Само и единствено в светлината на това Христово познание всички други наши знания добиват някаква ценност и смисъл. Както пише отново великият апостол: *Па смятам, и всичко е вреда, поради превъзходството на познаването на Христа Иисуса, заради Когото от всичко се отрекох и всичко считам за смет, за да придобия Христа* (Фил. 3:8).

И тъй, без Христос всичко е мрак и лудост. И който от смъртните желае истинска мъдрост, т.е. онази небесна мъдрост, която осветява нашия живот на земята и цялата поднебесна твар, нека смята за безумие всяко плътско мъдруване - свое или от хората, понеже то не води по-далеч от гроба. Наистина безумие е всяка самозвана мъдрост, която стои извън Бога, Живия и Единствения, и извън възкръсналия Христос и Неговото Царство на вечната светлина и радост. Затова е полезно всеки да смята себе си за безумен пред неизмеримата Христова мъдрост, защото така ще стане мъдър чрез Христос.

Мир Вам и здраве от Господа!

ДО ЧИНОВНИКА С. П.: ПРИТЧА ЗА ОСИНОВЕНИЯ

Вие искате да знаете истината за човешкия живот. Трудно е тя да бъде изказана в едно писмо. Нека опитаме с притча. Един богат човек имал едничък син. Освен него осиновил и един беден сирак. След време започнал да гледа и на него като на свое чедо. Но при осиновения дошъл един черен магьосник и го наговорил да избяга от къщата на благодетеля си, като му обещал, че с помощта на своите магии ще го направи много по-славен от бащата осиновител. Наговорен по този начин, осиновеният отишъл при своя благодетел с молба да го пусне да си отиде. Бащата прозрял случилото се, но не се възпротивил и оставил осиновения син да постъпи по волята си. Станало му обаче жал и на раздяла му дал една везана кесия, пълна със злато и скъпоценни камъни. Изпратил го със сълзи. И така нещастникът тръгнал на път. А онзи магьосник не само че не помагал на самотния пътник, но изпращал и свои сродници да го ограбват. Виждайки се в беда, клетият момък се откупвал от грабителите със златото и скъпоценните камъни. Молил само да не му отнемат везаната кесия. Разбойническите засади следвали една след друга и накрая кесията останала празна. Тогава пред него се появил лично самият магьосник. Като го видял, нещастникът се хвърлил към него за помощ като към приятел. Но той, скърцайки със зъби, сграбчил везаната кесия и я задържал, искайки да я отнеме от момъка. През цялото време бащата гледал отдалеч какво се случва с осиновения, съжалил се над него и изпратил единствения си син да го спаси от гибел. Синът пристигнал в последната минута, когато нещастникът вече изнемогвал в борбата за везаната кесия, ударил магьосника и го ранил смъртно. След това напълнил кесията на клетия момък със злато и скъпоценни камъни и му казал по-скоро да я прибира у дома, където го чака бащата.

Разбирате ли тази притча? Бащата е Бог. Синът - Иисус Христос. Осиновеният - Адам и неговото потомство. Магьосникът е сатаната. Везаната кесия е човешкото тяло. Златото и скъпоценните камъни са богатите дарове, с които Бог е изпълнил човешката душа. Като се отдалечил от Бога, своеволният човешки род постепенно изгубил духовните си блага и останал само с телесния си живот. И когато сатаната се опитал да присвои и него, и така напълно да унищожи Божието творение, на света се явил Синът Божи. Той ранил смъртно сатаната и го низвергнал, ранен и безсилен, в дълбините на ада. А в телесния живот на човечеството отново вдъхнал жива душа и я изпълнил с божествени дарове. В същото време Той заповядал на Адамовото потомство да се върне с тези нови блага в дома на Небесния Отец.

Мир Вам и Христово благословение!

ДО ЕДИН ЧЕСТОЛЮБЕЦ: ЗА КЛЕВЕТНИЦИТЕ

Страдаш от клеветници. Казваш, че досега си съдил четиридесет и четирима клеветници, които са накърнявали твоята чест, разпространявайки лъжи за теб, за твоя характер, за твоите начинания и дори за твоето семейство. Пръснал си голяма част от своето състояние за съдебни дела против тях. „Ако в света нямаше такива зли езици - казваш - животът би бил прекрасен". Но те ти додяват, а ти се измъчваш и охарчваш, за да защитиш честа си.

Наистина техните нападки срещу теб не са християнски, но не е християнски и начинът, по който ти се бориш с тях. Спомни си първо как е постъпвал Началникът на нашата вяра, когато бил оклеветяван. „Както агнето е безгласно пред своя стригач, тъй и Той не отваря устата си” (Деян. 8:32). А ето ти за пример и един земен цар. Веднъж ласкатели започнали да обвиняват пред св. Константин Велики някакви негови недоброжелатели, които според тях го клеветели и хулили. „Но тези клеветници - казали те - не се задоволиха само с лъжи и хули, но извършиха и страшно престъпление. Отидоха при мраморната статуя на царя в града и я удряха с камъни и желязо, докато не счупиха носа, не пробиха челото и не обезобразиха царското лице." Свети Константин изслушал мълчаливо тези обвинения. След това опипал с ръка своето лице и казал: „И лицето ми е чисто, и челото - здраво, Е носът ми е на мястото си." Ласкателите се засрамили и побързали да се скрият от очите на императора. Кой друг на света, след Сина Божия, е бил клеветен повече от светите апостоли? Но устата на клеветниците са затрупани от гробната пръст, а храмове на апостолите са издигнати по цялата вселена. Ако твоята душа е здрава и чиста пред Бога, лъжите с нищо не могат да й навредят- нито човешките, нито демонските. Защото лъжите са като прах, който вятърът довява и отвява, а истината остава. Това е потвърдено от опита на всички мъдри хора от паметивека до днес. Потвърждение за това ни дава и Премъдрият цар Соломон, казвайки: „Правдива уста пребъдват вечно, а лъжлив език - само за миг” (Притч.12:19).

И така, не се измъчвай повече и не пилей парите си; не защитавай своята чест от безчестните, защото те са като заглъхващ звук. По-добре брани Божията чест и Бог ще брани твоята. А Божията чест се брани със съхраняване и разпространяване на Христовата истина.

Мир и радост от Господа.

ДО Н. Н.: ЗА НАРУШЕНИЯ ОБЕТ

Стеб е станало нещо подобно на това, което се случило веднъж в апостолските времена. Детето ти се разболяло. В мъката си по него ти си дал обет Богу, че ще дариш на Църквата една нивичка, само то да оздравее. Църковното настоятелство много пъти искало да купи от теб тази нива, тъй като тя граничела с църковния двор, но ти си искал за нея твърде висока цена. И ето - намирайки се в неволя, обещал си да я дариш на Църквата. Детето наистина оздравяло. Ти обаче си изоставил своя обет. Твоята съпруга непрестанно ти напомняла, че трябва да го изпълниш, но на теб ти дожаляло за земята. Накрая си измислил лукав начин да изпълниш обещанието си само частично. Продал си нивата на някакъв човек, оставил си половината от парите за себе си, а другата половина си приготвил да отнесеш в църква. Обаче и тази половина не ти се откъсвала от сърцето. Взел си част и от нея, похарчил си я и едва остатъка си предал на Църквата, казвайки, че това е цената на нивата. Ала скоро след това детето ти отново се разболяло и умряло. Сега ми пишеш под бремето на непоносима скръб. Свързваш смъртта на детето с нарушения обет. Казваш, че те е обзел голям страх „от нещо тайнствено, което безмилостно наказва хората“.

Прочети пета глава от Деяния на светите апостоли. Там е описан подобен случай. Запомни думите на апостол Петър, отправени към виновника: „Ти излъга не човеци, а Бога”

Знам за такъв случай и в наши дни. Намирайки се в беда, един човек обещал да даде на манастира вол. Когато бедата отминала, той решил, че това е твърде голям дар и че може да се откупи с нещо по-малко. Продал вола, купил за манастира едно мършаво теле, а остатъка от парите понесъл у дома. Но на връщане от пазара изгубил парите, а същата нощ телето било прободено от друг вол и умряло.

Не Провидението е немилостиво - ние сме немилостиви към душите си. На Бога не са му нужни нито ниви, нито волове, а искрени и честни души. Това, което Господарят на живота е сторил на твоя дои не е наказание, а милост. Той е взел невинното дете, за да го спаси от

теб - в Рая, а на теб е изпратил скръб, за да се покаеш, промениш, очистиш и накрая и сам да се удостоиш с Царството Небесно и със среща с милото ти чедо. Не тъгувай за детето, а скърби за греха, защото тази скръб е спасителна. Ако заради нарушения обет не ти се беше случило нищо, какво щеше да стане? Ти щеше още по-безгрижно отпреди да нижеш грях след грях; гледайки твоя пример, и детето ти щеше да свикне с греха и с течение на времето и двамата щяхте да изгубите душите си. А така Творецът е обърнал твоята неправда към спасение и на детето, и теб. Заради това не роптай срещу немилосърдието на Всевишния, а му благодари за Неговата милост.

Нека Бог те благослови и утеши!

ДО ЕДИН БАКАЛИН: ЗА ПРАВАТА МЯРКА

Нашият Спасител е казал: „С каквата мярка мерите, с такава ще ви се отмери”. И ти, със своя личен опит, свидетелстваш, че тези думи са свети и истинни. С твоето съгласие публикувам свидетелството ти, за да могат и други да получат полза от него.

Момчетата, които си наемал на работа в твоя магазин, едно след друго започвали да те крадат. Ти си ги уволнявал и си ги сменял с нови. Взимал си момчета с най-добри препоръки за честност и съвестност, но и те се оказвали крадливи. Това понякога те вбесявало, понякога те довеждало до отчаяние. Непрестанно си се оплаквал на своите приятели от чаршията, но никой не могъл да ти даде съвет. Обикновено ти казвали: „Какво да се прави, такъв е светът днес." Накрая Бог ти изпратил истински съветник.

В града пристигнали руски монаси, събиращи помощи за своя манастир. Една сутрин влезли и в твоя магазин. Дълго си разговарял с тях. Накрая си се оплакал от своите работници. Докато си се жалвал, един стар монах те гледал внимателно право в лицето и мълчал. Когато си завършил жалостивата си тирада, старецът казал: „Има лек за това!" - Как? Къде? - „В самия теб - отговорил старецът. - Отсега нататък внимавай как сам ти отмерваш стоката на своите клиенти. Препълвай мярката, винаги я препълвай! И кражбите ще престанат".

Гръм от ясно небе! Никой преди това дори не бил ти намеквал, че те крадат, защото и ти крадеш. Ти си крал от купувачите чрез неточната мярка, затова и наетите от теб продавачи са крали от теб. Веднага си започнал да правиш точно обратното. Препълвал си мярката на всекиго. Няколко бучки захар повече, няколко зърна кафе или ориз или някакви други продукти. Точно както постъпвали старите търговци. От този момент кражбите в твоя магазин престанали. Същите момчета, които по-рано те крадели, сега са при теб вече няколко години. Всички работят честно и никой не краде. Търговията ти потръгнала. От онзи момент, когато старият духовник ти отворил очите, за да познаеш истината, ти просто чувстваш Божието благословение върху себе си. И сега като някакъв евангелски проповедник учиш цялата търговска улица. Вместо да търсиш съвети, сам съветваш другите. А на стената в твоята бакалница си поставил дъска, на която с едри букви написано: С каквата мярка мерите, с такава ще ви се отмери.

Бог да те поживи и благослови!

ПОДЛИСТНИК НА Д-Р.Р. Й.А.: НАУКАТА И БЕЗБОЖНИЦИТЕ

Преди няколко години на лекция в Лондон един безбожник доказвал, че голямата част от учените не вярват в Бога. Това дълбоко засегнало и оскърбило професор Табрум, който веднага заявил, че това е лъжа и клевета и решил да докаже това на дело. С решителност и упоритост, свойствени на английската раса, той се заел с трудната задача да остави какво мислят учените за Бога. За тази цел изпратил многобройни писма до учени от Европа и Америка, поставяйки им два прости и ясни въпроса:

1/ Вярвате ли в Бога?

2/ Познавате ли някой учен, който не вярва в Бога? Пристигнали отговори от много страни и всички те били подобни един на друг. Учените заявявали, че вярват в Бога и че основните християнски догмати не противоречат на достиженията на съвременната наука. Табрум издал сборник с тези отговори.

Един ботаник пише: „С помощта на микроскопа аз видях Бога и се удивлявам и радвам на мъдростта на Твореца." Друг учен пише: „Малкото наука отдалечава от Бога, а голямата наука връща човека към Бога". Последната мисъл е интересна и с това, че е в пълно съгласие с мнението на св. Василий Велики (+ 379).

Безбожниците и хората, които мислят повърхностно, правят от науката (от която нямат никаква истинска представа) един вид вяра, а от природата - безименно божество. Те твърдят, че всичко трябва да се остави на природата и че природата е създала всичко. Това означава следното: природата е създала времето и течението на времето; пространството; светлината; въздуха; водата; движението; земята; звездите; мрака; растенията; животните и човека. Добре, но всичко това ние наричаме природа и се питаме кой е сътворил нея самата. Как е възможно природата да сътвори сама себе си? Или как е възможно понятието за природа да бъде разделено на природа, която е творила, и природа, която е била сътворена? По своето естество слънцето дава светлина и топлина. Откъде има този дар да осветява земята и въздуха, да свети на хората, на растенията, на птиците и зверовете? То е мил сродник на целия живот, извор на непресекуваща велика благодат и на насъщни блага. Тогава неминуемо следва, че природата, в която не е имало нито слънце, нито светлина, е сътворила природа, в която има слънце и светлина. Това е невъзможно. Природа, в която няма светлина, не е природа и никога не е съществувала.

И в миналото човешката себичност и гордост са влизали в конфликт с Божиите дела. Когато Питагор изучавал египетските и индийските суеверия, сред гръцките интелектуалци властвало схващането, че всичко е сътворено „случайно". В тази заблуда е вярвал преди своето покаяние и свети Ефрем Сириец /+378/. Ако малко размислим, ще видим, че „случаят" е подобен и сроден на идола „природа, която всичко е сътворила".

Вярата в Бога, която са изразили учените, е признание на тяхната душа, а не резултат от тяхната наука. Науката няма за задача да определя предписания и доказателства за вярата в Бога. Учените използват сетивата, изчисленията, разума и изследванията им са изцяло ограничени в материалния свят. Нека има милиони учени и нека изследват каквото си искат, те няма да открият нито следа от Царството Божие. А каква полза да вярваш в Бога и да не се надяваш на Неговото Царство.

Вярата си има своя наука. Тази наука ни е открита от Христос и повторно предадена и потвърдена от апостолите, мъчениците, църковните отци и светители. Тя е в тясна връзка със Светите Тайнства (Свещенство, Покаяние, Причастие и т.н.). Тя е в тясна връзка и с духовното обновяване, което е велика Божия благодат, и се състои в запазване на телесна и духовна чистота и в практикуване на добродетелите. Първата добродетел е смирението: християнинът трябва да смята себе си за нищо, да служи усърдно и искрено на всекиго, да е послушен, да търпи и с нищо да не се гордее. Защото който понизява себе си, Бог го въздига; който обвинява себе си, Бог го оправдава; който не вярва на себе си, Бог го умъдрява. Както се вижда, такива мисли нямат почти нищо общо с мислите на учените за вярата.

Безбожниците биха искали да имат в потвърждение на своето мнение поне някакво здраво достижение на човешкия труд. Сиреч с нещо, което е добро и признато, да потвърдят онова, което е лошо и фатално; искат да подкрепят своите тъмни замисли, използвайки науката и учените. По-добре и по-логично би било за тях да потвърждават своята „вяра“ със свои „дела“ и да казват на себе си и на другите: Ние не вярваме в Бога и не се съобразяваме с Него в нашите дела и мисли. Споменаването на Неговото име ни е омразно. Ние ненавиждаме онези, които зачитат Божията воля.

И така, между науката и безбожието има безмерно голямо разстояние.

ДО ЕДИН УНИАТ: ЗА СМЯНАТА НА ВЯРАТА

Един свещеник от вашия град те е изплашил с думите: проклет да бъде всеки, който смени вярата, в която е роден. Страхувайки се от проклятие, ти питаш: наистина ли е така?

Ако наистина беше така, проклети щяха да бъдат всички наши езически предци, които са изоставили вярата си в идолите и са се кръстили в Христовата вяра. Проклети щяха да бъдат - със страх изговарям това, - и (светите апостоли, които са оставили иудаизма и са подбудили и мнози-ша други да го оставят. Проклети щяха да бъдат и светите наши отци Кирил и Методий - славянските просветители, които първи са донесли светлината на истинската вяра на нашите славянски предци в Карпатите и Моравия. Проклет щеше да бъде и свети цар Борис, който е покръстил българите; и свети Григорий, който е покръстил арменците; и света Нина, която е покръстила грузинците; и свети Патрик, който е покръстил ирландците; и свети княз Владимир Киевски, който е покръстил русите. Но ако светците са проклети, тогава кой е благословен? Страшно е проклятието да се свързва с най-благословените Божии чедра - да пази Господ и да бъде милостив към нас!

Но нека разгледаме този въпрос и от друга страна. Може би този, който толкова те е изплашил с това проклятие, би се защитил, казвайки: „Аз не съм имал предвид езичниците, а християните, т.е. тези, които са приели кръщение в една християнска църква и после преминават в друга". Какво можем да отговорим на това ти и аз? Да се помолим на Господ Бог и тогава да запитаме този господин: ако някой е бил лутеранин, но остави лутеранството и стане униат, ще бъде ли проклет? „Не, хиляди пъти не!" - ще каже този господин.

Затова, когато чуеш от него тези думи, обърни се на изток и кажи: „Наистина не е проклет онзи, който е роден като униат, но се е върнал към изконната вяра на своите предци - към православната вяра, вярата на светите Кирил и Методий, св. Владимир Киевски, св. Вацлав Чешки, св. Прокопий Карпатски, св. Борис Български, св. Сава Сръбски, св. Петър Черногорски. Не е проклет, а е благословен, както са благословени тези свети мъже". А те са благословени на двата свята - между ангелите на небесата и между Божиите народи на земята, сега и вовеки. Амин!

Мир на теб и радост от Господа!

ДО ТЕНЕКЕДЖИЯТА СТОЙМИР П.: ЗА ЛИТИЙНИТЕ ШЕСТВИЯ

Литийни шествия има и в храмовете. Но ти питаш за литийните шествия по улиците и по полето. Какво е тяхното значение? Всенародните молитви, които се отправят под открито небе, в светилището на Вселената, което е създал сам Творецът със Своята сила и изкуство, имат голямо значение. Свообразни литийни шествия извършили и древните израилтяни при обсадата на Иерихон. Те били предприети от Иисус Навин по Божие указание. Начело на народа носели Ковчега на Завета, а пред него вървели свещеници, тръбейки с рогове. Седем дни народът обикалял така Иерихон в тържествено молитвено мълчание. На седмия ден иерихонските стени рухнали и градът бил превзет (Иис. Нав. 6). Вместо Ковчег на Завета ние, християните, носим кръстове, икони и хоругви, а вместо рогове звучат камбани и духовни песни. Нашият народ обикновено нарича литийните „кръстни шествия“ и освен църковните песни пее и свои:

Кръстове носим, Бога молим:

Господи, помилуй!

Господи, помилуй!

От всички знамения, които носим, Кръстът е на първо място. Защото още от Христовата Голгота на него е дадена сила и мощ да прогонва нечистите сили; да изцерява, оживотворява и освещава - и хората, и домашните животни, и жилищата, и работилниците, и нивите. Божият народ знае това и затова нарича тези шествия „кръстни“.

На теб, кой знае откъде, ти е дошъл недобрият помисъл, че при литийните шествия „свештините се оскверняват и се излагат на присмех“. Не само че свештините не се оскверняват, а именно чрез тях се освещава онова, което е осквернено от човешкия грях. Литийното шествие е духовен военен поход срещу злите сили, а народът, участващ в тях - Божие войнство. Ако пък някой се присмива на литийните шествия, какво от това? Човекът, лишил се от Божия Дух, се присмива и на храма, и на онези, които са в него, и на вратата и молитвата изобщо. Но няма това може да изплаши носещите кръстовете, които воюват срещу много по-страшните от тези жалки присмехулници зли сили? И накрая - онези, които се присмиват на свештините, се смеят на собственото си щастие. Потвържденията за това са много.

Веднъж в едно наше село през нивите преминавало литийно шествие. Един човек, който бил за известно време в Америка на печалба, стоял пред къщата си и се подигравал на участниците. Наскоро след това над селото се излял силен дъжд. Той не нанесъл щети на селото, но на неговата нива довял толкова пясък, че не се виждала нито пшеницата, нито земята.

Всенародните молитви никога не остават без добри плодове, особено ако са придружени с покаяние и преданост на Божията воля. Народът се е убедил в ползата от литийните шествия и затова така ги обича. Ако те не бяха донесли безброй пъти дъжд по време на суша, ако не бяха притъпили косата на смъртта по време на епидемии и не бяха върнали мира по време на размирици, то няма народът щеше да ги обича толкова и да носи така ревностно кръстове по села и градове?

Турците нямат литийни шествия. Но веднъж по време на турското робство в един македонски град се случило нещо, за което все още разказват живи свидетели. Било страшна суша. Турците помолили християните да извършат литийно шествие. И владиката заедно със свещениците и народа тръгнали с кръстовете към изворите извън града. В една колона вървели християните, а отделно от тях, в друга - мюсюлманите. Молитвите още не били дочетени докрай, когато небето се смрачило и рукнал такъв проливен дъжд, че участниците в литията тичешком се разбягали по домовете си.

Мир на теб и благословение от Бога!

ДО ЕДИН РОДИТЕЛ: ЗА ЗЛОЩАСТНАТА ЗЕСТРА

Бог те е дарил само с една дъщеря, но ти безумно си опропастил този дар. Втълпил си си, че можеш да ощастливиш единственото си чедо само с голяма зестра. Занемарил си всичко, което носи на човека истинско щастие в този свят: и възпитанието, и поведението, и сърцето, и душата. Едничката ти грижа е била да трупаш пари за зестра. Мислел си: колкото по-голяма зестра, толкова по-сигурно щастие. Искал си да направиш своето чедо колкото е възможно по-скъпо и да купиш възможно най-скъпия зет. Към тази безумна мисъл си прибавил и несправедно дело. Когато умрял твоят съдружник, ти с измама си присвоил неговия дял и така си оставил без хляб вдовицата и децата му. Препълнил си с пари спестовната книжка на своята зестраджийка, но и душата си - с неправда. И така, върху безумие и грях си градил щастието на най-скъпото си същество. Нима е чудно, че сградата, издигната на такава основа, е рухнала и се е стоварила върху теб и твоята дъщеря? Забравил си - ако някога изобщо си знаел - че светите небеса строго наказват безумието и неправдата.

Кандидати, лакоми за пари, заприиждали в твоя дом. И един от тях, твой съмишленик по отношение на парите, успял да се венчае тялом за твоята дъщеря, а по сърце - за твоите пари. Но не минала и година, когато една нощ дъщеря ти захлопала на вратата, разчорлена, окървавена, опозорена и изгонена. Пияният ѝ мъж я пребил, изхвърлил я бременна от дома, а на сутринта избягал с парите ти. Сега люлееш внучето си край постелята на твоята дъщеря, която е тежко болна от туберкулоза. Лекарите ѝ препоръчват да отиде на лечение в Алпите, а ти вече нямаш пари дори за Златибор, камо ли за чужбина. И проклинайки зетя, питаш: има ли на света Божия правда?

Как да няма Божия правда? И който не е вярвал в нея, трябва да се увери от твоя случай. Със зестра си мислел да ощастливиш своето дете, но точно със зестрата си му донесъл нещастие. Отнел си хляба на сирачетата, за да осигуриш шампанското на твоята дъщеря, но си довел до глад и себе си, и нея, и внучето си. Със зестрата си купил нещастие за четирима - за вас тримата и за зетя. Защото и неговата душа си погубил. Прелъстен от лесните пари, той отсега нататък бързо ще напредне сред съсловието на мошениците, чиито гробове се намират край пътищата.

Божията правда е видна и твоето роптание срещу нея само доказва, че твоят разум е помрачен от неправдата. И ето, ще бъдеш бавачка на своето внуче, пребъдвайки постоянно в грижи какво да продадеш от къщи, за да набавиш храна за него и лекарства за дъщеря ти. Ще продаваш всичко на безценица, за да можеш ден за ден да прехранваш трима ви. Със страх ще очакваш всеки нов ден като гладна вечност. Плачът на детето и кашлицата на майката ще звучат в ушите ти като свистене на бича на съдбата, който търси твоя гръб.

Ех, ако беше скромен и ако беше учил на скромност и своята дъщеря! Едничкото ти чедо би пяло сега в къщата на някой скромен човек. Но скромността, както и всяка друга добродетел, ти се е струвала като отдавна изпята евангелска песен. Не си знаел, че евангелските добродетели са непоклатими скали, върху които се зида или в които се разбива човешкото щастие.

Но - човек си. И като човек си сгрешил. Сега като човек се изправи в своето нещастие. И се помоли Богу, защото с Него имаш да оправяш сметките си, а не със зетя. Бог е показал Своята правда над неправдата ти; ще покаже и своята милост към сълзите ти. Той обича каещите се и чува молещите се. Не осъждай никого друго освен себе си. Който покаже истинско покаяние дори пред земните съдии, бива помилван. А вечният Съдия дава на каещите се Своите дарове - даровете на живота, светлината и радостта. И тъй, не се страхувай. Твоят Създател не е далеч от теб. Той само чака да почувстваш Неговата близост. А чувството за тази близост бързо ще разтопи леда на отчаянието, сковал твоето сърце.

ДО ЗЕМЕДЕЛЕЦА НИКОЛА Ч.: ЗА ВЪТРЕШНАТА МИЛОСТ

Един фарисей поканил Господ Иисус Христос на обед. Поканил Го не от уважение, а поради някакви лични сметки. Иисус прозрял нечистите му подбуди и умишлено не измил ръцете Си, преди да седне на трапезата. Нима не е логично нечистото да се приеме с неизмити ръце? Фарисеят се възмутил от това, а Господ използвал случая, за да изобличи фарисеите, които външно се показвали чисти, а вътрешно били изпълнени с грабеж и лукавство. И тъй като този фарисей мислел, че оказва особена милост на Иисус, поканвайки Го на обед, Господ го укорил, казвайки: „Но давайте милостиня от онова, което е вътре; тогава всичко у вас ще е чисто” (Лук. 11:41). Ти питаш: какво означават тези думи?

Означават милостивото сърце, което подтиква ръцете към милостиня. Бог, Който гледа на сърце, приема само такава милостиня. Но ако сърцето е злобно и немилостиво, напразно дава ръката. Бог отхвърля такъв дар. Можеш да излъжеш хората с дара на ръката, но Бога - никога. Ако сърцето е нечисто - нечист е и дарът, колкото и да е голям. От нечистото сърце произтичат нечисти мисли и желания и оскверняват външните човешки дела, колкото и добри и чисти да изглеждат те. Каква полза от измиването на ръцете, ако нечистотата на сърцето ги прави постоянно мръсни? Ако една къща е пълна отвътре с мръсотия и смрад, каква полза да се мият и украсяват вратите и прозорците? Дори ако вратите и прозорците са идеално измити, това ни най-малко не може да намали нечистотата зад тях.

Със Своята Божествена прозорливост и небесна чувствителност Христос прозрял и почувствал душата на фарисея като съд, пълен с нечистота. Той отказал да умие ръцете Си; отказал да изпълни това най-малко задължение, за да напомни на своя домакин най-голямото; отказал да извърши второстепенното, за да го укори за най-важното. И най-мръсните ръце са съвсем чисти в сравнение с нечистото сърце. И тъй, нека умием първо сърцето си и тогава всичко останало у нас ще бъде чисто.

За страшния цар Калигула се разказва, че веднъж, имайки зли намерения, той поканил сенаторите на вечеря. Всичко в царския дворец било бляскаво и чисто. Единственото нечисто нещо в него било царското сърце.

Освен това според обичая преди вечерята царят умил лицето и ръцете си и се облял с най-скъпоценни благовония. Само сърцето му било яма, пълна с нечистотии. И в същия час, когато той най-любезно вдигал наздравици със своите гости, като ги хвалел и прославял, в града палачите му избивали по негова заповед техните синове.

Примерът с този римски цар, както и с онзи еврейски фарисей ясно показва защо е било нужно Божият Син да слезе на земята. Такава нечистота се била възцарила в човешките сърца, такава лицемерие било настанало, такава объркване на важното и маловажното се било разпространило, че съществуването на света, населен с такива хора, станало безсмислено. И никой друг не бил в състояние да го очисти и промени, освен Един Бог.

На Бога - слава и хвала, а на теб - живот и спасение!

ДО ЕДИН БОЛЕН ПЪЛКОВОДЕЦ: ЗА ВЕЧНАТА НАГРАДА

Пишете ми от болничната постеля. Обкръжен сте от непознати хора, чиито имена не знаете и които за пръв път сричат Вашето име върху болничния лист над леглото Ви. Няма ги познатите и сродниците, за да Ви посетят. А някога сте командвали полкове. Хиляди са изговаряли Вашето име с почит, хвалели са Ви и са Ви величаели. Гърдите Ви са приличали на иконостас от ордени. И ето сега - забравен и самотен, чужденец между чужденци - живеете, вглеждайки се от нощта на своето настояще в деня на своето минало. Бъдете мъжествен. Днешната Ви битка е много по-трудна от всички битки, които сте водили преди. Защото няма битка по-тежка от онази, която човек води напълно сам. Спомнете си за Христос в Гетсимания. „И понеже се намираше в смъртна борба, молеше се по-усърдно, а потта Му беше като кървави капки, падащи на земята” (Лук. 22:44). Но след това дошло Възкресението, и честта, и славата, която векове наред ехти по всички краища на Небето и земята. На стари години нашият велик отец св. Иоан Златоуст изпаднал в немилост пред императора и императрицата, бил оклеветяван, руган и накрая изгонен от столицата в арменската пустиня. Измъчен, самотен и болен - мислите ли, че се е оплаквал и окайвал? Не. Ето какво писал той от бездната на своето страдание и унижение: „Нима има някакво значение това да бъдеш изгонен от отечеството си, да бъдеш местен от място на място, да живееш в изгнание, да бъдеш влачен от съд на съд, да търпиш насилие и издевателства от войниците, зло от хората, мъчения от роби и свободни - нима всичко това има някакво значение, когато наградата за него е цялото небе и всички онези нетленни и безгранични блага, които не могат да бъдат изказани с думи и ни носят безсмъртие и вечна наслада”?

О, колко велики и дивни са онези, които очакват награда и слава единствено от Светите Небеса! Онези, които са познали измамността на светската слава и изменчивостта на съдбата, които забравят всички земни срещи - приятни и неприятни, и с цялото си същество са устремени към среща с вечната Любов! Пишете, че вярата Ви е крепила в борбата за свободата на народа. Сега вярата в Бога Ви е по-нужна от всякога. Върху никого друго не се проявява така ясно нейното животворно действие, както върху самотния, забравения, отхвърления и болния. Когато целият свят шепне в ушите на един такъв човек: „Ти не си нужен на никого”, вярата му говори: „Ти си потребен на Бога”. Във времената на шумната светска слава, която Ви е кичила с венци, които веят, вярата е била за вас като сладкиш, подслаждащ душата; сега тя може да Ви послужи като насъщен хляб.

Четете Псалтира и Евангелието.

Мир Вам и утеха от Бога!

ДО СЪДИЯТА ПЕТЪР П.: ЗА ОТХВЪРЛЕНАТА МОЛБА

Смутен сте от остротата, с която Христос отхвърлил молбата на един човек. Този човек пристъпил към Господа и казал:

„Учителю, кажи на брата ми да раздели с мене наследството”. Христос му отговорил: „Човече, кой Ме е тавил да ви съдя или делея”(Лук. 12:13-14)? Тези думи на Спасителя Ви се струват прекалено резки и едва ли не неприлични за Него. Позовават се на друга Негови слова: „Искайте и ще ви се даде” и намирате тук противоречие. Но разбирате ли Вие какво е искал онзи човек от Христос? Искал е Той да му бъде съдия при подялбата на наследствения имот между него и брат му, Нима е уместно да се занимава с делби между братя Онзи, който е дошъл на земята да помирява и обединява? Искал е от Царя на царете, Който е слязъл от небето, за да направи хората царски синове, да се заеме с дребен съдебен процес. Искал е това с прикритото желание Христос да застане на негова страна против брат му. Искал е следователно най-праведният между праведниците да отсъди несправедливо и да извърши неправда над неговия брат! Какво по-евангелско от това Господ решително да отхвърли една такава молба?

Имало един човек, чиято кръстна слава била в деня на св. Архангел Михаил. Той постоянно се хвалел, че неговият Архангел изпълнява всичките му молби. Но веднъж този човек се скарал със съседа си и започнал да се моли на светия Архангел да убие този съсед със своя меч. Когато молитвата му останала нечута, той се разгневил и се зарекъл, че няма повече да празнува своята слава. Тогава светият Архангел му се явил и му казал: „Винаги, когато си искал нещо добро за теб или за друг, аз съм ти бил помощник, но сега, понеже дръзко искаш да стана палач на твоя съсед, аз те напускам”. От този час човекът заболял и останал прикован към леглото, докато не се покаял и не се научил правилно да мисли и правилно да се моли.

Спомнете си как Господ отхвърлил молбата на двамата Свои апостоли, които искали от Него да изгори с огън едно негостоприемно село (Лук. 9:54). О, братко мой, Бог проявява Своята милост именно в това, че не изпълнява всички наши молитви. Ако Той изпълняваше всяка молитва на всеки човек, човешкият род щеше бързо да погине. Мислите ли, че майката, която не дава пистолет в ръцете на своето дете, е немилостива? Не, именно от огромна жалост към чедото си майката не изпълнява всички негови молби. Жестока би била майката, която би изпълнявала всички желания на невръстното си дете. Може ли то да знае кое е полезно за него и кое е гибелно? Веднъж Господ казал на Своите любими ученици: „Не знаете какво искате” (Мат. 20:22). Свети апостол Павел пише: „Не знаем за какво да се помолим, както трябва”. Затова преди всичко трябва да се молим на нашия Творец да ни дарува Своя Дух. Защото който има в себе си Божия Дух, знае правилно да общува с Бога. Когато Божият Дух е с нас, тогава „Сам Духът се моли за на (Рим. 8:26) . Тогава нашата молитва е правилна и винаги бива чута от Бога.

Нека и на Вас Бог дарува Своя Свят Дух!

ДО БОЯДЖИЯТА ЛЮБИСАВ И.: ЗА БОЖИЯ ДЕН

Според думите на свети апостол Петър ние, християните, очакваме и желаем идването на Божия ден. Не са ли всички дни Божии, питаш ти? Да, всички дни са Божии. Всеки ден и всяка нощ са Божии, както е казал и пророкът: „Твой е денят и Твоя е нощта”. Бог е основал времената и годините. Той е Господар на времето и на вечността. Но този последен ден по преимущество е наречен ден Божи. Това е денят, в който Бог ще се яви, за да съди света. Денят на победата на Божията истина и Божията правда. Представи си един стопанин, който е посял семе на нивата си. В един ден той е сял семето, в други дни поливал и плевил поникналото жито, в трети отпъждал птиците и животните от посевите, в четвърти жънал. Накрая настъпил и денят на вършитбата. Кой от всички тези дни ти би нарекъл ден на стопанина? Естествено, този последен ден, когато той вее и пресява житото на гумното си. И останалите дни са били негови, но този последен ден за него е ден на дните, защото в него ще събере добива си и ще отметне загубите. Нека твоят ангел-хранител ти помага да бъдеш в добитото от Бога, а не в загубите.

О, колко велик и страшен ще бъде онзи ден на Стопанина на света, когато ще се вее и пресява; когато ще се отдели житото от плевелите;

когато хищните плевели няма повече да могат да смучат соковете на пшеницата;

когато тайно посетият от врага на Стопанина посев ще бъде отделен и хвърлен в неугасим огън;

когато всяка твар, която самоволно е унищожила в себе си печата на своя Стопанин, печата на Светия Дух, ще бъде изхвърлена вън и лишена от Неговата грижа;

когато ще бъдат изтрети сълзите и изцерени раните на всички, които са плакали в този век сред присмехулниците и хулителите;

когато безброй ангели заедно с безброй праведници ще запеят песента на победата и славата.

Тръби и възклицания, и светлина без нощ.

Слава, радост и безкраен живот!

Тържество на Божия Агнец над всички зверове!

Победоносен край на една неизречена драма, започнала с измамна победа на сатаната над прародителите на човешкия род в Рая!

Край на Христовите страдания, разпрострели се върху милиони праведници от сътворяването на света до днес!

Бог е всичко и във всичко!

И Царството на светиите е извън времето и извън всички ограничени

Ето това ще бъде онзи Божи ден!

Нека и на теб той донесе вечен живот! Амин!

ДО ЕДИН СТУДЕНТ: ЗА ВЛИЯНИЕТО НА ДУХОВНИЯ СВЯТ ВЪРХУ ЗЕМНИЯ

Според християнското откровение духовният свят се състои от Бога Творец, ангелите и душите на починалите хора. Вие питате: дали духовният свят влияе върху хората и събитията в този свят? Цялото Свето Писание, от първата до последната страница, ни учи, че този свят се намира под наблюдението и ръководството на духовния свят и по този начин бива насочван към доброто. Но хората имат свободна воля и за свое нещастие могат да отхвърлят това добро влияние и по своеволието си да тръгнат към гибел.

Под влиянието на светлите сили от духовния свят Мойсей е извел израилския народ от робство към свобода. Благодарение на същото това влияние Иисус Навин е побеждавал своите и Божиите врагове. Под това влияние са пророкували пророците, праведниците са укрепвали в пътя на правдата, а грешниците са се обръщали към Бога и към истината. Под това влияние Самуил е избирал и помазвал царе, Давид се е покаял, Иосиф и Даниил са тълкували сънища, тримата отроци са се спасили от огнената пещ, Навуходоносор е отдал слава на Единия Бог, Зоровавел е обновил иерусалимския храм, Иосиф е избягал от Иродовия меч с младенеца Иисус в Египет. Но нима всички тези влияния в своята пълнота не са се явили в света чрез личността на въплътения Син Божи, нашия Спасител? Цялата сила, мъдрост и милост на вечната небесна реалност наистина се е явила чрез Него, Господа Иисуса, доколкото е достъпна за хората при тяхната телесна ограниченост. От момента на въплъщението на Божия Син ние знаем, че всички влияния на светите небеса са идвали, идват и ще идват от Него и чрез Него. От Него е слизането на Светия Дух върху апостолите. От Него е превръщането на Савел, гонителя, в Павел, апостола. От Него са и безбройните други чудеса, които „ден на ден предава и нощ на нощ открива“ чак до наши дни. От Него са тайнствените сигнали, забележителните природни явления, незнайните гласове, благотворните сънища и всички други явления, които извеждат хората на добър път и им носят утеха. В своите „Изповеди“ блажени Августин разказва за чудото на своето обръщане от езичеството в истинната вяра. Като езичник той живеел в Милано в мъчително колебание дали да приеме кръщение или не, т.е. дали да се предаде на Христос, или да остане при безплодната латинска философия. В тези свои терзания той се съветвал с приятеля си Алипий, но всички размишления и обсъждания не довели до нищо. Отчаян, Августин оставил своя приятел, уединил се в една стая и започнал да оплаква своята немощ. Дълго останал така в плач, молейки Бога да му покаже път. Изведнъж чул глас, който напомнял далечна песен на девойка, в която се повтаряли думите: „Вземи и чети! Вземи и чети!“ Августин се озърнал да види чий е и откъде идва този глас, но не могъл да разбере. Дали този глас не е отговор на неговата молитва? Недоумявайки, той се върнал при своя приятел, пред когото върху масата лежал „Апостолът“. Той бързо отворил книгата и погледът му спрял върху следните думи: „Да отхвърлим, прочее, делата на мрака и да наденем оръжието на светлината“ (Рим. 13:12). Тези думи решили съдбата на Августин и направили езическия философ християнски проповедник. Не е ли това светло влияние на духовния свят върху земния - от Христос и чрез Христос?

Ето и един съвременен пример. Великият ревнител и защитник на Православието в Русия Алексей Хомяков изненадващо изгубил съпругата си, с която живеел в най-щастлив брак. Макар да имал силна вяра, Хомяков изпаднал в отчаяние. Но веднъж през нощта покойницата му се явила насън и му казала: „Не се отчайвай!" Това укрепило Хомяков и той продължил борбата си за Христовата вяра с предишната жар. Не е ли това влияние от духовния свят, от Христос и чрез Христос? И има ли край неизчерпаемостта от подобни примери, от които не е възможно и вие да не намерите поне един в своя собствен живот?

ДО ЖЕЛЕЗАРЯ РАДОСАВ И.: ЗА ИУДА ПРЕДАТЕЛЯ

Питаш: „Ще бъде ли простено на Юда предателството спрямо неговия Учител и Господ Иисус Христос?" Не знам защо те интересува това? Не е ли по-важна за нас грижата ние да не предадем Своя Господ с нашите грехове? И най-вече въпросът: как ние да спасим душите си? Защото ето, часовникът на нашия живот бързо отброява дните и часовете, напомняйки ни, че скоро ще напуснем този свят. И ще застанем пред вечния Съдия, Който в присъствието на всички небесни жители ще произнесе Своята праведна присъда за всичко, което сме направили в този живот. А когато хората отиват на съд, всеки мисли за своите грехове и неправди и за това как да оправдае себе си пред съдията. Никой няма нито време, нито желание да мисли за греховете на останалите хора или да вниква във вътрешния живот на съдията. Знае ли някой как великият Съдия ще съди мен и теб? Известно е само едно - че ще ни съди по правда, а не несправедно. Ние бихме искали да ни съди не по правда, а по милост, но напразно - Той е обещал, че Неговият съд ще бъде праведен. Затова ни обземат страх и трепет. И затова не пожелавам нито на теб, нито на себе си, нито на когото и да било в света да се намери от онази страна, от която ще бъде предателят Иуда.

Защото Иуда е предател. Предател и на Бога, и на хората, и на себе си. Той е предал Христос, предал е апостолите, предал е и човека в себе си. Христос и апостолите е предал на иудеите, а себе си - на дявола. Защото е казано: „Тогава... сатаната влезе в него” (Иоан. 13:27). Трудно е да бъде измерена цялата дълбочина на злото, овладяло Иуда. Той е бил и безверник, и ненавистник, и крадец, и сребролюбец, и лицемер, и предател, а накрая - и самоубиец. Много пъти Божият Син го предупреждавал да се опомни и да остави злокобния си път, но той упорствал. Към него Божият Син проявявал същата грижа и любов, каквато показвал и към останалите си ученици, но на любовта той отвърщал с омраза. Божият Син понизил Себе Си и му умил нозете преди самото предателство, дал му зальк хляб със сол от ръката Си. С хляб и сол ние посрещаме високи гости. Смиреният и изпълнен с жертвена любов Господ искал да повдигне достойнството на Иуда, затова му подал хляб и сол. Почел го с хляб и сол - преди самото предателство! Иуда приел хляба и солта от ръката на Божия Син - с ръка ги приел, но в сърцето си ги отхвърлил с презрение. Смъртният човек отхвърлил любовта на Безсмъртния! Затова Бог напълно го оставил и „тогава, подир залька, сатаната влезе в него”. От този момент Иуда, бившият Христов ученик и бившият човек, е отписан от редиците на хората и е вписан в редиците на пъклените духове. Сега ти изкушаваш Бога и питаш дали ще пожелае да прости пъклените духове и да ги спаси. Ти изкушаваш Божията милост по същия начин, както иудеите изкушавали Божията сила на Голгота, казвайки: „Ако си Син Божи, слез от кръста"! За това изкушаване иудеите са приели достойно възмездие още в този свят. Пази се и ти да не приемеш възмездието на Иудините единомишленици.

Не е вярно, че Иуда е бил предопределен от Бога да бъде предател, както ти си мислиш. Ако беше така, защо Божият Син би положил толкова усилия да отвърне Иуда от злите му дела? И преди всичко защо би го взел за Свой ученик и би го държал край Себе Си три години? Защо би се унижавал да коленичи пред него и да мие нозете му?

Защо би му давал хляб и сол от Своята свята ръка? Виждайки в душата на Иуда злото намерение, Господ е направил всичко това, за да го спаси от вечна гибел. Макар да е казано, че съблазните трябва да дойдат, като строго предупреждение е казано още и това: „Горко на оногова човека, чрез когото съблазън дохожда” (Мат. 18:7). Съблазнител е сам сатаната и като такъв той трябва да върши своето дело. Затова съблазните трябва да дойдат - чрез него и от него. Но горко на човека, който се поддаде на сатаната и стане негово оръдие. Горко на онзи, който в отговор на Божията любов покаже любов към Божия враг.

Моли се на Бога да те запази от Съблазнителя, който е съблазнил Иуда и иудеите. Та никога да не станеш слуга и оръдие на неговите съблазни.

ДО СЪЩИЯ: ЗА СПАСЕНИЕТО НА ВСИЧКИ ГРЕШНИЦИ

Ти би искал Бог на Своя Страшен съд да помилва всички грешници. Отново изкушаваш Христос, както Го е изкушавал Божият враг на Планината на изкушението. „Ако си многомилостив Син Божи, помилвай Иуда, Каин и всички големи грешници и ще Ти се поклоня!“ - така може да бъде изразено твоето изкушаване на Христос. На това Самият Господ би могъл да ти отговори: „Не съм ли се показал достатъчно милостив, когато от Своята вечна слава съм се спуснал в човешкия мрак и съм предал изцяло Себе Си в жертва за хората? Как да помилвам онези, които никога не са поискали от Мен помилване? Онези, които до последния си дъх са презирали предложената им Моя милост? Онези, които са проливали като вода кръвта на моите верни последователи? И които докрай са останали слуги на сатаната?“

И какво е това сега, смъртни хора да се сравняват по милост с премиблагивия Бог и дори да се показват по-милостиви от Него? Изпитай дълбоко себе си и виж колко ограничена и нищожна е човешката милост. Изпитай себе си, лесно ли би простил на приятел, който три пъти се закълне, че не те познава? Би ли простил на човек, който гони с меч твоите роднини и ги изстребва? Би ли простил на някой, който се подиграва на всичко най-свято за теб? А Господ е простил на Петър, който три пъти се отрекъл от Него. Простил е на Савел, който е гонел Неговите последователи, Неговите роднини. Простил е и на Августин, който се е подигравал на християнските светини. Простил е и на всички онези, които от сърце са се покаяли и са превърнали своето противене в ревност по Бога и Божията светиня. Дори на Страшния съд Той ще прости на всички, които макар и в смъртния си час са се покаяли на своите грехове, изповядали са Христос като Син Божи и от дъното на душата си са отправили към Него молитва за спасение. Ще прости и на онези, които в Негово име са показали поне толкова милост, че да напоят с чаша студена вода един от най-малките Негови последователи.

Но всичко това не е достатъчно за онези, които изкушават Бога! Не е достатъчно за онези, които не са разбрали от опит какво означава да простиш и какво означава да се покаеш. Те не знаят колко много Божията милост превъзхожда нашия ум. Не знаят и колко дълбоки са Христовите рани за човешкия род. Те биха искали Бог да смеси царството на вечната светлина с мрак; доброто и злото да се смесят на небето, както са смесени на земята. Биха искали Каин, Иуда и всички братоубийци, безбожници, кръвници, развратници, крадци, светотатци, хулители на Бога - всички, всички злодейци - на последния Съд да застанат от дясната страна на Христос заедно със светците, мъчениците и праведниците, а от лявата Му страна да не остане никой! Нима това е справедливо? Нима е справедливо да се даде еднаква заплата и на онези, които дори и късно вечерта не са отишли да работят на нивата на Стопанина, и на онези, които са работили цял ден? Нима е милост това - да смесваш светлината с мрака, истината слъжата, пшеницата с плевелите?

О, човече, кой си ти да учиш на правда Онзи, Който е основал правдата? И да напомняш за милостта на Онзи, Който от милост към хората се е оставил да бъде разпънат на кръст за тях? Поклони се на Неговата свята правда и на необозримата

дълбина на Неговата милост и молитвено извикай към Него: „Всемилостиви, помилуй и спаси мене, грешния!”

ДО ЕДИН НАСТОЙНИК: ЗА СВЕЩЕНСТВОТО

Чул си някакви еретици да говорят: „Всички християни са свещеници, затова особени свещеници не са ни нужни. Всеки, който е кръстен, чрез кръщението е станал свещеник. Следователно всички християни - и мъже, и жени - могат да извършват всички свещенически длъжности, които сега извършват само ръкоположените за свещеници.”

Знай, че това е голяма заблуда. В противен случай би могло да се каже, че всички християни са и апостоли. А ние знаем, че Господ е избрал за апостоли определени хора. От своя страна апостолите са ръкополагали най-напред дякони, после свещеници и епископи или презвитери на Църквата (Деян. 6:6; 14:26; 1 Тим. 3; 4:14; 5:17; 5:22; Тит. 1:5). И свети апостол Иаков твърди, че на църковните презвитери е дадена властта да извършват свещенодействия. Прочети в неговото послание тези думи: “Болен ли е някой между вас, нека повика презвитерите църковни, и те да се помолят над него, като го помажат с елей в името Господне” (Иак. 5:14). Както виждаш, това устройство на Църквата - презвитерите, овластени от Светия Дух да извършват Божиите тайнства и да водят кръстения народ към спасение - произхожда още от светите апостоли. Слава Богу, че е така. Защото, ако по Божи промисъл не беше така устроено, а всеки можеше сам себе си да провъзгласи за свещеник, още от самото начало в християнството би настъпил разпад. Настъпил би разпад както във вярата, така и в църковния ред. И при такъв разпад нима корабът на Църквата би преплувал успешно изминалите деветнадесет столетия, подобни на деветнадесет бурни океана?

И по закона на Вехтия Завет не всеки е могъл да бъде свещеник, а само онзи, който е бил определен и посветен за това. Но и тогава са се явявали бунтовници, които са въставали срещу избраните свещеници, и които въпреки закона са си присвоявали правото да извършват свещеническите длъжности. В Светото Писание четем за Корей, Датан и Авирон, които въстанали срещу Мойсей и Аарон, викайки: „Стига ви толкоз; цялото общество, всички са свети, и между тях е Господ! А вие защо се поставяте по-горе от народа Господен?” (Числ. 16:3). Но Бог им се разгневил и люто ги наказал: „И земята разтвори устата си и ги погълна. ..и те слязоха живи в преизподнята с всичко тяхно, и земята ги покри, и те изчезнаха изсред обществото”?

И така, ясно е и от двата Завета, че волята Божия не е всички вярващи да бъдат същевременно и свещеници. Но има едно достойнство, по-високо от свещеническото, което е приготвено за всички вярващи; и което ако искат, могат да достигнат всички. Това е светостта. Апостолите са наричали първите християни светии. Имената на светците се вписват в календара и в Книгата на Вечния Живот. На много и много селяци и занаятчии това, че не са били свещеници, не е попречило да влязат в календара и в списъка на светците. А на някои свещеници - еретици и развратници, свещеническият чин не е помогнал да се спасят от ада на вечните мъки.

Мир на теб и здраве от Господа!

ДО ЕДНА БЕДНА ЖЕНА: ЗА УСПЕШНАТА МОЛИТВА

Живеете в голяма оскъдица с мъжа ти и с по-малкия ти син. Големият е чиновник, но бил напълно прекъснал връзка с вас. С години не се обаждал, не ви писал, нито се сещал да изпрати подарък на клетите си грижовни родители. Баща му не искал повече и да чуе за него, но Вие сте се стараели да смекчите отношението му, застъпвайки се за сина ви и намирайки различни извинения за неговото нехайство към вас. А тайно сте проливали сълзи и сте се молили Богу за блудния си син. Така изминали няколко години. Майчината Ви душа била препълнена със страх и срам; страх - да не би бащата да прокълне сина си, и срам - да не се отрече открито от него. Заради това все по-често и все по-усърдно сте възнасяли молитви към Онзи, Който единствен би могъл да помогне. Молили сте се, постили сте, палили сте свещи, давали сте милостиня и сте вършили всичко онова, което ни предписва вярата. Непрестанно, денем и нощем - ето вече седем години. Без да изнемогнете и без да се усъмните.

И накрая, след седем години, сте получили онова, за което сте молели Бога. Загрубялото сърце на сина се обърнало към родителите. За миналия Великден сте получили от него покаяно писмо и пощенски запис. Моли ви за прошка. Чуди се сам на себе си как е могъл толкова дълго да бъде бездушен към своите родители. Сякаш сърцето му е било затворено в някаква твърда черупка. Обещава редовно да пише и да изпраща помощ. Обещанието си изпълнява. Всяка седмица пристига писмо от него, а всеки месец - запис. Майчината радост няма край. Вашата благодарност към Бога превъзхожда думите и се излива в сълзи.

И аз се радвам на вашата радост и благодаря на Бога, уважаема госпожо. Наричам Ви госпожа с цялата си сериозност. Вашето господство не е в изобилието на земно имущество, не е във временното богатство, нито в човешката суета. Господството Ви се основава не на благородническа кръв, а на благороден дух. Вие сте възнесли душата си до Царя на царете и Господаря на господарите. С Него общувате мислено, с Него разговаряте молитвено. Той е въздухът и светлината на Вашата душа и винаги присъства пред духовния Ви взор. С когото и да говорите, Вие разговаряте като с някой трети. Защото винаги Бог е вторият между Вас и всеки Ваш събеседник. Преди да кажете нещо, с мислите си винаги сте в Бога и на всекиго чрез Бога говорите. Вие сте Божия послушница, а затова и дъщеря Божия. Оттук е Вашето господство и Вашето благородство. Това е единственото господство, което не се губи; единственото благородство, което е вечно. То се получава с вяра и се запазва с молитвени сълзи. Господ тайнствено е отговорил на Вашите молитви, както някога на хананейката: „О, жено, голяма е твоята вяра; нека ти бъде по желанието ти” ! И станало така, както сте искали. Господ върнал блудния ви син на правия път; спасил го от бащина клетва, която води сина до вечна смърт, а бащата - до отчаяние. Вас пък Господ ще възнагради за вярата Ви и с това, че все по-силно ще укрепва Вашето духовно господство и благородство, докато не преминете във вечното царство, където господстват Христовите благородници.

Мир Вам и благословение от Бога!

ДО НОСАЧА БРАНИМИР И.: ЗА ПОСЛАНИЕТО ДО ГАЛАТЯНИ 3:27

Споделяш, че намираш голяма утеха в четенето на Новия Завет и Псалтира. „Ако не беше то, бих паднал под бремето на живота“. Така пишеш. Измъчва те обаче това, че не си в състояние да разбереш всичко прочетено. Например не разбираш какво е искал да каже апостол Павел с думите: „Всички, които в Христа се кръстихте, в Христа се облякохте“. Тези думи се пеят вместо „Свети Боже“ на големите празници: „Елици во Христа крестистесе, во Христа облекостесе“. Същата тази мисъл апостол Павел изразява във вид на заповед, казвайки: „Но облечете се в Господа нашего Иисуса Христа“ (Рим. 13:14). Какво значи да се облечем в Христа?

За да разберем това, трябва първо да знаем, че тук става дума за душата. Душата е проста по природа и у новороденото е също така гола, както е голо и тялото му. Телесната голота, с която се раждаме, е символ на душевната голота, в която се е оказал нашият прародител заедно с потомството си заради престъпването на Божията заповед в Рая. Когато се кръстим в името Христово, нашите души се обличат в Христос. Обличат се в онези невидими, но реални одежди, в които е била облечена и Христовата душа. Защото както душата е невидима, така невидимо е и нейното одеяние. Истината и незлобието, кротостта и милосърдието, чистотата и благочестието, боголюбието и братолюбието - това са одеждите на душата, това е нейният гардероб. За плътския човек, който познава само грубите материални дрехи, всичко това е вятър и мъгла. Трудно е да му го докажеш. Но той ще се убеди в него сам, когато душата му се отдели от тялото и влезе в невидимото духовно царство. Тогава той с ужас и срам ще види, че неговата душа е гола или облечена в онези мръсни дрехи на порока, които същият апостол изброява: „срамни гощавки и пиянство, сладострастие и безпътство, раздор и завист“ (Рим. 13:13).

Апостолът заповядва и на кръстените да съблекат тези нечисти дрехи и да се облекат в Христос. Защо, след като, както знаем, чрез кръщението си вече сме се облекли в Христос? Защото пак сме се съблекли, защото сме отхвърлили царските одежди на царски деца и пак сме навлекли греховните дрипи. Но ако чрез кръщението сме се облекли в Христос и отново сме се съблекли, то как отново да се облечем в Христос? Не с повторно кръщение, защото кръщението е едно, а чрез покаяние. Казано е, че Бог „е оставил покаянието за спасение“. Който искрено се засрами от своите греховни дела, изповяда се и се покае, той отново се облича в Христос. Докато сме облечени в Христос, дотогава сме синове Божии, по думите на апостола: Всички сте синове Божии чрез вярата в Христа Иисуса (Гал. 3:26). Но щом се намерим голи, без Христовите одежди, ставаме чужди на Бога, ставаме нечисти наемници и роби, а не синове.

Оттук следва практическият извод, че всички ние, които вървим към Царството на Светлината и Вечния Живот, сме длъжни ежедневно да следим в какво одеяние се намира душата ни. Нека пример за това ни бъдат онези, които по цял ден се обличат и преобличат, гласят се, докарват се и се гиздят, за да изглеждат външно колкото е възможно по-красиви. Със същата и дори с още по-голяма грижа трябва да внимаваме за облеклото на нашата душа. Те се оглеждат в огледало; нашето огледало е Иисус Христос. Гледайки Него, най-чистия, най-светия, най-прекрасния Човек, ние съзнаваме какви сме. Затова, щом забележим върху душата си някакво петно или дрипа, трябва веднага да ги

съблечем и да се облечем в Христовата чистота, светост и красота. Защото всичко онова, което плътските хора правят за външната красота на тялото, е символ на това, което духовните трябва да правят в духовен план.

Мир на теб и напредък от Господа!

ДО РУСКИЯ ВЪЗПИТАНИК К. Т. : ЗА РУСКАТА ТРАГЕДИЯ

Като руски възпитаник Вие по-добре от мен трябва да знаете причините за мъчителната трагедия, която сполетя руския народ. Но доколкото съм запознат, Русия не е в беда заради греховете на руския народ, а заради греховете на една част от руската интелигенция, по-точно заради иудействащата руска интелигенция.

Знаете, че руският народ е избрал Небесното Царство още когато е приел кръщение при св. княз Владимир Киевски. На този свой избор той не е изменил до наши дни. Но руската интелигенция се разколебала и променила отношението си към основните възгледи за живота; не цялата, а една част от нея. Още от времето на лековерната царица Екатерина руската интелигенция започнала да се дели на два лагера. В единия лагер били онези, които заедно с народа искали Русия да си остане завинаги Светата Рус, съхранявайки идеала на християнската святост както по отношение на отделната личност, така и на целия народ. Във втория лагер били онези, които искали една Русия, възприела идеала на земното господство и земната култура. Първите виждали целта на човешкия живот над всичко земно, в царството на вечната духовна реалност - в Царството Божие. Вторите поставяли всички цели на живота в пределите на времето и в границите на телесното. Казано на сръбски, косовски език: първите избрали Небесното Царство, а вторите - земното. Не е чудно, че тези вторите се оказали в един лагер с иудеите, които още преди Голгота избрали земното царство, поради което и разпънали на кръст Онзи, Който ни е открил Небесното. Когато Христос благословил и по чудесен начин умножил петте хляба и с тях нахранил пет хиляди души, Неговите противници, привърженици на земното царство, искали незабавно да го направят свой Цар. „А Иисус, като разбра, че възнамеряват да го грабнат, за да Го направят цар, пак се отдалечи в планината самичък „(Иоан. 6:15). Той е мислил за небесното, те - за земното. Чрез чудото с хляба Той искал да покаже неограничената мощ на духовния свят над материалния, пасивен и немощен сам по себе си. Но иудеите разбрали това в материален смисъл, поради което същността на Христовото чудо била изгубена за тях. Те искали да Го направят цар, като своего рода „магьосник“, за да ги освободи от римляните и им създаде велико земно - и само земно - царство. Заради такива техни принизени и изкривени мисли Господ ги укорил, като им казал в очите: „Ваш баща е дяволът; и вие искате да изпълнявате похотите на баща си” (Иоан. 8:44). И наистина от духовно гледище всички, които, изгубвайки от поглед безсмъртното Небесно Царство, единствената цел и достойнство на човека, търсят изключително земното царство, са дяволско потомство. Защото е очевидно, че там, където властва смъртта, не може да има крайни човешки цели, каквото и да притежава човек. Известно е също, че заплатата се дава накрая на службата, а краят на нашата служба е краят на земния ни живот. Следователно отплатата идва след смъртта. А човешкото служение в този свят, съответно на схващането за смисъла на живота, може да бъде от три вида:

- служение на Бога,
- служение на Бога и на мамона,
- служение на дявола.

Само първото служение е служение на Бога, чисто и непримесено с нищо. Двете останали са служение на дявола.

Руската народна интелигенция е служила на Бога, подчинявайки всички интереси на земното царство на върховните интереси на Небесното Царство, на Царството „не от този свят“. Полународната руска интелигенция искала да служи и на Небесното, и на земното царство, но поставяйки при това първото като средство за второто. Затова върху нея се разкрила истинността на Христовите думи: „Не можете да служите на двама господари“. Антинародната руска интелигенция, презирайки народа като „непросветена маса“, като безформено и сляпо блато, искала уж да ощастливи същия този народ чрез укрепване на земното царство и отхвърляне на Небесното. Борбата между тези два лагера на руската интелигенция се водила близо 200 години. Тя се проявявала и в политиката, и в литературата, и в изкуството. Накрая превес взела антинародната руска интелигенция със земен ум и сърце и съотношението между нея и народната интелигенция с небесен ум и сърце станало две към едно. По допущение на небесните сили иудействащите дошли на власт. И сега те властват над руската земя, но не и над руската съвест. Подобно на думите, които Господ казал на сатаната при изкушението на Иов: „Ето, той е в твоя ръка; само душата му запази“. Колкото и умен да изглежда сатаната в своите очи, той е глупав във всички свои действия против светата небесна логика. Така е и с неговите последователи, които той примамва с тленното земно царство. И сатанинската ръка няма да се докосне до душата на руския народ. Бог не позволява. Силата на иудействащите в Русия не е финал, а прелюдия към руската слава. Както в случая с Иов, така и в случая с Русия сатаната неволно ще поаргатува на Всевишния, Всемогъщия, Непобедимия, Победоносния Отец на светлината. За това свидетелства и в това ни уверява и еврейската Библия, която иудействащите отхвърлиха. Като пътуващи акробати иудействащите безбожници вървят след княза на ада, от поражение към поражение, още от онази змийска повед в Рая до днес. Тяхното всякогашно дело - прастаро и престаряло - е дръзко да набеждават Бога в лъжа, злобно да отричат небесното Царство и безуспешно да строят основите на земното. Но когато засияе Христовата светлина, сянката им в историята ще остане да тъмнее мрачно, плашейки в продължение на векове народите и тласкайки ги още по-близо до Бога.

ДО ЕДИН СВЕЩЕНИК: ЗА ВЪНШНИТЕ „ДРЕБОЛИИ“

Вие, честни отче, считате за „дреболии“ облеклото на свещеника, брадата и косата му и се учудвате, че висшата църковна власт обръща внимание на този въпрос. Същевременно по-нататък в писмото си пишете за нуждата от реформа във външния вид и поведението на свещениците и нейната важност. Как да се съвмести това: и „дреболии“, и „важна реформа“? Всеки приятел на Църквата трябва да се запита: защо офицерите на земния цар не се бунтуват срещу своите униформи? Нито пък митничарите, данъчните, лесничите или железничарите? Те без ропот носят онова, което други са им определили като униформа и се държат така, както изискват служебните им правилници. Може ли тогава единствено офицерите на Небесния Цар да въстават срещу своите униформи и правилата за своето поведение? Ако народът иска да вижда своя свещеник в расо, с брада и дълга коса, тогава всички останали съображения трябва да се оставят. Ако за народа е неприемливо да вижда своя свещеник облечен като търговец, избръснат и ниско подстриган, то тогава тази „реформа“ трябва на всяка цена да бъде отхвърлена като накърняваща религиозната съвест на църковния народ. В тези неща критерий е народното чувство и народният съд, а не индивидуалният вкус на отделните свещеници. Освен това, щом като дългата брада и коса не пречат на поетите, на художниците, та дори и на социалистическите водачи, то защо да бъдат в тежест на Христовите свещеници, на духовниците и народните пастири?

Блажени Иероним с ирония пише за наконтените свещеници от своето време: „Срамно е да се каже, но има хора, които приемат свещенически или дяконски чин с цел да общуват по-свободно с жените. Те се грижат изключително за своето облекло, докарват се в прическата си, носят скъпоценни диамантени пръстени; пазейки се да не се напращат, едва докосват земята с нозете си. Ще помислиш, че това са младоженци, а не свещеници“.

В античността брадата била отличителен белег на философите. Веднъж в Рим поради появата на множество философи шарлатани императорът наредил всички философи да обръснат брадите си. Най-великият философ от това време Епиктет отговорил на императорската заповед така: „Кесарят може да ми вземе главата, но не и брадата“. Така ценял той този външен белег на своето звание.

Това е дреболия - ще кажете. Дреболия е, без съмнение. В сравнение с душата и характера на един християнин облеклото, брадата и косата са съвсем дребно нещо. Но животът се състои от важни неща и от дреболии. А нашата вяра е така фина и изтънчена, че и дребните неща могат да бъдат от полза или да навредят. Щом словесното стадо иска пастирите му да се различават от него по външност и да имат утвърдени знаци за разпознаване, трябва ли да се противим на това?

Католическите мисионери в Китай, държейки сметка за психологията на средата, в която проповядват, не се срамуват да носят плитки, дълги кафтани и китайски шапки. Защо христоролюбивите свещеници да се противят на народа и заради незначителното да поставят под въпрос важното в духовния живот и възрастване?

Мир Вам от Господа!

ДО ЕДИН ПРЕПОДАВАТЕЛ: ЗА ВЕРОУЧЕНИЕТО

Сърдите се на някои Ваши приятели, които гледат с недобро око на вероучението в училище. И имате право. Вашият гняв е праведен. Такъв гняв има ценност пред Бога. Но е безполезно само да се гневим или само да убеждаваме. Трябва и да се молим за онези, които поради неразумие се обявяват против Закона Божи в училищата. Да отвори Бог очите им, за да видят, че секат клона, на който седят. Защото наистина цялото възпитание на християнската младеж е стъпило на непоклатимата скала на Христовото учение. Така е било у нас през всичките хиляда години на нашата християнска история, така трябва да бъде и днес, и утре, и във вечни векове. Това възпитание не ни е посрамило в миналото, няма да ни посрами и в бъдеще. То ни е дало първокласни хора, които са украшение на нашата история, както звездите са украшение на небесния свод. И то огромен брой такива мъже и жени - звезди на свода на народната ни история. А каква друга може да бъде целта на възпитанието, ако не да възпитава истински хора? Науката за възпитанието при нас и при всички кръстени народи трябва да бъде свързана с Христовото учение. Ако възпитанието се отдели от него, от това не губи Христовото учение, а се изгубва възпитанието, изгубват се истинските хора. А ако възпитанието се изгуби от училището, училището става опасно за хората и за народа. Понеже ученият, но безнравствен човек е много по-опасен за себе си и за другите, отколкото безнравственият неук. Последният е безнравствен по слабост, а първият - по убеждение. Пукнатината във вярата на един човек неизбежно предизвиква и пукнатина в характера му. За това свидетелства както библейската история, така и историята на християнските народи. Винаги когато някой израилски цар е отстъпвал от Бога, отстъпвал е и от нравствеността. Защото както реката е свързана със своя извор и светлината - със слънцето, така и нравственият живот е свързан с вярата. „Аз съм пътят” - е казал Христос; и: „Аз съм живата вода”; и: „Аз съм светлината ш света”. Накъде ще поведем децата извън този път, ако не в пропаст? С какво ще напоим жадните им души без тази жива вода, ако не със земна мътилка, която и добитъкът пие? С какво ще ги просветим извън тази Светлина, ако не с измамна игра на призрачни сенки?

Но - казват - вероучението не е за нашето модерно време. Не знам; виждам само, че и в нашето модерно време най-добри са онези хора, които се държат за вярата и за Божия Закон. Не знам и коя друга наука би могла да замени Христовото учение при възпитанието на младото поколение. Погледнете и вижте - не съществува друга наука за човека, за това какъв е смисълът на човешкия живот и какъв трябва да бъде истинският човек, освен науката за вярата.

И така, никой не може да постави друг крайгълен камък на възпитанието, нито в наше време, нито хиляда години след нас, освен онзи жив Камък, Който Сам Себе Си е поставил и е казал: „Без Мене не можете да вършите нищо”.

Мир Вам и благословение от Бога!

ДО МОНАХ СИМЕОН: ЗА ДЕНЯ И НОЩТА (Лук. 17)

В беседата си за края на света и идването на Сина Човечески Господ Иисус Христос използва последователно думите „ден“ и „нощ“. Той сравнява Своето Второ пришествие с внезапността и бързината на мълнията и казва: „Тъй ще бъде и Син Човеческий в Своя ден“. След това продължава: „В оня ден, който бъде на покрива да не слиза“ И малко след това: „В нея нощ ще бъдат двама на една постелка“. Говори за едно и също време, а използва ту израза „в оня ден“, ту израза „в оная нощ“. Питаш: как да си обясним това?

Безпогрешна е всяка дума, изречена от Христовите уста, безпогрешни са и тези Негови думи. Говорейки за Своя ден, Той има предвид Своето Второ пришествие, а говорейки за онази нощ - края на този свят и век. Това е едно и също време; по-точно това е границата между времето и вечността, между смъртта на времето и живота на вечността. Когато слънцето потъмнее, за да не възсияе никога повече, и се яви светлото знамение на Сина Човечески, за да засияе завинаги, тогава и времето ще свърши. Времето ще свърши и ще настъпи Денят Господен, в който цялата тази материална вселена с шум ще премине, стихииите ще пламнат и ще се разрушат, а земята и всички неща по нея ще изгорят. Това ще бъде последната среща на деня и ноцта и вечната им раздяла. А когато се говори за последната среща и вечната раздяла на деня и ноцта, няма особено значение дали ще бъде казано: „в оня ден“ или в „оная нощ“. Това, което сега и засега, докато в кръговрата на времето се сменят последователно ден и нощ, изглежда противоречиво, на прага на съдбоносната граница между преходното и вечното ще изгуби своята противоречивост.

Мир на теб и благословение от Бога.

ДО ГОСПОДИН ЙОКСИМ П.: ЗА ЛОШИЯ СЛУГА

Говорейки за Своето Второ пришествие, Христос нарича хората ту стопани, ту слуги. Той предупреждава всеки с бдителност и внимание да очаква Него, Господа на славата и Съдията на света. Всеки човек е господар и стопанин на духовните блага, които са в душата му. Като такъв, той трябва да пази своето вътрешно богатство с поне толкова усърдие и предпазливост, с колкото един стопанин пази своето външно, земно богатство. „Ако стопанинът на къщата знаеше, в кой час ще дойде крадецът, той щеше да стои буден и нямаше да остави да му подкопаят къщата” (Мат. 24:23). Но който не знае кога ще настъпи това време, трябва да внимава постоянно, и денем, и нощем. Така постоянно трябва и ние да пазим душите си от демоните, от злите и невидими крадци, за да не разграбят нашето съкровище и да не оставят душата ни празна и пуста в деня на Христовото пришествие.

Господ ни нарича слуги, защото в този век ние използваме богатство, дадено ни назаем от Бога. На това място Той говори най-вече за народните водачи, които в името на Бога и като слуги Божии са длъжни да се грижат за народа. По-нататък Христос разделя народните водачи на верни и лоши. Верният и мъдър слуга - цар или свещеник, родител или учител - ще живее в непрестанно очакване на своя господар - т.е. Христос - и ще се старее да раздава на Божиите чеда храна навреме, т.е. правилно и методично. Това означава да ги храни със съвети и примери от Божието учение, да ги пази от всяко зло и да ги подготвя за Небесното Царство. А лошият слуга казва в сърцето си: „няма да си дойде скоро господарят ми” и започва да бие и глобява народа, да прекарва времето си в преяждане и пиянство. Но господарят ще дойде неочаквано и ще накаже лошия слуга. Виждам, че Ви смущава именно това наказание. Как господарят ще накаже лошия и неверен слуга? Ще го разреже на две. Питате: какво би могло да означава „ще го разреже на две”? Мисля, че означава: ще отдели душата от тялото му и тялото ще предаде на земното тление, а душата - на адския огън, „където ще бъде плач и скърцане със зъби”.

Ето какво ще се случи с лошия слуга, който не очаква завръщането на господаря си, който поставя не себе си в служба на народа, а народа в служба на себе си.

От Бога Вам здраве и спасение!

ДО ЗЕМЕДЕЛЕЦА ПРЕДРАГ А.: ОТ КАКВО СЕ СТРАХУВАТ ДЕМОНИТЕ

Прочел си някъде случка от живота на св. Иоан Востърски. Веднъж, когато блаженият Иоан стоял на молитва, духовният му взор се отворил и той видял демони. Те нито смеели да се приближат до Божия човек, нито искали да се отдалечат. Като ги видял обзети от страх, свети Иоан ги попитал от какво най-много се страхуват. „От три неща - отговорили демоните: - от онова, което вие християните носите на врата си; от онова, с което се миете в църква; и от онова, което ядете в църква". „А от тези три неща - отново попитал светецът, - кое е най-страшното за вас?" „Онова, което ядете в църква" - отговорили му обитателите на ада.

Нима не ти е ясно? Това, което християните носят на врата си, е кръстът. Онова, с което се кръщават или поръсват в църква е светената вода. А онова, което ядат в църква е Светото Причастие. Кръстът е знамение на победата чрез страдание от любов. Светената вода очиства и означава духовната и телесна чистота. Причастието е небесна трапеза, където на душата се предлагат за храна Тялото и Кръвта на Господа. Нима е чудно, че адовите сили треперят от тези три светини? Треперят и нашепват на хората съвсем противоположни съвети, а именно:

на всяка цена да избягват всяко страдание - с това те искат да изкоренят от човешките сърца любовта и човеколюбието;

да живеят в греховна нечистота - с това искат да отдалечат хората от пречистия Бог и да ги направят свои поданици и близки сродници;

да морят и накрая да уморят своята душа с глад, като не й дават никаква божествена храна - за която душата по природа копнее, - а да се хранят само със земна храна като животните.

А от причастието адските духове се боят най-много, защото то е венец на човешкото възхождение към Бога и на единението с Него.

От Бога мир и благословение!

ДО ЕДНА САМОТНА ЖЕНА: ЗА МОЛИТВАТА

Изпитвате огорчение от това, че Бог не чува молитвите Ви! Не се огорчавайте от Онзи, Който ни е дал съществуване, и живот, и дихание, и шум, и всичко. Моля Ви, не се оплаквайте от Онзи, Който хиляди пъти повече има право да се оплаква от нас пред ангелите и пред Своите светии, макар Бог да не е изпълнил буквално молитвите ни, те все пак принасят плод, правейки душите ни по-богати и по-зрели. Това е тайна, която узнават ипитващите духовно себе си. Да кажем, някой посее пшеница и се моли семето да принесе обилна реколта. Но вместо пшеница никне трева. Той отново се моли за изобилен плод, но вместо това от тревата израства клас. Той продължава да се моли и накрая класовете се изпълват с жито, съзряват и се свеждат под тежестта си в нозете на молещия се. Всички наши истински моливи в свое време принасят своя плод. Както казва руският поет Вяземски:

И в светъл ден, и посред буря,
във щастие или в беда,
под сянката на облак тъмен
или под ясната звезда -
моли, моли се - от молитва свята
във нас съзряват тайни плодове.

Бог ни е заповядал да се молим не за да узнае от какво имаме нужда - още преди нашето зачатие Той знае какво ще ни бъде потребно във всяка минута от нашия живот. Заповядал ни е да се молим, та под лъчите на молитвата нашите души да растат, да се възвисяват, да се разширяват и да съзряват. Ако Той не чува веднага нашите молитви, значи желае и приготвя за нас нещо по-голямо и по-добро от това, което ние просим от Него. Затова всяка молитва трябва да завършваме съкрушено: Отче, да бъде Твоята воля, а не моята!

ДО ПЕЧАТАРЯ Й. К.: ЗА ЦЕЛУВАНЕТО НА РЪКА НА СВЕЩЕНИКА

Старият Ви свещеник е починал и на негово място е дошъл съвсем млад семинарист. Вие на драго сърце сте целували ръка на стария свещеник, но сега Ви е неудобно да целувате ръка на новия, който е много по-млад от Вас. Нима не сте чували историята за княз Милош и младия свещеник? Тази история е следната. Един млад свещеник служил литургия в Крагуевац в присъствието на княз Милош. Старият княз бил необикновено набожен. Служба не почвала без него. В храма стоял като вкопан на своето място и съкрушено се молел на Бога. Когато литургията завършила, младият свещеник изнесъл кръста и нафората. Князът целунал кръста и понечил да целуне и ръката на свещеника. Но младокът я дръпнал назад, срамувайки се старият владетел на държавата да му целува ръка. Княз Милош го погледнал и казал: „Дай ми ръката си да я целуна! Аз не целувам твоята ръка, а твоя чин, който е по-стар и от теб, и от мен“.

С това мисля, че всичко е казано и обяснено. Там, в църквата, старият княз изрекъл думи, вдъхновени сякаш от Самия Божи Дух. Помислете сам: ако вашият свещеник е на двадесет и пет години, то неговият чин е на хиляда и деветстотин години. И когато Вие целувате ръката му, целувате онзи чин, който е преминал от Христовите апостоли върху хиляди служители на Божия олтар. А целувайки свещеническия чин, Вие целувате ръка на всички велики светци и достойни духовници, които са носили този чин от апостолите до днес. Целувате ръка на св. Игнатий, св. Николай, св. Василий, св. Сава, св. Арсений, св. Иоаникий и много, много други, които са украсявали земята, а сега украсяват небето и които са наречени „земни ангели и небесни човеци“. Целуването на ръката на свещеника не е обикновено целуване, а по думите на ап. Павел свето целуване (1 Кор. 16:20).

И така, целувайте без стеснение ръката, която благославя, и чина, който е благословен от Светия Дух. А да целуваме ръка на по-млад по възраст от нас, както и да слушаме по-млад от себе си е полезно по още една причина - то ни пази от гордост и ни учи на смирение.

От Бога Вам мир и радост!

ДО ЕДИН ЛЮБИТЕЛ НА СВЕТОТО ПИСАНИЕ: ЗА БЛАГОУХАНИЕТО И МИРИСА

Прочел си тези думи и си се учудил. А нима само някои отделни думи от Светото Писание са чудни? Всичко в него е ново като живот. Учудва те това, че апостолът говори за благоухание, по което познаваме Христос. „Как може в духовното царство да има мирис?“ - питаш ти. Много просто - както има духовно виждане, духовно чуване и духовно осезание, така има и духовен мирис. Слепият Исаак почувствал душата на своя син Иаков по мириса и казал: „Ето мирисът на сина ми е като мирис на нива, която Господ е благословил“ (Бит. 27:27).²⁷² Пророкът от огромна далечина във времето вижда духом Христос като „най-прекрасния от синовете човечески“ и казва за благоуханието на неговите дрехи: „Всички Твои дрехи благоухаят на смирна, алой и касия“ (Пс. 44:9). Разбира се, тук не става дума за дрехите на неговото тяло, а за добродетелите като одеяние на душата. Неслучайно народът казва за някого: „душата му благоухае“ или „душата му смърди“. Винаги когато светлите небесни сили са се явявали на хората, от тях се е разнасяло дивно и животворно благоухание, а когато до някого са се приближавали демони, от тях се е разнасяла отвратителна и непоносима смрад. Спомни си за случаите на неочаквано благоухание по време на молитва или от мощите на светци. Но всичко това принадлежи към тайните на духовния свят и не е достъпно за онези, които мислят и живеят плътски. Истина е и това, че некръстените души имат някакъв особен дъх.

Апостолът благодари на Бога за това, че дава на верните да тържествуват в Христа Иисуса, „Който - казва той - навред чрез нас проявява благоуханието, по което познаваме Самия Него. Защото ние сме Христово благоухание пред Бога“. Благоуханието, по което познаваме Единия Бог в Троица; благоуханието, по което познаваме Сина Божи като Месия; благоуханието, по което познаваме царството на светлината и вечния живот; благоуханието на божествената любов; благоуханието на чистите и богоугодни мисли, чувства и дела - то се нарича Христово благоухание пред Бога. Това благоухание носят в душите си онези, които са познали Христос и живеят с това познание. То е благоуханието на живота, в противоположност на мириса на смъртта. А мириса на смъртта носят в себе си всички, които са далеч от познаването на Христос; които отхвърлят Христос или воюват против Него. Техните души лъхат на смърт, защото те не искат да знаят нищо за това, което следва след смъртта. Смъртта всевластно господства над всяка минута от техния живот. Смъртта обитава всяко кътче на душите им. Погледът им стига до гроба, но не и отвъд него. Затова и миришат на смърт. Защото мирисът на нашата душа е свързан с крайната точка на нашия духовен взор: ако това е гробът - тогава тя мирише на смърт, ако е Живият Бог и Небесното Царство - мирише на живот.

Всеки физически мирис е само образ или символ на духовната реалност. Духовният мирис не идва от никакви материални предмети, а от безтелесните духове - от тъканта на техните добри или зли мисли и чувства.

ДО МОНАХ САВА: ЗА НАПАДКИТЕ СРЕЩУ МОНАШЕСТВОТО

Казваш, че върху вас, монасите, се сипят отвсякъде нападки. Едни ви нападат, защото не смеят да нападат никого друго и знаят, че вие няма да им отговорите и да ги съдите. Други - защото свеждат всичко до материята и искат всичко да поставят в служба на плътта. И накрая някои ви нападат просто защото не понасят непроменимостта на църковните институции. Те с учудване виждат как в днешния водовъртеж от непрестанни промени само Христовата Църква стои неизменна като скала в морето, в която се разбиват всички вълни. Да оставим настрана личните нападки; да търпи с търпението да спасява душата си - това е обетът на монаха. „Който претърпи докрай, той ще бъде спасен”, е казал Онзи, Който знае и вижда всичко. Нека разгледаме само принципните нападки на вашите противници. Техните цели са ни добре известни. Ако те се осъществяват, това неминуемо ще доведе до унищожаването на православното монашество и до превръщането на манастирите в това, в което са ги превърнали безбожниците в Русия - в музеи, увеселителни заведения или затвори. Такава промяна обаче би оскърбила не само най-светите души от нашата история, които осветиха тази земя и я украсиха с издигнатите от тях манастири, но и целия ни православен народ.

Нападките срещу нашите манастири са особено остри през тази Година на покаянието, когато народът повече от всякога се стича на рояци към тези светини като към някакви „духовни санаториуми”, където търси очистване на душата, здраве, утеха и вдъхновение. На никого от народа дори на ум не би му дошло, че онова, което е предназначено за душата, може да бъде превърнато в хотел, в място за пир на тялото. И ако за подобно нещо не са помисляли нито царствените ктитори на тези светини, нито царският народ, то човек се пита: в чие име тогава го желаят вашите критици и противници?

От християните винаги може да се желае да бъдат по-добри, отколкото са; още повече от монасите, чиито обети са най-възвишени и строги. Но нима може да се искат промени в предназначението на манастирите заради това, че някои монаси са немарливи към своите обети? Нима това, че в редовете на духовенството има някой, който е изпаднал в материализъм, означава, че може да се иска цяла една духовна институция да бъде сведена до материалния прах? Това, което сатаната е искал от Христос - да превърне камъните в хлябове - изглежда по-малко опасно от искането на някои наши съвременници духът и всичко духовно да бъде превърнато в хляб, в пепел. Впрочем кой знае какви времена ще настанат; духовното злато винаги може лесно да бъде превърнато в хартия, но хартията трудно може да бъде превърната в злато.

Мир на теб и радост от Господа!

ДО НАЧИНАЕЩИЯ ВЪВ ВЯРАТА: ЗА ВРЪЩАНЕТО КЪМ ВЯРАТА

Сега, връщайки се от ледените предели на неверието към топлото огнище на бащината вяра, Вие се чувствате като странник, който се завръща у дома от далечни страни. Трудностите, които срещате, не са непознати за Църквата. Тя от опит знае какво се случва с хората, когато се отдалечават от вярата и какво - когато се връщат към нея. В първия случай демоните ги гонят напред, а във втория ги дърпат назад, използвайки всевъзможни хитрини и уловки. Така е и с Вас: ту ви хвърлят в отчаяние, ту услаждат в очите ви напуснатия от Вас път, по който преди сте вървели стремглаво към пропаст; ту подстрекават Вашите бивши спътници да се присмиват, ту Ви подсещат за известни безбожници, които и като такива са „славни между хората". Налага се да водите борба с невидими неприятели. Със сигурност ще ги победите, но само ако не изпускате от очи образа на Христос, Вашият най-голям благодетел. Той е единственият съвършен, нормален човек, който е живял на земята, откакто на нея има хора. Прибягвайте до Него, молете Му се, вирайте се в Него. Съзерцавайте Го как се ражда в пещера заради Вас, съзерцавайте Го как се труди и принизява себе си за Вас. Съзерцавайте Го как изцерява телесни болести, които са символи на Вашите духовни болести. Съзерцавайте Го разпънат на кръста заради Вас. Съзерцавайте Го как сега Ви гледа от небесната Си слава, Той - Възкръсналият и Възнеслият се. Срещнете Неговия поглед и очистителен срам ще обземе душата Ви - срам, че досега сте били далеч от Него и против Него. И викнете на демона, който Ви лъже и препъва: а ти какво си направил за мен?

Казвате, че с наслада четете Светото Писание и че всички останали книги са Ви станали неприятни и отвратителни; не Ви се иска дори да ги вземете в ръка. Така обикновено се случва с духовно изгладнелите; не могат да се наситят на Словото Божие, след като дълго са се тъпкали с човешки думи. Само молитвата, казвате, все още никак не Ви се удава. Ще стане и това; не се съмнявайте. Когато в сърцето Ви се разгори любов към Онзи, Който ви обича, тогава и Вие ще търсите жадно всички начини за общуване с Него. А засега опитайте с една кратка молитва, да кажем: „Свети Боже", „Пресветая Троице", „Отче наш" или „Богородице Дево". Повтаряйте тази молитва пет пъти дневно; приемете това като правило и иска Ви се или не, не отстъпвайте от него. Защото четенето на Светото Писание дава светлина, а молитвата добавя топлина. Към това присъединете и милостиня, колкото и към когото можете. Милостинята действа като духовна влага, която заедно със светлината на Светото Писание и топлината на молитвата прави душата да расте, да се разширява, да се задълбочава и възвисява и да принася добър плод. Така душата Ви ще се върне в своето здраво, нормално състояние и ще бъде като добро дърво. А всяко добро дърво, по думите на Непогрешимия, дава добри плодове.

Мир Вам и радост от Христос!

ДО ПРЕПОДАВАТЕЛЯ ВЛАДИМИР В.: ЗА ЕВАНГЕЛИЕ НА МАРК (4:12)

Народното движение към Бога е докоснало и Вас. Започнали сте да четете Евангелието, но Ви затрудняват някои неясни слова. Вие цитирате онова място, където Спасителят говори за вътрешните и външните. Вътрешните, Неговите ученици, трябва да разбират небесните тайни непосредствено, възприемайки ги като реалност, без образи и символи, а на ония, външните, всичко бива в притчи, т.е. в сравнения и аналогии с природни явления, защото те, гледайки, не виждат, и слушайки, не чуват, нито разбират. Как е възможно това? Възможно е; нима те не са гледали Христа очи в очи, но въпреки това пак не са Го виждали като Месия. Затова Той им е говорил за Себе Си, използвайки притчи - за сеяча, за царя, за стопанина, за милостивия самарянин и т.н. Така се изпълнило пророчеството на великия пророк Исаия, отправено към евреите: „С уши ще чуете, и не ще разумеете, и с очи ще гледате - и не ще видите” (Ис. 6:9); тези думи свободно цитират трима от евангелистите: Матей, Марк и Иоан (виж: Мат. 13:14; Марк. 4:12; Иоан. 12:40). Богодъхновенният Златоуст дава следното тълкувание: „Те сами са били причина, че не са разбрали, като сложили преграда пред своя слух, затворили очите си и вкаменили сърцето си. А това са направили, както казва Господ, ”да не би някога да се обърнат и да Ги изцера”. Той казва това с намерение да ги привлече, да ги накара да се осъзнаят и да им покаже, че ако се обърнат, Той ще ги изцери. Както у нас казват: той не иска да ме види - добре; а ако беше ме удостоил с посещение, аз веднага бих му оказал милост, показвайки с това начин за помирение - също така говори тук и Господ: „да не би някога да се обърнат и да ги изцера”, давайки да се разбере, че те могат и да се обърнат, и да се спасят, ако се покаят. Ако Той не е искал да Го слушат и да се спасят, би трябвало да мълчи, а не да ги поучава с притчи” (Тълкувание на Евангелието от Матей, 45:2). „Да не би някога да се обърнат” - с тези думи Бог изказва не Своето желание, а тяхното. Също както някоя майка би погледнала своето непослушно дете, намазано с кал по лицето, и тъжно би казала: то е направило това, да не би някак да се приближа и да го целуна!

Иоан пише: „Заслепил е очите им и е вкаменил сърцата им”. Кой? Грехът или Бог? Грехът по своята природа заслепява очите за Бога, а Бог поради Своята чистота и святост не се открива на нечистите, докато не се очистят. Защото е казано, че само ‘чистите по сърце ще видят Бога’.

Мир Вам и радост от Господа!

ДО ЕДНА ЖЕНА: ЗА ЛУДИТЕ

Пишеш колко много мъки си претърпяла от своя мъж. Ругал те е, гонил те е от дома, дори те е бил. Но с молитва и с надежда на Всевиждащия ти си намерила в себе си сили да понесеш всичко, без да се оплакваш на никого и без да изнасяш от къщи какво става във вашия дом. Страданието е смекчило душата ти, изкоренило е всяка гордост и е породило у теб още по-силна привързаност към живия Бог. По едно време си мислела, че ще полудееш. Но не си полудяла ти, а той - твоят мъж. Сега си загрижена за неговата душа и питаш: има ли спасение за лудите?

Щом вярваш в Бога и в Божия промисъл, вярвай напълно и докрай. Ако, по думите на Христос, нито едно врабче не може да падне на земята без волята на нашия Отец, то как човек би могъл да падне в страдания и болест без Неговата воля? А основната Божия воля за хората е: „Да се спасят кички човеци”. Значи и лудостта е допусната за твой мъж мъчител заради неговото спасение. Ако милостивият Творец не желаше да го спаси, Той не би го поразил с тази страшна болест, а би му изпратил смърт в греховете му. С всяка болест и страдание небесният Лекар лекува човешките души. Затова трябва да изпитваме жал не толкова към онези, които боледуват тежко и умират, колкото към здравите телесно, които смъртта грабва в греховете им. Казано е: В каквото те заваря, в това и ще те съдя; ако бъдем заварени в грях -тогава осъждане, ако ли в покаяние - тогава опрощение и награда.

Ти обаче можеш да кажеш: но той сега не може нито да се кае, нито да се моли Богу. Затова тъкмо ти ще се молиш за него и ще принасяш жертви. А той, в сегашното си състояние, може само да страда - на себе си за спасение, а на другите - за страх. Всяка болница сочи с пръст Бога, но нито една така, както психиатричната.

Възложи надеждата си на Господа и бъди спокойна!

ДО ВОИН В.:ЗАТРУПА И ОРЛИТЕ

Пишете, че „в Светото Писание има много трудни за разбиране места". Това зависи от духовната възраст. Много повече са лесните за разбиране и ясни слова, чието изпълнение в живота вдига покривалото и от трудните. Вие питате за Христовите думи: „Дето бъде трупът, там ще се съберат и орлите” (Мат. 24:28). По отношение на природата това е ясно. Вие сами сте виждали как орлите се събират край мъртвите тела; и при това те ги усещат от такава височина и далечина, че човек удивен се пита: как узнават къде се намира трупът? Дали по мириса или по силата на някакво шесто чувство, подобно на кълвача, който знае със сигурност къде точно на дървото се намира червеят и дълбае с клюна си точно там? Без съмнение тук Христос говори за Своя труп. Забележете, Той говори в бъдеще време: „там ще се съберат орлите". Ако не е мислил за Себе Си, Той би използвал сегашно време като за едно обикновено и всекидневно явление: „там се събират и орлите". Но Той употребява бъдеще време, защото има предвид Своето тяло и защото говори преди Своята смърт, т.е. пророчески.

И пророчеството се е сбъднало. Неговото мъртво тяло увиснало на Голгота. И ето, вече деветнадесет века, година след година, хиляди поклонници се събират на Неговия Гроб. Тези поклонници - не става дума за туристите -посещават Гроба на своя Спасител, водени от възвишени духовни подбуди и потребности - да нахранят и напоят своите души, както орлите се хранят от мъртвите тела. Истинските поклонници, посещаващи Христовия гроб -именно те са истинските орли Христови.

Тези думи се отнасят и за всички причастници, които се причастяват с Христовата кръв от Светата Чаша. Всички те са Христови орли, които се събират гладни и жадни пред олтара и пият живот от трупа, т.е. от Христовото тяло - от закланата жертва, от заклания заради нас и заради нашето спасение Агнец Божи. Как те узнават, че Светото Причастие е храна и живот? Като с някакво шесто, нематериално, духовно сетиво, развито и изострено от вярата - сетиво, което за съжаление се е притъпило у невярващите. Но защо говорим за сетиво? Става дума за разума, просветен от вярата у вярващите или помрачен от неверието у невярващите.

Мир Вам и благослов от Господа!

ДО ШЛОСЕРА ЙОСАТ.: ЗА ЖИВОТА НА ГРЕШНИКА

Един човек получил голямо наследство от своя баща. Цялото това наследено богатство обаче употребил единствено за да построи, укрепи и украси една къща. В нея той живял сам; нито ходел при някого, нито приемал някого у дома. За себе си не харчел нищо. Неумит, несресан, цял в дрипи и гладен - скъперник към себе си и към другите, той давал всичко само за къщата, която обитавал. Съседите с години не били виждали лицето му, но къщата му била така украсена отвън, че нямало минувач, който да не изрази гласно възхищението си. Човекът се вслушвал във всяка дума на удивление и похвала и това било единствената му радост. „Щом къщата е такава, какъв ли ще е онзи, който живее в нея?" - питали се минувачите. Но лицето на стопанина никой от тях не можел да види. Накрая човекът пръснал цялото си състояние по къщата, изпаднал в нищета и глад и се отчаял. А един ден върху къщата му паднала мълния и я подпалила. Тя изгоряла в пожара, а той едва успял да избяга на улицата и да се спаси. Хората от града се изплашили, когато го видели, защото приличал на плашило - черен, мършав, дрипав и мръсен. Всеки бягал от него като от чудовище. Отчаян, той напуснал града, не знаейки сам къде отива. По пътя го срещнали цигани и си рекли: „Тоя ще ни свърши работа!" Хванали го, обезобразили го още повече, извадили му очите, счупили му ръцете и нозете, па тръгнали с него на просия по света.

Този човек символизира душата на грешника. Голямото богатство -това са великите Божии дарове. Строежът, укрепването и украсяването на къщата означава грижата единствено за плътта и плътския живот. Запуснатият, дрипав и изгладнял човек - това е обитаващата в тялото занемарена, оголяла и изгладняла душа. Мълнията е внезапната смърт. Хората от града, които бягали от онзи човек като от чудовище, са Божиите ангели, които се отвръщат от гнусната душа на грешника. Циганите - това са черните демони, които обичат и пленяват подобните на себе си.

ДО ЕДИН СЛАВЯНОФИЛ: ЗА ГЛАДА В „РАЯ“

Учудвате се, че в днешна Русия цари страшен глад. Такъв глад, че дори и в бедната Австрия милосърдни хора събират милостиня за гладуващия руски народ! Как така няма хляб в безбожническия „Рай“, където телесният хляб е издигнат в култ като божество и където всичко е принесено в жертва на плътта и на хляба, който я храни? Ето, руските безбожници са пожертвали заради хляба и Бога, и Божия Син, и Църквата, и вярата, и душата, и Небесното Царство, и десетки хиляди църкви и манастири, и стотици хиляди свещеници, монаси и монахини, и милиони хора от аристокрацията и средното съсловие! В жертва на хляба е принесено всичко, което е недопустимо да се жертва; всичко възможно е било превърнато в хляб - и пак няма хляб!

Един огромен континент от Полша до Япония е превърнат във фабрика за хляб - и няма хляб!

Целият човешки разум, всичкият работен добитък, всички челични машини напрегнато работят, за да извлекат от земята онзи земен прах, който се нарича хляб, и да напълнят човешките стомаси - и пак празните стомаси пеят тъжната песен на глада!

Какво означава това?

Това означава, че господари на хляба са не хората, а Творецът на света.

Това потвърждава верността на Христовите думи, че Творецът дава на хората хляб в изобилие, когато те го искат от Него не като главното нещо в своя живот, а като нещо второстепенно. „Но търсете първом царството на Бога и Неговата правда, и всичко останало ще ви се придаде“. Така е заповядал на хората Господарят на духа и Господарят на хляба.

Когато животните търсят хляб като първо и главно нещо - дава им се, понеже са животни. Когато хората търсят хляб като първо и главно нещо не им се дава, за да осъзнаят, че не са животни, а хора.

Каква полза да се оре с трактори и да се сее от аероплани, когато слънцето и облаците са в други ръце? Наистина каква полза да изореш и посееш за шест дни цял един огромен континент, когато човек няма власт да заповяда нито на семето да покълне, нито на земята - да го отхрани, нито на червеите - да не го изядат, нито на слънцето - да не го изгори, нито на облака - да го напои, нито на водата - да не го залее?

Русия е богатата земя, но Египет е бил още по-богат. И в богатия Египет глад морил хората в продължение на седем години. Поради каква причина? Не заради човешката леност или неумение - съвсем не - хората от векове знаели добре да обработват земята, а защото фараонът се противил на Всевишния, Който държи в своя власт и земята, и слънцето, Идъжда, и семето, и червеите, и всички вредители. Един богобоязлив човек, Иосиф, спасил в името Господне Египет от гладна смърт. И спасението от глада на нашите братя в Русия не е в стоманата, нито в парите, нито в човешката изобретателност и техника, а единствено и само в Бога. И това спасение Всевишният ще изпрати само чрез и заради онези хора, които се изпълнят със страх Божи.

ДО СВЕЩЕНИК ДРАГУТИН Д.: ЗА ДВАМАТА БОЖИИ СВИДЕТЕЛИ

В удивителната Книга Апокалипсис е предсказано, че преди самия край на света ще дойдат двама велики Христови свидетели. Според Преданието това ще бъдат Енох и Илия. С властни думи и дела те ще свидетелстват за живия Христос и подобно на тръбачи, които тръбят „тревога“, ще призовават покварения човешки род към покаяние. Вие питате: какво ще говорят те на хората? Мога да Ви отговоря само приблизително.

Те ще викат в задебелите човешки уши:

- Покайте се, без да отлагате нито ден, защото ето - дойде краят на света!

Хората ще се присмеят на тези техни думи и през смях ще отговорят:

- Този свят няма нито край, нито начало. А за покаяние някога говореха нашите баби и невежите.

Пророците отново ще кажат:

- Вие сте чеда на светлината. Вашият Небесен Отец е Отец на светлината. Покайте се и заживейте като чеда на светлината. Ето, Съдията иде; вече е на прага!

През смях и кикот хората ще отговорят:

- Ние не сме чеда на светлината, а богове на светлината. Ние сами създаваме светлина. По-скоро вие, пришълци, се разкайте за вашите басни и за досадните си небивалици, докато не сме ви осъдили.

Отново ще заговорят Божиите човеци и ще кажат:

- Хора, изтрезнейте от вашето пиянство, омраза и злоба. Бъдете единомислени и единомислени в Господа Исуса Христа.

Хората с досада ще възразят:

- Ако станем единомислени и единомислени, ще секне целият ни политически живот, който е основан на разделението на партии, и то на три главни партии - прогресивна, хиперпрогресивна и ултрапрогресивна. Значи, вие сте против напредничавата модерна политика! Заради това трябва да бъдете пребити с камъни.

Отново ще призват пророците:

- Не воювайте едни срещу други; вие сте братя. Дяволът ви заблуждава, разделя и съсипва. Освободете се от него.

Като чуят това, политическите водачи ще им отговорят с нескрит гняв:

- Цялата ни икономика зависи от военната промишленост. Чрез войната се постига селекция на най-силните и жизнеспособните. Така ни учат нашите философи; това наблюдаваме и в природата при крокодилите и орангутаните. Значи, вие сте против съвременното икономическо развитие! Ако не млъкнете, ще ви убием!

Тогава Божите люде ще възкликнат:

- Уви, братя! Оставете безумните си мисли и думи и побързайте да спасите душите си от огъня на ада, който вече отваря своята паст, за да ви погълне! Покайте се и отхвърлете всяко плътско мъдруване; вие не сте скотове, а Божии синове. Ето, Бог идва, за да съди света!

Изпуснали докрай нервите си, хората ще закрепят яростно:

- Какви са тези басни за душата, които припомняте? Нашият прогрес отдавна разпръсна фантазиите на предците ни за някаква си душа. Тялото е нашето най-ценно

притежание, нашето божество. То може би някога е отделяло някаква съзливлива слуз, наречена душа, но вече не е така. В процеса на еволюцията тялото се е усъвършенствало и вече не произвежда душа, а прогрес, само прогрес!

Тогава, в потвърждение на своите думи, пророците със силата на кръста ще превърнат цялата вода на света в кръв и със страшен глас ще призват:

- Ние ви говорим, а вие се смеете или гневите. Ние ви учим, а вие бълнувате. За последен, наистина последен път вашият Творец ви говори чрез нас; за последен път Христос, разпнатият и възкръсналият, ви призовава чрез нас: покайте се! Смилете се сами над себе си, отдръпнете се от ръба на вечната бездна! Не чувате ли далечен тътен? Не усещате ли, че земята се тресе? Не долавяте ли странен мирис? Не ви ли посещава насън? Не чувате ли гласове от оня свят? Не виждате ли видения? Жеравите усещат приближаването на зимата; как тогава вие не усещате близостта на Съда? Покайте се, последни потомци на грешния Адам!

Побеснели от ярост и напълно обезумели, грешниците ще креснат:

- Иудеите убиха Христос измамника приживе, а нашият прогрес уби Христос измамника след смъртта Му! За нас всичко е относително: всяка истина ние превръщаме в лъжа и всяка лъжа - в истина. И за да не ни досаждате повече, ще ви убием с помощта на нашия цар. О, сатана, царю наш, помогни ни!

Тогава сатаната ще се вдигне от адската бездна и ще разпали до кипене и клокочене човешкия гняв против двамата Божии свидетели. И ще ги убие. И ще има смях и веселие сред грешниците.

Но ето, в този час земята ще се разтресе както никога. Ще изпопадат много хълмове и планини и ще пресъхнат водните извори, и много народ ще погине. И няма да има кой да погребва мъртъвците. Тогава мнозина ще се уплашат, ще се покаят и ще въздадат слава на Бога, Който е жив вовеки веков. Тези покаяли се люде ще бъдат плодът от труда и страданията на онези двама свидетели.

Накрая мрак, гъст като смола, ще покрие целия свят, така че мнозина ще полудеят от ужас. Тогава всред отчаяните вопли на хората, всред небивалите земни трусове и гъстия мрак неочаквано ще зазвучи хорът на небесните жители, които ще възкликават все по-гръмко и по-гръмко:

- Ето, Женихът идва!

И като всред тъмна, безлунна нощ изведнъж ще се разлее светлина -напълно нова, невиджана, необикновена. Това ще бъде светлината на Кръста - знамението на Човешкия Син. Кръстът ще заблести вместо луната и слънцето, и още по-ярко от слънцето, и ще освети цялата вселена.

Тогава, о тогава, служителю Христов и мой съслужителю, ще се яви Той - нашето спасение и нашият Спасител!

В ОТГОВОР НА ЕДНО АНОНИМНО ПИСМО ЗАТОВА КАКВО ЧУДНО Е ИЗВЪРШИЛ ХРИСТОС

Вие ми пишете анонимно, а желаете публичен отговор, под който да стои моето име. Добре, нека така да бъде. Но самият факт, че Вие, господине или госпожо - не знам как да се обърна към Вас - самият факт, че Вие се срамувате или страхувате от своя въпрос, показва, че той е неоснователен. Вие с насмешка питате: какво толкова чудно е извършил Христос, та трябва да Му вярваме? Нито е изобретил телеграфа - казвате, - нито парния котел, нито грамофона, нито аероплана. Е, какво тогава е направил?

Наистина Спасителят не е открил на хората нито една от тези железарии. Ако беше видял в тях спасението на света, без съмнение би ги открил, и не само тях, а и стотици други. Но Той е мислел по-различно от Вас и е виждал спасението на хората в нещо друго. Той е открил един съвсем нов и безкрайно велик свят - Небесното Царство - и на всички нас в този мъничък свят е показал пътя към него.

Впрочем Вашият въпрос съвсем не е нов. Същия въпрос задали александрийските безбожници на един християнин, когото ругали, осмивали и измъчвали. Накрая го попитали:

-Какво толкова особено е направил вашият Христос, че така Го прославяте?

- Това, че не се чувствам уязвен от всичките ви гаври и издевателства -отговорил дивният Христов последовател.

ДО ХУДОЖНИКА С.З.: ЗА ПРОСТИЯ НАРОД

Върнали сте се от дълго пътуване из страната. Не можете да се начудите как простият народ, неук и необразован, е могъл да създаде такива удивителни произведения на словесното и приложното изкуство. Имате основание да се учудвате. Наистина простият народ е сътворил такава сладко-звучна поезия, създал е такива прекрасни образци на приложното изкуство, издигнал е такива архитектурни шедеври, изрекъл е такива дълбоки мисли и е утвърдил такива мъдри обичаи, каквито нито един отделен човек, колкото и надарен и образован да е бил, не е успял досега да достигне, камо ли да надмине. Всичко това народът е могъл да сътвори единствено по Божие вдъхновение.

Тези възвишени произведения на народното творчество са свидетелство и доказателство за съществуването на Бога и за Неговия Промисъл. Защото без Божието влияние и съдействие не е възможно да се обясни цялото това ненадминато по своята красота и мъдрост творчество на простия народ, на обикновените селяни и селянки, на неграмотните козари и воденичари. Разковничето на тайната е в това, че народът се е осланял във всичко на Бога, молел Му се и Бог му е давал Своя Дух, Който е ръководел мислите и чувствата, езика и ръцете му. А образованият човек, който се надява само на себе си, Бог оставя на собствените му сили и той дава само това, което човек сам, без Бога, може да даде. Как обикновеният и необразован галилейски рибар Иоан е могъл да напише четвъртото Евангелие? Как рибарят Петър е написал своите божествени послания? Земята не може да даде обяснение за това. Без съмнение тук се е намесило небето. Светите Божии човеци са говорили, просветени от Светия Дух. И както Вие сега се чудите на простия народ, така някога евреите са се чудили на Христос: „И чудеха се иудеите, казвайки: как Тоя знае книга, когато не се е учил? Иисус им отговори рече: учението Ми не е Мое, а на Оногова, Който Ме е пратил” (Иоан. 7:15-16). И макар че личността на Христос е изключителна във всяко едно отношение, все пак нещо подобно би могло да се каже и за народа: народната мъдрост не е народна, а Божия. Народът чувства и носи вярата в това в сърцето си-чувства и вярва, че без Бога се песен не изпява, без Бога се къща не съгражда, без Бога се елек не извезва, без Бога се празник не празнува.

ДО УПРАВИТЕЛЯ ПЕТЪР И.: ЗА ВЯРАТА В ПРИРОДАТА

Вие бихте искали някаква „нова вяра“ и предлагате това да бъде вярата в природата и нейните закони. Ако познавахте добре миналото на нашия народ и на останалите европейски християнски народи, щеше да Ви е ясно колко отживяло времето си и неоснователно е искането Ви. Това, което предлагате, не е нещо ново и необичайно. Именно такава е била вярата на нашите езически предци, преди да приемат християнството. А християнската вяра, която сега изповядваме, е нова в сравнение с тази стара езическа вяра. Следователно, ако желаете „нова вяра“, вече я имате. Ако ли пък искате вяра в природата и нейните стихии, то тогава искате не нова, а стара, прастара вяра. Чуйте как образно говори апостол Павел на галатяни, отговаряйки сякаш и на Вас: „Докле бяхме невръстни, бяхме поробени под стихииите на света“; и укорително добавя: „А сега, като познахте Бога... как се връщате пак към немошните и оскъдни стихии и искате пак изново да им служите“ (Гал. 4:3,9). Виждате ли накъде сте се запътили?

Хиляди години нашите предци са живели в тъмата на езичеството, робувайки на природните стихии. Едва са успели да се изтръгнат от челюстите на материята и да се издигнат до висините на духовното Божество, до синовната свобода на чедата на Живия и Единствен Бог, и Вие сега искате да се върнете далеч назад в онзи мрак и в онова робство! Какво е природата, ако не творение Божие? Какво е, ако не слаба тръстика в сравнение с Всемогъщия Бог? А вие искате да отвържете своя живот от Всемогъщия Бог и да го вържете към тази слаба тръстика! Кое е по-голямо - грънчарят или гърнето? А Вие цените гърнето повече от грънчаря! Това е поради късогледство и страх. Изплашили сте се от вселенския прах и от ветровете, които го разнасят, и в страха си искате да му се поклоните подобно на своите далечни предци идолопоклонци. Нима не виждате, че дори човешкият дух се показва по-силен от материалната природа, а камо ли Божият Дух? Защо тогава искате да хвърлите човешкия дух под нозете на материята? Нима може господарят да бъде роб на слугинята?

Оставете недостойните и незаслужаващи внимание мисли на славяните езичници. С тези мисли те са били и са останали диваци в продължение на хиляди години. Както пеперудата не става отново гъсеница и не се връща в какавидата, от която е излетяла, така и за нас вече няма връщане в изгледната обвивка на древната езическа вяра.

Нека Христос Ви освети и просвети!

ДО ЛЕКАРЯТ.: ЗА ПЪТИЩАТА НА ПРОМИСЪЛА

Пишете, че отдавна сте забелязали действието на Божия Промисъл във Вашия живот. Виждате го не само във важните и тежки житейски превратности, но и в съвсем дребните и наглед незначителни случки и събития. Вие привеждате пример, който с Ваше позволение публикувам. Искали са да Ви изместят от длъжността, която като дългогодишен лекар сте заемали, на друга, далеч по-низша, но Вие от все сърце сте се обърнали с молитва към Бога и всичко завършило с това, че Ви било дадено много по-високо назначение от онова, което сте очаквали. Привеждате и друг пример, който може да бъде полезен на читателите на тези „Мисионерски писма“.

Канели сте се да тръгнете на път със своя малък син. Една съседка поискала от Вас да занесете топло зимно палто на сина ѝ. Без никакво желание и след упорито настояване от нейна страна Вие неохотно сте се нагърбили с тази куриерска услуга. Няколко часа след като сте потеглили с влака на път настъпила рязка промяна на времето и силно застудяло. През нощта детето Ви измръзнало и започнало да кашля. Тогава сте се сетили за топлото палто, което Ви била дала съседката, извадили сте го и сте загърнали в него своето дете. „Благий Господи - възкликнали сте Вие - колко далновидно е омото Ти и колко велика е милостта Ти към нас, недостойните!“ И с чувство на благодарност към Господа и на вътрешен срам пред онази майка сте стигнали благополучно до крайната цел на Вашето пътуване.

Професор Михайло Пупин, нашият славен сънародник и учен, който живее в Америка, ни е разказвал много за това, как навсякъде в своя живот вижда пръста на Всемогъщия - от момента, в който е тръгнал от Банат, до ден днешен. Великият поет владика Негош също постоянно се е чувствал „под влиянието на тайнствения Промисъл“. А Псалмопевецът, изброявайки всички Божии благодеяния към своя народ и към самия себе си, възкликва: „Дойдете, послушайте всички, които се боите от Бога, и аз ще ви разкажи, какво стори Той за душата ми“ (Пс. 65:16).

Мир на Вас и на Вашия дом.

ДО ЕДИН ЗАНЯТЧИЯ: ЗА ИСТИНСКОТО ГОСПОДСТВО

Питаш: как би могъл да направиш своя син господин? Да не се мъчи, казваш, както ти си се мъчил в живота. „А аз, пишеш, много съм се мъчил и страдал, но съм запазил вярата и почтеността си". Човече Божи, та тогава ти си истински господин в християнски смисъл. В християнски смисъл истински господин е онзи, който запази господска душата си във всички житейски мъки и страдания; докато в светски и езически смисъл господин е онзи, чиято душа непрестанно се намира в опасност поради външното господство, чест и власт. Истинското господство е в нас, а не върху нас. Осигуреният хляб и безделието са сигурна гибел за душата и развала за характера. У дома имахме два плуга: единият чист и блестящ, а другият - ръждясал. Моят чичо имаше обичай да нарича чистия и блестящ плуг „господин плуг". „Днес ще орем с господин плуг, казваше той, а онази ръждилка оставете - нека си ръждясва!" Истинското господство, блясъкът на душата и красотата на характера се постигат със служение. „Пък аз съм между вас като слуга" - е казал Христос на апостолите. Учил е и тях да бъдат слуги на земята, за да запазят господската си душа и да господстват вечно на Небесата. И наистина апостолите са били като чисти и бляскави плугове, с помощта на които Стопанинът на света е преорал целия свят и е посял благородното семе на небесното господство и царство. Истински господин е онзи, който има господска душа и господски характер; който не забравя своя господски, небесен произход от Бога; който възнася своите мисли и молитви към своя Божествен Отец; който обича истината и търси правдата в името на Бога на истината и правдата; който върши дела на доброта и милосърдие, не презира слабия и не завижда на силния; който смята себе си за слуга на Бога и на народа; който използва своя земен живот не за лентяйство и ръждясване, а за прослава на Бога и за спасение на себе си и на ближните; който в богатството се чувства бедняк, а в бедността - богат с Бога; който с благодарност приема, с надежда търпи и с вяра умира; който по думите на апостол Павел предпочита да е в немощи, в обиди, в нужди, в гонения, в притеснения за Христос

Всички, които са оставили лъжовното земно богатство, са Божи господи, Христови благородници и небесни аристократи.

Мир на теб и благословение от Бога!

ДО АМЕРИКАНЕЦА ДЖ. К.: НА КОГО ТРЯБВА ДА СЕ ВЯРВА

Описвате как един ваш съгражданин, представяйки се за учен, започнал да събира пари от всички, а също и от Вас, за да изработи на всекиго крила за летене. Хората му повярвали и давали, но накрая се оказало, че той ви е измамил и сякаш на някакви невидими криле е изчезнал от града. „Днес човек не знае в какво и на кого да вярва", завършвате Вие писмото си. И тук някои християни понякога питат: в какво да вярваме? Ще бъде по-лесно да отговорим на този въпрос, ако първо определим на кого да вярваме.

Най-лесно е да повярваме на онзи, който покаже следните три качества: правдивост, знание и любов. И децата вярват най-много на своите родители, защото са уверени в тяхната правдивост, знание и любов към тях. Така и ние вярваме на Иисус Христос, защото сме убедени, че е истинен, че ни познава и обича. „Вярвайте Ми” (Иоан. 14:11) - е казал Той на учениците Си. И те са оставили всичко и са Го последвали, защото са Му вярвали. Ние вярваме на случайния кочияш, когото по тъмно наемаме, за да ни откара, където желаем; вярваме на непознатия гостилничар, че няма да ни отрови, когато ни дава храна и питие; вярваме на непознатия гост, когото приемаме да пренощува, че няма да ни убие и ограби; вярваме на овчаря на кръстопътя, че ще ни посочи правилния път; вярваме на случайния просяк, че наистина е беден и му даваме милостиня. Вярваме ежедневно и на стотици други непознати хора, макар да нямаме доказателства за тяхната правдивост, за тяхното знание, а още по-малко за тяхната любов към нас.

Целият ни живот се основава на вярата. Ако унищожите вярата, ще парализирате целия човешки живот. И тъй, ако ежедневно вярваме на различни знайни и незнайни хора, то как да не вярваме на Христос, в Когото не е имало неправда, Който е потвърдил Своето знание с мощни дела и чудеса и Който е засвидетелствал Своята любов към нас с кръстни мъки и смърт? А ако вярваме на Него, лесно ще повярваме и във всичко, което Той е казал, открил, заповядал и обещал. Както във всекидневните и обикновени неща, така и по отношение на небесните тайни, човек трябва първо да се запита на кого да вярва. И едва след това в какво да вярва.

Благословиенето Христово да бъде върху Вас и върху Вашето семейство!

ДО ЕДИН ПЕСТЕЛИВ ГОСПОДИН: ЗА ЦЪРКОВНИЯ БЛЯСЪК

Вие не разбирате защо Православната Църква позволява такъв вътрешен блясък: скъпоценни икони, сребърни кандила, златни потири, брокатени одежди и други скъпи предмети. Защото с целия този жалък блясък иска да подсети хората за вечния блясък на Небесата; да ги откъсне макар и за миг от техните земни беди и да им напомни за другия свят, за тяхната небесна родина, за царството на вечното щастие и радост; да им представи - доколкото това е възможно на земята - по материален и символичен начин онзи разкош и онова богатство, с които изобилства духовният свят и с които трябва да изобилства душата на християнина, затворена в тялото, както целият този блясък е затворен в каменните зидове на храма.

Но това е само общо напомняне. Впрочем всеки отделен предмет и форма, и цвят, и шарка в православния храм има свое духовно значеше. И така, общо и поотделно, всичко това символично изразява Христовото учение за пътя на спасението, спасоносната драма на Христовия живот, Христовите обещания или някоя от тайните на Небесното Царство.

Вие мислите, че всичко това би могло да се превърне в хляб и да се изяде. И като се изяде - какво тогава? Нима не сте чули онова, което чу цял свят - как московските безбожници превърнаха всичко това в хляб и го изядоха, и сега пак гладуват - и то гладуват така, както в Русия не се е гладувало от времето на Асколд и Дир?

Не само с хляб (телесен) ще живее човек, но и с духовен. А всички вещи и утвари в светия храм, със своето значение, са духовна храна за човешките души.

Вникнете по-дълбоко в християнското учение, което за нас, земните пътници, е по-важно от всички други науки, и ще разберете, и като разберете, отхвърлите своите сегашни мисли и ще ги замените с мисли правилни.

Мир Вам и благословение!

ДО СЪЩИЯ: ЗА ЦЪРКОВНИЯ БЛЯСЪК

На моето предишно писмо Вие отговаряте отново с въпрос: „Нима Христос би търпял такъв блясък в храма?" Със сигурност. Търпял го е тогава, би го търпял и сега. Тогава в Иерусалим все още съществувал Соломоновият храм -едно от редките чудеса на архитектурата и разкоша в древния свят. Този храм имал в себе си повече злато и скъпоценни камъни от всички днешни християнски храмове на Балканите, взети заедно. „Целия храм той (Соломон) обкова със злато; целия храм докрай, и целия жертвеник, който е пред девира, обкова със злато (,,) И обкова херувимите със злато (...) и пода на храма обкова със злато във вътрешната и предната част” В този храм Христос е влизал много пъти, но никога не е изказал Вашата мисъл: че всичко това трябва да се превърне в хляб и да се изяде. Той е предсказал разрушаването на храма и храмът е бил разрушен, но не заради златото в него, а заради калта в човешките души.

Радва ме това, че се показвате милостив към сиромасите, но бих бил още по-радостен, ако Вие се покажете милостив със своето имущество, а не с чуждото. Никак пък не бих искал да Ви видя от една и съща страна с Иуда. Знаете ли разказа как веднъж Иуда искал да се покаже по-милостив от Христос? Прочетете 12. глава от Иоановото Евангелие. Една жена взела съд със скъпоценно нардово миро и го изляла върху Иисусовите нозе. А Иуда, който по-късно издал своя Учител за пари, се ядосал и извикал: „Защо да не се продаде това миро за триста динария и парите да се раздадат на сиромаси „? На това благият Господ, Който бил на път да положи и живота Си за бедните, му отговорил: „Сиромасите всякога имате при себе си, а Мене - не всякога”.

И тъй, чуйте какво ще Ви кажа: ако ние всички имахме Христос със себе си, не би имало сиромаси между нас. Онези, които имат със себе си Христос - те именно са приложили на Църквата всичко онова, което Вие наричате „блясък". Пак те дават и най-много на сиромасите. Любовта към живия Христос ги подтиква към двете жертви - към жертва за своята Църква и към жертва за своите бедни братя. А онези, които нямат Христос със себе си, нямат и сиромасите със себе си. Те биха искали да вземат от Църквата и да дадат на сиромасите само затова, за да не дават от своето и сиромасите да не им досаждат. Това е истинската подбуда, която - ето - така дръзко шета и между нас под маската на добротворство.

ДО ГОСПОЖА Й: ЗА НЕОБЪЯСНИМОТО СТРАДАНИЕ

Оплакват се от злата съдба на своята племенница. Казват, че страданието ѝ е необяснимо. Нейният мъж, чиновник по професия, заразен от срамна болест, умрял в лудницата. Тя се заразила от своя мъж и сега също е в клиника за душевноболни. Вие я хвалите като добра и почтена жена и се чудите как всезнаещият Бог е допуснал изобщо да се стигне до този брак и едно невинно създание да страда така жестоко? Ако наистина Вашата родственица е добра, почтена и невинна, както Вие вярвате, то, разбира се, страданието ѝ е сполетяло без неин личен грях. Тогава трябва да търсите причината в греха на нейните родители, понеже за Всевишния е казано, че за вината на бащите Той наказва децата и децата на децата до трета и четвърта рода (Изх. 34:7). Знам, в отговор Вие ще кажете, както обикновено казват: „Но защо децата да страдат за греховете на родителите?" Ще Ви попитам и аз: а как иначе Господ би възпрял хората да грешат, ако не пренасяше наказанието за техния грях върху децата им? Нашият народ от опит знае, че и децата страдат заради греховете на родителите. Затова често онези, които се канят да лъжесвидетелстват или да извършат друго зло, чуват предупреждението: „Внимавай, имаш деца!" Между другото тази библейска правда е прокарана и в обикновеното човешко законодателство в смисъл, че и децата губят имуществото си заради престъпленията на своите родители. Те претърпяват също и морални щети - губят репутацията си в обществото, и то не само децата, но дори внуците и правнуците. Наскоро тук се случи следното: един човек се сгоди, но като научи, че бащата на девойката е лежал в затвора, развали годежа.

Все пак не трябва да изпадаме в отчаяние заради това, защото тук не действа сляпата съдба. Милостивият Бог може да пресече наказанието на детето, ако бъде показано истинско покаяние и усърдна молитва за прошка към Него, Небесния Отец. Майката на св. Фанурий била безчестна жена, но наказанието за нейните грехове не постигнало сина ѝ. И не само не го постигнало - той дори станал светец. Но Фанурий, съзнавайки греховете на своята майка, непрестанно се молел Богу за нея. Молете се и Вие за родителите на Вашата родственица. Когато Бог прости на умрелите грешници, тогава грехът им се сменя от раменете на техните потомци. В това е и смисълът на църковните молитви за мъртвите - Бог да прости греховете им и наказанието да не пада върху техните деца.

Мир Вам и милост от Бога!

ДО ЕДИН АНОНИМЕН ДОПИСНИК: ЗА ГЛАВНАТА РАЗРУШИТЕЛНА ДОГМА

Кой си и с какво се занимаваш - не пишеш, но си се подписал като „атеист и добър патриот". Казваш, че приемаш основната догма на руските безбожници за несъществуването на Бога, а всичко останало, което те проповядват, отхвърляш и си оставаш истински родолюбец. О, бедни човече, кой те подведе да тръгнеш по този хлъзгав път, по който е невъзможно да се задържиш, без да паднеш? За какво ще се хванеш, за да се върнеш на висотата, от която си се свлякъл в пропастта? Изгубил си вярата си - следователно си прекъснал връзката, която те е свързвала с Бога, протегнал си две ръце на сатаната и въпреки това мислиш, че можеш да се задържиш там, където ти пожелаеш! Московските безбожници са последователни, а ти - не. Като са отрекли Бога, те последователно са отрекли и всички останали ценности: и брака, и отечеството, и душата, и съвестта, и морала. А ти, изоставяйки Бога, мислиш да задържиш всичко останало. Не е възможно да приемеш главната им догма, която влече след себе си разрушение във всички посоки и на всички нива на живота и да се задържиш там, където ти искаш. Трябва да избереш: или изобщо да не стъпваш на техния хлъзгав път, или да паднеш с тях в пропастта. Ако нямаше Бог, както те в безумието си твърдят, то тогава хората биха били една появила се случайно купчина гъсеници, които според тяхното мнение трябва да бъдат охранени за смърт. Това е втората им главна догма: да охранят еднакво всички преди жътвата на смъртта. Защото, отхвърляйки вярата във Всемогъщия Бог, те са останали с вярата във всемогъщата смърт. Затова, когато говорят за „земния рай", в действителност те говорят за трапеза, приготвена за смъртта.

Знай, че онзи, който изгуби Бога от сърцето и ума си, се усеща изведнъж освободен от всичките си задължения, лишен от всичките си надежди, помрачен по ум и отровен по сърце. Тогава за него убийството и самоубийството са напълно оправдани, бракът е комедия, любовта към децата - глупост, любовта към родината - още повече, приятелството - сделка. За него целият свят е обор с животни без пастир, а животът - случайна плесен върху лицето на земята. Всичко това следва от отричането на Бога. А ти какво си наумил? „Атеист и истински патриот!" Тежко на земята с такива патриоти и на народа с такива слепи водачи." Когато бъдат изстребвани грешниците, ти ще видиш" (Пс. 36:34). Нима досега не си виждал? Нима не си чувал каква е участта на безбожниците? Дълго време и много мастило ще са нужни, ако започна да ти изброявам техните имена от древността до днес. Ще съкруши, пази се, ще съкруши Всевишният безбожниците, както ги е съкрушавал в миналото, ще ги строши, както се строшава глинен съд, по думите на великия Исаия (срв. Ис. 30:14). Затова пази своя живот и разум. А те могат да бъдат запазени само с помощта на Дарителя на живота и разума.

ДО АДВОКАТА СИМО М.: ЗА СТРАХА НА КАИН

Чудите се как така братоубиецът Каин се е страхувал да не бъде убит, след като по това време на света нямало никого. „От кого се е страхувал Каин? - питате Вие. - Имало двама братя, единият убил другия и убиецът останал сам в света. Кой тогава би могъл да го убие?" Но спомнете си, че преди всичко са били живи техните родители, Адам и Ева. Нима бащата не е могъл да отмъсти за своя праведен син Авел? След това на Адам се родил и трети син, Сит. Сит родил Енос, Енос родил Каинан, Каинан - Малелеил, Малелеил родил синове и дъщери, между които и Иаред, който също родил синове и дъщери, между които и Енох, а Енох родил Мату-сал и други синове и дъщери. Матусал родил Ламех, Ламех родил Ной и други синове и дъщери. Как тогава да не е имало кой да убие убиеца Каин? И как да не е имало от кого да се страхува? А и самият Каин е имал потомство. Каин родил Енох, Енох родил Гаидад, Гаидад родил Малелеил, Малелеил - Матусал, Матусал - Ламех, Ламех - Иавал и Товел. Тук се изброяват само мъжете, като носители на живота и продължители на рода, а жените не са споменати, но несъмнено Каин е имал и женско потомство. А в онези времена хората са живели по няколкостотин години. Старостта им тогава се доближавала до хиляда години, така както нашата сега до сто. Каин, живеейки няколкостотин години, доживял да види едно цяло племе от мъже и жени, произлязло отчасти от Адам, отчасти от Сит и отчасти от самия него. Имало е следователно кой да го убие и от кого да се страхува за своя живот. Но Творецът не позволил на никого да убие Каин, а за наказание го обрекъл на страх от всекиго в продължение на стотици години. Заслужено наказание за първото братоубийство и ясно предупреждение за братоубийците от всички времена.

Има още една причина Каин да не бъде убит. По онова време, поради липсата на писменост, не е било възможно да се запази за потомството писмено свидетелство за Каиновото престъпление. Следователно трябвало е Каин да живее стотици години, докато израснат новите поколения и той сам да свидетелства пред тях за своето престъпление и наказание.

Похвално е за Вас, че наред с ежедневната си работа и задължения се занимавате и с четене на Светото Писание, тази Книга на живота, в която ясно са очертани пътищата на правдата и неправдата, на спасението и гибелта. Който презира тази Книга, презира собствения си живот.

Мир Вам и спасение от Господа!

ДО ЕДНА БЛАГОЧЕСТИВА ДУША: ЗА УПРАЖНЯВАНЕТО В НАЙ - ВАЖНОТО

Ти разбираш вярата като упражняване в доброто и това разбиране е правилно. Досега си се упражнявала в поста, молитвата и милостинята. Това също е правилно - и трите неща са много важни. Постът, молитвата и милостинята са практически израз на вярата, надеждата и любовта. Чрез тях ти показваш преданост на Божията воля. Същото показваш и с изпълнението на всяка друга Христова заповед. Предаността на Божията воля е душата на целия ни духовен труд и не само на духовния ни труд и усилие, но и на целия ни живот - на всички наши мисли, чувства и действия. „Слязох от небето” - е казал Христос – „не за да върша Моята воля, а волята на Отца, Който Ме е пратил” (Иоан. 6:38). А в навечерието на Своите страдания, облян с кървава пот, Той се обръща към Бог Отец, казвайки: „Но нека бъде не Моята воля, а Твоята”.

Има много християни, които се стараят да изпълняват целия Божи закон, но при това не са напълно предани на Божията воля. Когато ги сполетят страдания, те роптаят срещу своя Създател. С това показват, че в тях няма преданост към Бога, че вярата им е повърхностна и че всичките им духовни дела се свеждат до човешки сметки. Затова знай, че упражняването в преданост на Божията воля е най-важното от всички упражнения. На прага на всеки нов ден казвай: Отче, нека бъде Твоята воля! Също и на прага на всяка нова нощ: Отче, нека бъде Твоята воля! Тръгвайки на работа и връщайки се от нея, казвай пак същото: Отче, нека бъде Твоята воля! И когато си здрава, и когато легнеш болна в постеля, пак: Отче, нека бъде Твоята воля! И когато печелиш, и когато губиш: Отче, нека бъде Твоята воля! И накрая, когато настъпи неизбежният час и застанеш лице в лице с ангела на смъртта, кажи храбро: Нека бъде Твоята воля, Отче мой и Боже мой!

ДО КОЛАРЯ Й.К.: ЗА БЕЗУМНАТА КЛЕТВА

Седял си в компания и си пил. Станало дума за някакъв порядъчен човек от вашия град, който не допадал на нито един от вас, пийналите. Разгорещен от алкохола, ти си ударил по масата и си се заклел, че публично, на улицата, ще удариш плесница на онзи човек. Когато си изтрезнял, си съжалил за думите си. Сега те е срам пред твоите приятели, но все пак това е клетва. И питаш: грешно ли е да я нарушиш?

Знаеш ли случая с цар Ирод? Как той пиян, на едно пиршество пред своите гости дал клетва на една танцьорка, че ще ѝ даде каквото тя пожелае? Танцьорката поискала главата на Иоан Кръстител! Като чул това, царят много се натъжил, но заради клетвата и сътрапезниците си заповяда да ѝ я дадат. Така нещастният Ирод обременил душата си с убийството на праведника. Ех, да беше имал повече страх от Бога, отколкото срам от своите съобщници в пиянството! Името му нямаше да бъде проклето за вечни времена.

Христос ни учи, че преди срама от хората трябва да имаме страх от Бога (Лук. 18:2). Защото който няма страх от Бога, а само срам от хората, той заради хората ще се посрами от своя Бог. А съдбата, предречена на онези, които се срамят от Бога пред тоя прелюбодееен и грешен род, е страшна. В живота често има моменти, в които човек трябва да избира между страха от Бога и срама от хората. В такъв момент се намираш сега и ти. Избери и сега, и завинаги страха от Бога и няма да сгресиш. Хората ще ти се присмиват, но ти ще бъдеш прав пред Бога.

А клетвата? Изповядай своята безумна клетва пред свещеника и приеми епитимия. А в бъдеще страни от онези, които не са ти другари в страха от Бога и в Божия закон.

Мир на теб и утеха от Господа!

ДО ЕДИН НЕПОЗНАТ ЧОВЕК: ЗА БОЖИЯТА ПОМОЩ

Пишете ми от Франция. Пътували сте дълго по море и по суша. По пътя сте се разболели и сте били близо до отчаянието. „Пътувах сам - пишете трогателно Вие, - нямаше към кого да се обърна, а и не исках, защото бях уверен в човешката немощ. Единствената ми надежда беше Бог. Обърнах се към Него и Той ми помогна. Чу моята кратка, но сърдечна молитва, която отпратих към Него през нощта. В знак на благодарност изпращам триста динара за сираците или за Църквата. Разпределете ги така, както Вие намерите за добре." Известявам Ви по този начин, защото нямам друга възможност. Получих писмото Ви и парите и изпълних желанието Ви. Нека Бог винаги Ви помага.

Никога не оставяйте молитвата и Бог няма да остави Вас. С молитвата ние признаваме две неща: своята немощ и Божието всемогъщество. Чрез молитвата въздигаме Бога на Неговото място, а човека поставяме на неговото. Хората, които не познават молитвата, преобръщат всичко - те въздигат себе си, а принизяват Бога. Това е нещо обикновено при немолитвените хора. Достатъчен е един разговор с тях, за да видите колко високо поставят себе си и колко ниско - Бога. Където отсъства молитвата, там присъства гордостта. А гордостта е като надут балон. Както балонът се пука от едно убождане с игла, така и гордостта при най-малкото убождане от съдбата се превръща в отчаяние. Разумният човек винаги е смирен, а смиреният именно чрез смирението става мъдър. Когато смиреният човек търси помощ от хора, той в действителност очаква помощ от Бога. И когато отива при лекар, той се моли Богу за помощ. Защото знае, че Бог помага непосредствено или опосредствано; или веднага и без посредничеството на хора и вещи, или посредством хора и вещи. На Вас Той е помогнал непосредствено. Иосифа е спасил чрез хора - египетски търговци. Във всеки случай помага само Бог и никой друг. „Моята помощ е от Господа, Който сътвори небето и земята”² - казва псалмопевецът.

Бог да ви дава здраве и спасение!

ДО ГОСПОДИН МИЛИЯ ДЖ.: ЗА НЕДОСТАТЪЧНАТА ВЯРА

Вие казвате, че вярвате в Бога и смятате това за достатъчно. „И бесовете вярват и треперят - казва апостол Иаков” (Иак. 2:19). А вие, като човек, трябва да притежавате нещо повече. Да кажем, че някой Ви дължи пет различни неща, а Ви върне само едно. Няма ли да се разгневите? И от Вас Творецът очаква пет неща, а Вие Му предлагате само едно. Тези пет неща са следните: вяра в Бога, познаване на Божията любов, познаване на Божията воля, познаване на Божиите действия, познаване на Божия съд.

До самата вяра в Бога Вие сте могли да стигнете, както би стигнал и един езичник, който, съзерцавайки природата, прави заключение, че творението трябва да има творец. Но без Христовото евангелие езичникът не може да познае всичко останало. Защото чрез Христос се е явила Божията любов към хората. Чрез Христос ни е открита Божията воля, т.е. какво Бог очаква и иска от хората. Христос ни е открил Божиите действия в природата и в живота на човека. Христос ни е открил и как Бог съди човешките дела, и как ще съди целия свят в края на времената. Ако Вие мислите, че Ви е достатъчна само вярата в Бога, аз Ви питам: как ще научите какво да правите, за да се спасите? Ето, и евнухът на етиопската царица е вярвал в единия Бог, поради което предприел дълго и трудно пътуване от Етиопия чак до Иерусалим, но пак е питал апостол Филип какво трябва да прави, за да се спаси (виж Деян. 8:31). Откъде ще узнаете как да се приближите до Онзи, в Когото вярвате? Как ще разберете кое е добро и кое е зло? И как да се утвърждавате в доброто и да се пазите от злото? Как ще узнаете какво иска Бог от Вас и каква награда Ви обещава? Кой ще Ви каже - няма безсловесната природа - как да се молите Богу и какво да просите от Него? Бесовете не питат за всичко това, защото не търсят спасение. А Вие, разбира се, искате да се спасите и затова трябва да питате и да научите всичко онова, което истинската вяра в истинския Бог води след себе си.

И тъй, не е достатъчна само вярата в Бога - необходимо е и всичко останало, което Спасителят на света е открил на хората и което очаква от тях. Ако беше достатъчно само онова, което природата ни загатва и което Вие считате за задоволително, то тогава и идването на Сина Божи в света би било ненужно, и мъките Му на кръста - безсмислени. Затова побързайте, докато смъртта не ви е застигнала, да облечете мъртвия скелет на Вашата вяра в плът и живот.

Бог да Ви помага!

ДО ПРОИЗВОДИТЕЛЯ НА ЧЕТКИ С. С: ЗА ДУШЕВНАТА ПРАЗНОТА

Напуснал си своя роден град още като младеж. Живял си в чужбина четиридесет години. Работил си във фабрика за четки и след време си станал неин собственик. Силно си искал да забогатееш и си забогатял. Оженил си се; жена ти е починала. Господи, колко много са дните в тези четиридесет години и всички тях ти си преживял с мисълта за онзи прекрасен момент, когато ще се върнеш в своя роден град, между старите си приятели, и ще започнеш да вършиш наляво и надясно добри дела за почуда на целия град. В далечната чужбина душата ти е била празна. Намирал си утеха само в спомените за родината, за приятелите и познайниците. Накрая си продал всичко. Дошъл желаният час и ти си се върнал в свидния си роден град. Но, уви, какво разочарование. През тези четиридесет години всички твои приятели от младостта, сродници и познати били починали. Навсякъде непознати лица, нови хора. Търсиш старите къщи - няма ги. Питаш за старите фирми - изчезнали са. Хлопаш по вратите на някогашните си приятели - отварят ти непознати хора и с учудване отговарят, че не ги познават. Отново си в чужбина. Отново празнота, още по-тягостна от предишната. Твоят керван е отминал и е дошъл друг. Децата се тълпят около теб като около чужденец. Хората извъртат глава и казват: не го познаваме. Стегнала ти се е душата; излязъл си извън града, седнал си на хълма и си заплакал: „Къде е моят град? Коя е моята земя, моята родина? Накъде сега?" Натам, накъдето са отишли всички онези, които напразно търсиш. Ти принадлежиш на небесния град, на горния Иерусалим, на обетованата земя, на небесната родина. Натам е отпътувал твоят керван, а ти се присъедини към новия и се радвай. Защото и този нов керван пътува по същия път, към същата цел. Четиридесет години твоята душа е била изпълнена с призрачни сенки; затова сега се чувства празна и пуста. Изпълни я сега - щом не си направил това по-рано - с нещо непреходно, безсмъртно, Изпълни я с Бога, Твоя Създател. Вярвай в Бога и вярвай на Христос. Върши добрите дела, които си мислил да вършиш; върши ги наляво и надясно и не търси хорското възхищение, а Божията милост. И новите хора в родния ти град ще те обикнат, както биха те обичали и онези, които са си отишли. Защото и тези нови хора чувстват, тъгуват, копнеят. И те търсят истински, човек. Бъди тяхното откритие - нека се радват.

Мир на теб и утеха от Вечния Бог!

ДО ГОСПОДИН ТОМА О.: ИМА ЛИ СЪДБА

Пишете, че сте навършили вече осемдесет години, но все още сте здрав и млад духом. Много пъти сте били на косъм от смъртта, но винаги по някакво чудо сте се спасявали. Затова питате: има ли съдба и какво е становището на Православната Църква по този въпрос?

Ако под съдба се разбира сляпа случайност или фаталност, то Църквата решително отрича съществуването на такава съдба. Всичко в Църквата е основано изцяло на разума и произтича от Разума и чрез Разума. Тя не приписва нищо на сляпата случайност, а на промисъла на всеилния и всевиждащ Бог, Който действа във висшия план на целесъобразността с оглед на тайните човешки мисли, чувства и дела. Самата дума „съдба“ произхожда от думата „съд“, в случая - Божи съд. „Спомнях си за Твоите отвеса съдби, Господи, и се утешавах“ - казва Псалмопевецът. Сиреч: спомнях си как Господ още в този живот е награждавал праведниците и е наказвал грешниците. И пак казва: „От Твоите съдби се боя“. И още: „По Твоя съд оживи ме“.

И така, съдбата е Божията мисъл за всичко, което е, и което се случва, но не пасивна и немошна като човешката, а активна и определяща. Някой се стягал да отиде сутринта в близкия град, но през нощта го постигнала смърт и го отнесла в далечния небесен град. И хората казват: такава му е била съдбата! Друг имал намерение да се ожени за една девойка, но ненадейно се венчал за друга. Хората пак казват: съдба! Трети се измъкнал от окопа и се укрил в тила на войската, но куршумът го застигнал в палатката и - смърт. Пак: съдба!

Само че съдба не „сляпа“, а прозорлива - съдба от Бога, Мислителя и Промислителя, Който знае причината на всичко. Който казва: „сляпата съдба“, изповядва с това само едно - че не разбира причините и смисъла на ставащото. Нищо не се случва без праведния и милостив Бог. Да си припомним думите на Спасителя: „Ни едно врабче не може да падне на земята без волята на вашия Отец; а вам и космите на главата са всички преброени“. И така, ничия съдба не е сляпа или случайна, а мислена и промислена. По силата на такава разумна и прозорлива съдба Вие много пъти сте избягвали близката смърт и сте надживели всички съдници, които са Ви подписвали смъртната присъда.

От Бога Вам живот и спасение!

ДО ЕДИН НОВ УТОПИСТ: ЗА ЧУЖДЕСТРАННИТЕ ТУРИСТИ

Възмущавате се, че не се строят пътища за Дурмитор, за да могат да го посещават чуждестранните туристи. Заради туристите? Да бяхте казали заради горите или заради по-удобното придвижване на местното население, бих разбрал. В този случай не бих Ви и отговарял, защото си има лица, отговорни за пътищата. Но след като чух Вашия довод за прокарването на пътища до белоглавия Дурмитор, почервениях от срам и не мога да премълча. Вие искате да „привлечете“ чужденци в Черна гора, за да „оставят тук парите си"! За какво? За да „напасат“ за няколко дни очите си по елаците и горските поляни, по които честитият народ от паметивека пасе своите белорунни стада? Като чуе подобно нещо, вярвайте ми, човек придобива желание да говори по-скоро с мъртвите, отколкото с живите. О, свети Петре Детински, който пръв си разбил войската на Бонапарт, какво би казал ти за това? Скрый се, сабьо на Йоле Пилетич, за да не хвърлят чужденците стотачки върху теб като бакшиш, че са те видели! А ти, Драшко войвода, прекрати своя разказ за далечните венецианци, защото той предизвиква у нас вече не смях, а срам. Вие съвсем сериозно и научно казвате, че: „депресията на актуалната криза може да се редуцира до минимум само чрез елевация на съзнанието за туризма и конструирането на модерни шосета и комфортни хотели". По селски казано, това значи: да влезем в дългове; да хвърлим чуждите пари за пътаща и хотели, па тогава гологлави да чакаме чужденците - да хванем някой бакшиш от техните джобове, за да им върнем поне лихвите върху взетите от тях милиони. Нима от това да живеем, човече? По-добре да не сме живи! Това ли е светосавската идея, която ни е водила от Косово през толкова гробища, през тъмници и мъчилища до освобождението? Или сме изневерили сами на себе си дотам, че сме готови да заменим стария девиз: „За честния кръст!" с девиза: „За туризма!"? Между другото нима нашата земя е най-красивата от всички земи, та светът би се извървял през нея, за да я гледа? Наистина за нас тя е най-красивата, но не по външната красота на своите гледки, а по онази красота, която народът е съзрял и възпял. Това е красотата на великите души, на великите характери, на великите сблъсъци на правдата с неправдата, на великите духовни победи. В това е истинската красота на нашата земя. Тя е повъзвишена от всички наши планини и по-бяла от снега по техните върхове. Но за Ваше съжаление чуждестранните туристи няма да хвърлят пари за тази красота. И още нещо. Знаете ли, уважаеми господине, каква отрова увиват в своите банкноти мнозина от тях? Чували ли сте за отровата, която се нарича разюзданост? Знаете ли нещо за психологията на тълпата, особено когато тя е на чужда територия? В чужда страна тълпата от хора не се отличава с благоприличието, което спазва у дома.

Ако ще посрещаме туристите с дължимата почителност, като гости, тогава всичко е наред. Тогава ще останем верни на своето вековно гостоприемство, което сияе като свещен ореол около душата на нашия народ. Това наше гостоприемство се основава на главния документ на християнската вяра - Светото Писание. Христовият апостол препоръчва на верните: „Залягайте да бъдете странолобиви” (Рим. 12:13). И на друго място: „Странолобието не забравяйте” (Евр. 13:2). Но съвсем не се препоръчва да очакваме спасителна полза от чуждестранните посетители. Честно казано, до днес от тях сме видели повече вреда, нередко и материална. Те искат скъпи пътища и... безплатен превоз. Позовават се на някакви официални препоръки, което обърква нашите

чиновници. Някои от тях се обръщат към учреждения и търговци и открито търсят финансова помощ. Обикновено се оправдават, казвайки: „Писахме у дома да ни пратят пари и очакваме да ги получим“. И нашият милостив народ дава; но им дава като на бедни хора, без да ги разпитва и да иска гаранции. Дава им като на хора в беда, а не като на туристи и не като на спасители, които по Ваше мнение ще ни спасят от беда. Защото бедата не се лекува с беда.

Заради всичко това нека не се вайкаме за туристите в Дурмитор, а да се държим за плуга и за Бога, както е казал един наш талантлив земляк.

ДО ШИВАЧКАТА ДЖ.: ЗА ПОБЕДАТА НАД ЗЛОТО

Има един начин за победа над злото, който и Вие сте изпитали с успех. Със своя почтен труд Вие, клетата вдовица, издържате себе си и четирите си деца. Но се случило така, че не сте успели да платите наема и хазяинът дошъл, за да опише вещите ви. Вие сте стояли разтреперана, децата плачели. Когато хазяинът видял, че всички описани вещи няма да покрият дължимото, започнал ядосано да крещи. Тогава Вие сте свалили от шията си огърлицата, венчален спомен от Вашия съпруг, извадили сте и часовника, който той, умирайки, завещал на най-големия син със заръка да му го дадете, когато завърши училище. „Вземете и това!“ - казали сте на хазяина. Вашата постъпка трогнала сърцето му - нали и той е човек - и той си отишъл, мърморейки: „Хайде, останете, пък когато платите - платите“. Вие сте постъпили по Христовите думи: „Не се противете на злата“.

Нещо подобно се случило в село Сибница по време на австрийската окупация. Поради някакви подозрения окупаторите изпратили наказателен отряд, за да изгори селото. А в него живеел един Божи човек, чичо Тоджа. Стигнали и до неговата къща. Преди да я запалят, те му наредили да изнесе каквото пожелае. Чичо Тоджа не влязъл вътре, а отишъл при дръвника и донесъл наръч дърва. Питали го защо прави това, той кротко отвърнал: „Ами за да ви помогна да запалите къщата!“ Постъпката му трогнала сърцата на войниците - нали и те са хора, - обърнали се и си отишли. Къщата на чичо Тоджа останала невредима.

Божието благословение да бъде върху Вас и Вашите деца!

ДО БРАТСТВОТО „СВЕТИ ИЛИЯ“: „ИСАЙЕ, ЛИКУЙ!“

Защо това песнопение се пее и при венчание, и при преломяването на славската пита? Мисля, че смисълът му ви е известен. Нека пророк Исаяя ликува, защото неговото пророчество се е изпълнило. А пророчеството, което Исаяя изрекъл пред цар Ахаз и пред целия народ, гласи: „Ето, девицата ще зачене и ще роди Син, и ще Му нарекат името Емануил” (Ис. 7:14). Емануил означава „с нас е Бог”. Сърбите изговарят името Емануил като Манойло. Раждането на Христос от Дева и Светия Дух е най-святото от всички раждания, откакто свят светува. Чрез това раждане се е открила тайната на Божията любов към хората: Бог се облякъл в човешка плът, за да ги спаси. И тъй като смисълът на брака е в раждането и продължението на човешкия род, песнопението „Исайе, ликуй!” се пее при венчанието, за да напомни на младоженците за чистотата и светостта на брака и за Божия промисъл, по който се раждат децата. За да имат младоженците страх Божи и да поставят духовното и нравствено значение на своя брак над телесното.

Кръстната слава е църковен обичай на нашия народ. Защо и при преломяването на славската пита се пее „Исайе, ликуй!”? Според мен защото Христос е нарекъл Себе Си „хляб”: „Аз съм хлябът на живота. И още: Аз съм живият хляб, слязъл от небето; който яде от тоя хляб, ще живее во веки” (Иоан. 6:48,51). При преломяването на питата, на земния хляб, Църквата бърза да ни напомни за хляба на живота, за вечно живия Спасител Христос и чрез това - за духовната храна. Следователно и в двата случая Църквата иска да извиси мислите ни от телесното към духовното. В първия случай - от телесната връзка към връзката на душата с Бога, а във втория - от телесната към духовната храна.

Мир вам и радост от Емануил!

ДО АНТИКВАРЯ АДЖЕМ С.: ЗА ГЛАДНИЯ ХРИСТОС

Гладен бях, и Ми дадохте да ям - ще каже Христос на милостивите при Страшния съд. Ти се чудиш, четейки Евангелието - кога Христос е бил гладен на земята? Той не казва това само за времето, когато тялом е бил на земята, а за всички времена, до края. И не само за милостивите хора от онова време, а от всички времена. И днес Той чувства глада на гладните като Свой глад. Той гладува чрез всички бедняци на земята, чрез всички просяци, чрез всички отхвърлени и презрени. Техният глад е Негов глад. Макар да са отхвърлени от света, те са избрани от Бога, за да изпитват сърцата на богатите. *Доколкото сте сторили това на на одного от тия Мои най-малки братя, Мене сте го сторили.* Той, Пребогатият и Превеликият, отъждествява Себе Си с най-бедните и най-малките на този свят - нарича ги Свои братя, - за да смекчи сърцата на богатите и да ги заведе на пътя на спасението. С помощта на най-малките Той желае да спаси най-големите; с помощта на най-бедните - най-богатите; с помощта на най-слабите - най-силните на този свят. Такъв е Неговият метод за спасяване на хората. Зад нищожните оръдия стои Неговата всемогъща ръка. Той иска всички да зависят един от друг и един на друг да помагат за своето спасение. Затова, който дава на гладен, нека дава със страх, все едно пуска милостинята си в ръката на самия Христос. Даващият нека дава в името Христово и приемащият нека приема в името Христово. Така и двете страни ще получат Христовото благословение. А молитвата на сиромаха е силна пред Твореца.

Веднъж един човек ни разказа следния случай. Тръгнал за съда, за да чуе присъдата си. Ден преди това двама души декларирали пред съдиите, че ще свидетелстват под клетва против него. Невинният човек бил смутен. По пътя видял на улицата човек без крак, който просел. Той му дал милостиня и му казал: „В голяма неволя съм, братко, помоли се на Христа за мен!" - „Не бой се, Бог ще ти помогне!" - отговорил нещастникът. Когато се изправил пред съда, онези двама лъжесвидетели, треперейки, заявили, че не могат да положат клетва. И човекът бил освободен.

И ти, когато даваш милостиня на някой бедняк, кажи: „Помоли се на Христа за мен!" Или: „за децата ми!"

Мир на теб и радост от Господа!

ДО ЕДИН МЛАД НАСЛЕДНИК: ЗА ПОСЛЕДНОТО ЖЕЛЕНИЕ

Разказваш за смъртта на твоя баща. Като уважаван и заможен човек той имал много приятели - влиятелни и богати. Но преди смъртта си не искал да види нито един от тях. Често заръчвал да извикат при него единствено Кръсте обушаря. А този Кръсте нямал нищо друго освен вяра и доброта. И когато Кръсте идвал, умиращият не му казвал нищо - взимал ръката му, държал я така и мълчал. А когато идвал някой от неговите богати приятели и съдружници, той само махвал с ръка - да си върви. Питаш: какво означава това?

Това означава, чедо мое, че пред лицето на смъртта човек е искрен. Не желае лицемерие да се докосва до него. При раздялата с този свят душата търси само най-доброто в него - вярата и добротата. „Защото Твоята доброта е по-добра от живота” - казва Пророкът (Пс. 62:4). Всъщност той се обръща към Бога. Но Божията доброта струи чрез добрия човек. Наведи се над постелята на умиращия и му припомни имената на великите земни царе, завоеватели, властници, богаташи, учени, художници. Никаква полза! Тези имена не му говорят нищо. Всичко това е далеч от душата му като отдавна забравен сън. Когато говорели на един умиращ владетел за велики хора, подобни нему, той с въздишка казал: „Не ми говорете за онези, които оставям, а за онези, при които отивам”. А един руски княз, когото ласкателите продължавали да ласкаят и в смъртния му час, сърдито викнал: „Мина времето за това! Говорете ми сега за по-добрите от мене!”

И тъй, умиращият е искрен и търси над всичко пламъка на добротата - да го стопли, да го обгърне със светлината си и да го окуражи.

ДО СЕМИНАРИСТА К. И.: ЗА ПРОТИВНИЦИТЕ НА ВЯРАТА

Какво си се уплашил? Бедняци са въстанали против твоето богатство и ти си се оставил на страха! Открай време е така: бедните гледат богатите с неприязън. Твоето богатство е твоята вяра. Тя обхваща небето, вечността, живота, истината, правдата, радостта, светлината, ангелите, песента. А онези, които нямат всичко това, се бунтуват срещу теб, притежателя на истинското богатство. Ех, да бяха се бунтували, защото искат сами да станат богати, та да се радваме. Но не: те искат само да направят и тебе бедняк. В това е разликата между онези, които се бунтуват срещу светските богаташи, и онези, които въстават срещу духовните богаташи. Първите искат да отнемат и да присвоят, а вторите - да отнемат и да захвърлят. Първите често са подтиквани от нужда, понякога и от завист, а вторите - от злоба. А злобата се храни от мрака на невежеството и в недрата си носи своето собствено наказание. Ако мразиш злобния, наказваш го двойно. Ако се страхуваш от него, наказваш себе си. „Не се стряскайте в нищо от противниците” - ни учи апостолът – „защото противенето им е тям доказателство за погибел, а вам - за спасение. И това е от Бога” (Фил. 1:28). Всевиждащият вижда и теб, и противниците ти; непрестанно ви наблюдава от сутрин до вечер и от вечер до сутрин. Мисли за Него и няма да се страхуваш. Един храбър младеж ми писа как се бори за душата си. „Когато си представя, че Бог е до мен, ни най-малко не се страхувам от враговете; но щом мисълта за Божията близост ме напусне, обхваща ме страх.” Дори овцата не се страхува, когато е край своя пастир. Долепи се и ти до добрия Пастир, до Христос. Моли Му се да не те оставя. Моли Му се също да отвори очите и сърцата на враговете на вярата, за да прогледнат и да видят, че са врагове единствено на себе си и на никой друг. За да прогледнат и да видят своето единствено спасение.

Мир на теб от Господа!

ДО ЕДИН АНОНИМЕН ДОПИСНИК: ЗА ПРЕСВЕТАТА ДЕВА

Измъчва Ви въпросът: как Пресветата Дева е могла да роди Син без баща? Това раждане не е плод на нейните собствени сили, а на силата на Всемогъщия. Така че Ви остава да се запитате: как Всемогъщият Бог е могъл да извърши такова чудо? Но този въпрос е противоречив сам по себе си и отговорът е вече налице, щом произнесете думите „Бог Всемогъщ“. Такива въпроси изобщо не възникват в душата на онзи, който може поне малко да си представи страшното величие на Божията сила. Онзи, Който е всемогъщото си слово, без ничия помощ, е сътворил света - този чуден свят със звездите и морските бездни - несъмнено е могъл да направи така, че Пресветата Дева да зачене дете без ничие съдействие. Нима и децата, които се раждат по естествен начин, не се раждат по Божи промисъл и воля? Във всяко раждане има нещо свръхестествено. Когато на остарялата Сара било известно, че ще зачене, тя недоверчиво се засмяла, „защото на Сара беше престанало обикновеното у жените“. И Светата Дева, и Иоан Кръстител са родени от престарели и бездетни родители. Има ли нещо мъчно за Господа? Библията ни учи, че и раждащите, и безплодните зависят не толкова от волята на мъжа, колкото от Божията воля. Дори домашните животни се множат съобразно Божията воля, както се вижда от Светото Писание. Та дори и цветът и шарките на овцете и козите зависят от Бога, както четем в чудния разказ за Иаков, Лаван и тяхното стадо (вж. Бит. 30-31). Във всички природни събития е намесена тясно и една духовна и свръхестествена сила и воля. Ако Бог беше оставил природата сама да произвежда каквото желае и колкото желае, щяха да настъпят хаос и безумие. Всяко раждане е изпълнено с небесна Тайна. Струва Ви се, че раждането на Христос от Пречистата е изключително велика тайна, и това е така, защото и Самият Христос е изключително велика тайна. Това е почувствала и самата Божия Майка, заради което и попитала архангел Гавриил: „Как ще бъде това, когато аз мъж не познавам“? На което Божият вестител ѝ отговорил - отговаря и на Вас - с думите: „У Бога няма да остане безсилна нито една дума“.

ДО ЕДИН РЕВОЛЮЦИОНЕР: ЗА СЪСТРАДАНИЕТО

Вие сте се опълчили срещу богатите и считате това за модерно. Но преди всичко изпитайте себе си. Да кажем, че Ви се отдаде възможност да станете богат - дали ще се откажете? И дали тогава няма да замълчите? Гневите се на Църквата, че не се бори срещу богатите. А няма Църквата не прави това? И няма не го е правила още преди Вие да сте били роден и преди да са били родени Вашият дядо и Вашият прапрадядо? И когато устата Ви замлъкне в гроба, няма ще замлъкне и устата на Църквата? Още преди деветнадесет века апостолът наставлява своя последовател: „Заръчвай на богатите в тоя свят да не мислят високо за себе си, нито да се надяват на непостоянното богатство, а на живия Бог” (1 Тим. 6:17). Има обаче разлика между Вашите укори към богатите и укора на Църквата. Вие ги корите от завист и омраза, а Църквата - от състрадание. Църквата знае, че в този свят за богатите е много по-трудно да се спасят, отколкото за останалите. Спасителят е казал: „Истина ви казвам, богат мъчно ще влезе в царството небесно”¹ Ето защо Църквата изпитва към тях не завист и омраза, а единствено състрадание. Да се смята това нейно състрадание за слабост и за стремеж да оправдае съсловието на богатите е толкова далеч от истината, колкото небето от земята. Църквата не е съсловна, а всечовешка. Ако Вие виждате в богатия само богаташа, то Църквата търси в него човека. „Горко ономува, който без мяра се обогатява не със свое - задълго ли? - и се отрупва със залози” - надига глас още Старозаветната Църква. И прибавя: „Ето той е обкован със злато и сребро; но дишане в него няма (Авак. 2:6-19). Затова в очите на Църквата богатите са най-големи нещастници и болници. На пълнотата на техните сандъци най-често съответства отчайваща пустота в техните души. Оттук идва състраданието към тях като към лунатици върху покрив. От богатите само се иска милост, но не им се дава. А те са жадни за милост и съчувствие, както и всички останали създания. Презрете тяхното богатство и те сами ще го презрат. Но ако ги презрете като хора, те още повече ще се долепят до богатството си. Дарете ги с някой духовен дар - например със състрадание - и те ще се изпълнят с решимост да даряват на сиромасите своите материални блага.

ДО ЕДИН РУСКИ ИЗГНАНИК: ЗА ЕДИНСТВЕНОТО, КОЕТО НЕ ПОСРАМВА

Вие сте близо до отчаянието. Защо? Защото се срамувате заради онези, на които сте възлагали надеждата си за спасението на Вашето отечество. Едни от тях са умрели, обвивайки с черен креп Вашите надежди. Други са още живи за този светски панаир, но за Вас са мъртви поради тяхната себичност и страхливост. Трети, четвърти, пети - бързо са изгрели като велики хора, но скоро са погребали руския си блясък под пепелта на Запада. Вече не се решавате да вярвате в никого, за да не се посрамите отново и със срама да шибате като с бич останалите си дни, „гонейки ги като безсловесна стока и вкопчвайки се сляпо в бъдещето, без надежда в него". Но защо не се прилепите с надеждата си към Онзи, от Когото никой в руската история не е бил посрамен? Говоря за Божия Син, за Когото се е венчала душата на руския народ преди хиляда години. „Всеки, който вярва в Него, няма да се посрами” - твърди апостолът (Рим. 10:11).

В Него са повярвали вашите князе, които първи са приели християнството - повярвали са и не са се посрамили.

В Него са вярвали вашите духовници, отшелници и подвижници - вярвали са и не са се посрамили.

В Него са вярвали вашите най-велики царе, които са сваляли царските си корони, за да преклонят колене пред величието на Неговата слава - вярвали са и не са се посрамили.

Стотици хиляди руски мъченици, пострадали за Неговото име, са вярвали в Него - вярвали са и не са се посрамили.

Стотици милиони руски хора - мъже, жени, девойки и деца, които са живели в този век с вяра в Него и живеят сега в безсмъртната Небесна Русия, не са били посрамени от Него на земята, не се срамуват и на Небесата.

В тази световна пустиня, където хапят не само змиите, но и нечестивите люде, Той е единствената медна змия, която не излива от себе си отрова, а лек. Отправете поглед към Него, както отровените в пустинята израилтяни са гледали Моисеевата медна змия.³¹² Обърнете очи към Него, и отровата, с която светът Ви е отровил, ще излезе от Вас. И Вие, изцереи, ще започнете да гледате на хората чрез Христос; ще ги гледате с милост и състрадание, а не с надежда, която превишава техните човешки сили. Светата Рус никога не е очаквала спасението си от творението, а от Твореца.

Мир Вам и радост от Господа!

ДО ПРЕПОДАВАТЕЛЯ В. В.: ЗА СВЕТЦИТЕ ВЪРХУ КАРТИТЕ ЗА ИГРА

Вие се оплаквате от едно съблазняващо явление, на което няма кой да се противопостави. Някакво дружество е пуснало нови карти за игра с ликовете на нашите народни светци, царе и герои. Св. Симеон Мироточиви, основателят на царската и светителска династия на Неманичите; крал Стефан Милутин, на чиито мощи се кланя столицата на братския български народ; св. Стефан Дечански, чието име изричат със страхопочитание и албанци, и турци; св. Наум, просветителят на славяните и чудотворецът - всички те са изобразени върху картите, над които ще се пуши, ще се псува, ще се лъже, ще се чуват кавги, ще се разменят юмруци. Пред техните икони народът пали кандила, а отсега нататък картоиграчите ще палят над ликовете им цигари и един другиму страните - с шамари.

Вие казвате, че причината да се случи това са парите. И да не бяхте го казали, това би било ясно и на мен, и на всеки. Защото на света няма и не може да има друга причина светинята да бъде хвърлена върху игралната маса, освен парите. Нима кризата у нас се е задълбочила до такава степен, та да поставим дори и светците върху игралните карти? Ако това дружество е „дружество на гладните“, тогава по-добре всички да се запишем в него и да умрем от глад, отколкото да профанизираме тези свети личности, които бележат върховете на нашата история. На тези свети души ние дължим твърде много и в миналото, и в настоящето. Казвам и в настоящето, защото и днес те се молят пред престола на Всевишния за своите потомци.

Представям си колко огорчени ще бъдат всички, които почитат тези светци като свои небесни покровители, когато научат, че картоиграчите шляпат картите с техните свети ликове по бордеите. Наистина сме далеч от Европа. В този кризисен период европейските народи се отрезвиха и поощряват законовите мерки против всички обществени недъзи, в това число и против хазартните игри. А у нас картите за игра се обличат в свещени одежди и - освещават! Ако това дружество беше пуснало карти с ликовете на Иуда, на Вук Бранкович, на Омер паша, на белградските насилници, на разни издайници и дезертъори, на прочути комарджии и нехранимайковци, никой не би възразил нито дума. Това би било дори по-привлекателно за картоиграчите, отколкото сериозните ликове на светците и героите. Подобното върви с подобно: издайниците с комарджиите, външните тирани с вътрешните (комарджийските страсти). Но какво общо имат нашите родни светци с картоиграчите? Във вертепите на разврата ли е мястото на иконостаса?

Вие наричате това цинизъм. Не знам. Ако е цинизъм, тогава този цинизъм спрямо светините и родолюбието приляга повече на днешна Москва, отколкото на Белград. С какво са заслужили този цинизъм Неманичите и свети Наум? И честитата Косовка девойка - с какво се е провинила пред нас, та нейното лице да бъде опетнявано от пръсти, движени от страстта към парите? И да се кикотят над нея нощните... как да се изразя по-меко... нощните птици?

Японци са ми разказвали колко голямо е у тях уважението към техните владетели. Ако в дома избухне пожар, първо се спасява портретът на императора и едва тогава домочадието. А ние какво, нашите най-велики владетели - на картите!

Ясно си спомням времето, когато за пръв път се появиха чаши с лика на наши велики люде и светци. Как негодуваше тогава белградската чаршия: лицата на светците - върху чашите, от които хората пият и дори се напиват! А вижте сега каква гигантска крачка към „прогреса“ сме направили! Светците - върху картите! Нима мислите, че белградските граждани няма да негодуват и сега? Защото, ако така „прогресираме“, скоро някое дружество ще постави върху картите и Бога, и Света Богородица, и ангелите, и целите Небеса. След това няма да остане вече нищо, което да се „постави на карта“, и ще трябва да предадем ключовете на сатаната.

Ето моето мнение, което Вие искахте да знаете. Да прибавя само едно: нека не оскърбяваме хората, които славим, с които се гордеем, на които палим свеци и издигаме храмове. Защо да се подиграваме с онези, които ни обичат и се молят Богу за нас? Защо да омърсяваме онези, които ни умиват пред светите Небеса? Защо да омрачаваме ликовете на онези, които осветяват цялата наша история? И нашето настояще.

ДО РАЗНИ ЛИЦА НА РАЗНИ ТЕМИ

До „съкрушения Петър“

В Прага астролози са Ви съставили хороскоп и са очертали бъдещето Ви. Пазете се от астрологията - по своята същност тя представлява сляп фатализъм. Според християнското учение човекът стои по-високо от звездите. С покаяние и молитва човек може да промени своята съдба към по-добро.

До девойката от Мостар

Пишете за честото си боледуване. Но признайте, че благодарение на тази болест сте се научили на молитва към Бога. Значи болестта Ви не е била безцелна. Вашият Създател Ви обича като Свое дете. Той има Свои тайнствени, но целесъобразни планове за всеки човек. Само не крийте в себе си зловещата тайна, която Ви измъчва, защото тя увеличава страданието Ви.

До Й. Г.

Питате каква е разликата между Огнена Мария и Блага Мария? Това са имена, с които народът е нарекъл две различни личности. Огнена Мария е света Марина (17 юли), а Блага Мария е света Магдалина (22 юли). Вижте в Пролога.

До „Христоробеца“ Божидар

Измъчвате се със съботяните. Попитайте ги: работил ли е Христос в събота, или е празнувал? Освен това прочетете какво казва апостол Павел: 2 Кор. 5:12; Рим. 10:4.

До господин С. С.

Вие питате: можем ли да се учим на благочестие от народното поетично творчество? По-голямата част от това творчество е блестящ израз на вяра и благочестие. Но останалата част е обикновен земен прах, който не принася полза на душата.

До госпожа Евдокимова

Щом апостол Павел е чувствал нужда от молитвите на вярващите за него, казвайки: “Моля ви братя, да ми спомагате в молитвите си за мене” (срв. Рим. 15:30), то колко повече такава нужда имат свещениците и дяконите. С Вашето остро осъждане на

свещенството Вие не принасяте полза нито на него, нито на себе си. Бог вижда и чува всичко.

До майстор Йован от Сараево

Изгубената надежда означава изгубен живот. Не се отчайвай. Светът е пълен с неочаквани възможности. И за Бога всичко е възможно. „Които се надяват на Господа, ще подновят силата си: ще дигнат криле като орли, ще припнат и не ще се отрудят, ще отидат и не ще се уморят” (Ис. 40:31).

Христос се роди за всички!

ДО ЕДНА МАЙКА: ЗА ВЕЧНИЯ ЖИВОТ

Вашият син е загинал в самолетна катастрофа. Сега Вие мислите само за едно: дали синът Ви е все пак жив; има ли живот след смъртта; кой може да ни увери в това?

Поставям се на Вашето място и дълбоко Ви съчувствам. Но все пак Вашият въпрос ме учудва, още повече, че от всяка Ваша дума лъхат вяра и благочестие. Аз не знам как някой може да се нарича Христов последовател, ако се съмнява във вечния живот. Вижте, най-важното, което Христос е открил на хората, е един съвършено нов живот, нов свят, ново царство. Това е най-великото и най-радостното от всички откровения, откакто човечеството съществува. Да се отрече това откровение означава да се отрече Христос и целият смисъл на нашия земен живот. А да се приеме - това означава да се приеме истината за Бога като Родител, за ангелите като духове, за всевиждащия Божи промисъл в света, за Божия съд, за живота на душата след смъртта на тялото, за радостния смисъл на нашия земен живот. Господ ни е открил всички тези истини и ги е засвидетелствал със Своята личност, със Своите думи и дела, с доброволната Си смърт за нас, с възкресението и възнесението Си. „Отивам да ви приготвя място” - е казал Той на учениците си преди Своята смърт. „И кога ида, и ви приготвя място, пак ще дойда и ще ви взема при Мене Си, за да бъдете и вие, дето съм Аз” (Иоан. 14:2-3). Нима Той отива да им приготви място в гроба? Наистина това не би било никаква утеха - да приготвяш на някого място във вечната смърт. Не, Той отива в другия свят и в другия живот през гроба и отвъд гроба.

Съществуването на друг свят и друг живот са засвидетелствали и много свети мъже и жени. „Кой се е върнал оттам, за да ни увери?” - питате Вие, повтаряйки въпроса на невярващите. Ако не беше Вашата скръб, бихте заслужили благ укор за това. Кажете ми, кой от светците, чиито имена са вписани в календара, не е дал знак за себе си? Или не знаете, че Църквата не причислява към светците никой, който по един или друг начин не се е явил от онзи свят? Съвсем скоро четох за една млада францужойка, която приела Православието след като, по нейното собствено свидетелство, ѝ се явил свети Серафим Саровски, чиято стогодишнина беше отпразнувана миналата година.

И така, нямате никакви причини за съмнение. Напротив - имате всички основания да вярвате в Небесния Живот, в който Вашият син е преминал малко по-рано от Вас.

ДО БРАТ ЖИВАН: ЗА ДОБРИЯ НАЧАЛНИК

Пишеш ми за голямата радост между добрите и благочестиви хора във вашата околия. Имате нов околийски началник. Човек високообразован, но в същото време и дълбоко вярващ в Бога. От всяка гледна точка истински Божи човек. Придържа се към вярата и с думи, и на дело. Празнува кръстна слава, в дома му гори кандило, всяка неделя е на църква с народа. Когато научил, че във вашия град има някои охладнели към вярата души, които не чувстват силата, величието и милостта на своя Творец, той започнал да ги посещава - ходил от къща на къща, от дюкян в дюкян и ги наставлявал, учил, съветвал, предупреждавал. Успял за кратко време да пробуди много спящи души, както и съвестта на някои невярващи, които не искали да знаят нито за Бога, нито за душата. Сега всички са започнали да ходят на изповед и причастие. Плодовете на неговите усилия са видни и в поведението на народа: престанали са някои непристойни дела, злостните и хулни думи, изменили са се лошите навици.

Аз се радвам не по-малко от вас да видя един истински народен водач, водач на народната душа. Успехът на вашия околийски началник свидетелства за това, в каква степен простият народ е склонен да се вслуша в добрите съвети на своите граждански началници и да следва добрия им пример.

Казваш, че всички вие благославяте своя добър околийски началник. И Бог ще го благослови. В Светото Писание е казано, че „който е обърнал грешник от лъжливия му път, ще спаси душата си от смърт и ще покрие много грехове” (срв. Иак. 5:20). Да даде великият Бог хиляди такива началници!

Ти споменаваш за един предишен околийски началник, който ненавиждал вярата и притеснявал вярващите хора. Един ден обаче паднал под колелата на една кола и загинал. За това мога да кажа само едно: който има очи да гледа, нека гледа; който има уши да слуша, нека слуша; а който има и поне малко съвест, нека се убои от Бога.

Мир на теб и Христово благословение!

ДО ЖЕЛЕЗНИЧАРЯ МИЛИВОЙ М.: ЗА ДУМИТЕ ОТ ОТКРОВЕНИЕТО (1:6)

Живял в Азия един езически цар. Бил силен и страшен, но нямал наследници. Когато дошло време да умре, попитали го кой ще царува след него. Царят казал: „Намерете човек, който да ми е по душа. Аз ще го осиновя и нека той ви бъде цар след мене. Но този човек трябва да отговаря на следните условия: първо, да не се бои от смъртта; второ, да не иска да бъде цар; трето, да има повече деца от всеки друг в моето царство." Търсили, търсили, но не намериш. Накрая довели пред царя един млад дърводелец, личен и храбър. Умиращият цар го попитал: „Страхуваш ли се от смъртта?" Дърводелецът отговорил: „Как да се страхувам от нещо, което се бои от мен и което ще ми послужи като мост към вечното царство?" Отново го попитал царят: „Искаш ли да бъдеш цар?" Дърводелецът отговорил: „Как мога да искам да стана такъв, какъвто вече съм? Моят Създател ме е осиновил чрез Христос, а Създателят ми е Цар над царете; следователно и аз съм цар." Накрая царят попитал: „Колко деца имаш?" Младежът отговорил: „Триста. Това са онези, които съм кръстил и родил по дух - моите духовни чеда, които ме наричат свой духовен баща." Тогава царят се замислил и рекъл: „Извиках те, за да те осиновя, но сега те моля ти да ме осиновиш, за да бъда и аз твой духовен син." Дърводелецът кръстил царя. И царят умрял, без да се страхува от смъртта.

Отговорите на младия дърводелец ясно разкриват значението на думите: „и ни направи царе". Всички християни са осиновени от Небесния Цар, по Неговата благодат и милост и заради Христовата кръв. Следователно всички, които в този живот живеят като истински християни, ще влязат в безсмъртното Небесно Царство и ще царуват със своя Отец, Вечния и несравним Цар.

Мир на теб и Божие благословение!

ДО ПИСАТЕЛЯ С. К.: ЗА СТОПАНИНА

Учудвате се, че аз не пиша „за нищо друго освен Христос, когато трябва да се пише за мира в света, за културата, за просветата, за напредъка, за морала"! О, господине и братко, де да не можех да пиша за нищо друго освен Христос и да не знам никого друго освен Него! Де да можех да кажа като апостола: "Не намерих за добре да зная между вас нищо друго освен Исуса Христа" (1 Кор. 2:2). Вслушайте се в разговорите на домашните - за кого говорят най-много, ако не за стопанина на дома? Слушайте и четете - кой се споменава най-често в една държава, ако не владетелят и управляващият? Нима тогава е възможно между жителите на света да не се говори най-вече за Стопанина на света, за Владетеля на Вселената, за Царя на небето и земята, за Спасителя на нашите души?

А да се говори за Христос означава да се говори за всяко съвършено благо на небето и на земята.

Когато се говори за Христос, говори се и за мира, защото в историята на нашата планета Той е истинският Мирносец и Дарител на мира.

Когато се говори за Христос, говори се и за културата, в добрия смисъл на тази дума (защото тя е чудовишно изопачена). Ето, Той е вдъхновителят на всичко най-благородно и най-свято в световната култура.

Да се говори за Христос означава да се говори и за просветата, защото цялото Негово учение се отнася до просвещаването на хората с истината и преобразяването им чрез духа.

Да се говори за Христос означава да се говори и за напредъка, защото единствено Той може да отведе хората далеч от гроба.

Да се пише и да се говори за Христос, естествено, означава да се говори и за морала, т.е. за поведението, за почитеността, за чистотата, за добротата, за милостта към страдащите, за любовта и т. н.

Наистина никак не е чудно, че моя милост пише и говори за Христос. Чудно и тъжно е, че хиляди други, по-талантливи и по-способни от мен, не мислят, не говорят, не пишат, не пеят за Исус, Божия Син, Спасителя на света. "Жетвата е голяма, а работниците малко". Да се молим на Господаря на жетвата да умножи работниците на нивата Си.

Моля Ви, потрудете се и Вие, за да влезете в онзи велик сонм от хора и ангели, които са насочили своя поглед единствено към Него и използват всичките си сили за утвърждаването на Неговото свято Евангелие в човешките сърца.

ДО ЗЕМЕДЕЛЕЦА ФИЛИП М.: ЗА ТРЪСТИКАТА И ЛЕНА

Свети Матей, описвайки в своето Евангелие личността на Христос, използва думите на пророк Исаия: „Пречупена тръст няма да дочупи, и тлеещ лен няма да угаси” (Мат. 12:20; Ис. 42:3). Ти питаш: какво означават тези думи? Свети Иоан Златоуст ги тълкува така: „Пророкът прославя Христовата кротост и неизказаната Му сила.” С други думи, тук се изтъкват три неща: първо, нищожността на Христовите врагове; второ, Христовата сила; и трето, Христовата кротост и дълготърпение. Враговете на Христос, иудейските първенци, са били като пречупена тръстика в ръцете на всесилния Бог, а гневът им - като тлеещ лен, който едва дими под нозете Му. С мощната Си ръка Христос е могъл да пречупи тази тръстика без никакво усилие и с нозете Си да стъпче завистниците - да ги стъпче и угаси като димящ лен. Но Той не е искал да направи това, чакайки кротко и търпеливо покаянието на грешниците. Трудно е да се намери по-точно сравнение за слабостта на Божиите врагове спрямо Божията сила от това, което е намерил пророкът - пречупена тръст и тлеещ лен. Има ли нещо по-лесно на света от това да пречупиш преломена тръстика и да угасиш запален лен, който едва дими? Ето, така нищожна е всяка омраза - човешка, еврейска и езическа, към Христос. И тогава, и днес, и завинаги. Нима е било трудно за Онзи, от едничката дума на Когото е изсъхвало дърво, бури са стихвали, демоните са бягали, болести са изчезвали - нима за Него е било трудно с една дума да изличи от книгата на живота и да превърне в прах всички фарисеи, садукееи, всички гаевливци и надути завистливци? Ни най-малко. Но Той е искал да покаже силата Си не в най-лесното, а в най-трудното. Най-трудно е било да понесе нищожността на враговете, да претърпи техните подигравки, оплюването, глупостта, злобата и лъжите им, неправедното осъждане и смъртта на кръста. Най-трудно е било да гледа как пречупената тръстика се гордее и да не я строши; и да усеща смрадния дим на завистта и да не я угаси. Да, най-трудно е било всичко това да се претърпи и дори да се прости: „Отче! Прости им, понеже не знаят, що правят”! В това най-тежко изпитание Христос е показал своята сила и е удържал победа.

ДО ЕДИН НОВООБЪРНАТ: ЗА ПЛОДОВЕТЕ НА ВЯРАТА

Колкото грехът преди Ви е бил приятен, толкова сега Ви отвращава. Изучавали сте много философски системи - от Платон до Бродли. Не сте знаели на коя от тях да се спрете, тъй като те една друга са се опровергавали. Това, което един философ провъзгласявал за истина, друг обявявал за лъжа; това, което един наричал бяло, друг назовавал черно. Не сте могли да разберете къде е истината и това силно Ви угнетявало. Накрая сте преживели нещастен случай, който обаче се оказал спасителен за Вас. Блъснала Ви кола, Вие сте паднали и колелата ѝ минали през краката Ви. Лежейки в болницата, Вие пак сте размишлявали, задавайки си непрестанно въпроса: що е истина? До Вас лежал друг болен. Под възглавницата си той държал някаква книжка, която често изваждал. Когато сте полюбопитствали какво чете, той мълчаливо Ви подал книгата. И така за пръв път в живота Ви във Вашите ръце попаднал Новият Завет. Когато сте прочели цялата книга, затворили сте я и сте си казали: „Точка. Оттук за мен започва нов живот“. Прогледнали сте и във всичко, което Ви се е случило - и в попадането под колата, и в „случайната“ среща с Книгата на живота - Вие сте видели ясно Божиия пръст, намесата на Бога, Който Ви обича и спасява. Когато сте излезли от болницата, Вие сте започнали да водите християнски живот.

Но сега отново чувствате неудовлетвореност. Струва Ви се, че не напредвате, че не израствате духовно. Не бързайте, нови Савле! И на първия Савел очите били ослепени от ярката Христова светлина, така че той изпитвал болка, докато не привикнал към нея. „И изведнъж сякаш люспи паднаха от очите му, и той веднага прогледа“ (Деян. 9:18). Нужни са постоянство и търпение. Царството Божие не идва веднага. Сеячът, който вчера е посял семето, не отива днес да жъне. А Господ е казал, че и Царството Божие расте в нас като пшеничено зърно. „Стопанинът- казва Той- посява семе и спи, и става нощя и днене; а как пониква и расте семето, той не знае“ (Марк. 4:27). Така ще бъде и с Вас. Защото истината не е нещо, което просто се знае. Тя е като семе, което иска да расте и да принася плод. Вие сте приели семето на божествената истина в нивата на своята душа. Сега трябва да бъдете търпеливи. Не очаквайте веднага да станете апостол и пророк. Оставете семето да расте. Всяка Ваша молитва стопля това семе, всяка сълза го полива, всяка въздишка го тегли нагоре. И семето никне и расте, макар Вие да не знаете това. Но Христос знае. А когато дойде време за жътва, ще узнаете и Вие и ще се развеселите.

ДО БЪЛГАРСКИЯ ПРОФЕСОР ХРИСТО И. : ЗА МИРА И БРАТОЛЮБИЕТО

Благодаря Ви за поздравленията по случай Рождество Христово. Благодаря за добрите думи и пожеланията за мир и братолюбие между българи и сърби. Христос е нарекъл миротворците Божи синове. Миротворци са онези народни водачи, които водят мирни преговори и сключват мирни споразумения. Миротворци са и онези предприемчиви и талантиливи хора, които осъществяват контакти с колегите си от съседни страни и създават условия за взаимно сътрудничество вместо за война. Но миротворци са и всички онези земеделци и пастири от Стара планина и Шар планина, които в усамотение възнасят топли молитви към Всевишния за мир и блага воля между нашите народи. Бъдете уверени, че техните въздишки и молитви - недоловими и незнайни за света - имат голямо, може би решаващо значение за установяването на мира. На Твореца на Вселената не са нужни нито телеграф, нито радио, за да чуе шепота на човешките души. Той е безкрайно милостив към простия народ и вниманието Му непрекъснато е насочено към народното сърце. На много места в Евангелието се споменава, че Христос е изпитвал жалост към народа. „Жал Ми е за народа” (Мат. 15:32). И при друг случай отново: „Иисус, като излезе, видя множество народ и се смили тях, защото бяха като овци, които нямат пастир (Марк. 6:34). И по друг повод: И като излезе, Иисус видя много свят; и смили се над тях и изцели болните им” (Мат. 14:14). На земята донякъде се води сметка за чувствата и мислите на простия народ, но на Небето - изцяло. Между светските политици е популярен изразът: „да се гради политика върху желанията и очакванията на народа”. И Творецът насочва народните съдбини към благоденствие или към трудности съобразно благочестието и вярата в доброто у народите.

У мен все още буди възмущение една трогателна сцена, на която бях свидетел миналата година в Самоков, в старата самоковска църква. Един обикновен занаятчия стоеше със запалена свещ в ръка и внимателно гледаше българските и сръбските свещеници пред олтара. Когато молитвите и речите завършиха, той с просълзени очи извика: „Мир и братство! Мир и братство - за да не бъдем проклетни навеки!” Мирът и братолюбието са общ копнеж на вашия и нашия народ - народ прост, но многомилionen, православен и мил Богу. Върху този копнеж, върху тези благородни чувства на народното сърце Провидението кове днес новата съдба на нашите народи. А всички, които се противят на това, готвят за себе си позор и унижение. Защото таманът, който двата братски народа принасят върху жертвеника на своите сърца, не е вече таманът на Каин (в противоположност на Авел), а таманът на св. Сава и на св. Иоан Рилски.

ДО „ЛЮБИТЕЛЯ НА ИСТИНАТА“: ЗА ЗЛИТЕ ДУХОВЕ

Ти казваш, че вярваш в Бога, но никак не можеш да повярваш в съществуването на демони. Има притча за един странник, който, като дошъл в Египет, поискал на всяка цена да се изкъпе в река Нил, за да има после за какво да разказва. Местните жители го предупреждавали, че в Нил има крокодили и не бива да влиза надълбоко. Но той не вярвал в съществуването на крокодилите, надсмял се над тези „бабешки приказки“ и като добър плувец, уверен в собствените си сили, навлязъл навътре в мътния Нил. Внезапно един крокодил показал глава над водата и с остриите си като трион зъби разсякъл плувеца на две. И така този нещастен храбрец, който приживе не вярвал в съществуването на крокодилите, нямал време да повярва в това и в смъртния си час.

Отричайки съществуването на зли духове, ти отричаш голяма част от евангелските истини. Отричаш, че дяволът е изкушавал Христос, че Христос е изгонвал бесове и че е съкрушил демонската власт над хората. Защото най-близкият ученик на Господа - свети Иоан - твърди, че Христос е дошъл в света, за да унищожи властта на дявола над хората. Той казва: „Затова и се яви Син Божий, за да разруши делата на дявола“ (1 Иоан. 3:8). Един велик поет е писал:

„Да, има по небето и земята неща,
които нашата нещастна философия не е дори сънувала“.(Шекспир)

Ти отричаш съществуването на зли духове не защото сам искаш това, а защото дяволът го иска. Бил ли си на война? Всяка войска устройва засади и умело се укрива, та неприятелят да помисли, че я няма. За всеки пълководец е голяма радост да узнае, че врагът не подозира за неговото присъствие и за присъствието на войската му. Някога дяволът се е явявал открито на хората и предизвиквайки страх, ги е улавял в своите мрежи. А в наше време тактиката му е да се крие; той се радва, когато хората не вярват, че го има. Страхувам се обаче, че дяволът е най-близо именно до онези, които отричат неговото съществуване.

В този свят ние сме като на бойно поле, в битка против враговете - видимите и невидимите. Горко ни, ако отречем съществуването на невидими врагове. Каква полза за нас, ако победим мечките и вълците, но ни ухапе скритата в тревата змия?

ДО ВИНАРЯ С: ЗА БРАТА

Имаш един брат, един-единствен. И сега се отказваш от него. „Не ми е брат" - казваш. Наистина той е извършил страшно престъпление. Промъкнал се е в къщата на един старец, убил го е и е откраднал парите му, заловен е и е осъден на смърт. Сега е в затвора и чака последния си час. Писал ти е от тъмничната килия и те е молил като брат да му простиш, да се молиш за него след смъртта му, да му отслужваш панихиди, да вземеш тялото му и да го погребеш до гроба на вашите родители. А ти - какво? Гнусиш се от него, не отговаряш на писмата му, не ходиш на свиждане, дори името му не споменаваши. „Опетни честта ми" - говориш ти на всеослушание. О, честолюбче, нима не виждаш своето страшно себелюбие? Нима не виждаш, че със своето себелюбие ти петниш това, което твоят брат е опетнил с престъплението си? Но твоят брат се кае за своето престъпление, покая се и ти за себелюбието и гордостта си. Сега не е време да мислиш за себе си и за своята чест, а за брат си, който погива и те моли. Ако някой се дави в мътна вода и борейки се за живота си, опръска онзи, който стои на брега, трябва ли той да се разсърди и да обърне гръб на удавника? Знаеш, че Христос е казал: „Не съм дошъл да призова праведници, а грешници към покаяние" (Мат. 9:13). Твоят брат е извършил злодеяние и за това злодеяние скоро ще понесе наказание - най-тежкото, което хората налагат. Той не се противи на човешкото наказание, но се бои от Божието. Затова се кае пред Бога за своя грях, плаче в тъмницата и те заклина да отидеш при него, за да се прости с теб. Той знае, че ако ти като брат не му простиш, то няма кой на земята да му прости. Брат ти би искал да тръгне към оня свят поне с една прошка. А ти му я отказваш. Защо? От честолюбие! Но знай, че неговото искрено покаяние може да струва повече пред светите небеса, отколкото цялата твоя правда. Христос е помилвал разбойника на кръста. Как мислиш да се причастяваш и да се съединиш с Христос, след като си така чужд на Неговото милосърдие? Ти дори не подозираш колко бързо, почти мигновено, покаянието на престъпниците може да очисти техните души.

Неотдавна в нашия край един човек беше обесен за тежко престъпление. Той дълбоко и искрено се каел, плачейки и ридаяйки за своето злодеяние. По пътя към бесилката и под нея той така се молел на Бога и се кланял на хората наоколо, викайки: „Простете ми, братя! Простете ми!", че всички се разплакали. Целувал многократно кръста и ръката на свещеника и цял разтреперан го умолявал: „Отче, моли Бог да ми прости!" По късно един от присъстващите ни разказваше: „Чувствахме се така, сякаш изпращаме на онзи свят не престъпник, а светец." Така лесно покаянието може да промени изцяло вътрешното състояние на човека.

И твоят брат се променя чрез покаянието в тъмницата. Моля те и аз, отиди и му помогни да се покае напълно. Не осъждай осъдения, не презирай каещия се. Бъди милостив към своя брат. Твоите и неговите родители го чакат на онзи свят не като разбойник, а като свое чедо. Не оскърбявай родителите на своя брат. Посети го в тъмницата, сякаш посещаваш Христос. И Христос ще те посети с богати дарове.

Мир на теб и на твоя брат!

ДО БРАТ И. С: ЗА ХРИСТОВИЯ ПЛАЧ

Да, наистина, Господ е плакал; и това, че Неговите сълзи те трогват, говори за милостивата ти душа. Тези сълзи са донесли очистване на съвестта на мнозина - близки и далечни. Христос е плакал и за приятелите, и за неприятелите си. Плакал е за умрелия Лазар, плакал е и за Иерусалим, предвиждайки неговото предстоящо разорение. „Иисус се просълзи” (Иоан. 11:35) - пише на едно място; а на друго:” И като се приближи и видя града, заплака за него” (Лук. 19:41). И в двата случая Той е плакал за хората. И в двата случая плачът Му е бил необикновен. Защото докато народът е плакал за умрелия Лазар, Христос е плакал не заради неговата смърт (та нали Той е дошъл, за да го възкреси), а заради тиранията на смъртта, която тегнела над всички присъстващи. Как хората, създадени по образа на Живия Бог, в чието Царство няма мъртви, са изгубили вярата в живота и в Божията власт над смъртта? Как са станали жалки роби на смъртта, вярвайки сляпо в нейното всемогъщество? И гледайки хората, така безусловно подчинени на тиранията на смъртта, Иисус се просълзил.

Във втория случай Господ плакал за Иерусалим, светия град, виждайки го в бъдеще разорен, а чедата му - поробени и изклани. Заради какво? Заради човешката неправда към праведниците и особено заради човешката неправда към Него, Праведника на праведниците. Как е станало така, че болестта на неправдата е разяла сърцата и душите на хората, сътворени от праведния Бог? И Господ заплакал. В първия случай плакал за умрелия, във втория - за още неродените. Освен за тези два случая, апостол Павел свидетелства и за трети, когато Господ плакал горчиво за целия човешки род - от началото до края на времената (Евр. 5:7-9). Това се случило в Гетсиманската градина, по време на тежката Му борба, когато потта Му била като кървави капки, падащи на земята (вж. Лук. 22:44).

Тези три случая са известни и записани. А как Господ е проливал сълзи за човешкия род насаме, тайно, по време на нощните си молитви към Своя Отец, е известно само на небесните ангели, които са бдели край Него като войска около своя цар. И в тези три случая, както и във всички останали, Господ не е плакал за Себе Си, а за хората. Неговите пречисти сълзи са жертва за очистване и спасение на човешкия род, както и Неговата кръв на кръста. Като си спомняме за тези свети Иисусови сълзи, нека с Божията помощ станем по-добри и по-близки Нему.

Мир на теб и благословение!

ДО УЧЕНИКА ОТ ПЕДАГОГИЧЕСКОТО УЧИЛИЩЕ Н. П. : ЗА НОВИЯ ЧОВЕК

Искаш заедно с няколко приятели да започнеш издаването на списание „Нов човек“. Каниш ме да ви сътруднича. Ще се отзова с радост, но при условие, че приемеш преди всичко сътрудничеството на апостол Павел. Защото няма по-вярно учение за новия човек от неговото. И всичко, което знаем по този въпрос, ние сме приели от него. Ще ти приведа само няколко думи от това удивително учение:

„А сега и вие отхвърлете от себе си всичко: гняв, ярост, злоба, злоречие, сквернословие от устата си; не се лъжете един други, след като съблякохте вехтия човек, заедно с делата му и се облякохте в новия, които се обновява в познанието, по образа на своя Създател. И тъй, като избраници Божии, свети и възлюбени, облечете се в милосърдие, благодат, смиреномъдрие, кротост, дълготърпение, като се търпите един други и си прощавате взаимно, ако някой има против някого оплакване: както Христос ви прости, така и вие. А над всичко това облечете се в любовта, която е свързка на съвършенството” (Кол. 3:8-10; 12-14).

„Да отхвърлите от себе си вехтия според предишното ви живеене човек, който изтъпява в прелъстителни похоти, да се обновите с духа на своя ум и да се облечете в новия човек, създаден по Бога в правда и светост на истината” (Еф. 4:22-24).

„И тъй, които е в Христа, той е нова твар; древното премина; ето, всичко стана ново” (2 Кор. 5:17).

Има още много подобни мисли, но и това е достатъчно. А всички тези думи на апостола са в съгласие с думите на Христос: „Ако някой се не роди свише, не може да види царството Божие” (Иоан. 3:3).

Когато индийският принц Йоасаф попитал своя учител, стареца Варлаам на колко години е, получил отговор: „Четиридесет и пет”. Учуден, принцът казал, че би му дал пълни седемдесет. Старецът отвърнал, че и двамата са прави и добавил: „Но аз не слагам в сметката онова време, което преживях в светската суета - защото не мога да броя годините на смърт като години на живот.” Ето какво е новият човек и какво би трябвало да проповядва вашият „Нов човек”.

Новият човек - това е онзи, който промени себе си вътрешно, из основи, от дълбините на сърцето си и чрез това и само чрез това помогне и на други да се променят и обновят. Това не може да стане без познаване на истината и пътя на Божията правда. И в съвсем остаряло тяло може да живее нов човек, и обратно, в съвсем младо тяло – стар човек. Да се пресмята старото и новото по движението на слънцето, а не по обновяването на душата с истината и с Божията правда, означава да не се приема апостол Павел, както и неговото единствено вярно учение за новия човек.

ДО ЕДИН РЕВНИТЕЛ ЗА ВЯРАТА: ЗА НАЙ-БЕДНИТЕ

Ти бълваш огън срещу безбожниците. Чудиш се как държавата ги търпи, след като те са отрова за нея. „Защо не ги изтреби или не ги интернира на някой остров, за да не тровят народа?" Съгласен съм, че безбожниците нанасят голяма вреда на колебливите души. Та са отровители, които след като са отровили първо себе си, отравят и другите.

Разказват, че един англичанин се пристрастил към пушенето на опиум. Докато се предавал на този пагубен навик сам в своя дом, той нямал представа как изглежда човек, намиращ се под влияние на опиума. Но когато веднъж влязъл в едно китайско кафене и видял пушачите на опиум, въргалящи се по пейките и по пода, с изцъклени очи, с пожълтели лица, испити, безпаметни, той така се ужасил, че незабавно оставил опиума и никога повече не се върнал към него. Аз мисля, че по същия начин, като чуе какви думи изричат безбожниците и като види какъв празен живот водят, всеки разумен човек ще се ужаси духом и ще прогони от себе си всички безбожни помисли. Ето как безбожникът, който е съблазън за едни, може да послужи за укрепване във вярата на други. Едни хора се стремят към светлината, защото познават нейното благотворно действие, а други - защото са били изплашени от мрака.

Впрочем ние трябва да гледаме на безбожниците преди всичко като на хора, и то като на най-бедни между човешките синове; като на отровени, а не само като на отровители. А че те са най-бедни - това е очевидно. Защото, ако другите бедни хора нямат хляб, дрехи, земя или здраве, те все пак имат в сърцето си своя Бог, Подателя на всички дарове, и имат надежда в своя Създател. А тези нещастници нямат и това. Те нямат най-скъпоценното притежание, което всички сътворени от Бога хора могат и трябва да имат - нямат Бога. Затова трябва да се отнасяме към безбожниците с жалост, а не с ненавист. Макар те да са обезценили сами себе си, нека ние си спомним скъпата цена, която е заплатена за тях. „Христос умря за безбожниците” - казва апостолът (Рим. 5:6). И тъй, заради Христовата жертва за безбожниците, нека жалим за тях като за мъртви и да молим Възкресителя да възкреси душите им.

Ако безбожниците влияят зле на колебливите във вярата, то и вярващите влияят на безбожниците. Под влияние на вярващите, под влияние на техния пример, на техните съвети, молитви и любов, много безбожници са се опомнили така, както загубилите съзнание идват на себе си; горчиво са се разкаjali за предишното си безбожие и са станали истински християни. Тяхното предишно безбожие дори им е от полза, защото е причина за самоукоряване, за срам и им служи като някакъв трън, който непрестанно ги боде, отвръщайки ги от миналото и подтиквайки ги напред към вярата в Бога.

Доколкото ми е известно, малцина са онези, които до смъртта си остават закоравели безбожници и у които никога не е засиявала светлината на вярата. Между другото дали тези последни в света бедняци са нормални хора? Давид казва: „Рече безумец в сърцето си: „няма Бог". А най-големият жив американски учен, физикът Миликън, приятел на професор Пупин, заявява: „Никога в живота си не съм срещал човек със здрав разум, който да отрича съществуването на Бога".

Мир на теб и милост от Бога!

ДО ДЖОРДЖЕ П: ЗА МОЛИТВАТА „ГОСПОДИ, ПОМИЛУЙ!“

Искаш точно да знаеш при какви случаи се използва тази молитва и каква е нейната сила.

Използвай я и за себе си, и за другите. Викай като слепия Вартимей: Господи, помилуй ме! Но викай и като десетте прокажени: Господи, помилуй нас. Моли се за себе си, моли се и за всички хора.

Моля ти се, Господи, за мен - родения в немощ: Господи, помилуй ме! И за всички хора, в немощ родени: Господи, помилуй нас!

Подмами ме светът и аз погазих Твоя животворен закон: Господи, помилуй ме! И за всички, които като мен са погазили закона ти: Господи, помилуй нас!

Днес-утре съм Твой гост в този свят, а след това ще отмина като сянка и ще бъде причислен към починалите: Господи, помилуй ме! Моля ти се и за всички починали с вяра: Господи, помилуй нас!

Господи, помилуй онези, които са на власт, трижди ти се моля, защото ги грози опасност да станат насилници.

Господи, помилуй богатите, трижди ти се моля, защото ги грози опасност да станат развратници.

Господи, помилуй бедните и сираците, трижди ти се моля, защото ги грози опасност да паднат в отчаяние.

Господи, помилуй богатите със светски знания, трижди ти се моля, защото ги грози опасност да обоготворят себе си, а Теб да забравят.

И за който и да си спомниш по време на молитва - било жив, било покойник, било още нероден, веднага кажи: Господи, помилуй!

И ако ти дойде на ум за някой твой неприятел, кажи: Господи, помилуй!

А каква е силата на тези думи, ще ти каже при общото възкресение слепият Вартимей: Сляп бях и прогледнах.

Ще ти кажат прокажените: В проказа бяхме и се очистихме.

Ще ти кажат бесноватите: Безумни бяхме и дойдохме на себе си.

Ще ти кажат разслабените: Волни бяхме и оздравяхме.

Ще ти кажат умрелите: Мъртви бяхме и оживяхме.

Ще ти кажат апостолите: Буря беше и стихна.

Ще ти каже покаялата се грешница: Греших и получих опрощение.

Ще ти каже разбойникът от кръста: Престъпник бях и пръв влязох в рая.

ДО РАБОТНИКА МАТИЯС: ЗА БРАТСТВОТО МЕЖДУ ХОРАТА

Пишеш, че на света му е тежко, а от какво - и сам не знае. Ако светът не знае, знае Божията Църква. Светът страда от отчуждението между хората. Родството на човек с човека е забравено и хората се държат един към друг като странници и чужденци. Думите „съгражданин“, „сътрудник“, „другар“ са изместили думите „брат“ и „братство“. В Русия, където хората по-често от където и да било в света са се обръщали един към друг с „братко“, сега се наричат „другарю“. И това се смята за напредък. Напредък би имало в намирането на още по-близко родство между хората, отколкото са намерили нашите предци, и в постигането на още по-голяма близост в човешките отношения. Но ако нашите предци са се наричали „братя“, а ние се наричаме „другари“, то това е знак за напредък не в близостта и единението, а в разединението и отчуждението. Христос е казал: „Всички вие сте братя“. Братя сте, защото имате един Отец, Който е на небесата, и ще бъдете, и ще останете братя дотогава, и само дотогава, докато всички признавате Едничкия си Отец. Защото братството зависи от бащинството. Там, където няма баща, не може да се говори за братство. И щом се отрече общият Баща, неизбежно се отрича и братството между хората. Тогава братството се заменя с другарство, от което неизбежно се преминава към още по-голямо отчуждение и разединение. Другар означава чужд човек, случаен спътник, някой, когото си срещнал, но не и брат. Преди предателството Господ се е обърнал към Иуда с „друзе“. А след възкресението Си е нарекъл останалите си ученици „деца“. „Деца!“ - подвикнал им Той на брега на Генисаретското езеро.

И така, хората страдат от разединението и от нищо друго. Човекът се е отчуждил от своя ближен и не може да го нарече брат. Човекът се е усамотил. Почувствал се е осиротял - без сродник на небето, а следователно и на земята. Отчуждените хора делят земното богатство и никак не могат да го поделат. За скараните братя нивата никога не е справедливо разделена. Възстановяването на братството между хората - ето това би било напредък. Но това възстановяване може да бъде постигнато само чрез признаването на един Отец на всички хора. Небесният Отец очаква това от чедата си. И днес Той би могъл да се оплаче както и някога: „Аз възпитах и въздигнах синове, а те се побуниха против Мене“ (Ис. 1:2). Блажени са онези, които не са се отчуждили от Него. Те никога няма да се почувстват самотни и осиротели, без Отец и без братя. Те са блажени и затова, защото ще познаят родството на Божиите люде, което е по-висше от братството. Ще познаят единството в Христос, което е обещано на Христовите ученици и което е подобно на Божието единство в Светата Троица - неразделно и неслято. „Да бъдат едно, както сме и Ние“ (Иоан. 17:11) - това е последното желание на Христос. Това Синът Божи казва на Отца в Светия Дух. Ето го върховното родство на хората, върховното съвършенство. Ето я крайната цел и само ако вървят към нея, хората могат да бъдат сигурни, че вървят напред и могат без лъжа и съмнение да изрекат възвишената дума „напредък“.

Мир на теб и благословение от Бога!

ДО БРАТСТВОТО „СВЕТИ АПОСТОЛИ”: ЗА ПРЕИМЕНУВАНЕТО НА ХРАМА

Едно време във вашия град имало храм, посветен на светите лечители. С течение на времето храмът бил разрушен и от него останали само основите. Върху тези основи на древната църква народът пали свещи по празници, а в деня на светите лечители там се събират за молитва много хора. Иначе за духовните си нужди прибягвате до един отдалечен от града манастир.

Наскоро един от вашите заможни съграждани изявил желание да построи нова църква върху основите на старата, но само при условие тя да бъде посветена на свети пророк Илия. Питате дали това е допустимо. Смятам, че преименуването на храма би било неразумно, а и на народа това няма да бъде по сърце. Хората ще продължат да се стичат при светите лечители и да се им се молят, както и досега.

Вашият земляк няма никакви сериозни основания да променя светците, на които е посветен храмът. Единствените му доводи са, че самият той се нарича Илия и че според него свети Илия е по-голям светец от светите лечители. Първото му основание може да накара хората да мислят, че той е издигнал църква на себе си, а не на пророка. А второто му основание е оскърбително за Бога, Небесния Отец на всички светци. Защото Бог обича всички свои светии, както баща обича децата си. И който огорчи децата, огорчава техния баща. Светите лечители са велики светци. Бог е проявявал чрез тях своята милост и сила в света също така, както и чрез свети Илия. Вашите предци не случайно са посветили своята църква на тях. Навярно те са имали за това важни причини. А предците трябва да бъдат почитани. Вашият заможен земляк ще направи най-добре, ако обнови църквата на светите лечители върху старите основи. Ако не иска да направи това, тогава би могъл да построи храм на свети Илия, но не на същото място, а там, където му бъде дадено благословение. В противен случай, ако той изпълни сегашния си замисъл, у хората ще настъпят недоумения по отношение действието на светците.

В стари времена в Чехия, докато тя била православна страна, се случило следното: княгиня Драгомира, майката на свети Вацлав, убила Людмила - бабата на същия този крал светец. Върху гроба на убитата започнали да се случват много чудеса и народът масово се занизал натам. Княгиня Драгомира се изплашила от народния гняв и решила да си послужи с хитрост.

Върху гроба на мъченицата тя издигнала църква на свети архангел Михаил, та народът да приписва чудесата на него. Но това не помогнало. Хората продължили да посещават гроба на Людмила и да приписват чудесата на нея, а не на светия архангел. Да не би и при вас да се случи така - да посветите църквата на свети Илия, а народът да продължи да се моли на светите лечители и да очаква помощ от тях. Или което е още по-лошо, да настъпи разделение заради светците, както някога между коринтяните, които се карали, казвайки: едните - аз съм Павлов, а другите - аз съм Аполосов (1 Кор. 3:4). | Да не бъде това между вас.

Мир вам и радост от Господа!

ДО ЗЕМЕДЕЛЕЦА МАНОЙЛО Й.: КОЙТО ИМА, ЩЕ МУ СЕ ДАДЕ

Учудват те думите на Спасителя: „Който има, нему ще се даде и ще му се преумножи, а който няма, и това, що има, ще му се отнеме” (Мат. 13:12). Нима е справедливо, питаш, да се отнема от бедния и малкото, което има, а да се дава на богатия? Ти разсъждаваш така, воден от духа на нашето злокобно време, когато мисълта за материалното е засенчила първостепенните въпроси за човешкия живот на земята, за неговия смисъл и неговата цел. Ако тук ставаше дума за благата на този свят, наистина щеше да бъде несправедливо да се вземе от бедняка и да се даде на богатяша. Това би било в противоречие с други думи на Христос: „Който ти проси, давай”. Би било в противоречие и с притчата за богатяша и бедния Лазар. Ето, в Небесното царство от немилостивия богатяш е отнето всичко, а на убогия Лазар всичко е дадено. Следователно тук не може да става дума за материално имущество. Макар в живота да се случва богатият да забогатява все повече, а бедният все повече да обеднява; макар понякога да се отнема и последното имущество на бедняка и да се дава на богатия - всичко това е само символ (образ) на случващото се в духовната реалност. Истинският смисъл на тези Христови думи става ясен, ако се вземе предвид онова, което ги предхожда, а именно притчите за сеяча и семето и за светлината, която не може да бъде скрита (Лук. 8:16). Светлината - това е истината. Който е вкусил сладостта на истината като Божи дар и жадува и се старае да я придобие в още по-голяма мяра, нему ще се даде и ще се преумножи, за да може да я възвестява и на други. Света Варвара нямала учител, но имала стремеж към истината и душа, готова да я приеме, затова Бог ѝ открил богатството на истината. А някои съвременни еретици стискат в шепата само една частичка от Христовата истина, отхвърляйки пълнотата ѝ, съхранявана от Православната Църква. Както слугата с единия талант, те са закопали присвоената от тях частица и ревностно я пазят от умножаване. Затова и тази малка частичка ще се вземе от тях и ще се върне на онези, от които са я взели. Те мислят, че притежават цялата Христова истина. Понякога евангелистите се допълват и поясняват един друг. Така и в дадения случай Лука допълва и пояснява думите на Матей. У Лука четем: „А който няма, ще му се отнеме и това, що мисли, че има” (Лук. 8:18).

Мнозина високоумни философи не притежават истината, но мислят, че я имат и не се стремят да я познаят и приемат, а тя идва само от Христос. Затова тяхната мнима истина ще бъде отхвърлена и няма да даде плод, а Божият дар, който са употребили за пагубно възгордяване против своя Творец, ще им бъде отнет от Дарителя на всички дарове и ще бъде даден на други, които имат страх Божи, ревност, вяра и любов. „Така постъпваме и ние - казва свети Йоан Златоуст. - Когато виждаме, че някой ни слуша разсеяно и оставя без внимание всички наши доводи, ние спираме да говорим, защото колкото повече настояваме, толкова повече неговата небрежност се увеличава.” Тогава му обръщаме гръб и предлагаме словото на истината на онези, които имат по-голямо желание да слушат. Бог постъпва като стопанин, който първо сее семето си и край пътя, и на каменисто място, и в тръни, и на добра земя, но като види какво се случва със семето в първите три случая, той посвещава цялата си грижа само на добрата земя. Колкото повече ражда една нива, толкова по-грижливо я обработва и засява стопанинът. А земята, която се намира край пътя и на каменисто място, и в тръни, той постепенно изоставя,

виждайки, че тя не му принася плод. И събира семето, което е хвърлил в нея, и го засява в плодородната земя.

Всичко това се отнася до Божието слово, посято от Христос по целия свят. Ако някой отхвърли Божието слово или злоупотреби с него, то се взима от него и се дава в излишък на онзи, който вече го има и се радва да придобие още и още.

Мир на теб и радост от Господа!

ДО ГОСПОДИН СТЕВАН И. : МЯРА ЗА МЯРА

Сърдите се на един големец, че не е пожелал да Ви приеме, когато сте го посетили. Особено Ви е разгневило това, че Ви е излъгал. Когато сте се представили на неговия слуга, той се качил на горния етаж, върнал се веднага и съобщил: „Господинът не е у дома“. А Вие сте знаели, че си е вкъщи. В своя гняв се питате: как може такъв уважаван господин да лъже? Както виждате, може. Лъжата се вмъква като дим и в палатите, както и в циганските шатри. Но не Ви ли е минавало през ум, че може и Вие да имате вина за лъжата на този господин? Дали и Вие не сте отпращали от своя дом някой посетител или просител, заръчвайки да му кажат, че не сте у дома? Ако наистина не сте, тогава лъжата на този големец пада върху неговата глава, а ако сте постъпвали така, тогава неговата лъжа е въздаяние за Вашата. Мярра за мяра. „С каквато мярка мерите, с такава ще ви се отмери“ - е казал Бог. За същото се говори и в притчата за немилостивия слуга (Мат. 18). Потвърждение за това намираме и в случилото се с един високопоставен руски чиновник по времето на свети Серафим Саровски. Чиновникът дошъл в манастира на преподобния Серафим, желяейки да го види и да получи от него съвет. Когато почукал на килията на стареца, чул отвътре: „Не съм у дома! Не съм у дома!“ Чиновникът се учудил, постоял малко и почукал втори път, като съобщил кой е. Но получил същия отговор. Объркан, чиновникът не посмял да чука повече и зачакал смутено пред вратата. Накрая старецът отворил и излязъл на прага. Разгневен, чиновникът му казал:

- Отче, аз идвах при вас вече пет пъти, а Вие не поискахте да ме удостоите с прием и благословение.

Прозорливият старец му отговорил:

- Аз постъпих така, както Вие често постъпвате с Вашите посетители. Когато някой помоли да го пуснат при Вас, слугите Ви отговарят: „Господинът не си е у дома“.

С този нагледен и болезнен урок старецът искал да вразуми онзи чиновник. Мярра за мяра. Това е закон, от който човек може да се спаси само с покаяние. Ако се покае за своя грях към другите, тогава и другите не повтарят неговия грях спрямо него.

Мир на теб и радост от Господа!

ДО ЕДНА ЗАМОЖНА ГОСПОЖА: ЗА БЕЗРАБОТНИЯ СЪСЕД

В съседство с Вас живее един, по Вашите собствени думи, „трудолюбив, способен и честен“ работник, който обаче сега е без работа и без прехрана. Питате дали можем да му помогнем отгук, от Охрид. Можем и ще помогнем. Охрид ще даде своята лепта. Но защо Вие не му помогнете със своите собствени средства? Отдава Ви се прекрасна възможност да нахраните гладния и така да изпълните евангелската заповед. Защо отстъпвате тази възможност на друг и предлагате на друг предложеното Ви от Бога спасение на душата? Този човек се намира на хиляди километри от Охрид, а от Вашата до неговата къща няма и сто метра. „Той ми досажда, идвайки и просейки“ - казвате Вие. Повярвайте, и на Бог Му е досадно да търпи богатите, които само получават, а не дават. Помислете за този беден човек - срам, по-мъчителен от всяка досада, яде душата му. Срам, че е принуден да хлопа по чуждите порти и да се моли. Не четем ли ние всеки ден „Отче наш“ и не просим ли от Небесния Отец „насъщния наш хляб“? Но защо някои от нас, щом го получат, казват: „моя хляб“? Нима това е по християнски? Нима за тази наша измама Христос претърпя кръстни мъки? Съвсем не. Той е казал, че както Небесният Отец е Отец на всички нас, така и Неговият хляб е хляб на всички ни. Следователно, когато гладният моли за хляб, той моли за своето християнско право. А когато богатият дава, дава по своя християнски дълг. Защото Божията заповед да се помага на бедните е също така строга, както и заповедта „Не убивай!“. Между другото и опитът ни учи, че е по-добре да се дава, докато гладният моли за своето право, отколкото да се чака той да го потърси със сила.

И тъй, мислете за думите Господни: „Отче наш“ и „хляб наш“, и когато познаете цялата им дълбочина и сила, лесно ще спасите и своята душа, и живота на Вашия „трудолюбив, способен и честен“, но гладен съсед.

ЗА ПОЗНАВАНЕТО НА ХРИСТОС

Радвали сте се много, че синът Ви е завършил висше образование в чужбина и се е дипломирал с отличие като пръв между първите. Но скоро болка - малка, като от убождане с игла - споходила Вас и съпругата Ви. В деня на вашата кръстна слава, когато сте запалили празничната свещ, той, Вашият учен и преучен син, се засмял презрително. След това излязъл от къщи и се върнал чак когато славата завършила. Наистина нищо не казал - само се засмял, но този негов смях Ви открил пустотата в неговата душа. Вие и Вашата съпруга сте се спогледали и болка пронизала сърцата ви. Оттогава насам все повече се убеждавате, че душата на Вашия син няма духовен център, няма нравствени основи. Страхувате се да говорите с него за това, защото чувствате, че той вече малко Ви презира и отхвърля всички Ваши житейски принципи. Затова желаете да му пиша аз. Ето, отзовавам се на Вашето желание и пиша:

Млади човече, позволи ми да ти разкажа една история. Двама приятели били принудени да се разделят и да се заселят в различни градове, далеч един от друг. След дълго време се срещнали отново. Разказвали си взаимно за градовете, в които живеели. Но единият от тях не искал да вярва на своя приятел. Той горделиво налагал мнението си за другия град, който никога не бил посещавал. Разбира се, това огорчило приятеля му и той замълчал. Това сте ти и твоите родители. Ти си живял в града на Знанието, а те - в града на Добротата. Сега ти им разказваш за своя опит, натрупан в града на Знанието, те те слушат и вярват на твоите думи. Но когато те ти предлагат своя опит от града на Добротата, ти презрително се смееш и ги набеждаваш в лъжа. Нима е разумно от научна гледна точка да считаш своя опит за истински, а чуждия за лъжлив? Твоето знание е ценно, но добротата е по-ценна от него и твоите родители я притежават. Учил си се на знание от чужденците, сега се учи на доброта от родителите си. Приведи добротата и знанието в съгласие, но така че добротата да властва над знанието и да го ръководи. Над всички технически науки стои най-важната от науките - Христовото учение, в което се съдържат най-висшата доброта, наречена любов, и най-висшето знание, наречено мъдрост. Ето какво казва апостолът: „Па смятам, че и всичко е вреда, поради превъзходството на познаването Иисуса Христос, моя Господ” (Фил. 3:8). Няма ли го познаването на Христовото учение, колкото повече са светските знания, толкова по-голяма е вредата. И ако го няма небесното богатство, колкото по-голямо е светското, толкова по-голяма е опасността. Защото само Христос може да запази учения от злоупотреба със знанието и богатия - от злоупотреба с богатството.

Спомни си за онзи прославен учен, който е казал: „Цялото мое знание, сравнено с незнанието ми, е като шепа вода в сравнение с океана." Бъди и ти скромен и целуни ръка на родителите си, „за да ти бъде добре и за да живееш дълго на земята”.

ДО ПРОДАВАЧА НА ВЕСТНИЦИ ЙОВАН:ЗА ЖИТЕЙСКИТЕ СТРАДАНИЯ

Не падай духом. Не мисли за лошото. Твоят Творец е близо. Всевиждащият вижда. Всемиловичият ще се смили. Той и сега е милостив към теб, макар да си болен и унил. Бог изпитва твоето мъжество. Изпитва вярата и надеждата ти. Господ бичува всеки син, когото приема (Евр. 12:6) - казва апостолът, който многократно е бил бит, както сам свидетелства: „Иудеите ми удариха пет пъти по четиридесет удара без един; три пъти са ме с тояги били, веднъж - с камъни, три пъти съм корабокрушение претърпял” (2 Кор. 11:24-25). Всички тези удари Павел получавал от хора, но благодарил на Бога, сякаш ги приемал от Самия Него. И никога не се оплаквал от своите мъчителите, но измъчван и гонен - окуражавал другите християни, казвайки: „Радвайте се, и пак ще кажа: радвайте се”. Ти ще кажеш: аз не съм апостол Павел! Знаем, че не си, но си християнин и си духовно чедо на апостола, както и всички ние сме духовни чедо на апостолите, нашите духовни родители. Мислиш ли, че днес няма християни, които да търпят с радост мъчения? Ето, в Русия се повтаря историята на апостолските страдания. До нас пристигат много свидетелства за това, как радостно понасят мъченията вярващите в Русия.

И между нас има християни, които с апостолска радост приемат житейските мъки, без да тръбят това пред света и без вестниците да пишат за тях. Те разкриват шепнешком своите мъки на духовниците и се молят Богу за мъчителите си. Мразовитият студ на страданията не охлажда топлата им надежда. Какъв би бил онзи човек, който по време на мразовитата зима не вярва в идването на пролетта? Неразумен. Неопитен. Лютата зима би била двойно по-люта без очакването на пролетта. И в твоя живот, след сегашните ти мрачни дни, Творецът ще изпрати пролет. Тогава ще се радваш, ще се веселиш и ще се ядосваш сам на себе си, че понякога си губил вяра и надежда. Затова не падай духом. Не мисли за лошото. Твоят Творец е близо. Зимата отминава и пролетта е на прага.

Мир на теб и благословение от Господа!

ДО СВЕЩЕНИКА АВРАМ. Й.: ЗА ПРИЕМАНЕТО И ОТХВЪРЛЯНЕТО НА ХРИСТОС

Едни Го приемат, други - не. Това Ви учудва, уважаеми отче. Той е могъл да принуди всички да Го приемат. Но по какво тогава би се различавал от римските кесари, от египетските фараони или от съвременните тирани? Принудата и тиранията унищожават човешката личност. А Той не е дошъл, за да унищожи онова, което е най-скъпо и на Него, и на всеки човек. Христос не е искал да покори със сила чиято и да било воля на Своята, а с доброта да благоразположи всички хора към приемане на Неговото Царство. Той се е показал като добър пастир, който не гони овцете с тояга към своята кошара, а върви пред тях и ги зове след себе си. „Моите овце слушат гласа Ми - казва Той - и вървят подире Ми”. А онези, които не слушат гласа Му, се връщат назад или изгубват пътя и блуждаят без посока. И тогава не всички са искали да тръгнат след Него, и сега не всички желаят да Го последват. Евангелистите свидетелстват за това разделение. На едно място пише: „А народът То търсеше и, като дойде при Него, задържаше Го, да не си отива от тях” (Лук. 4:42). А на друго - обратното: „И целият народ от Гадаринската околност Го молеше да си отиде от тях” (Лук. 8:37). При последния случай Той спасил полуделия човек с цената на техните свине; а на тях им било жал повече за свинете, отколкото за човека.

Така е било тогава. Така е и сега. Той разделя хората, поставяйки ги отдясно и отляво на Себе Си в два лагера - на онези, които ценят човека повече от всякакви имоти и богатства, и на онези, които ценят свинете си повече от човека. Първите слушат гласа Му като глас на своя Пастир и Го задържат да не си отива от тях. Вторите не Го слушат, не Го следват и с гняв Го гонят далеч от себе си, за да не застрашава материалните им интереси.

Блажени са онези - и тогава, и сега, и винаги, - които слушат гласа Му и вървят след Него, защото те вървят по пътя към вечното Царство. Блажени сте и Вие, честни отче, и Вашите енориаши, защото слушате Христовия глас и вървите след прозорливия Пастир по правия път към Небесното Царство и вечния живот.

ДО ПРАВОСЛАВНИЯ ХРИСТИЯНИН П. Т. ОТ ЛОЗНИЦА:

ЗА СЕКТАНТСКАТА МИЛОСТИНЯ

Ти си готов да оставиш вярата на своите отци и да отидеш при сектантите. Защо? Защото, казваш, те раздават безплатно книги и освен това предлагат парична помощ. Но няма ти, здравомислещият сърбин, не си задаваш въпроса: с чии средства се печатат тези „безплатни“ книги и чии пари раздават сектантите? Свои или чужди? Очевидно парите не са техни, защото самите те получават заплащане от чужбина. Сектантите купуват човешки души с чужди пари и както е известно, за всяка купена човешка душа получават награда от своите господари. Следователно и парите, и книгите те раздават не в името Христово, а заради лична изгода. Превърнали са вярата в търговия и ето, ти си готов да им се продадеш като стока.

Турците предлагали на Анто войвода злато колкото пожелае, само да предаде Лозница и своя народ. Но той не продал вярата и честта си за паница леща. Нито един от твоите славни предци не е постъпвал като Исав, който за една гозба се отказал от първородството си (Евр. 12:16), но всички, подобно на Мойсей, са предпочитали да страдат заедно с народа, отколкото да имат кратковременна, греховна наслада и са считали охулването Христово за по-голямо богатство, отколкото египетските съкровища (срв. Евр. 11:25-26).

Знай, че еретиците и отстъпниците винаги са гледали да се покажат по-милостиви от православните. Император Иулиан, който отстъпил от Христовата вяра и се върнал към идолопоклонството, щедро пръскал милостиня, хвалейки се, че е по-милостив от християните. Но истинските християни не приемали милостинята му, считайки я за нечиста. Дълг на всички православни е да бъдат по-милостиви от останалите хора и да не позволяват иноверците и еретиците да ги надминават в милосърдието.

Трябва да се пазите от даровете на еретиците и сектантите като от огън. Те дават на тялото, а вземат от душата; с безплатните си книжки разколебават съвестта; с парите си сеят раздори сред народа, откъсвайки някои хора от техните братя по вяра. А ти внимавай и се пази. Пази душата си от онези, които идват в овчи кожи, а отвътре са вълци грабители.

ДО ТЪРГОВЕЦА НА КОЖИ М. С: И СЛУГАТА Е ЧОВЕК

При мен дойде един от Вашите слуги, Спасой, и се оплака, че сте го уволнили несправедливо. Не знам как сте могли да го уволните, след като неговата вина е по-малка от Вашата. Той Ви е блъснал и Вие сте се ударили в стената. Ако това беше всичко, той би бил единственият виновник и не би имал причини да се оплаква. Но стана ясно, че има и друго.

Празнували сте сребърна сватба и вечерта, когато гостите са си отишли, Вие сте извикали слугите и сте продължили да пиете с тях до полунощ. И Вие, и те сте се напили. Напил се и Спасой, на когото това е било за пръв път. Пиян, той започнал да пее и не Ви давал да вземете думата. Вие сте го наругали и сте го ударили с ръка по устата. Тогава Спасой Ви блъснал назад и Вие сте се ударили в стената. Така завършила Вашата сребърна сватба и започнал мрачен период в живота на Спасой. Пиян ударил пиян и той му отвърнал. Сметката е чиста. Мяра за мяра. Но Вие сте прекрачили мярата, когато на сутринта сте уволнили Спасой.

За великия полски крал Казимир разказват, че бил страстен картоиграч. Една нощ кралят играл с един от своите придворни. Придворният постоянно губел, а кралят печелел. Накрая придворният се разгневил и ударил на краля плесница. Стигнало се до съд и съдът го осъдил на смърт. Когато присъдата била донесена на Казимир за подпис, той отказал да я подпише, като казал: „Виновен съм аз, а не той, защото не прилича на краля да играе на карти и така да поощрява тази страст у своите поданици“.

Мисля, че и Вие трябва да разсъждавате по този начин. Виновен, че се е напил, е не толкова слугата, колкото господарят, който го е принудил да пие. Вие сте го повикали на запой, а не той Вас. А пиянството, както и лудостта, изравнява всички хора. В пиянството вече не се знае кой е господар и кой е слуга. Нима сега Спасой трябва сам да понесе наказанието, което и двамата заслужавате? По-големият дял от вината е Ваш, но Вие сте го прехвърлили върху него. Ами ако клетият Спасой беше намерил в двора Ви златно съкровище, дали и тогава щяхте да се откажете от своята част?

Навремето апостол Павел писал на един господар, Филимон, за неговия слуга, Онисим, молейки да го приеме обратно, и то не вече като роб, а възлюбен брат. „Приеми го като мене“, казва той. Ето и аз Ви моля: приемотози благочестив Спасое, християнин също като Вас. Христос е умрял и за двама ви. Спасое се е съгласил да пие по Ваша заповед. Виждате ли, колко Ви е предан - дори и в грях е паднал заради Вас. Приемете го по-скоро и не позволявайте той да става неволно тръбач на Вашата неправда сред хората глас, викащ към Бога против Вас.

ДО ВОДАЧА НА ЕДНА ПАРТИЙНА ГРУПА: ОТНОСНО МОЛИТВАТА ЗА ГОНИТЕЛИТЕ

Питате ме: „Защо Църквата мрази комунистите?" Кой Ви е казал това? Църквата не може да мрази своите неприятели. Тя осъжда не комунистите като хора, а техните зли дела. Църквата осъжда комунистическото насилие, убийството на царя и неговите деца, убийството на много архиереи и свещеници, арестите и гоненията на християните, осмиването на вярата, оплюването на светините, продаването на иконите, оскверняването на гробовете на светците и поругаването на техните мощи, превръщането на храмовете в театри, хулите срещу Бога и Неговия помазаник, забраната на молитвените събрания, възвеличаването на Иуда и на сатаната, безумното унижаване на човешката личност и принизяването на човека до маймуната, свеждането на неговата ценност до тази на винтче в машина, материалистическата заслепеност, която не вижда нито Бога, нито душата, нито каквато и да било духовна реалност. Това Църквата е осъждала винаги, осъжда го и ще го осъжда. То е неуютно на Бога, а следователно и на Църквата.

Но не е вярно, че Църквата мрази хората, дори ако това са нейните гонители. Не е вярно, че Църквата мрази руските комунисти. Ще ми повярвате ли, ако Ви кажа, че тя моли Бога за тях? Църквата не е забравила заповедта на своя Учител: „Молете се за ония, които ви обиждат и гонят”. Изпълнена с безмерна тъга заради злодеянията на своите гонители, Църквата се моли Богу за тях. Изпълнена с тъга за самите тях като хора, често дори кръстени, Църквата моли Христа за тях с неизказани въздишки. Как се моли за тях? Така, както се е молил и Христос: „Отче! Прости им, понеже не знаят, що правят”. Отвори им, Отче, духовните очи, за да прогледнат и да видят Теб, своя Творец. Вразуми ги, Христе, за да познаят, че без Теб не могат да вършат нищо. Отрезви ги, Господи от омразата към Теб и към Твоите люде.

Така се моли Църквата с вяра, че ще бъде чута от Бога, както заради доброто на нейните гонители, така и заради доброто на целия човешки род.

ДО ИЗГОНЕНИТЕ ОТ РАЯ: ЗА ВЪЗКРЕСЕНИЕТО НА МЪРТВИТЕ

Нима не сте чули? Нима още не сте чули, че раят отново е отворен? Но не раят на земята, а на Небесата. И не във времето, а във вечността. И че в този вечен рай вече са въведени престъпникът, разбойникът и бедният; престъпникът Адам, разбойникът от кръста и бедният Лазар. Христос възкръсна и със Своето възкресение отвори вратите на небесния рай за децата Адамови. И мнозина вече се влезли в този рай, който повече няма да бъде изгубен и от който повече няма да има изгонване. Ако сте чули това и все пак изпитвате страх от смъртта, то все едно, че не сте чули. А ако сте чули тази радостна вест и сте я приели в сърцето си, то тогава вашето възкресение е на прага, т.е. във вас е започнало възкръсването, което ще завърши с възкресение. Ако тази радостна вест е станала живот на вашия живот, то тогава за вас смъртта е просто играчка, както вързаният роб - за победителя във войната.

Нима не сте чули? Нима още не сте чули, че Възкресителят е изпълнил Божието обещание, дадено на първия изгнаник, Адам? Обещанието, че от семето на жената ще се яви Някой, Който ще смаже главата на онази лукава лъжа, на онази змия от преизподнята.³ Яви се Богочовекът - Бог, снизходил до човека, и човек, въздигнат до Бога, - яви се в долината на плача и риданието, между изгонените от рая. И донесе освобождение на робите, живот на мъртвите, здраве на болните, радост на скръбните, любов на озлобените - всички най-скъпоценни дарове, всички най-сладки плодове от Дървото на живота. С убруса на милостта избърса сълзите на плачещите. С Божествената си сила възкреси дъщерята на Иаир, сина на вдовицата, Лазар, душите на грешниците и умовете на апостолите. Цялата природа Му отдаде поклонение, а робите на природата се зарадваха. Ако сте чули това, защо още сте печални? Защо ходите с наведени глави и стъпвате по сълзите си? Ако сте приели в сърцето си тази радостна вест, трябва да е дошъл краят на вашето ридание.

Нима не сте чули? Нима още не сте чули, че грехът на първия изгнаник от рая, праотеца на всички изгонени, вече е изкупен - изкупен и умит с кръвта на кръстната Любов? Този грях означавал отпадане на чедата от Отца, на брат от брата, раздор и ненавист от век във век и от хилядолетие в хилядолетие. Любовта на децата към Отца угаснала и на брат към брата помръкнала. Нима не сте чули, че Христос е спрял вятъра на греха и усмирил бурята на лудостта, които векове наред са гасили огъня на първата любов? Нима не сте чули, че в угасналото огнище на любовта Той е запалил нов огън? А ако сте чули, защо още ви измъчва бремето на изгнаничеството: бремето на съмнението в Отца и бремето на омразата към брата? Защо не изхвърлите тези две торби с пепел от душата си, от огнището на душата си? Ако сте чули тази радостна вест и сте я приели в сърцето си, то тогава на падналата ви душа отново са израснали две крила, подобни на орлови: боголюбие и братолюбие. Вашето същество е станало крилато и с двете си чудесни крила ще може да се издигне в небесата, в небесния рай, в царството на крилатите херувими, в безсмъртното отечество на Господа Възкресителя!

ДО ЕДИН САМОТЕН ЧОВЕК: ЗА ДУШЕВНОТО БЕЗПОКОЙСТВО

Имаш всичко, само не и мир. Всичко би дал за него, но душевният мир бяга от теб. Смут царува в душата ти още от военните години. Мислиш и премисляш: стрелял си по време на сраженията; може да си убил някого. Може сега някоя майка да скърби за своя единствен син, а заедно с нея съпругата и децата му, братята и сестрите му. Може да проклинат убиеца му, а убиецът да си ти. Кой знае какво може да постигне теб и децата ти. Ето с такива мисли лягаш и ставаш, с такива мисли живееш и работиш. Безпокойство и страх терзаят душата ти.

Нима не чуваш на всяко богослужение несравнимия благослов на Божията Църква: „Мир на всички! Мир на всички!“ Има ли някой извън Църквата, който да изговаря тези чудни думи: „Мир на всички!“ И то с такава топлота и с такава дълбоко, всеобхватно значение? Мир политически и мир граждански, мир външен и вътрешен, мир между хората и между народите, мир с Бога и със съвестта, мир с хвалители и с гонители, с живота и със смъртта, със земята и с небето. С една дума – „мир, който надвишава всеки ум“ (Фил. 4:7). Такъв мир проповядва Църквата на всички човешки синове по цялата земя. Един християнски поет казва:

„Но щом животът те измъчи, ума, сърцето ти смути, щом да роптаеш те научи и вярата ти угаси -тогава със горещи сълзи пред кръста на Христос падни и мир ще имаш с Небесата, със хората и себе си дори“.

(Никитин, „Молитвата на детето“)

Поклони се на Господа Иисуса, Княза на мира; прегърни Неговите окървавени нозе и ще намериш отново мир. „Защото Той е нашият мир“ (Еф. 2:14). И когато Църквата казва: „Мир на всички!“, все едно че казва: Христос на всички! Христос с всички! Христос във всички! Амин!

Нека Христос, твоят мир, бъде с теб и в теб!

ДО БРАТСТВОТО ОТ ДАЛ: ЗА ОНЕЗИ, КОИТО ОТПАДАТ

Винаги с радост си спомням за вас, благодарейки на Бога, че и в наши дни има такива ревнителни за вярата и чистотата. И към вас могат да бъдат отнесени думите на апостола: „изобилва всичко у вас: вяра, слово, познание и всяко усърдие” (2 Кор. 8:7). А вярата е главната движеща сила на вашите души, главната сила на вашите думи, главната светлина на вашия разум и главният подтик на усърдието ви за спасение - вашето и на вашите ближни. Вие сте пример за това каква сила се получава, когато народната интелигенция и народът се обединят.

Вашето братство се състои от различни хора - и образовани, и необразовани, и земеделци, и чиновници, но всички се чувствате братя и Божии слуги. Всяка неделя вашият храм ехти от многогласно пеене. Вярвам, че и милосърдието ви не изостава по-назад от славословието. Единственото, от което се оплаквате, е отпадането на някои, които са се върнали към стария си начин на живот и към старите си навици. Оцапаното рухо на греха им е по-мило от чистата риза на добродетелите. Тютюневият дим по кръчмите им е по-приятен, отколкото благоуханието на тамяна. И най-глупавите песнички са по-привлекателни за ушите им от църковните песнопения. Всички те носят имена на апостоли и светци; дори се хвалят, че са сърби и православни, но всичко това при тях е като някакъв външен накит.

Какво да се прави? И по времето на Христос е имало отпадащи. Не четем ли в Евангелието: „От това време мнозина от учениците Му се върнаха назад и вече не ходеха с Него” (Иоан. 6:66). И сега какво? Да ги осъждаме и да разгласяваме наляво и надясно техните грехове? В никакъв случай. Далеч по-добре за тях ще бъде да чуят, че ние се молим за тях и че разказваме за чистотата на живота и поведението им, преди да отпаднат от братството. Все едно че не знаем нищо за облака, който е скрил слънцето на тяхната душа, все едно че знаем само за слънчевия им блясък. Да се правиш, че не забелязваш чуждата добродетел винаги е грях; а да се правиш, че не забелязваш чуждия грях не винаги е грешно. Молитвата за тях и споменът за предишния им добър живот рано или късно ще докоснат душите им. И мисля, че по този начин дори можете да придобиете отново своите изгубени братя и да се зарадвате за тях заедно с техните ангели.

Нека Бог ви зарадва с тази радост!

ДО ПИСАТЕЛЯ ВАСО Д.: КАК МОТИКАТА СЕ ПОДИГРАВА НА КОВАЧА

Сърцето Ви се свива от мъка, заедно московските безбожници и тази година са осквернили със своите хули и подигравки всенародното честване на Христовото Възкресение. Светът гледа и вижда как преди всеки Христов празник те се въоръжават с цял арсенал от хули, подигравки и безобразни картинки, които изсипват като смрадни газове върху главата и съвестта на великия и братски нам руски народ.

Не само Вие скърбите за това; заедно с Вас скърбят и всички християнски народи по света. Скръбта Ви е благородна и облагородява всеки, който научи за нея. А примерът на московските богохулници, несравним с нито едно от известните в историята богохулства, показва до каква степен може да достигне помрачението на човешкия ум и да се вкамени човешкото сърце. Ето, всеки наш християнски празник ни дава повод да прославяме триумфа на разума над мрака, а на тях - да празнуват своя триумф на мрака над разума. Ако отхвърлите техните хули и вземете само твърденията и вярата им, ще видите че:

На Рождество, докато ние говорим, че хората са синове на Отца на светлината, те твърдят че хората са синове на горилата.

На Великден, докато ние, сочейки Христовото възкресение, твърдим, че всички ще възкръснем от мъртвите за живот вечен и че това е смисълът и целта на земното ни съществуване, те изучават мъртви трупове на горили и с някаква безумна гордост викат: такъв е краят на нашия праотец, такъв е и нашият край!

На Възнесение, когато ние с дух и сърце се издигаме в Небесното Царство, следвайки възнеслия се Господ, те намръщено забиват поглед в земята и твърдят: „Няма небеса, няма духовно царство; съществува само царството на пръстта и нищо повече - както за нашите прародители горилите, така и за всички нас - пръст и нищо повече, смърт и нищо повече, хаос и нищо повече!"

На Духовден, когато ние прославяме Светия Божи Дух и Му се молим да слезе и да ни очисти, да ни укрепи, възвиси, обезсмърти и обожи, те се кикотят и хулят: „Не съществува никакъв дух - нито свят, нито несвят. Съществува само някакъв вид телесни изпарения, които могат да се нарекат дух. Както при нашия прародител горилата, така и при нас това телесно изпарение или вътрешно телесно потене изчезва, когато тялото умре и истине!"

На празника на светите Апостоли, когато ние се вдъхновяваме от духа на първите Христови воители и последователи, които от любов към своите братя - хората, са понесли много мъки, а от любов към своя Отец - Бога, са дали главите си, те се подиграват и на апостолството, и на братството, и на любовта и твърдят (винаги е по-важно не какво отричат, а какво твърдят), че целта може да се постигне само с горилска сила. А целта им е превръщането на общественото неравенство в равенство, за да се обърне скоро това тяхно равенство в неравенство - и всичко това въз основа на горилата, която е алфата и омегата на човешкия род!

В това, че горилата е алфата на човешкия род, не вярва никой разумен човек, но е напълно възможно тя да се окаже омега за мнозина, които се наричат човечи. И Сатанаил е тръгнал от Бога като от алфа, а е завършил с пъкъла и мрака като омега. Много от

онова, което в предишните културни времена се е смятало за невъзможно, в нашето сурово време е станало възможно; и ето - възможно е мотиката да въстане против своя ковач и човекът - против своя Създател.

ДО ГОСПОЖА РАНОСАВА 3. : ЗА КУЛТУРАТА И ЧОВЕКА

Пишете ми, че сте прекарали зимата в чужбина, в един прочут европейски град. В началото сте се чувствали добре. Приятно Ви било, докато погледът Ви се плъзгал по мраморните дворци, по цветните градини и фонтаните, по равните и чисти улици, по храмовете и музеите, по библиотеките и хотелите - по всичко онова, което услажда любопитния взор и се нарича културно наследство. Едва накрая погледът Ви се спрял и върху хората, живеещи в този град (по-точно първо Вие сте привлекли техния поглед), и тогава сте се сепнали и сте забелязали, че Вашите чанти тежат на кантара по-малко, отколкото в действителност; че сте платили прескъпо за едно шлифовано стъкло, за което са Ви се клели, че е диамант; че кочияшите са Ви возили из целия град, докато Ви докарат до един магазин, намиращ се съвсем близо до Вашия хотел, и че всички наоколо гледат на вас не като на човек, а като орли на леш. Всеки търсел някоя вратичка между параграфите на закона, за да може безнаказано да Ви оскубе и да Ви свлече кожата. И Вие пишете, че културата на този град Ви е довела до възхищение, а нравът на неговите жители - до погнуса. „Предците на тези неприятни хора трябва да са били истински исполини на духа, щом са създали такава култура!“ - с тези думи завършвате писмото си.

Не се заблуждавайте. Предците им са били същите като тях. Култура създават не само велики хора, но често и незначителни - съвсем незначителни, та дори и хора с нечовешки облик. Не са били велики хората, съградили културата на Вавилон и Екбатана, на Арабия и Египет. Архизлодеят Каракала е изградил удивителни бани. Кървавата Семирамида - висящи градини. Нечовеци са изградил културата на погиналия Помпей, както и на Тир и Сидон - двата безбожни града, от които днес са останали две рибарски селища. Нечовеци са създали и културата на прочутия със своето зло Содом. Не са били кой знае какви и мексиканците, които са създатели на твърде изтънчена и славна култура. Капернаум също е бил считан за културен град, но това не е попречило да бъде поставен редом със Содом. „И ти, Капернауме, който до небе си се въздигнал, до ада ще се провалиш... на земята Содомска ще бъде по-леко в съдник ден, отколкото на тебе“ (Мат. 11:23, 24). Нравствеността и културата не винаги са вървели заедно. Както и човечността и културата, пример за което са венецианците. А също и героизмът и културата, пример за което са левантинците. По нивото на културата не може да се съди за ценността на отделна личност или народ. И както често в историята се е случвало значими култури да израснат без наличието на силни характери, така понякога и силни характери са се развивали без наличието на висока култура; пример за последното са спартанците, а в най-ново време - албанците.

Накрая, позволете ми да Ви задам, като на славянка, един въпрос: на базата на впечатленията Ви от културата и жителите на град Н. каква според Вас трябва да бъде главната цел на славянските народи - да градят култура или да възпитават достойни личности? Какво очаква светът от славяните - култура или човеци? И от какво днес има крещяща нужда човечеството - от култура или от добри хора?

Размислете върху този въпрос и отново ми пишете.

ДО ЕДИН МАЧВАНИН, КОЙТО ПИТА НЕЩО, КОЕТО Е ИЗВЪН ВСЯКАКЪВ ВЪПРОС

Питаш защо Православната и Католическата Църква наричат Богородица „спасителка“, казвайки: „Пресвета Богородице, спаси ни“, (когато имаме само един Спасител - Господ Иисус Христос? Такъв въпрос поставяш и очакваш отговор.

Да знаеш само колко е лесно да задаваш неуместни въпроси и колко удобно да чакаш отговор! Лукав е твоят въпрос, но той не идва от теб, а от онези, които още от времето на войната непрестанно кръстосват из Мачва, продавайки на мачвани американски акъл.

Истина е, че имаме един Спасител и Месия, Който претърпя за нас кръстни мъки и смърт – „Началника и завършителя на вярата” - Иисус (Евр. 12:2) и друг няма. Но истина, засвидетелствана от опита, е също и това, че Богородица може да спасява хората от бедни и немощи. Тя може да дарява спасение, измолвайки го от своя Син, Спасителя на света.

Ние се молим и на светите апостоли: „Свети апостоли, спасете ни!“ С това отново не признаваме съществуването на много спасители, а на един-единствен. Молим се на апостолите, та като духовно по-просветени и нравствено по-достойни от нас, а следователно и по-близки до Бога, да измолят за нас спасение от единствения Спасител на света.

Можем да се обърнем с молитва и към свети Николай, казвайки: „Свети Николай, спаси ни!“ С това не признаваме свети Николай за Спасител на света, равен на Христос, нито отстъпваме от истината, че веднъж и завинаги ни е даден един Спасител. А се молим на свети Николай, или на който и да е друг светец да ни спаси, като измоли милост от Христос.

Ние постъпваме подобно на онези, които се молят на принцовете или принцесите да измолят за тях нещо от царя; или на близките роднини на някой съдия да се застъпят за тях. Защото вярваме в Божия род, в Христовото семейство - духовно и свято, прославно и безсмъртно. Всяко земно родство по плът е само образ или символ на небесното Божествено родство.

Нека възкръсналият Христос ти даде мир и радост!

ДО ЕДИН ЧЕТЕЦ, КОЙТО НЕ РАЗБИРА ПРОЧЕТЕНОТО: ЗА НЕБЕСНАТА МИЛОСТ

Ти четеш Светото Писание, но не го разбираш. Небесната милост е неизказано велика, а ти роптаеш, казвайки: „Защо Небето ми отне единствената дъщеря?" Може би за да я спаси от теб!

Небесната милост е ненадмината, а ти казваш, хулейки: „Щом Небесата са милостиви, защо слънцето изгаря и водата наводнява, и червеят гризе, и морът мори - защо?" Защото хората поради своето неразумие и злоба се отвръщат от благата на небесния закон и стремглаво се насочват към адската пропаст, така че Небето трябва да ги възпре, да ги накара да се опомнят и да ги спаси. Чувал ли си притчата за бащата, който от любов към своето дете отсякъл ръката му? Разбойници отвлекли детето и побягнали. Бащата тръгнал да ги преследва с меч в ръка. Настигнал ги до самите врати на тяхното убежище в момента, в който извлекли детето за ръка през прага. Без да се двоуми, бащата замахнал с меча, отсякъл ръката на детето, грабнал го и го отнесъл у дома. Кажи, кое е по-добро: детето да бъде спасено, макар и едноръко, или да бъде оставено на разбойниците, за да го мъчат и секат на части?

Непостижим и свръхестествен е Създателят в Своята милост. Нима не е непостижимо и свръхестествено това, което се е чуло от Кръста: „Отче! Прости им, понеже не знаят, що правят". Веднага след Създателя по милост стоят светите ангели. Те денонощно се трудят да спасят поверените им човешки души. Разказват, как един разбойник срещнал свещеник. Вдигнал пушката, прицелил се в него и викнал: „Деветдесет и девет като теб съм убил - ти ще бъдеш стотният!". Свещеникът казал, че е готов да умре, но поискал малко вода. Разбойникът му донесъл, но докато свещеникът пиел, онзи паднал и издъхнал. Тогава бесовете започнали да спорят с ангелите за неговата душа. Те изброили извършените от него деветдесет и девет убийства, както и множество други грехове. Ангелите отговорили: „Той не е ваш, а наш, защото извърши две велики евангелски дела: първо, изповяда пред свещеник, че е убил деветдесет и девет души, и второ, напои жаден".

И така, ангелите са включили в сметката дори и случайните, непреднамерени добри дела на онзи злосторник, а ти още питаш: „Къде е небесната милост?" Наистина небесата показват милостта си и върху теб, хулителя, като продължават живота ти и търпеливо очакват твоето покаяние.

Мир на теб и милост от Бога!

ДО ЕДИН ТВЪРД КОМУНИСТ: ЗА ХРИСТИЯНСКОТО ОБЩЕЖИТИЕ

Вие негодувате, че Църквата е „изневерила на първоначалното си комунистическо устройство и е станала капиталистическа". Простете, но и едното, и другото не е вярно.

Наистина първата християнска община в Йерусалим е имала общежително устройство, тъй че никой не наричал нищо от имота си свое, но всичко било общо. Това общежитие не било резултат от външна принуда, а естествен израз на вътрешното единство на християните, както е писано: „Множеството повярвали имаха едно сърце и една душа". Ние нямаме преки свидетелства защо този общежителен начин на живот не се е запазил, но и без тях е ясно, че причината трябва да се търси в жестоките гонения от страна на враговете на Църквата и в забраната на християнските молитвени събрания и общи трапези. Следователно не трябва да се смята, че християните не са искали да запазят общежителния начин на живот - те са били принудени да го изоставят.

Общежитието обаче, под една или друга форма, се е запазило в Църквата през всички векове на нейното съществуване. То се пази и до днес в манастирските кинонии, особено на Света Гора и в Русия, преди в нея да бъде наложен със сила безбожният и деспотичен комунизъм.

Ще попитате: защо Църквата не е разпространила общежителното устройство на живота върху целия народ и върху всички народи, или поне върху онези, които са приели християнството? Естествено, защото външните обстоятелства не са били благоприятни и защото светът не е бил съзрял за такова доброволно общежитие. Но ако това е било невъзможно вчера, може би ще бъде възможно утре. Главното е, че Църквата не се е отрекла от своя първоначален общежителен идеал и не го е изоставила по своя воля. Може, по Божии промисъл, онова първо християнско общежитие да е било пророчество или предобраз на християнския обществен строй, който ще се установи сред християнските народи в края на времената.

Невярно е и второто Ви твърдение, а именно, че Църквата се била прилепила към капитализма. Защо да прави това? Църквата не е подпомагана от капиталистическата класа. Тя е поддържана и подпомагана от средното съсловие и от бедните. Чудно ми е по каква причина Църквата би подкрепяла капитализма?

През миналия Велик пост причастяхвах вярващите в една белградска църква. Имаше стотици участници - обикновени вярващи хора, които не клонят нито към левичарската, нито към десничарската пропаст, а се придържат към средния път. Нямахте нито един капиталист. Нито един капиталист не причастих тогава. И това не е изключение. Това е правило, с редки изключения. Ето защо намирам Вашето твърдение, че Църквата подкрепя капитализма, за произволно и невярно.

Мир Вам и радост от Христос!

ДО РЕВИЗОРА МАРКО Н.: ЗА ВЪЗПИТАНИЕТО НА СТАРИТЕ И МЛАДИТЕ

Пишете, че много обичате децата заради тяхното удивително чувство за благодарност, което при възрастните е до голяма степен притъпено. Давате примери. Нека и аз дам един.

Петербургският митрополит Исидор често разказвал, че като дете бил принуден да ходи бос. Един човек, на име Петър, го съжалил и му купил цървули от липова кора за пет копейки. Това малко благодеяние се запечатало в паметта на Исидор така дълбоко, че по-късно, вече като свещеник и епископ, той в продължение на петдесет години на всяка служба споменавал своя благодетел.

Пишете още, че ви е жал за децата, защото са настъпили тежки за тях времена. Отвсякъде съблазни. Неопределеност и противоречия като студени ветрове брулят детските души и у дома, и в училище, и на улицата. Децата са объркани не само от напълно противоположните теории за живота, за държавното управление, за семейството и отечеството, които им се предлагат често в рамките само на няколко часа, но и от противоречивите примери, които виждат. Вие се обявявате за нова, различна възпитателна система, която би защитила децата от съвременните недъзи и съблазни. Но Христос е казал: „Ако се не обърнете и не станете като деца, няма да влезете в Царството Небесно”. Следователно Той подчертава, че има по-голяма нужда от възпитание на възрастните, отколкото на децата, и посочва метода, по който трябва да се осъществява това възпитание. Съвсем прост метод - възрастните да вземат пример от децата. Но Христос е посочил как трябва да се възпитават и децата. Отново съвсем просто: „Оставете децата и не им пречете да дойдат при Мене”. Нека само да отидат при Христос, а останалото е Негово дело. И единствената задача на родителите е да не пречат на децата да отидат при Христос.

И така, оставете децата да отидат при Христос, оставете и възрастните - нека отидат при децата. В присъствието на Христос, техния най-добър Приятел, децата не само ще се изучат, но и ще укрепнат. Защото Христос не само учи, но дава и благодатна духовна сила за изпълняване на наученото. Христос е вечна младост. Тази вечна младост зове децата, за да им даде сили да не остаряват духом, а да останат завинаги млади, бодри и радостни. С една дума: мъдростта на Христовото възпитание се състои в това: децата да останат завинаги деца и да не се превръщат в старци.

Училищното схоластично възпитание е противоположно по дух на тази мъдрост. Неговите усилия са насочени към това: колкото е възможно по-скоро да направи от децата възрастни; да им изтъкне за пример възрастните, да влее в ума им старчески мисли; да попари сърцата им със старчески скептицизъм и песимизъм. Вместо сами да станат като деца, възрастните правят децата подобни на себе си. И така нито сами влизат в Небесното Царство, нито позволяват на децата да влязат. Затова из цяла Европа се носят оплаквания, че младежта е изпаднала в отчаяние.

Нека Христос да благослови и подмлади европейската младеж!

ДО ЗЕМЕДЕЛЕЦА СВЕТОЛИК ДЖ.: ЗА НЕОБХОДИМОСТТА ОТ ЕДИН ДУХ

Казваш, че между човешките синове са се възцарили зло и разединение. Ти би искал „всички хора да имат една душа“. Разбирам какво искаш да кажеш, въпреки че се изразяваш двусмислено. Когато казваш „една душа“, ти имаш предвид „един дух“, както е според Светото Писание. Не може всички хора да имат една душа. Всеки човек има своя неповторима душа, която му е дадена, за да се грижи за нейното спасение. Възможно е обаче един и същ дух да живее в мнозина и дори във всички хора по света, стига само те да поискат това. Както приемаме, всеки със своите очи, една и съща слънчева светлина, или дишаме, всеки със своите гърди, един и същ въздух, така всички можем да бъдем осветявани, оживотворявани и движени от един и същ дух - от Дух Светии.

За първите християни е писано, че са били единомушни, но това не означава, че са имали една душа, а че са били напоени, изпълнени със сила и осветени от един и същ Дух Светии, Същият, Който е слязъл във вид на огнени езици върху апостолите на Петдесетница: „Дух Светии, светлина и живот, Дух на премъдрост и разум, Бог и боготворящ, Огън, от Огъня изхождащ“¹. Този Дух Небесният Отец дава на ония, които Му искат, както е казал Спасителят (Лук. 11:13).

Има хора, които могат да бъдат обединени и с помощта на злия дух, като например разбойниците, престъпниците, лихварите и грабителите. Но единството им означава, че те заедно бързат към обятията на вечната смърт. А ние нека бъдем едно в Светия Дух; това единение ще ни даде светлина, сила, доброта и Вечен Живот. Затова помоли се и ти на Светия Дух, както цялата Църква Му се моли отвека, да просвети всички нас, близки и далечни, и да ни помогне:

Царю Небесни, Утешителю, Душе на истината, Който си навсякъде и всичко изпълваш, Съкровище на богатата и Подателю на живота: ела и се всели в нас, все още враждуващите жители на Балканите, и внеси мир помежду ни; Ела и се всели в нас, най-бързите подражатели на чужди заблуди и пороци, и ни очисти; Ела и се всели в нас, съедини ни, стопли ни с херувимското боголюбие и братолюбие на великите балкански светци и герои. Амин.

ДО „ТЪРСАЧА НА ИСТИНАТА“: ЗА СВЕТИЯ ДУХ

Църквата учи, че съществува един Свят Дух, Които е Бог от Бога, Благ от Благия, Безсмъртен от Безсмъртния, Всемогъщ от Всемогъщия, Истина от Истина, Светлина от Светлина, Живот от Живота. Вие пък искате хората да живеят „според духа на времето“. Но духът на времето се мени и отминава като вятър, с тази разлика, че обикновеният вятър изкоренява и унищожавя дърветата, а духът на времето изкоренява и унищожавя човешките души. Ако всички хора следваха единствено духа на времето, те неизбежно щяха да се върнат в изходната си точка.

Притча за ковача. Един ковач изпратил своя син по широкия свят, за да търси занаят по-добър и по-лек от ковашкия, та благодарение на този занаят да се грижи за него на старини. Изпращайки го, той му казал: „Придържай се само към правилото, което съм чул да се препоръчва на пътниците, а именно: върви, накъдето духа вятърът!“ Синът послушал бащата, тръгнал по света и накъдето духал вятърът - след него. Вървял все така, докато един ден не се намерил отново пред бащината си ковачница. Учудил се бащата, а синът му казал: „Не се чуди, татко! Твоят съвет ме доведе обратно. Вслушвах се внимателно накъде духа вятърът и го следвах, както ми заръча“. Разочарованият баща казал на сина си: „Остани тук и се учи от мен, както и аз от своя баща“.

Повярвайте, така е и с духовете на времето. Оставяйки се без никаква съпротива на тези ветрове, Европа постепенно се връща към езичеството, от което първоначално е тръгнала, движена от християнската просветеност. И докато е познавала Светия Дух и от Него е търсила и получавала, Европа е напредвала. А щом лениво се е оставила да я носи духът на времето, веднага е тръгнала назад. И ето я - все по-бързо се приближава до мрачната ковачница на мрачните Один и Перун!

Христос е казал: А кога дойде Утешителят, Когото Аз ще ви изпратя от Отца, Духът на истината, Който изхожда от Отца, Той ще свидетелства за Мене (Йоан. 15:26).

Следователно Божият Дух е онзи дух, който утешава, който носи утеха. Ако не носи утеха, а безпокойство и огорчение, тогава нито е от Бога, нито е Божи.

Божият Дух е онзи дух, който Христос изпраща. Божият Дух не може да бъде изпратен от някой враг на Бога, от някой демон, безбожник и човекомразец. Може да ни го изпрати само нашият Приятел и Сродник, само Онзи, който ни обича, а това е Христос.

Божият Дух е Духът на истината, Който изхожда от Отца. Следователно това е Духът на Отца, бащински и родителски Дух - а това значи Дух благ и радостен. По това се познава Духът на истината.

Накрая, Божият Дух свидетелства за Христос, потвърждавайки, че Той е Син Божи и Спасител на света. Всеки друг дух, на което и време да би бил той, който въстава срещу Христос и се бунтува против Него, не е от Бога, нито от истината и носи само вреда.

Следователно, спътнико мой под слънцето и звездите, трябва да знаеш, че човешкият дълг не се състои в това да се покоряваме на духа на времето, а да подчиняваме духа на времето на Духа Божий - Светия, вечния и неизменния.

Светият Дух се яви!

ДО МОНАХ ВАРАХИИЛ: ЗА СТАРЕЦА МИХАИЛ

Виждайки какъв е светът днес, ти с недоумение се питаш: дали все още има Божии хора? Ще ти разкажа за един от многото, които съм имал щастието да срещна - стареца Михаил от Богородичния скит на Света Гора. Отбихме се там с група наши поклонници на връщане от Светата земя.

Пристигнахме в скита по време на вечерня. Старецът Михаил ни посрещна с онази простодушна пастирска сърдечност, която веднага пленява душата. Въведе ни първо в старата църква (църквите в скита са три). Заведе ни пред знаменитата икона на Божията Майка, известна под името „Сладкое целование“. Иконата е чудотворна по сила и прекрасна по художествената си красота. На нито една друга икона Майката Божия не изглежда така бледа, както на тази стара икона. А името „Сладкое целование“ и е дадено, защото на нея Богородица целува ръката на Божествения Младенец. Минавахме един след друг и целувахме иконата.

- Тя теб да целуне! Тя теб да целуне! - повтаряше полугласно старецът, а по сухото му постническо лице се нижеше сълза след сълза.

След това ни разказа следното:

- Имам тук петнадесет братя, всичките стари и немощни. Гърците повече не позволяват славяни да идват на Света Гора. Аз трябва да се грижа за тези петнадесет братя като някой довереник на Божията Майка, поставен на това място и в това време. Моля се на Господа само за две неща: да имаме много любов и малко хляб.

Отец Михаил е родом от Сяр. От детските си години той копнеел за монашество. Веднъж в храма му се явил свети Николай и му казал, че наистина ще стане монах. Изпълнен с радост, той оставил майка си и всичките си роднини и отишъл на Света Гора. Там прекарал целия си останал живот.

Идвал е и при нас, в Охрид, за да събира прилози за издръжката на своите петнадесет братя.

- Аз съм старец на моите старци и отец на отците. Длъжен съм да ги наставлявам и храня, макар сам да съм неук и немощен. Искам само да мога да ги утвърждавам в любовта и да ги храня с хляб. Толкова от мен, с помощта на Света Богородица. А тя, нашето „Сладкое целование“, няма да ни остави!

Служи при нас и Литургия.

- Отче Михаиле, кажи нещо на народа за поука. - Той застана пред царските двери и заговори:

- Три неща ще ви кажа: първо, нашето спасение е по-тънко от косъм; второ, където е нашият ум, там е и нашият дом; трето, в този свят сме дошли като на пазар - да купим нещо добро и да го занесем у дома. Амин.

Народът остана доволен от тази кратка проповед и се изреди да вземе благословение от светия старец.

Той изобщо не мислеше за себе си, а само за братята от манастира. И трудейки се да им даде много свята любов и малко черен хляб, цял се изнури телесно и в дълбока старост отмина при Господа. Сега душата му се радва в Царството Небесно - там, където царува Сладкото Целование.

ДО ЕДИН МЛАД СВЕЩЕНИК: ЗА НАЙ-ДОБРОТО ОБЩЕСТВО

Не се страхувай, не си сам. Сам е онзи, който не познава Бога, дори да има за приятели всички хора. Такъв човек и сред най-многобройното общество ще казва, както и сега казват някои: „Скучно ми е. Не знам какво да правя със себе си - всичко ми е страшно скучно!“ Това са празни души, в които няма Бог - черупки без сърцевина, пепел без огън. А ти не си сам, защото си с Бога и Бог е с теб. Чуй какво казва великият Павел, апостолът на вселената, който веднъж бил изоставен от всички: „Никого нямаше при мене: всички ме оставиха. Но Господ застана пред мене и ме укрепи“. Виж каква надежда в Живия Бог е имал той. „Господ ще ме избави и от всяко зло нещо и ще ме запази за Своето небесно царство“ (2 Тим. 4:16-18). Виждаш ли как светло е мислел и говорел Христовият раб Павел в онези първоначални дни, когато в целия свят все още не е бил издигнат нито един християнски храм и не е имало нито един християнски владетел! А днес цялата земя е украсена с християнски храмове и християните наброяват стотици милиони.

И така, не скърби заради самотата си във вашето населено място. Ако се чувстваш като в пустиня, както пишеш, знай, че мнозина са се спасили в пустинята. Но всички тези Божии пустинници са се въздигали до великото общество на Бога и Божиите ангели. В противен случай не биха могли да понесат пустинния живот. Между тях е имало такива, които в продължение на петдесет години не са виждали човешко лице и пак не са казвали: самотни сме! скучно ни е! Защото Бог е бил с тях и те - с Бога. Без всичко и без всеки е възможно да се живее, само не и без Бога. Това е тяхното свидетелство, което те са оставили на Църквата като свое скъпоценно наследство.

Не е известно обаче някога безбожник да е преживявал петдесет години в пустинята в пълна самота. Безбожник не е в състояние да направи това. Скучно му е дори и сред хората, а без тях - убийствено и непоносимо скучно. Той търси хора, за да ги жили с жилото на своето безбожие и да се храни от тяхната болка. А кого би могъл да жили в пустинята освен себе си? И от чия болка би могъл да се храни освен от своята?

Затова постоянно мислено се възнасяй в духовните висини, където обитава Онзи, с Когото е по-мило и по-сладко да се общува, отколкото с когото и да било на земята. На Него служи; с Него дружи; на Него кади; с Него се услаждай; с Него разговаряй; за Него говори и Него обичай - обичай Го от цялото си сърце и с всичката си сила, и с всичкия си разум. И заради твоята любов Той ще намери начин да отвори очите и сърцата на твоите съседи и да вдъхне в тях жива вяра в Себе Си, подобна на твоята. Тогава вече няма сам, както досега, да пееш слава на Бога, а заедно с цял един хор.

Господ да ти даде мир и здраве!

ДО ХАДЖИ А. ВАСИЧ: ЗА ИЗПЪЛНЕНОТО ПРЕДСКАЗАНИЕ

Бях те помолил да ми пишеш за твоето поклонническо пътуване до Иерусалим и ти прекрасно си ми описал всичко. За полза на нашите читатели и с твое позволение публикувам част от писмото ти.

„Цели двадесет години се стягах за Йерусалим. Все се готвех да тръгна и с цялата си душа знаех, че трябва да отида, но не ми се даде, преди да настъпи определеното от Бога време. В село бяха започнали да ми се присмиват. Както пише цар Давид: „Станах им за присмех; които ме виждат, клатят главите си” - така беше и с мен. Но аз не обръщах внимание. Беше ми дадено насън предсказание от Всевишния Бог и аз чувствах, че то трябва да се изпълни. Случи се така: преди двацет години ми попадна книга за пътуването на крал Милан до Иерусалим. По онова време давах тази книга на учениците за изпит. Прочетох я на един дъх. Докато четях, непрекъснато си мислех: „Боже, дали ще благословиш и мен, грешния, да видя всички тези места, където моят Спасител е пострадал за мен? Всевишни Боже, удостой ме да видя Иерусалим! Моля те, Боже, удостой ме да видя Йерусалим!”

Една нощ насън ми се яви младеж в монашески дрехи. Дойде и застана наблизко, а мен сякаш не забелязва. Обърна се на изток, започна да прави поклони и да говори, а гласът му беше като звън на агнешко стадо: „Сила, и слава, и царство, и господство, и светлина, и радост, и благоухание, и песен - амин на Тебе, Вишни Боже!” Като изрече това, поклони се до земята, падна ничком на нея, целуна я и като се обърна към мен, каза: „Знай, че ще отидеш, където си намислил, но трябва да престанеш да псуваш”. - „Ех, тежко ми - казах си аз, като се събудих - и небесата знаят за моите мръсни псувни”. А псувах много. Ще трябва, значи, да се лекувам от това. Започнах да се моля за помощ на светия ангел, защото твърдо вярвах, че именно ангел ми се беше явил насън. И на ум ми дойде отговор - вместо псувни да използвам думите „Слънце да те грее!” Само така ще се отуча да псувам. И наистина започнах да правя така. Щом отворя уста да напсувам, вместо това викам: „Слънце да те грее!” И така избягвам псувнята. В такава борба преминаха цели двацет години. Едва тази година се изпълни онова, което ми беше обещано и което толкова желяех. И едва след двацет години в село престанаха да ми се присмиват.

Сила, и слава, и царство, и господство на Вишния Бог! Амин!”

Бог да те поживи и благослови!

ДО ПРОФЕСОР ЙОВАН П.: МОЛИТВА ЗА УМНОЖАВАНЕ НА ЛЮБОВТА И ИЗКОРЕНЯВАНЕ НА ОМРАЗТА

Вие бихте искали Църквата да състави молитва, подходяща за нашето съвремие и за нуждите на съвременните хора. Това Ваше желание е похвално. Но нима има нещо по-нужно за хората на нашето време от чиста и свята любов? А ако е така, тогава знайте, че Църквата вече има написана една чудесна молитва за умножаване на любовта и изкореняване на омразата. Ще Ви цитирам част от нея в превод от църковнославянски.

„Господи, Боже наш, като благ милостиво погледни на изсъхналата без любов земя на нашето сърце, вледенена от омраза, самолюбие и неизброими беззакония. Пролей капка от благодатта на Пресветия Твой Дух и обилно я ороси, за да стане плодonoсна и от горещата любов към Теб да израсне коренът на всички добродетели - Твоят страх и неленостната грижа за спасението на ближния, както и изкореняването на всички страсти, на многообразните злини и на лицемерието, усърдно Те молим, като Благодетел на всички хора: скоро ни чуй и човеколюбиво ни помилвай!

Обнови, Господи, новата заповед, която си дал на Твоите ученици - да се обичат един друг; обнови я истински в нашите души и сърца чрез благодатта на Светия Твой Дух, та да вършим онова, което е угодно на Теб и полезно и спасително за нашите ближни. Молим Ти се, Благодетелю, чуй ни и ни помилвай!

Дай ни, Владико, със силата на Твоя Свят Дух, да бъдем свършени в Твоята любов към ближния си, защото който мисли, че има любов към Теб, а ненавижда брата си, е лъжец и ходи в тъмнина. Затова, Боже, разпали душите и сърцата ни с любов към Теб и към нашия брат - молим ти се: като милостив скоро ни чуй и като щедър ни помилвай!"

Бог да ни помага!

ДО ЧОВЕКА, КОЙТО НЕ ВИЖДА СЕБЕ СИ: ЗА СТРАСТИТЕ

Някакви хора са ти посочили една твоя лоша страст, но ти не си им повярвал. Защо не си повярвал? Нима не знаеш, че другите винаги забелязват обезобразеността на нашето лице преди нас? Окоето вижда всичко освен себе си. Околните виждат лицето ни и без огледало, а ние - само в огледалото. Огледало за нашата душа е Христос. Погледни Христос, вгледай се в Него като в огледало и помисли - дали Той би правил това, което ти правиш. Не, разбира се. Следователно огледалото би дало отрицателен отговор, т.е. би показало духовната ти обезобразеност.

Пияният, дори когато е най-пиян, уверява целия свят, че е трезвен и знае какво говори. Самохвалкото не съзнава, че се хвали, и се обижда, когато някой му каже: не се хвали! Имало един такъв самохвалко, когото всички избягвали, защото няма по-тягостно нещо от това да разговаряш с такъв човек. За да го вразуми, но все пак и да не го обиди, един наш поет (Люба Ненадович) му казал: „Ако аз говорех тези неща, които говориш ти, хората с право щяха да ме нарекат лъжец". Не случайно е казано, че страстите са слепи. Те наистина са слепи сили, които теглят човека към пропаст.

Вижте и признайте своята страст, казват моралистите. Но дали това е достатъчно? Ако човек не се изплаши и не се погнуши от своите страсти, както се плаши и гнуса от някои телесни болести, той няма да може да се излекува. Нека всеки си представи своите страсти като телесни болести. Това има решаващо значение. Нека например всеки си представи славолубието като белодробно възпаление; блудната страст като рак; скъперничеството като туберкулоза; завистта като холера; пиянството като тиф; лакомията като едра шарка; суетността като ишиас; гордостта като парализа вследствие на тетанус. Тогава човек може да възкликне, както някога пророк Исаия: „От пети до глава няма у тоя народ здраво място: струпей, синини, гнойни рани, неочистени, непревързани, несмекчени с елей” (Ис. 1:6). Или като апостола: „Нещастен аз човек! Кой ще ме избави от тялото на тая смърт” (Рим. 7:24)?

Ще ни избави, изцери и помилва само Онзи, единствено Онзи, „Който взе върху Си нашите немощи и понесе болестите ни” (Мат. 8:17).

Виж се и ти в Него като в огледало, за да съзреш своите рани; допри се до Него като до животворен магнит, за да се изцериш; поклони Му се като на Бог, за да ти открие вечните тайни.

ДО БРАТ ЧЕДО М.: ЗА ХЕРЦЕГОВСКИТЕ СОКОЛИ

Нищо без вяра в Живия Бог. Нищо без молитва към Живия Бог.

Нищо без помощта на Живия Бог.

Без това нито е имало някой велик и славен човек в Херцеговина, нито има, нито ще има. Вие сте разбрали това и сте го препоръчали на Вашите соколи. Те също са го приели и чрез вярата са осветили и изпълнили с вдъхновение своя живот. Затова са така силни и почтени, единни и целомъдрени, послушни и братолюбиви - тези Ваши херцеговски соколи. Нека Живият Бог даде за всеки от тях да може да се каже онова, което казва апостолът: “Да бъде Божият човек съвършен и годен за всяко добро дело” (Тим. 3:17). Защото именно това е целта на Вашите млади соколи да бъдат подготвени за всяко добро дело; подготвени чрез възвишени мисли, които стигат до най-горните Небеса; чрез благородното чувство за правда и чрез любовта, която обхваща целия народ и всички Божии народи, подобно на разпънатите на кръста Христови ръце; чрез силна воля, изградена, укрепнала и готова всеки миг за всяко дело на доброта, милост, човеколюбие и боголюбие.

Такива хора ни трябва, такива соколи, такива херцеговци. Не други, а само такива - готови всеки ден и всяка минута без забавяне и с радост да извършат всяко добро дело, за което им се отдаде удобен случай. А кой е подготвен за това? Аз не бих могъл да дам по-добър отговор от онзи, който е дал апостол Павел и този отговор е: “съвършеният Божи човек”. С други думи: който не е съвършен Божи човек, не е подготвен за всяко добро дело.

Земята не може да бъде задвижена от земя, а само от Небесата. Вие сте разбрали това; затова сте се издигнали по-високо от онези, които се опитват да тласкат земята със земя, падат уморени и остават долу.

Бог да Ви поживи и благослови!

ДО ЧОВЕКА С ТРИТЕ ОРДЕНА: ЗА МИЛОСТТА КЪМ БЕЗСЛОВЕСНИТЕ

Три ордена блестят върху гърдите ти и затова, казваш, ти е още по-трудно да приемеш епитимията, която ти е наложил местният свещеник. А епитимията ти е наложена, защото жестоко си пребил съседския кон, който бил влязъл в твоята ливада. Счупил си му единия крак и си му избил едното око. От какво се оплакваш? Трябвало е и сам да си наложиш наказание, по-строго от онова, което ти е наложил свещеникът.

Ти питаш: няма това е толкова голям грях? Как да не е! Какво разбира безсловесното животно? Нима не виждаш как хората не зачитат чуждия имот, а какво остава за коня! В Светото Писание четем следните думи: „Праведникът се грижи и за живота на добитъка, а сърцето на нечестивеца е жестоко” (Вж. Притч. 12:10). Прецени сам към праведните ли спадаш или към нечестивите, щом за наръч трева си взел такава висока цена - и окото, и крака на добичето. Ако за коня можеше да се говори като за личност, то бихме казали, че той е удържал морална победа над теб. Защото не се е защитавал и не се е противил на злото. Ти си го бил, а той е бягал, опитвайки се да избегне ударите, докато не е излязъл от твоята ливада сляп и сакат. Не те ли изгаря съвестта за това?

Казвам ти: съвестта на всички истински християни е на страната на коня и против теб. Дори ако наречеш този кон крадец, какво толкова ти е откраднал? Шепя храна - толкова, колкото му е потребна за един ден. Не повече. Помисли колко по-голяма е човешката крадливост. Представи си човек крадец, който е попаднал на „богата паша” - да кажем, в някоя банка или магазин. Дали би взел само толкова, колкото му е нужно за един ден и би оставил недокоснато останалото? Всичко, братко мой, всичко би взел. Всичко, което би намерил и което би го хранило може би сто години. Виждаш ли колко по-почтен е конят крадец от човека крадец? И въпреки всичко нито един съд не би извадил окото или строшил крака на човека-крадец. Би го изпратил в Пожаревац, за да размисля известно време на държавни разноски за своето престъпление.

Хората няма да те накажат, но няма и твоята съвест няма да направи това?

О, съвест, пробуди се в човека!

ДО ЗЕМЕДЕЛЕЦА БРАНИСЛАВ СТ.: ЗА ХРИСТОС В ПАВЕЛ

Търсиш обяснение на апостолските думи: „И вече не аз живея, а Христос живее в мене” (Гал. 2:20). Това са думи на онзи апостол, който първоначално бил противник на Христос и на Христовите последователи, а после се обърнал от Савел в Павел. И като Павел, като вече обърнат в християнската вяра, той казва: „Не живея вече аз, а Христос живее в мен”. Какво означава това?

Това означава, че той вече живее не със своите мисли, а с Христовите, не със своята любов, а с Христовата; върши не своите дела, а делата на Христос. Защото всичко, което е мислел като гонител, той е престанал да мисли като защитник на Христовото Евангелие; и всичко, което е обичал като Савел, е намразил като Павел; и всичко, което е вършил като еврейски фарисей, е осъдил като християнски апостол. Наистина Савел е излязъл от самия себе си и в него се е вселил Христос, така че вече не Савел е мислел, чувствал и действал, а Христос в него. „Пребъдете в Мене, и Аз във вас” - е казал Господ на Своите ученици (Йоан. 15:4). Това се осъществило при Павел. Всичко старо в него изчезнало и било заменено с ново. И умът, и сърцето, и волята. И всичко, което съставлявало неговата личност, било покорено на възкръсналия Господ, така че вече не той управлявал своя живот, а Христос; вече не той живеел, а Христос. Все едно че нашето езеро е влязло в светлината и светлината в езерото.

Как е станало това? Защото трябва да се знае, че човек не се ражда християнин, а става такъв. Самият Павел е разказвал за обръщането си многократно. За него този случай е най-важното събитие в живота му и главното доказателство за неговото духовно преобразяване от гонител в ревнител, от Савел в Павел, от ненавистник в предан от цялото си сърце служител на Господа. А самият този случай по пътя за Дамаск показва цялата трагедия на човешките мисли и желания, цялото нищожество на човешките планове, когато те не са в съгласие с Божиите.

Да даде Бог и ти да стигнеш до съвършенството на Павел, за да можеш да кажеш: Вече не аз живея, а Христос живее в мене.

ДО ЕДИН СЕБИЧЕН ЧОВЕК: ЗА ОПАСНОТО ЩАСТИЕ

Смяташ се за напълно щастлив и освен това твърдиш, че си постигнал това щастие сам, без помощта на Бога или на хората. Затова отхвърляш светото учение, което ти предлагаме, а именно: че всеки човек е длъжен да отправя молитви към Бога и да бъде милостив към ближните си. „Нито на Бога молитви, нито на хората милост“ - казваш сурово ти. И въпреки това смяташ, че си щастлив! Аз наистина не мога да си представя щастие без Бога и без хората. Твърдя, че ти не си вкусил истинското щастие, че бъркаш понятията и наричаш щастие ситостта. Натрупал си много от онова, което дава земята, наял си се, напил си се и надменно мислиш, че никой не ти е нужен. Но знай, че земята не дава никому нищо без Божия заповед. И ако ти е дала, дала го е следователно по Божия воля. Човек не може да отнеме със сила нищо от този свят, без да даде за това отговор на Твореца. Добре позната истина е, че в действителност ние хората не притежаваме нищо постоянно на тази земя. Всичко ни е дадено сякаш назаем - днес ни се дава, утре се взима. Отново и отново биваме изпитвани с помощта на тези заеми. А заемите се състоят в здраве, сила, красота или богатство, или чест и власт, или знание и талант, или някакъв друг дар. Изпитанието пък, с което Съдботворецът изпитва хората, се отнася до вярата, милостта, почтеността и до всяка друга добродетел. То цели да станат явни две неща: първо, дали човек знае от кого е получил един или друг дар и второ, дали отдава слава и хвала на своя Дарител. Чуй страшното предупреждение на великия пророк Иеремия, който вика: „Въздайте слава на Господа, вашия Бог, докле Той още не е напратил тъмнота” (Иер. 13:16).

По-скоро започни и ти да славиш Бога и да Му благодариш, докато не е напратил тъма върху твоя живот. Защото когато ти прати тъма - мъки, беди, болести или гибел, или безумие - какво ще правиш тогава? На кой Бог ще се молиш и кой от хората ще прояви милост към теб, немилостивия?

За да не падне страшен и тежък мрак върху твоя живот, чуй и запомни тези свети библейски слова: „Господ ще изтръгне богатството на нечестивците” (вж. Притч. 10:3). „Добротворната душа ще бъде наситена” (Притч. 11:25).

ДО СВЕЩЕНИК СТАНКО С: ЗА ГРАДЕНЕТО И РУШЕНЕТО

Питаш се в недоумение: защо не идват по-добри дни за нас, когато по толкова много църкви и манастири се служат служби и се отправят молитви към Бога. Спомни си за изграждането на Скадар на Бояна; каквото хората изграждали през деня, през нощта човешкият враг разрушавал. В олтарите се молят на Бога, а зад олтарите го хулят - както добре е казал някога московският митрополит Филип на цар Иван Грозни. А това се случило така: Цар Иван Грозни ходел редовно на църква, а в същото това време извън църквата по негова заповед царските палачи убивали негодните нему хора. Знаейки това, св. Филип много скърбял. Веднъж, когато царят влязъл в храма, митрополитът се приближил към него с кръст в ръка и казал: „Царю, ние тук принасяме безкръвна жертва, а там зад олтара се пролива християнска кръв“. А на израилския народ Господ казал чрез пророк Исаия: „Кога умножавате молбите си, Аз не слушам: ръцете ви са с кръв пълни“. И добавя: „Твоите князе са законопрестъпници и съучастници на крадци; те всички обичат подаръци и ламтят за награда; не закрилят сирак и тъжба на вдовица не стига до тях“ (Ис. 1:15,23). Да се постъпва така извън храмовете, а вътре в тях да се отправя молитва към Твореца за милост - означава едновременно да се гради и да се руши, да се сади и да се изскубва. Все едно двама души да излязат пред царя, за да го молят за своя град от името на своите съграждани, и единият да се кланя и да моли царя за помощ, а другият да го хули в очите.

Царят на Небето и земята постъпва с нас по правда - понякога дава изобилна година по молитвите на праведните, а друг път изпраща суша или наводнение, гъсеници или мушици, глад и оскъдица заради хулите на хулителите. Затова Църквата от века призовава всички хора да следват Божия закон, знаейки, че от тяхната нравственост зависят природните стихии. Още древният китайски мъдрец Конфуций е учел, че състоянието на природата зависи от морала на хората. А една руска пословица гласи: „Каквото благородството (на хората), толкова и плодородието (на земята)“.

Мир на теб и радост от Господа!

ДО ПОЕТА С. С: КАК УМИРАТ ХОРАТА

Често смъртта на човека прилича на самия него. Сиреч какъвто е животът му, такава е и смъртта му. Като правило, който убива, бива убит; който вади нож, от нож загива.

Наскоро при нас умря един стар свещеник. Умря, без да боледува. В събота вечер чел молитви на болен, а в неделя сутринта починал. През целия си живот беше тих и кротък, такъв беше и краят му. Беше голям молитвеник и с молитва се прости с този свят.

И в случая, който ти описваш, смъртта съответства на човека. Твоят кум хулел всичко свято. Нехаел за Бога, не се грижел за душата си. От нищо не се страхувал, освен от един стар, изоставен кладенец в покрайнините на града. Често говорел за него и винаги, когато го споменавал, настръхвал. Понякога, сякаш на шега, казвал: този кладенец ще ми бъде гроб! Когато излизал извън града, чувствал непреодолимо влечение да свърне при кладенеца и да погледне в неговата мрачна дълбина. И какво се случило накрая? Твоят кум внезапно изчезнал. Никой не знаел къде е отишъл. На някого му дошло на ум за кладенеца. Отишли там и наистина намерили вътре мъртвото му тяло. Хората казвали: „Съдба! Така му било писано. Той предчувстваше това“. Ако е съдба, тогава е съдба не от Бога, а според греховете му. „От което се нечестивец бои, то ще го и постигне“ - пише в Писанието (Притч. 10:24).

Слушал съм да разказват за един човек следното: като попечител той присвоил тайно парите от някакъв наследствен имот и ги закопал под една липа в двора си. Откакто направил това, той започнал да се страхува от липата. За да се освободи от страха си, решил да я отсече, но не успял. Тъкмо взел брадвата, нападнали го разбойници и започнали да му искат пари. Той не пожелал да даде и те го обесили - на липата. За пореден път се потвърдили Божиите слова: „От което се нечестивец бои, то ще го и постигне“.

А ти се радвай в Господа!

ДО ХАДЖИ САВАТИЙ Н.: ЗА НОВИТЕ И СТАРИТЕ РЕВНИТЕЛИ

Радвам се, че Бог е дал толкова много ревнителите за вярата в Подунавието. В събота следобед те оставят своята работа и се отправят в далечни манастири и църкви на молитва. А в понеделник отново се заемат със своя тежък селски труд, благоразположени и спокойни, сякаш са прекарвали цялото това време у дома. Това е действие на Божията благодат. Две горещи желанија стоплят сърцата им: първо, да укрепят вярата в своите души и второ, да я посеят като небесно семе в душите на ближните си. Слава на Бога за това! Слава на Бога! Никакъв съвет не бих могъл да дам на такива ревнителите, освен онзи, който апостолът дава на галатяни, казвайки: „Като правим добро, да не се обезсърчаваме, защото ще пожънем в свое време, без да се уморяваме. И тъй, докле имаме време (до смъртта си), нека правим добро на всички, а най-вече на своите по вяра” (Гал. 6:9-10). Да не ни дотегне да се трудим за доброто!

Разказвали са ми за един монах, който ходел из народа, просейки милостиня за сираците. Веднъж той се намерил пред един господин и попросил и от него „за Христовите сираци“. Зле настроеният господин му ударил плесница. Без да се смути ни най-малко, монахът казал: „Това беше за мен, а сега дайте нещо за сираците“. Господинът се засрамил и дал своята лепта. И за св. Серапион се разказва, че изобщо не жалел себе си, когато трябвало да утвърди някого в православната вяра. Така веднъж той се продал като роб на някакъв еретик манихеец, само и само да го излекува от ереста. А друг път станал роб на един езичник, за да го кръсти в християнската вяра.

И така, знай, че Църквата никога не е оставала без горещи ревнителите. Трябва да благодарим на Бога, че ги има и днес в нашата земя. И макар вярата ни да е по-слаба от тяхната, трябва да се молим на Бога за тях, както и те се молят за нас.

Нека Бог ги поживи и умножи!

ДО ЗЛАТАРЯ А. П. ОТ ПРИЗРЕН: ЗА ПРЕДСМЪРТНОТО БОЛЕДУВАНЕ

Казваш, че не се страхуваш от смъртта, ала изпитваш страх от предсмъртна болест. Много други хора казват същото. Но истинските християни не мислят така, а се предават на Божията воля. Защото знаят, че болестта ни се дава за очистиране на душата. Нима онзи, който обича чистотата, ще мрази водата? Творецът допуска телесните страдания преди смъртта ни като някакви мразовити или горещи водни струи, които умират нашите души. А щом е така, защо тогава да желяем внезапна и безболезнена смърт? И праведният Авраам е страдал преди да умре. И кроткият Иаков е лежал болен в постелята преди разлъката с този свят. Също и цар Давид. И щом онези, които са разговаряли с Бога, са били измъчвани от болести, то какво остава за големите грешници? Помисли, всеки Божи ден умират хиляди старци и старици, жени и малки деца. С редки изключения всички те боледуват и така се сбогуват с този живот. Защо да се страхуваш от кратките предсмъртни страдания, щом не са се изплашили от тях немошните старци и крехките деца?

Един от светите мъже постоянно се молел Богу да му изпрати предсмъртна болест, за да не дойде смъртта без предвестник, за да не умре без опрощение и да не напусне този свят преди горчивината на страданията да унищожи в него всеки спомен за плътските удоволствия. В Писанието е казано: „Бичува всеки, който приема” (вж. Евр. 12:6). Следователно, когато Бог не бичува, него трудно и приема.

Затова не завиждай на онези, които без болки и страдания си отиват от този свят. Спомни си за предсмъртните мъки на Спасителя. Спомни си за мъките и страданията на светите апостоли, пророци и мъченици. И на хилядите обикновени и неизвестни хора, които всеки ден умират по болниците. Спомни си и отхвърли всеки страх от предсмъртната болест. Дочакай я спокойно, а когато дойде - прими я като от Бога.

ДО ЕДИН ЖИТЕЛ НА ПОДРИНЕ: ЗА СИЯНИЕТО НА ПРАВЕДНИЦИТЕ

Във вашия край дошъл някакъв набожен човек от другата страна на Рудник. Започнал да говори на хората чудни думи за великата Божия милост и за упорството на грешниците. Сълзи се стичали по лицето му, когато говорел колко задебели и заслепени са хората и как не виждат Божията милост към грешния свят. Едни го питали едно, други - друго, а ти само си го гледал. Гледал си го и не си могъл да се нагледаш. Забелязал си върху лицето му някакво тайнствено сияние.

Подобен случай е описан и в житието на свети Антоний. Трима известни мъже от близкия град посещавали Антоний всяка година. Двамата му задавали много въпроси и светецът им отговарял. А третият само мълчаливо го гледал. Накрая Антоний му казал: „Толкова пъти идваш при мен, а никога нищо не питаш?" - „На мен, отче, ми стига само да те гледам" - отговорил човекът.

Така прославени и привлекателни са лицата на праведниците. Когато евреите убивали с камъни свети Стефан, погледнали го и видели, че лицето му е като лице на ангел (вж. Деян. 6:15).

Подобни са лицата на всички, които разговарят с Бога. Моисей трябвало да слага покривало върху лицето си, защото то излъчвало такава светлина, че народът се боял да се приближи до него (вж. Изх. 34:30). А какво да кажем тогава за светлината, която излъчвало лицето на Христос? Според преданието едеският цар Авгар изпратил един художник на име Анания, за да нарисува върху платно Христовото лице. Анания положил много усилия да улови образа на Спасителя и да го предаде с бои, но това не му се удало поради чудната светлина, която се излъчвала от лицето на Господа.

И така, какво можем да кажем за светлината, която излъчват лицата на праведниците? Това е светлината на Духа, струяща през тялото им, небесна светлина във физически план, предобраз на светлината, с която праведниците ще блеснат като слънце в Христовото царство.

Тази светлина пожелавам и на теб, и на всички останали братя.

ДО ПИСАРЯ НАРКИСП.: ЗА ПОПРАВЯНЕТО НА ГРЕШНИЦИТЕ

Пишеш ми, че винаги и на всеки си казвал истината в очите и заради това си имал много неприятности. Това не ме учудва. Рядко се случва някой да изпитва обич към лекар, който рязко и без подготовка му съобщава, че е болен от неизлечима и смъртоносна болест. Любовта към нашите братя ни налага да не ги изобличаваме винаги остро, а да подбираме онези думи, които ще бъдат най-полезни за тяхното спасение. Спомни си как нашият Спасител не е изобличил високо грешницата, която фарисеите искали да пребият с камъни, а благо ѝ казал: „Иди си и недей вече греши”. Когато апостол Анания дошъл при ослепелия Савел, не се нахвърлил върху него с ругатни и нападки, задето е гонил християните, а се обърнал към него евангелски:” Брате Савле” (Деян. 9:17).

По време на изповед една монахиня се оплакала на св. Серафим Саровски, че страда от раздразнителност и силна гневливост. Като изповядала това, тя очаквала от Божия човек строг укор и епитимия. Но вместо това до ушите ѝ стигнали следните благи думи на светеца: „Какво говориш, сестро! Та ти имаш чуден, тих характер; прекрасен, смирен и кротък!" Тези ласкави думи паднали върху душата на онази сестра като напоителен дъжд върху жадна земя. От тях тя получила двойна полза: силно се засрамила от греха си, но придобила и вяра в себе си. А това са двете главни условия за поправяне.

Този пример ни показва как с благи и похвални думи можем да трогнем и окуражим човека, и да му помогнем и на дело да превъзмогне своите недостатъци. Ако е възможно да събудим заспалия човек с милувка, нима трябва да го ръгаме с меч? Ти можеш да възразиш: но св. Серафим не е казал истината на онази монахиня, а аз казвам истината на всеки. Св. Серафим ѝ казал истината, казал ѝ онази, другата истина, която не намерила израз в гнева и раздразнението ѝ. Защото въпросната сестра понякога изпадала в гняв, но често била съвсем тиха и кротка. И Божият светец като превъзходен възпитатели лекар изтъкнал доброто в нейната душа, а лошото премълчал. Каква полза би имало да говори за лошото, щом тя самата вече го била признала?

А ти имаш съвсем противоположен метод: на всеки право в очите - неговото зло, неговата морална болест. И то подчертавайки я рязко и злобно. Онова пък, което е добро у грешника, премълчаваш. В това е разликата между теб и онзи, чието име е влязло в църковния календар.

От една и съща уста, в зависимост от нуждата, може да излиза и студен, и топъл въздух. Така е и в духовното дело: когато грешникът може да се поправи чрез топлината на любовта, не бива да се използва студенината на критиката и наказанието. Понякога, но само понякога, е потребно да се викне: „Махни се от мене”! - както Христос на Петър; или: „Среброто ти да погине заедно с тебе” (Деян. 8:20) - както Петър на Симон влъхва. Но когато за раната има мехлем, операция не се прави.

ДО ПРОТОИЕРЕЙ ДУШАН Т.: ЗА ТРЕТАТА РАВАНИЦА

Честитя, сърдечно честитя, и то не само на вас, сърбите в Детройт, но и на всички сърби по света освещаването на третата Раваница. Първата е морavsка, втората е сремска, а третата - американска. Първата представлява благодарствена песен към Бога за народната свобода и държава. Втората представлява песен на победоносното и свято народно страдание. А третата - песен на святата народна памет. Третата Раваница ни е също толкова скъпа, колкото и първите две. Ако в първите две последователно по чудо се е запазило нетленното тяло на цар Лазар, то третата ни явява чудото на народната памет за историческото ни минало - и преди, и след Косово. Как да не наречем чудо това, че шепа сърби в мравуняка на Новия свят не са забравили своята история и не са се поддали на разрушителните внушения, че трябва да се отвърнат от своите бащи и деди и да живеят като охлюви, без минало и без бъдеще? И как да не е чудо, че шепа наши хора издигат такъв дивен храм в града на Фордовите фабрики и небостъргачите, и то в това най-тежко в американската история време, „в зло време, в гладни години"? И втората, сремската Раваница е градена в тежкото време на лютото робство, когато „небостъргачът" на османското царство се е издигал заплашително над цяла Европа. Ценността на вашата жертва Богу е тройно по-голяма заради настъпилите във вашия живот теглила. Нека бъде троен и Божият благослов върху всички вас, благослов и от трите Раваници!

От всички мъчнотии, които сте имали при изграждането на третата Раваница, не най-малката е била да се противопоставите на онези, които с присмех са ви подхвърляли: днешното време иска фабрики, а не църкви! Само трезвият и уравновесен дух на нашите сънародници там е могъл да преодолее тази мъчнотия. Вярвам, че и молитвите на царя мъченик Лазар са ви помогнали за това.

Фабриците разстроиха нервите на хората. Църквите са нужни, за да внесат мир и здравина в душите. Спомнете си думите на апостол Павел към коринтяни: „Сам аз, Павел, ви убеждавам с Христовата кротост и благост". А Христовата кротост и благост, така потребна на модерните американци, не се придобива в шумните фабрики. Фабриката - това е работата, църквата - молитвата. Труд и молитва в хармония - това е била програмата на първите американски заселници, мотото на първоначална Америка. В днешна Америка работата е засенчила молитвата, фабриката - Църквата.

Така е изчезнала хармонията във външния и вътрешния й живот.

Аз няма да се натрапвам за учител на американците и това, което ще кажа, го казвам не като учител, а като човек, изпитващ обич към страдалния американски народ: Америка ще оздравее, когато молитвата бъде поставена редом с работата, и Църквата - редом с фабриката. Нашият непогрешим Учител, Който е казал: „работете, докле имате светлината", е казал също: „Непрестанно се молете". Като работници във фабриките вие изпълнявате първата спасителна заповед на Христос, а като зидари на Раваница - втората. Осмелявам се да кажа, че с това мъдро равновесие между работата и молитвата вие сте дали здрав пример на мнозина в Америка.

Мир вам и благославение от Бога!

ДО ГОСПОДИН ПАВЛЕ А.: ЗА СЪКРОВИЩЕТО НА ВЯРАТА

Разказвате как един новопокръстен евреин Ви засрашил със своята силна вяра и с ревностната си защита на християнските истини. Той привеждал толкова нови доводи за Христос като Спасител на света и проявил пред Вас и Вашите приятели такава възвишена и пламенна любов към Господа, че всички вие сте били учудени.

Учудени сте били подобно на онази негърка, на която някакви европейци предложили цяло съкровище за нейната огърлица от диаманти, които тя ценяла не повече от обикновени дрънкулки. Така и много християни се кичат с божественото съкровище на християнската вяра, без да знаят цената му. Поради привичка и леност те са започнали да гледат на Христовата вяра като на евтино украшение. Заради това Господ многократно е напомнял на своите последователи: "Бъдете будни"! Бъдете будни, за да не паднете! беда! А има ли за един християнин беда по-голяма от тази - да изпадне в леност и да престане да мисли за своята животворна вяра, за целта, която тя разкрива, за живота, който тя обещава, за пътя, който тя сочи, за Царството Небесно, което тя проповядва? Трябва да дойде някой нов християнин, за да го изтръгне от неговото безчувствие и закоравялост. Новият християнин, стига да не е приел кръщение заради женитба или заради власт и почест, внася в Църквата свежест, бодрост и засрамва ленивите.

Разказват, че когато франкският крал Хлодвиг слушал за мъченията, на които Христос бил подложен от иудеите, извикал: „О, ако аз бях там с моите франки, щях жестоко да отмъстя за всички неправди към Него". Ако оставим настрана желанието за мъст, ще видим горещата любов на един нов християнин към неговия Спасител.

Но и старите християни могат да станат нови, ако се пробудят, ако започнат да ценят безценното съкровище на своята вяра, ако се отърсят от рутината и безчувствието. Непрестанна бдителност над своето най-голямо съкровище, непрестанно удивление, обновяване, преобразяване и възкръсване - това е спасителната евангелска повеля.

Но преди всичко нека бдим над съкровището на нашата вяра и да го пазим от похитители, от които ние, със своето невежество и безчувствие, сме първи.

ДО СТАРЕЦА ЙОКСИМ Б.: ЗА ИСТИНАТА И ДИСЦИПЛИНАТА

Не се оплаквай от Господа. „Защо ни бие? - казваш ти. - Защо ни бие с болести, войни, пожари и вредители?" А нима хората не Го бият с хулни думи и грешни дела? Биейки ни, Той ни показва истината за нас и проявява Своята милост към нас. След като не успява с милувка, то тогава с наказания Бог иска да ни пробуди, обърне и спаси. Затова в Писанието е казано: „Всички пътища Господни са милост и истина” - всички! Както пътищата на благостта, така и пътищата на страхотиите. Дава ли, взима ли, Той винаги показва милостта си и явява истината. Но не всички хора виждат това; то е видно за онези, които пазят завета Му и откровенията Му (Пс. 24:10). На тях е дадено да виждат и знаят сред мрака на слепотата и незнанието; дадено им е да виждат, защото пазят завета и откровенията Му, т.е. откритата ни божествена истина и дисциплината на духа.

Божествената истина разкрива целта на нашето битие, а дисциплината на духа отваря пътя към нея. „Ние сме силни не против истината, а за истината” - учи ни апостолът (2 Кор. 13:8). И то тъкмо онзи апостол, който дълго се е противил на истината и я е преследвал.

Щом истината помръкне пред очите ни, веднага изгубваме и пътя. Щом някой изостави истината, занемарява и дисциплината. Много хора и цели народи се лутат днес в безпътица само защото не искат да познаят истината. А без истината, както без светлина, не се знае целта и не се вижда пътят.

Връщане към истината и към дисциплината на духа - това е насъщната необходимост на нашето поколение, на нашето време. Без тях гибелта е неизбежна. Истината налага дисциплина. Затова много хора не искат да знаят за нея. Те обичат повече лъжата, защото лъжата освобождава от всяка дисциплина. Другото име на истината е Православие, а на дисциплината - почтеност.

Размисли дълбоко върху тези две думи и ще ти се открият много тайни за нашето време, за нашето безредие, за нашите страдания и за съвременното лутане. Мир на теб и светлина от Господа!

ДО ЕДИН ЖИТЕЛ НА САРАЕВО: ЗА „ГРЕХОВЕТЕ" НА НАРОДНАТА ВЯРА

Високо и гневно призовавате: да се изхвърли вярата от училище! Нека югославската младеж да слуша на воля за кървавия Нерон и за людоеда Калигула, но само да не ѝ се споменава спасителното Христово име!

Нека да разсъдим спокойно: с какво е сгрешила нашата народна християнска вяра, та я замеряте с камъни? Когато иудеите грабнали камъни, за да убият Христос, Той им казал: „Много добри дела ви показах от Моя Отец; за кое от тия дела с камъни Ме замеряте (Иоан. 10:32)? Така и Вас православната народна вяра с право може да попита: за кое от добрите ми дела ме замеряте с камъни?

Дали защото научих вашите предци езичници да вярват в единия Бог вместо в измисления Перун и неговия идолски род?

Или защото от дивите орди на вашите некръстени прадеди създадох народ благороден и културен?

Или защото ви дадох духовния великан св. Сава, бащата на вашия народ, и чрез него цяла плеяда велики личности?

Или защото послужих като Божия рабиня на първото ви царство и го напоих с духа и красотата на светостта и доблестта?

Или защото разпалих в сърцата на косовските мъченици любов към кръста и свободата, по-силна от смъртта?

Или защото бях за вашия народ лъч светлина в петвековния мрак на робството?

Или защото препасях със сила и себеотрицание Караджордже, Милош и синовете на Херцеговина и Черна гора?

Или защото дадох на слепия Вишнич пророческо зрение и на славния Негош пламенен език?

Или защото изпълних гърдите на светосавския народ с изобилна сила, гърлото му - с песен, а ръцете му - с изкусност?

Или защото бях народна и държавотворна от Часлав до днешния крал Александър?

Или защото наквасих със сълзи и прекадих с молитви всички мъченически гробове - на Каймакчалан, в Шабац, в Белград и във всяко кътче на нашия народен жертвеник?

Или защото поради здравата ми връзка с народа олтарите ми бяха разрушени, храмовете ми поругани, а свещениците ми избити?

Или защото не се примирявам с безбожните и бездушни теории, с развалата на народния морал и най-вече със смъртта? Защото аз съм вяра на светостта, живота и възкресението.

И тъй, за кое от тези дела желаете да ме отстраните от младежта? За кое от тях искате да ме осъдите, без да ме изслушате, и да ме убие с камъни, лишавайки ме от защита?

Когато извели св. Поликарп на съд и го принуждавали да се отрече от Христос, за да не бъде убит, светият старец възкликнал: „Осемдесет и шест години служа на Христос и от Него съм видял само добро. Как тогава бих могъл да се отрека от моя Господ и Спасител!"

Така и нашият народ, от когото Вие искате да се отрече от Христос, може да Ви отговори: „Аз служа на Христос от хиляда години. И Той ми служи от толкова и дори от повече. В действителност Той служи на мен повече, отколкото аз на Него. И нищо освен добро не ми е сторил. Как тогава бих могъл - и то точно днес, в това злокобно време - да се отрека от моя Господ и Спасител?"

ДО ЕДИН ПОЩАЛЪОН ОТ ЗАГРЕБ: ЗА ТАЙНАТА МОЛИТВА

Как да не се молим на Бога, когато непрестанно се молим на хора, които без Божията помощ не могат да ни помогнат с нищо? Без Бога и лекарят не може да излекува раната ни, и воинът не може да ни защити, и учителят не може да ни научи, и свещеникът не може да възвести истината. Щом така усърдно се молим на посредници, как да не се молим на Онзи, Който няма нужда от никакво посредничество, Който ни чува без слушалки, вижда ни без очила, отзовава се без писма и узнава всичко без свидетели?

Явно ли да се молим или тайно? - питаш ти. И явно, и тайно. Но да помним, че при явната молитва трябва да се пазим от лицемерие пред хората, а при тайната - от самооправдание пред Бога. Ето един пример за тайна молитва:

„Господи, аз не зная какво да искам от Теб. Ти единичък знаеш какво ми е потребно. Ти ме обичаш повече, отколкото аз умея да обичам себе си. Отче! Дай на Твоя раб онова, което аз сам не умея да искам. Не дръзвам да прося нито кръст, нито утеха - само стоя пред Теб със сърце, за Теб открито. Ти виждаш моите нужди, които сам аз не съзнавам. Виж и постъпи с мен според Твоята милост: накажи ме, изцери ме, смири ме, въздигни ме. Благоговей и безмълствам пред Твоята свята воля и пред Твоя непостижим за мен промисъл. Готов съм на саможертва, предавам се всецяло на Теб. Нямам друго желание, освен да върша Твоята свята воля. Научи ме да се моля и сам Ти се моли в мен. Амин!“ (Молитва на Московския митрополит Филарет, намерена след смъртта му сред неговите книжа).

ДО ДОБРАТА СЪПРУГА: ЗА МЪЖА СЕКТАНТ

ТВОЯТ мъж е станал сектант и във вашия дом са започнали раздори и разногласия. За нищо не сте единомислени. Ето така вярата ни пронизва целия наш живот и влияе върху всички наши мисли и чувства, дори и върху онези, които на пръв поглед нямат никаква връзка с нея. Така е било открай време: възгледите на православните винаги са се различавали от възгледите на еретиците - и по отношение на държавата, и по отношение на войската, общественото устройство и всичко останало.

Моли се на Бога и Бог ще ти помогне. Не се отричай от своя мъж, не го осъждай, не говори и не мисли лошо за него, защото по този начин няма да го поправиш. Бащата на свети Григорий Богослов бил паднал неволно в ерес (ереста на ипсистирианите). Благочестивата му жена Нона силно скърбяла за това и много се молила на Бога - Той, Всемогъщият, да просвети мъжа ѝ със светлината на истината. И топлата молитва на жената помогнала на съпруга ѝ да се върне към истинската вяра. Има и друг пример: жената на цар Иустиниан, Теодора, успяла да обърне своя мъж в монофизитската ерес - за щастие не задълго. По-късно Иустиниан и Теодора по молитвите на цялата Църква се върнали към православно учение. От тези два примера, както и от много други се вижда, че жената може да повлияе на вярата на своя мъж и в добра, и в лоша посока. И ти със своето влияние ще победиш, не се съмнявай в това. Казано е: „Искайте, и ще ви се даде”.

Когато искаме нещо лошо, то не ни се дава. А доброто ще ни бъде дадено - рано или късно. Защото Бог желае да искаме непрестанно от Него добро и само добро. Когато искаме нещо добро за нас и за нашите ближни, особено ако това е истинска вяра, тогава ние търсим Небесното Царство. А това е първото и главно нещо, което ни е заповядано да търсим. В църковните молитви ние често искаме от Бога непосрамваща вяра, твърда надежда и нелицемерна любов. Съществува и посрамваща вяра, която рано или късно ще посрами еретиците и сектантите, било на земята, било на Божия съд. А православната вяра е вяра непосрамваща.

А на това, че съседката ти се подиграва и говори: „Ето, ние с мъжа ми не принадлежим към никаква вяра, а живеем в съгласие” - не обръщай внимание. И между престъпниците може да има съгласие за известно време. И червеите, които ядат мършата, живеят в мир, докато я изядат, а след това започват да се гризат един друг. Не началото е съдия на края, а краят на началото.

Бог да ти даде храброст и утеха!

ДО УЧИТЕЛЯ СЛАВКО М.: ЗА ДУХОВНИЯ ОБРАТ

Не, не и не! Християнската вяра не е произлязла от езическите религии и философии. Защото произлизащото трябва да прилича на онова, от което произлиза. А християнската вяра е била толкова различна от иудейската - с която е изглеждала най-сходна, - че иудеите са разпънали Христос, Основателя на новата вяра. Да не говорим за останалите религии и философии. Разликата е толкова голяма, колкото както ако един човек пътува на Запад и изведнъж се обърне кръгом. „Ако не станете като деца..." - казва Господ на хората; или: „Ако някой се не роди свише..."! Или по думите на апостол Павел: „Живеем не по плът, а по дух". Следователно в светлината на християнството всичко се преобръща: онова, което е било отпред, отива отзад, и онова, което е било долу, се издига горе.

Другият свят, който за езичниците и евреите бил „свят на сенките", чрез ръката на Христос се открива като свят на реалността. Мрачният гроб се изпълва със светлина. Животът поглъща смъртта. Радостта се възцарява над скръбта. Загубата се превръща в печалба. Душата се възвисява над тялото като господар над слуга. Телесното зрение се подчинява на духовното. Светът и всичко случващо се в него се разглежда не по плът, а по дух. Вярата в случайността отстъпва пред вярата в промисъла на Живия Бог. Всичко това е ясно изразено в Светото Писание, в историята на Църквата и в живота на нейните верни чедра през всички векове. Когато свети епископ Ремигий кръщавал франкския крал Хлодвиг, той изрекъл една фраза, която показва, че приемането на християнската вяра е пълен обрат в човешкия живот. Преди да приеме християнството, кралят се покланял на идолите и изгарял християнските светини. При кръщението си той попитал епископа какво трябва да прави след като приеме новата вяра. Ремигий му отвърнал: „Кланяй се на онова, което си палил, и пали онова, на което си се кланял".

ДО ЕДИН СВЕТОГОРЕЦ: ЗА ОБЩЕЖИТИЕТО

Чух, чух. И целият сръбски народ чу с тъга, че общежитието в „Хилендар“ отново е унищожено. Кой друг би могъл да го унищожи, ако не законниците, които са забравили защо са дошли в Света гора и несъзнателно : навличат проклятие на душите си. Сега те могат да се радват, смятайки, че са победили Света Богородица, Царицата на Света Гора, и св. Сава, основателя на „Хилендар“. Но времето ще покаже може ли сляпата сила да удържи победа над светлината на Божиите светии. „Бог забавя, но не забравя“ - казва народът. А някъде в Псалтира е писано: „У врага съвсем не стигна оръжие“. Св. Сава е следвал монашеските правила на св. Василий Велики. А св. Василий писал за монашеското общежитие следното: „Бог ни е създал подобно на членовете на едно тяло, за да се нуждаем от помощ един от друг. Защото как бихме могли да се упражняваме в смирение, благочестие и търпение там, където няма никой, спрямо когото да проявим тези добродетели? Чии нозе ще умиеш? На кого ще бъдеш слуга? Как можеш да бъдеш последен от всички, ако живееш сам?“

Ако в селските задруги у нас виждаме идеалното общежитие, начело с домовладиката като игумен, нима то не трябва да се покаже още по-съвършено при монасите? Света Гора трябва да научи света, че духовното родство е по-тясно и по-силно от телесното. И ако задругите от сродници по плът могат да живеят в общежитие, толкова повече трябва да живеят така братята по дух. Светогорските монашески братства биха могли да принесат голяма полза на враждуващия и объркан свят, ако с примера си му напомнят за древното християнство, за първите християни, „при които никой нищо от имота си не наричаше свое, но всичко им беше общо“ (Деян. 4:32). Всеки посетител на Света гора знае колко по-висока е духовността в общежителните манастири, отколкото в онези, които нямат общежително устройство. Наистина, с какво може да бъде полезен на себе си или на другите онзи монах, който, показвайки се като познавач на човешките закони и на вестникарските статии, по духовните въпроси е безгласен като риба? А такива се срещат най-често в манастирите, които живеят без благодатта на общежитието.

Но Бог и Богородица ще помогнат монасите-духовници на Света гора да вземат връх над монасите законници. Тогава Света гора отново ще си възвърне стария ореол на истинска святост, който е имала през вековете. Тогава тя отново ще се изпълни и преизпълни с Божия благослов и пълнотата на благословието ѝ ще се разпростре върху всички земни народи. А за да се случи това още утре, са нужни само малко повече добра воля, братолюбие и страх Божи!

ДО ЗЕМЕДЕЛЕЦА МИЛОВАН М.: ЗА ЕВТИНАТА КНИГА

Смущава те онова, което трябва да те радва. Смущава те, че Светото Писание е така евтино - по-евтино от всички останали книги. Ти мислиш, че тази спасителна книга трябва да бъде скъпа и рядка. Не знам как си стигнал до този извод, но християнският свят не би могъл да го приеме. Нима не виждаш, че в природата всичко най-необходимо за живот се намира в изобилие? Въздухът, светлината и водата са достъпни напълно безплатно за всяко живо същество. Ако за тези три неща се заплащаше, мнозина не биха могли да оцелеят. Или ако земята не служеше за постеля; ако, да кажем, хората не можеха да намерят отдих и сън никъде, освен в своята стая и на своето легло, то колко от тях биха загинали без сън и почивка? И нашият ; Спасител често си е почивал на тревата и спал на земята. Ами ако хлябът не беше най-евтината храна - как биха се изхранили толкова народи?

Така е и с Божието слово. И Божието слово присъства навсякъде и е достъпно за всеки като въздуха, светлината, водата, хляба и земята. И цялата природа всъщност е Божие слово, предадено в образи и достъпно за всеки, който иска да се замисли. Защо тогава евангелското слово, Словото на живота, да бъде ограничено, скъпо и рядко? Защо, щом то е по-нужно на хората от въздуха, водата и хляба, както Вечният живот е по-важен от този преходен живот? Господ е казал на Своите ученици: “Идете по цял свят и проповядвайте Евангелието на всички твари” (Марк. 16:15). И тъй, нека и Светото Писание се разпространява по целия свят и бъде достъпно за всяка Божия твар. И не само да бъде по-евтино от всички останали книги, непотребни и вредни, но да даде Бог да стане и напълно безплатно, подобно на най-необходимите ни природни стихии. Помисли: най-скъпо е онова, което е луксозно и излишно. И всички отрови са скъпи и прескъпи. Попитай в аптеките и ще видиш, колко скъпи са те. Така е и с книгите. Религиозните книги на нехристиянските народи - на древните египтяни, индийци и персийци - винаги са били много скъпи и по тази причина недостъпни за широките маси. Разбира се, това е по Божи Промисъл - за да се ограничи заблудата и да не се разпространява лесно сред народа. По Божи промисъл също е устроено и Книгата на Живота да бъде отворена и достъпна за всички.

Словото Божие да те просвети!

ДО ЕДИН ВЪЗРАСТЕН ПРОФЕСОР: ЗА ПИЛАТОВОТО ЦАРСТВО

Жал Ви е за древната Римската империя и като че ли обвинявате християнството за нейната гибел. Така са постъпвали почти всички невярващи историци, но не и Ранке или Нибур. Учудвам се, че и Вие като вярващ човек постъпвате по същия начин. Ако не беше загинала Римската империя, щеше да загине християнството. А ако беше загинало християнството, щеше да остане идолопоклонството, щеше да остане лъжата, щеше , да остане вълчийт дух на езическия Рим. А духът винаги е главното - и в човека, и в народа, и в религията, и в културата. „Духът е, който животвори”, но не всеки дух, а Духът на Истината, Духът Божи. А духът на Римската империя е бил тираничен, жесток и лицемерен. Това се вижда и от поведението на Пилат, който провъзгласил Христос за невинен, но все пак Го осъдил на смърт.

Вие жалите за римската култура, като под култура разбирате „прекрасните мраморни статуи, които украсявали улиците и площадите на Рим. А не ли Ви ли е жал за милионите нещастни хора, които били докарвани на тълпи от всички краища на света и оковани във вериги, били влачени между тези статуи до изнемога и гладна смърт?

Именно в това се състои основната разлика между езическото и християнското разбиране за ценност. Римляните езичници поставяли държавата и културата по-високо от живата човешка душа, а християнство смятало и смята човешката душа за по-ценна от държавата, културата и целия свят. Защото и държавата, и културата са за човека, а не човекът за държавата и културата. Хората създават държава и култура не като крайна цел на своя живот, а като помощно средство за постигане на духовни нравствени цели.

Дори по време на своите най-добри владетели Рим се е отличавал с рядка безчовечност и варварство. При управлението на философа Марк Аврелий християните били измъчвани също така жестоко, както и при управлението на императорите глупци. Искате ли да чуete един от многото примери за жестокост при Марк Аврелий? Християнският мъченик Атал, човек с удивително благородство и благост, бил изведен пред императорски съд за това, че бил християнин. Съдиите му предложили да се отрече от ХРИСТОС. Когато той отказал, съблекли го гол и го поставили върху нажежен железен стол. Свети Атал стоял спокойно и докато тялото му изгаряло, изобличавал римляните, казвайки: „Наричате варвари, нас, християните, а ето какви варварски дела вършите вие!"

Впрочем вгледайте се във вампирския римски дух на някои съвременни европейски държави и се порадвайте - ако можете да се радвате – на тиранията, огъня, меча, кръвта, безбожието, суетата и порока! Но аз знам, че Вие като християнин - и само защото сте християнин - не можете да се радвате на това. А ако не можете, тогава противоречите сам на себе си, като жалите за вълчето Пилатово царство.

ДО ЕДИН ЧИТАТЕЛ: ЗА ЖИВАТА ВОДА

От разговора на Господ със самарянката се вижда, колко непонятни са духовните реалности за онзи, който мисли плътски. Такова неразбиране е показала не само обикновената жена самарянка, но дори и Никодим, който бил началник иудейски. В единия случай жената не разбира думите на Господа за живата вода, а в другия иудейският първенец не разбира думите за повторното раждане на човека. Нима и за теб са неразбираеми думите за живата вода? „А който пие от водата, която Аз ще му дам, той вовеки няма да ожадне“ (Иоан. 4:14). В Светото Писание често едни думи обясняват други. Така е и в този случай. На друго място Господ казва: „Който вярва в Мене, няма да ожадне никога“. Следователно живата вода е тясно свързана с вярата в Христос. Но какво представлява самата жива вода? Живата вода е Божият Дух. Това се вижда от следния евангелски текст: „А в последния велик ден на празника застана Иисус, издигна глас и рече: който е жаден, да дойде при Мене и да пие. Който вярва в Мене, из неговата утроба, както е речено в Писанието, ще потекат реки от жива вода. Това каза за Духа, Когото щяха да приемат вярващите в Него“ (Иоан. 7:37-39). Вярата в Христос е като водопровод, а Божият Дух е самата жива вода. Чрез вярата получаваме дух: от земята, от ада или от Бога. Каквато е вярата, такъв е и духът. Чрез вярата в Христос придобиваме Христовия Дух. А Христовият Дух е Дух Божи.

Защо Божият Дух е наречен жива вода? Защото за човешката душа Той е животворно питие. От Него душата получава живот и радост. Всяка земна наслада разпалва жажда за още по-голяма наслада, а сладостта на животворния Божи Дух - не. Защото няма сладост по-голяма от нея. От всяка вода се ожаднява отново, а от небесните струи на Господния Дух настъпва утоляване и насищане. Това са знаели Божиите светци, които са оставяли и жертвали всичко, само да отворят в дълбините на своята душа извор с вода, която тече в живот вечен.

ДО ГОСПОДИН РАДОЕ И.: ЗА СЪЩНОСТТА НА НЕЩАТА

Казвате сърдито, че сте чели Светото Писание, но не сте намерили в него онова, което сте търсили. Ако бяхте търсили отговор на въпроса кой е създал този свят, щяхте да го намерите. Ако сте питали как е сътворен човекът и какво достойнство му е отредено, щяхте да получите отговор. Ако сте искали да узнаете Божията воля и всичко онова, което Бог изисква от Вас, за да спасите душата си, със сигурност щяхте да го научите. Но Вие не сте се интересували от всичко това. Очаквали сте да намерите в Светото Писание отговор на въпроса: какво представлява праматерията, от която е сътворен този свят? И каква е общата същност на всички неща? Или: какво е тестото, от което е замесено всичко съществуващо? Очакванията Ви са напразни. Нито Светото Писание, нито природата ще Ви дадат отговор на този въпрос. Ако човекът, най-разумното от всички творения, не може да каже от какво е създаден, то коя друга твар би могла да направи това?

Св. Василий казва: „Този, който разказва за сътворението (на света), ни учи само, че в начало Бог сътвори небето и земята, считайки за достатъчно да ни открие Кой е сътворил и украсил земята; а от това да изследва каква е същността на земята, се е отказал като от работа напразна и безполезна за слушателите“. И Христовият апостол казва, съветвайки Тимотей: „А от глупави и невежествени разисквания отбягвай, като знаеш, че те пораждат крамоли“ (2 Тим. 2:23). И наистина в течение на цялата човешка история между хората е имало много и премного крамоли по въпроса от какво е сътворен този свят и каква е неговата основна материя или праматерия.

Светото Писание ни открива само онова, което е потребно и целесъобразно. То ни съобщава, че светът е сътворен чрез Божието Слово и че той е образ и символ на духовния свят, на духовната реалност. Впрочем защо ни е да изследваме същността на всички неща, ако още не сме се отучили от сквернословието, кражбите, похотта, завистта, суетата и останалите черни грехове и пороци? Нека се потрудим над това, което е първостепенно, а второстепенното да оставим накрая.

ДО ЕДНА СКЪРБЯЩА МАЙКА: ЗА ВИРОГЛАВИТЕ ДЕЦА

Оплакват се от своите деца - от своите родни деца! Наред с редовните часове в училище сте плащали на частни учители за уроци по пиано и френски. И сега те не Ви дават мира със своето непрестанно дрънкане на пианото; а когато, смеейки се, говорят помежду си на френски, Вие усещате, че Ви се подиграват.

Наскоро сте искали да отслужите панихида на гроба на най-големия си син, който е загинал във войната. Съобщили сте това на децата си, но те не искали и да знаят за Вашата панихида. Още със ставането си от постелята те седнали зад пианото и започнали да свирят.

- Деца - казали сте им Вие, - днес не трябва да се свири. Днес правим панихида за покойния Мирко.

- Ами ето, ние му свирим траурен марш - отговорили те и се залели от смях.

И Вие сте отишли сама, както казвате, „сякаш от гробище на гробище“, като през целия път сте плакали и ридали.

Ех, ако навреме бяхте взели на своите деца добър възпитател, който да ги учи на Божия закон! Щяхте да имате деца, а не маймуни и папагали. Защото и маймуните могат да бъдат дресирани да свирят, и папагалите - да говорят, но на Божия закон могат да се научат само човешките синове и дъщери.

Разказват, че една руска аристократка отишла при св. Серафим Саровски и се оплакала, че не е доволна от учителите по френски, които била наела за децата си. Попитала го какво да прави.

Светецът ѝ отговорил:

- Ти, майчице, по-добре научи децата си как да се молят на Бога, а френски след това лесно ще научат.

И така, децата трябва да се учат първо на най-важното, защото онова, което човек научи от малък, не се забравя лесно. Второстепенните неща могат да се изучат и по-късно, а и да бъдат забравени, не е голяма беда. Но ако най-важните неща бъдат пропуснати, слабо научени или забравени, то тогава звукът на пианото заглушава молитвата, а френският се използва за осмиване на родителите! Благият Бог нека Ви е на помощ! Трудно е сега да бъде даден съвет. Когато сърцето се размъти, трудно е да го избистриш - по-трудно, отколкото да избистриш и най-мътния поток. Търпете и се молете за децата си. Може би с търпението си малко по малко ще ги накарате да се засрамят, а с молитвата си ще измолите помощ от Всемогъщия Бог. Но преди всичко - покайте се пред Него, че не сте научили децата си първо на Неговия Закон.

Чуйте, небеса, и слушай, земя, защото Господ говори: „Аз възпитах и въздигнах синове, а те се побуниха против Мене” (Ис. 1:2).

ДО ПЧЕЛАРЯ М. А.: ЗА ПОУКИТЕ ОТ ПЧЕЛИТЕ

През целия си живот Вие сте се занимавали с едно благородно занятие - пчеларството. И сега споделяте своя личен опит, придобит от него. От своите наблюдения сте се убедили, че пчелите нападат жестоко злите хора и развратниците. Рядко може да се случи пчела да ужили дете или девойка, или изобщо чист и незлоблив човек - по-точно никога, освен в случаите, когато се почувства застрашена от него. Или, с други думи, пчелите нападат нечистите, а от чистите само се защитават. Веднъж пчелите са Ви спасили от бандити. Изнудвали са Ви за пари. Вие не сте дали. Изнудвачите се промъкнали във Вашия двор, но пчелите ги нападнали и така ги нажилили, че те едва успели да намерят портата.

В Светото Писание е казано за ленивеца: „Иди при мравката, ленивецо, виж нейната работа и бъди мъдър” (Притч. 6:6). И към пчелите може да се обърне човекът с лениви ръце или ленив ум, за да се научи на трудолюбие, умереност, ред и предвидливост.

При пчелите може да се види и нещо твърде велико, което рядко се наблюдава в природата в такава степен. Това е саможертвата. Всяка пчела, във всеки миг, е готова да даде живота си за своя кошер. А най-голяма колективна саможертва пчелите показват при роенето. Един велик белгийски писател е написал цяла книга за живота на пчелите. В нея той пише следното: „Роенето не е обикновено преселение на пчелите, а жертва - съзнателна жертва, която сегашното поколение принася за бъдещото, което идва след него”. По-нататък той казва: „Това не е инстинкт, не е дори природен закон. Обикновено ние наричаме закон онова, което не сме в състояние да проумеем, независимо дали то се отнася за пчелите или за хората”. Но какво е тогава? Любов и грижа за младите пчели, за новото поколение. Заради тази любов старите пчели се роят, т.е. оставят своя дом, където са се излюпили, оставят го пълен и препълнен с мед и се отправят незнайно накъде, без да знаят ще намерят ли подслон. Представете си какво биха направили и най-големите родолюбци, ако им се каже: напуснете своята родина заради младото поколение, оставете своето огнище, родния дом и цялото си имущество и вървете по света. Колцина от тях биха последвали без ропот примера на пчелите?

И още много неща, от чудни по-чудни, разказва за пчелите този писател. Например той пише, че пчелите разговарят помежду си, устройват свои събрания, пеят свои песни - весели и тъжни, имат свои бойни викове, издават безбройни звуци, доловими и недоловими за нас (Метерлинк, „Животът на пчелите”). А Вие знаете, че сред пчелите няма „безбожници”. Точно обратното, има хора, които с тяхна помощ са познали Своя Създател и Бог и Неговия чуден промисъл за всички твари.

ДО СЪДИЯТА М.Д.: ЗА РЯДКОТО ОТКРИТИЕ

Не сте вярвали, че още има добри хора, докато не сте дошли по служба в село Ясеново. Пишете, че в това село сте се срещнали с група хора, които се наричат богомолци. Цялото село е православно. Разликата между тези богомолци и останалите селяни е в това, че богомолците живеят по законите на православната вяра, докато останалите, макар да се наричат православни, живеят по-скоро като езичници. Първите живеят в мир с всички, а вторите се карат и съдят. Първите са в църквата, вторите - в механата. Първите разговарят за Бога и за душата, вторите - за политика и съдебни дела. Първите спазват постите, вторите не различават ден от ден, нито ястие от ястие. Първите празнуват църковните празници и ходят на църковните служби, вторите - на лов и на партийни събрания. Първите не искат да се закълнат дори за истината, вторите са готови на лъжлива клетва, както спусъкът е готов за изстрел. Първите казват: трябва да се живее по Божия закон, а вторите: трябва да се живее както живеят всички. Вторите не са били изненада за вас, но първите са били истинско откритие. Заради тях Вие наричате село Ясеново Божие село. И с въздишка питате: няма целият наш народ, по всички села и градове, не би могъл да стане като това Божие село?

Разбира се, че би могъл. Това е смисълът и целта на всички усилия на Църквата. Това е целта на християнството. Такива са били всички християни в първите времена, с изключение на еретиците. Картагенският адвокат от II в. Тертулиан свидетелства, че по негово време нито един християнин в Африка не е бил изправян на съд за нещо друго, освен затова, че е християнин.

Защо християните в онези времена са били истински християни, а днес не са? Защото те са спазвали Божия закон, поставяйки го по-горе от всички човешки закони. За първо и основно задължение на човека те са смятали изучаването и спазването на Божиите заповеди. Защото не е възможно да се изпълняват човешките закони, ако първо не се изпълни Божият закон. Богомолците от село Ясеново са най-добрите граждани, защото са най-добрите извършители на Божиите заповеди.

Затова Вие смятате за свой дълг към народа, държавата и Църквата да разказвате, където седнете и където станете, за чудното село Ясеново.

И Бог ще Ви благослови.

ДО ЕДИН ПРАВОСЛАВЕН СЛОВЕНЕЦ ОТ ЦЕЛЕ: ЗА СВЕТАТА ЦЪРКВА В РУСИЯ

Мила ми е Вашата вяра, че гоненията против Божията Църква в братска Русия скоро ще престанат. Особено ме радва това, че Вие вярвате непоколебимо в победата на истината и доброто. Когато някой Ви е казал, че християнството може да бъде погребано завинаги, както вярата на древния Египет, Вие смело и мъдро сте отговорили:

- Когато бъде погребана лъжата, тя си остава в гроба. Но когато бъде погребана истината, тя възкръсва.

Точно така е. Истината и в гроба е жива, и в окови е свободна, и в тъмница е светла, и в калта е чиста. Това, което гонителите на Христовата вяра вършат днес в Светата Русия, е вършено от безбожниците и враговете на Христос и преди. Те са погивали завинаги, а истината отново и отново е възкръсвала. Нито една от репресивните мерки, която гонителите на Христос в Русия използват сега, не е нова и непозната за Църквата. Всичко е старо като прахта във фараоновите гробници и нищожно като Нероновия гняв. Според исторически свидетелства римският император Максимин гонил християните по същия начин, по който и московските безбожници гонят нашите братя в Русия днес. Той издал срещу християните следните постановления:

- на децата в училищата да се говорят най-злостни хули срещу Христос и християнската вяра;

- да се разпространяват лъжливи писания против християнството. Така например по негово време на младежите като някаква държавна читанка била раздавана книгата „Деяния Пилатови“, пълна с лъжи и измислици срещу Христос и християните;

- развратните жени да клеветят християните, а актьорите да осмиват Христовата Църква;

- християните да бъдат измъчвани с глад, като всяка сутрин хранителните продукти по пазарите се поръсват с кръв от идолски жертви;

А какво правят срещу вярата днешните безбожници в Русия? Сякаш проклетият цар Максимин им е оставил завещание! Всичко е същото, с изключение на поръсването с идоложертвена кръв, понеже московските безбожници нямат други идоли освен самите себе си.

И къде е сега „славата“ на Максимин? А Христовата вяра се е разпространила по целия свят. Съществува ли някъде Римската империя, освен на хартия? А Христовото царство се проповядва и шири дори и по онези части на земното кълбо, за които Рим не е и сънувал, че съществуват.

Радвайте се на Господа и на Неговите победи!

ДО БРАТСТВОТО „СВЕТИ ПЕТЪР“: ЗА КРЪЩЕНИЕТО

Писах ви и преди, пиша ви и сега: не слушайте онези, които ви говорят, че децата не трябва да се кръщават. Кръщавайте децата си, както сте правили досега и както са правили предците ви. Апостол Петър е кръстил Корнилий и цялото му семейство. Апостол Павел сам свидетелства: „Кръстих също и Стефаниновия дом”. А какво може да означава „дом”, ако не всички домашни - и възрастните, и децата? Прочетете какво е направил тъмничарят, който пазел Павел и Сила в тъмницата, когато видял случилото се чудо: Веднага се покръсти сам той и всичките му домашни. Кръстил се и Крест с целия си дом. Нима ще обръщаме внимание на еретическите измислици, когато апостолската практика ясно свидетелства, че децата трябва да се кръщават.

Вярно е, че в раннохристиянските времена е имало хора, които дълго отлагали своето кръщение и преднамерено оставали задълго оглашени, за да могат с късното си кръщение да изгладят всичките си предишни грехове. Но по време на епидемии, земетресения или войни всички те бързали да се кръстят, за да не умрат некръстени. Кесарий, братът на св. Василий, дълго отлагал кръщението си. Ала веднъж в Никея станало страшно земетресение, което причинило смъртта на много хора. Домът на Кесарий рухнал и той бил затрупан под развалините, но по чудо останал жив. Тогава св. Василий му казал, че единствено Божията милост го е спасила да не погине некръстен и строго му препоръчал веднага да приеме кръщение. Кесарий се кръстил и скоро след това починал.

Защо да си играем със съдбата? Човек може да замръкне здрав, а да осъмне мъртъв. Затова всички разумни хора смятат кръщението на децата за нещо важно. Чрез кръщението в нас се изглажда грехът на Адам. За прощаването на нашите собствени грехове не е нужно повторно кръщение, както твърдят други еретици - иначе би трябвало да се кръщаваме всеки ден - а само покаяние. Според думите на самия Христос: „Ако не се покаете, всички тъй ще загинете”. И тъй, за децата - кръщение, а за възрастните - покаяние.

ДО ПАВЛЕ Н.: ЗА МАТЕРИАЛИСТИТЕ

Отново и отново изпитваш своята вяра в отвъдния живот и намиращ, че тя не е силна. Ако не е силна, укрепвай я, докато вечният живот не стане за теб несъмнена реалност, за която Христос е умрял и възкръснал. Колкото сме по-млади и неразумни, толкова по-реален ни изглежда видимият свят. А колкото по-възрастни и опитни ставаме - толкова по-нетраен и нереален. Преживяването на житейски разочарования и несгоди може да се нарече по-скоро щастие, отколкото нещастие, защото то води човека към истината за преходността на този свят. Зрелият и опитен човек гледа на видимия свят така, както и апостол Павел: „смътно като през огледало” (1 Кор. 13:12). И наистина видимият свят е загадка. В него като в огледало, в образи и символи се отразява отвъдният свят, вечната и непреходна реалност. Впрочем подобно на незрелия и неопитен човек материалистите считат този свят за единствено реален. Затова те не приемат догмата за съществуването на друг, вечен свят и вечен живот. И макар лъжовността на този свят да се разкрива на всяка крачка, те упорито вярват в неговата реалност. По такъв начин те изгубват и двата свята: този, като го приемат за това, което не е, и онзи - като го отричат. С една дума те отричат и двата свята: този - с неправилна представа за него, и онзи - с отричането му.

Наистина жив може да бъде наречен само човекът, който вярва във вечния живот. А онзи, който вярва само в този земен живот - в това огледало на истинския живот, - не вярва в нито един от тях, а във вечната смърт и прилича на осъден, който всеки час очаква изстрел и - смърт.

О, ако само знаеш колко много доказателства за съществуването на отвъдния свят има Църквата. Ако знаеш колко свети души са се явили от онзи свят, за да ни уверят в блажената и спасителна реалност на вечния живот! Добре е казал някой: „Ако не съществуваше вечен живот, то тогава би било безумие да се говори за разлика между правдата и неправдата, да се очаква награда за доброто и наказание за злото, и изобщо да се смята, че сме живи”.

Но нека се възвисим до вярата на мъдрия Павел, който чрез явяването на Христос от онзи свят се убедил в съществуването на вечен живот. Нека се придържаме твърдо към неговата вяра, че това тленното трябва да се облече в нетление, а това смъртното - да се облече в безсмъртие. И заедно с него да въздадем благодарност Богу, Който ни дарява победата чрез Господа нашего Иисуса Христа (1 Кор. 15:53, 57).

ДО ЕДИН ПЕНСИОНЕР ОТ НИШ: ЗА МНОГОТО ХРАМОВЕ

Като християнин на Вас Ви е болно, че не всички вярващи ходят редовно в храма на богослужение. Кого от нас не го боли за това? Но най-голяма е болката на Самия Господ, Който се е оставил да бъде разпнат за хората. Той страда най-много от всички, виждайки как мнозина се отнасят небрежно към Неговите рани и Неговата кръв.

И все пак Вашето предложение за начина да се превъзмogne тази небрежност е съвсем неприемливо. Вие предлагате да се върнем към практиката от времето на старозаветния Израил, т.е. да има само един голям храм в столицата, по подобие на Соломоновия храм в Иерусалим, в който народът да се събира с милиони от цялата страна. Това е в пълно противоречие с Божията воля и с Божия план за човешкото спасение. Практиката, за която говорите, е изиграла своята роля и никога вече няма да се повтори. Храмът на Соломон е разрушен и иудейските жертвоприношения са преустановени. Защото Спасителят на света не е дошъл да спаси само евреите, а целия свят; не един народ, а всички народи. „Не е благоволение Ми към вас” - казва Господ на иудеите чрез пророка – „и приносът (жертвоприношението) на ръцете ви не Ми е благоугоден. Защото от слънчев изток до запад ще стане велико името Ми между народите и на всяко място ще принасят тамян на името Ми и чиста жертва; велико ще стане името Ми между народите, казва Господ Саваот” (Мат. 1:10-11).

Всичко това се е осъществило буквално. Еврейският храм лежи в развалини и евреите не принасят жертви на Господа върху олтара. А езическите народи са приели Христос и Христовите олтари украсяват всички земи по целия свят. На всяко място се принася тамян на името на Единия Жив Бог и чиста жертва, т.е. не животинска кръв, както някога в Соломоновия храм, а пречистата Христова кръв в хиляди и хиляди християнски храмове. Всичко от пророчеството се е сбъднало, всичко се е изпълнило по Божията воля и съгласно плана на Божия промисъл. И наистина, наистина днес Бог Саваот се прославя от слънчевия изток до запад. Нему слава и хвала, чест, власт, поклонение и приношение вовеки веков! А на Вас - здраве и спасение. Амин.

ДО ЕДИН ОБИКНОВЕН ЧОВЕК: ЗА ИЗПОВЕДИИЧЕСТВОТО

Седял си във влака и си мълчал. Редом с теб седели някакви господа и разговаряли за великите хора. Един от тях започнал да изброява имена на велики хора, които особено почита, и между тях споменал името на Исус Христос. Друг казал, че не смята Христос за велик човек. Трети казал нещо друго, четвърти му отговорил. И така започнал спор за нашия Господ, според пророчеството на свети Симеон Богоприимец, че „Той ще бъде предмет на противоречия”. Накрая господата се обърнали към теб и те попитали смяташ ли ти Христос за велик човек.

- Не - отговорил си ти. - Христос не бива да бъде сравняван с никого. Той не е велик човек. Той е Бог.

Като чули тези думи, те се разсмели и започнали да се подиграват на твоята вяра в Божия Син. Разединени до този момент, сега те всички се съюзили против теб и твоя Христос, също както Пилат и Ирод се помирили, желаейки да осъдят Господа. И така ти си продължил пътуването си до своята гара под град от подигравки и насмешки. Блажен си ти! Най-добрите сред най-добрите, мъчениците и богоугодниците, са търпели подигравки заради Христос. Кесарий, братът на св. Василий Велики, бил смятан за виден философ. Император Иулиан, проклетият отстъпник от вярата, искал да привлече Кесарий на своя страна срещу християните. След дълги пререкания накрая Кесарий решително заявил на императора: „Християнин съм и християнин оставам!”

Наскоро един млад черногорец ми разказа следното: „Когато бях във войската, не се срамувах от своята вяра и затова изтърпях много горчилки. Строи ефрейторът нашето отделение и ми викне: Иване, кой е твоят Бог? -А аз веднага отговарям: - Моят Бог е Всевишният на небесата. - Той ми удря шамар по едната страна. - Аз съм - казва - твоят Бог! - Не, не си - отговарям аз. - Ти си моят командир, а моят Бог е на небесата. - Отново шамар по другата страна. Но мен не ме болеше. Сърцето ми се изпълваше с някакво сладко умиление, че и аз понасям, макар и малки, страдания за своя Бог”,

- Блажен си ти, Иване - казах му аз, - че си бил осмиван и бит заради Бога!

А сега и на теб, и на Иван казвам: „Радвайте се и се веселете, защото голяма е наградата ви на небесата”.

ДО ГИМНАЗИСТА П. ОТ ЗАЙЧАР: ЗА СЪЗЕРЦАВАНЕТО НА ХРИСТОС

Много искаш да видиш Господ Иисус Христос. Няма по-похвално желание от това. Но е трудно да видиш царя, ако не влезеш в царския чертог, а в царския чертог пускат само онзи, който е пристойно облечен. За духовното одяние говори мъдрият апостол Павел, заповядвайки: „И тъй, като избраници Божии, свети и възлюбени, облечете се в милосърдие, благост, смиреномъдрие, кротост, дълготърпение... а над всичко това облечете се в любовта, която е свързка на съвършенството” (Кол. 3:12,14). Само така облечени можем да се надяваме, че когато му дойде времето, ще бъдем допуснати в чертога на Небесния Цар и ще видим лицето Му. Нашият земен живот не е време на съзерцание, а на подготовка за съзерцание. Както девойката се приготвя за венчилото със своя жених, така и душата на всеки християнин трябва да се готви за среща с Господа.

И все пак е имало и има много християни, на които е било дадено от Бога още в този живот да съзрат за миг Христовото лице. Такива видения са имали светите мъченици, страдащи за вярата. Такива видения се дават и сега на някои вярващи хора, намиращи се в някакво голямо страдание. Защото Христос обикновено се явява на онези, които страдат с вяра в Него. Когато великият руски писател и едновременно с това велик христороубец и богомолец, Гончаров, бил на смъртно легло, на посещение при него дошъл някакъв негов приятел. Той започнал го утешава, говорейки му, че няма да умре, а ще оздравее. Гончаров му отвърнал: „Не, не, аз ще умра. Миналата нощ видях Христос... И Той ми даде опрощение!” (Гончаров починал през 1891 г.).

А ти, ако не можеш да видиш своя Господ, потруди се да Го почувстваш в сърцето си. Усещането, че Христос е вътре в теб, е по-важно от това да Го видиш в този живот. Очисти сърцето си и Господ ще влезе в чертога на твоето сърце. А когато настъпи времето, и ти ще влезеш в Неговия небесен чертог.

Христовият мир и благословение да бъдат с теб!

ДО ТЪРГОВЕЦА НА ЖИВОТНИ: ЗА ЗАКЪСНЕНИЕТО

Разказваш за един чудесен случай от твоя живот. Пътувал си с файтон, заедно с двама твои роднини, към пазара за добитък. Салът, който превозвал пътници и стоки през реката, тръгвал на всеки кръгъл час. Бързали сте, за да не изпуснете поредното отплаване, но ненадейно насреща ви излязъл автомобил, който се движел с голяма скорост. Рязко сте дръпнали юздите и сте отбили конете вдясно, но автомобилът ударил едно от колелата на файтона и го счупил. Шофьорът отминал, изпратен от вашите викове, ругатни и клетви. Разгневени и отчаяни, че ще изпуснете сала, вие сте се заели да поправяте файтона. Дълго сте се мъчили, докато накрая някак сте привързали счупеното колело и сте го приспособили за движение. Когато обаче сте стигнали до реката - какво да видите? Нещастие! Салът, претоварен с хора, коли и добитък, потънал. Само няколко души и част от животните успели да изплуват на брега. Всичко останало отишло под водата. Тогава вие сте въздали благодарност на Господа и сте започнали от сърце да благославяте шофьора, който счупил колелото ви и така причинил вашето закъснение.

Така се случва ежедневно с хората. Възникват обстоятелства, които провалят плановете им, но малко по-късно те виждат, че препятствията са възникнали по Божи промисъл за тяхна полза. Прочети какво е написано за апостол Павел и Тимотей: „А като дойдоха в Мисия, опитваха се да идат във Витиния, но Духът не ги пусна” (Деян. 16:7). И това било за добро.

Случаят, за който разказваш, те е научил никога вече да не се ядосваш на възникващите пречки, когато те не са в твоя власт. И много пъти по-късно си имал възможност да се убедиш, че подобни препятствия пред твоите планове винаги са били за твое добро. Дано своеволните, които искат всичко в света да става по тяхно желание, да се поучат от твоя пример.

А на теб - мир и здраве от Господа!

ДО ОБИДЕНИЯ СЪСЕД: ЗА ЕВАНГЕЛИЕТО ОТ МАТЕЯ (5:44)

Всяка Христова заповед изглежда трудна за онзи, който нито веднъж не се е опитал да я изпълни. Например Господ е казал: 'Правете добро на тия, които ви мразят', а ти се учудваш и казваш: „Нима това е възможно? Нима то не е в противоречие с човешката природа?" Никога не би поставил този въпрос, ако поне веднъж в живота си беше опитал да направиш нещо добро на човек, който те мрази. Ако беше опитал, щеше да видиш, че тази Господня заповед е изпълнима и в съгласие с човешката природа.

Един наш селянин ни разказа следното: „Между мен и моя съсед беше избуяла такава омраза, че не можехме да се гледаме. Една зимна вечер моето синче ми четеше Новия Завет. Прочете и думите на Спасителя: 'Правете добро на ония, които ви мразят'. Достатъчно! - викнах аз на детето. Цяла нощ не можах да заспя, мислейки и премисляйки как бих могъл да изпълня тази Божия заповед. Как бих могъл да направя някакво добро на моя съсед.

Но където има добро намерение, там Бог помага. Един ден чувам плач и вайкане у съседите. Разпитах и научих, че данъчните власти са конфискували добитъка на моя съсед заради неплатени данъци. В сърцето ми като мълния се стрелна мисълта: ето ти случай да направиш добро на съседа. Веднага отидох в съда, платих данъците на човека, който ме мразеше най-много от всички на света и върнах стоката му обратно у дома. Когато той научил за това, видели го дълго да ходи замислен около къщи. По мръкнало съседът ме повика и аз отидох до оградата.

- Защо ме викаш? - попитах. В отговор той избухна в сълзи и ридания. Дълго не можа да каже ни дума от плач. Оттогава живеем в любов като родни братя".

Ето колко чудни и сладки са плодовете от извършването на Господните заповеди.

ДО ТЪРГОВЕЦА К. К.: ЗА ПЛОДОВЕТЕ НА ПОСТА

Защо толкова много хора не спазват постите, се питате Вие? Защото не познават плодовете на поста. Здравните органи у нас трябва да препоръчват поста, както прави и Православната Църква, защото неговите плодове са велики и чудни - той принася полза не само на духа, но и на тялото. Като доказателство могат да бъдат приведени много примери, но аз ще се огранича с един от последните. Ето какво ни разказа една вдовица от Бечей. „Започнах да постя миналата година на Духовден. Реших, че щом ходя на Църква и се моля Богу, трябва и да постя. Докато мъжът ми беше жив, няхаме представа за поста и често боледувахме; нямаше случай и двамата да сме здрави: ту единият на легло, ту другият. Така премина кажи-речи целият ни живот. През цялото това време се намирах в постоянно раздразнение. И най-малкото огорчение, независимо от чия страна, ме докарваше до гняв. Измъчвах ме страхове. Страхувах се от всичко, дори от своите мисли и предчувствия. А откакто започнах да постя - ето сега на Духовден ще стане година - душата ми е мирна и спокойна, чувствам духовна радост и телесна лекота. Никой и нищо не може да ме ядоса. В душата ми непрестанно звучат църковни песнопения и молитви. Сънищата ми са светли и сладки. Нямам си нищо на света. Живея при една заможна приятелка. Но се чувствам така, сякаш целият свят е мой. Макар да съм стара, се радвам на добро здраве. Не се страхувам от нищо - дори от смъртта. Единственото, за което ненаситно копнея е: тишина, пост и молитва. В тях намирам истинско щастие".

Това разказва за себе си старицата от Бечей, потвърждавайки със своя личен опит евангелското учение и вековния опит на Църквата.

ДО БРАТСТВОТО „СВЕТА ПЕТКА“: ЗА ИЗВОРА СЪС СЛАДКА И ГОРЧИВА ВОДА

*Изворът със сладка и горчива вода е човекът. С едната вода той оживотворява, а с другата - умъртвява. С едната умива, с другата - омърсява. И едната, и другата текат от една уста. Какво означава това? Това, че с една и съща уста човек може да възхвалява добродетелта, а може и да я ругае; може да прославя Бога, а може и да Го хули; може да вдигне падналия, а може и да повали изправения; може да окуражи, може и да сломи; може да поведе, а може и да подведе. В книгата на премъдрия Иисус, син Сирахов пише: *Ако раздухаш искра, тя ще се разпали, ако пък плюнеш върху нея, ще угасне: едното и другото излиза от твоите уста* (Сир. 28:14). Мариам, Моисеевата сестра, възпявала с устата си Бога, когато Той избавил своя народ и потопил фараона гонител, казвайки: *Възпейте Господа, защото славно се прослави!* Същата тази Мариам по-късно роптаела срещу своя брат Мойсей и затова била наказана от Бога с проказа. Виждате ли как от една и съща уста излиза и добро, и зло?*

Затова, християнино, бъди постоянен в доброто. И като видиш праведник, не угасявай с оплюване неговата правда, а раздухвай и разпалвай Божествената искра в него, за да свети по-ярко. И когато видиш каещ се грешник, не споменавай греховете, за които се кае, и не хвърляй отново върху него греховните му дрипи, които той отхвърля от себе си. Защото грехът му ще падне върху теб и ще бъдеш съден за него, сякаш си го извършил ти, а не той. Не каляй онзи, който е започнал да се очиства, а му помогни да се умие. Не обезсърчавай онзи, който е тръгнал по пътя на добродетелите, а го окуражи.

Защото на Страшния съд ще бъдеш съден по това, което на този свят е излязло от устата ти.

ДО НЕВЕНЧАНИЯ МЪЖ: ЗА ДВОЙНАТА НЕПРАВДА

И изгонил си своята жена, с която си минал под венчило, и си взел друга с която живееш без венчание. И се чудиш: какъв грях е това? Чудиш се защо съседите ти негодуват против теб. И защо властта те преследва и наказва.

Единият ти грях е, че си изгонил законната си съпруга, а другият - че живееш в незаконно съжителство. Два пъти си погазил закона на своя Творец; затова съседите ти роптаят срещу теб и държавната власт те преследва. За животните това не би било грях, защото на тях Бог не е дал закон. Но за хората е грешно. Ти намираш оправдание в това, че така са постъпвали и други. Да, вярно е - и други са постъпвали така, между тях е имало дори и короновани беззаконници. Но никога нито един престъпник не е бил оправдаван поради обстоятелството, че и някой друг преди него е престъпвал закона.

Византийският император Константин VI, син на императрица Ирина, изгонил законната си съпруга Мария и взел една придворна дама, Теодора. И императрицата майка, и цариградският патриарх го укорявали, но своеволният император не желяел да слуша нито майка си, нито църковния глава. Той дори ги заплашил, че ако не го оставят на мира, ще върне в държавата идолопоклонството, а християнската вяра ще забрани. Целият народ се бил надигнал заради царското беззаконие. Но на втората година, откакто императорът заживял в незаконно съжителство, в двореца проникнали заговорници, хванали го и го ослепили точно в стаята, в която се бил родил.

Внимавай и теб да не те постигне страшно наказание - не от хора, а от една невидима сила, по-мощна от всички човеци. Защото е писано: *Горко на ония, които злото наричат добро, и доброто - зло, тъмнината считат за светлина, и светлината за тъмнина* (Ис. 5:20). Така казва Онязи, Чиято ръка в свое време достига до всеки, за да помилва или да накаже.

ДО ЕДИН ПИСАТЕЛ ОТ ЗАГРЕБ: ЗА ВОЙНАТА

Сърдите ми се, защото в книгата си „Войната и Библията“ съм писал, че Бог допуска войните, също както глада и епидемиите, заради човешките грехове. Всичко, което съм писал, писал съм го не по свой разум, а според Светото Божие Писание. Човешкият разум не е обяснил досега тайнственото натрупване на злини и мъки, което се нарича с една дума - война. И моят ум не би могъл да го обясни. Но всичко е обяснено и осветлено като с лъчите на ярко слънце от Светото Писание. Господ е казал на цар Давид чрез пророк Натан: „Аз ще въздигна след тебе твоето семе, което ще произлезе от твоите чресла, и ще закрепя царството му”. Но - казва Господ по-нататък – „ако съгреши, ще го накажа с тояга на мъже и с удари на синове човешки” (2 Цар. 7:12, 14). А какво означава „тояга на мъже и удари на синове човешки”, ако не война? И Божието слово се е изпълнило. На стари години Давидовият син Соломон извършил зло пред Господа; същото направил и Ровоам, синът на Соломон. Затова египетският фараон Сусахим се вдигнал против Иерусалим, разбил Ровоам, превзел града, плякосал го и взе „съкровищата от дома Господен и съкровищата на царския дом... Всичко взе” (3 Цар. 14:26).

Вие питате: „Ако Бог допуска такива нещастия върху хората, къде е тогава Неговото благо учение?” На хартия. На хартия при онези, които със злодеянията си предизвикват войните. А ако благото учение на Спасителя беше в човешките сърца, хората биха живели в траен мир. Укрепете човешката съвест и ще намалите военните разходи. Потрудете се, като член на Църквата, да очистите света от неправди и беззакония, и военната заплаха ще се разсее като мъгла на слънце. Защото както е безсмислено да призоваваме жителите на един пълен с мръсотия и чумна зараза град: „Хора, бъдете здрави!”, така е безсмислено и да викаме „Мир, мир!”, а да живеем в греховна нечистота, в безнравственост и непочтеност. Здравето само ще се върне в града, когато той бъде очистен от мръсотията и заразата, а мирът ще се възцари между народите, когато те се очистят от чумата на безверието и греха. В противен случай в отговор на всички наши викове: „Мир, мир!” ще дойде не мир, а война.

ДО ЕДНА БЕЗДЕТНА ЖЕНА: ЗА ДЕЦАТА

Дълбоко скърбиш, че нямаш деца. Оплакваш се от мъжа си, намирайки причината в него. Осмеляваш се дори да роптаеш срещу своя Творец. Не туряй грях на душата си, а се покори на Божията воля, защото децата са от Бога, а родителите са само проводници на Неговия промисъл и на Неговата блага воля. В Книгата на живота е описан такъв случай: Рахил, жената на Иаков, нямала потомство. В своето огорчение тя укорила своя мъж и му казала: „Дай ми деца; ако ли не, умирам”. Иаков се разгневил на нейното неразумие и отговорил: „Нима аз съм Бог, Които не ти е дал плод на утробата”? Понякога се случва Господ да не дава потомство и на най-праведните съпрузи, както било с Авраам и Сара или с Иоаким и Анна. Но понякога това става и заради греховете на един от двамата брачни партньори. Такъв е случаят с Мелхола, жената на Давид. Веднъж младата Мелхола, дъщеря на цар Саул, видяла през прозореца, как нейният мъж, в прилив на духовно въодушевление, скача и танцува около Ковчег на Завета и го унижила в сърцето си. Това нейно обидно сърдечно разположение не видял и не чул никой освен Всевиждания, но заради него Той я наказал и тя останала без рожба до деня на смъртта си.

Изпитайте и вие с твоя мъж сърцата си и вижте: не сте ли съгрешили с нещо пред Господа? Ако не намирате у себе си никаква вина, тогава без съмнение волята Божия е да нямате свое потомство, за да отворите обятията си за чуждите сирачета и да ги приемете като свои, което е велико дело пред Господа. Между нас все още е жива една знатна госпожа, която няма свои деца, но от началото на войната започнала да прибира сирачета, стотици и стотици, и да ги отглежда и възпитава като свои. В прилив на откровение тя ми е казвала: „Никога и нищо в живота си не съм обичала така, както децата. Още като девойка исках да се омъжа колкото е възможно по-скоро, за да имам много деца. Но не ми се даде. Два пъти се омъжвах, но и двата пъти нямах свои рожби. Но Господ изпълни желанието ми стократно. Досега ми е дарувал около хиляда деца. И сега, на стари години, аз се радвам безкрайно, че Творецът не ми даде чеда от утробата ми. Защото, ако имах, да кажем две, три, та дори и десет свои деца, щях цял живот да се грижа само за тях и бих се лишила от щастието да нарека свои хиляди чужди деца. Слава на милостивия Бог за това!”

Моли се и ти на Бога, чисто и усърдно, както са се молили Иоаким и Анна. Той е безкрайно милостив и може да ти даде потомство. Но ако не ти даде, не се сърди. Подари любовта си на децата, които са останали без майки и в Царството на вечната красота и правда ще бъдеш наречена майка, а не бездетница.

ДО МОНАХ САВА: ЗА МЪЧЕНИЧЕСТВОТО

Ти би искал да се окажеш в Русия, та гонителите на християнството да убият и теб. Това желание не те напуска ни денем, ни нощем. Предай се на Божията воля и се успокой. Бог е чул желанието ти и държи сметка за него. Ако не ти изпрати мъченичество, каквото ти си представяш, ще ти изпрати друго. И вече ти е изпратил. Ти вече страдаш, съчувствайки на страданията на светите християнски мъченици в Русия. Готви сърцето си и за други мъки, за да можеш винаги да казваш като Псалмопевеца: “Готово е сърцето ми, Боже, готово е сърцето ми”!

Епископ Ангарий, наречен „Апостол на Севера“, от младини желяел да даде живота си за Христос и дори имал небесно видение, че ще стане мъченик. Времето минавало, апостолът на Севера непрестанно се трудел, разпространявайки и защитавайки Христовата вяра из цяла Северна Европа, но очакваното мъченичество все не идвало. Накрая Ангарий се разболял тежко и усетил, че ще умре. Лежейки на смъртния одър, той се оплакал на своя дякон, че Провидението не е изпълнило обещанието си да му изпрати мъченическа смърт. Дяконът мъдро му отговорил, че той през целия си живот е бил мъченик и че предсмъртната болест също ще му бъде зачетена за мъченичество. Защото мъченик е не само онзи, който е претърпял насилствена смърт, но и всеки, който цял живот е страдал заради Христос и Неговата истина.

Мир на теб и радост от Господа!

ДО ЧИТАТЕЛИТЕ: ЗА СМЪРТТА НА КРАЛ АЛЕКСАНДЪР

Всички вече сте чули черната вест, която се опитваме да прогоним като лош сън, но тя не ни оставя. Всички вече знаете: кралят е убит. Една мрачна есенна нощ тази вест, по-мрачна от всяка нощ, обиколи селата и градовете на нашата родина, прелетя по балканските планини и долини.

Въпреки че в наше време е лесно да се повярва на всяка злокобна вест, идваща от който и да е край на света, все пак беше трудно да повярваме, че това е истина. Ако нашият крал беше отишъл на лов в африканските джунгли - тогава да заповядаме на сърцето си: мирувай! и на очите си: задръжте сълзите си! Но той отиде по народни и европейски дела в Европа, шибан от ветровете и измъчван от морската буря. И едва стъпил на брега с обременената си от грижи душа и аскетичното си тяло, попадна на засада. И ако това беше засада на един маниак, тогава да кажем: какво да се прави, маниаци има навсякъде. Но тази засада, устроена от хора от различни народности, се е простряла от единия край на континента до другия... Мъката на народа от раздялата с неговия крал се увеличава многократно от обстоятелствата, при които тя се случва. Неговата мъченическа смърт, според пъкления замисъл на многобройните заговорници, е трябвало да означава мъченически живот за нас. Атенатът срещу краля е атентат срещу нашата държава и срещу целия югославски народ. Неговата цел е била разрушаването на държавата, поробването на народа ни и особено унищожаването на братското разбирателство с българите - дело, за което все сърдечно е работила и Православната църква - както Сръбската, така и Българската. Лъжливите светски миротворци не искаха мир на Балканите, на нашите многострадални Балкани. Затова убиха него, главния балкански миротворец, както преди 16 години други подобни злодейци убиха руския цар Николай, главния радетел за мир в света. И така, само за 16 години славянството и Православието изгубиха двама свои владетели, двама велики родолюбци и миротворци. А ние, надявайки се на всевиждащия Бог, вярваме, че в скоро време явните и тайни борби, които се водят против славянството и Православието, ще станат известни.

Нека само пролятата кръв на краля мъченик и народните сълзи за него не останат напразни. Нека съкрушено се покаем за нашите грехове. Може би с греховете си сме заслужили удара, който ни сполетя. Като християни ние знаем, че Бог допуска такива нещастия върху хората и народите, та чрез болката, мъката и сълзите като с някакво горчиво лекарство да ги изцери от тяхната духовна и нравствена заболялост. Както ни уверява сам Бог в Светото Писание, Той е нашият лекар. Нека смъртта на краля послужи за пробуждане и укрепване на нашата съвест. Нека се изцерим от нашите нравствени недъзи и рани. Нека между братята се възцари мир. Да изчезнат псувните и хулите. Нека езикът ни бъде чист и делата ни свети. Нека всеки помни своята смърт и изправи живота си според Божия Закон. Защото щом такава изненадваща смърт сполита царете на този свят, то колко ли повече останалите? Или както е казал Христос: „Ако това правят със зеленото дърво, какво ще бъде със сухото” (Лук. 23:31)? А утеха за ранените си сърца нека да търсим в нашата вяра, която е вяра на Живота и възкресението. Ние вярваме, че нашият крал е жив на онзи свят, където живеят душите на много наши царе, светци и мъченици. И вярваме, че оттам той ще въздейства и влияе на земния ни живот, защото

духовният свят като цяло силно въздейства върху този свят. С тази вяра ние се покланяме на Твореца на небето и земята и се молим:

Упокой, Господи, душата на Твоя раб и мъченик, блаженопочившия наш крал Александър!

ДО РУСКИЯ УЧЕН П.С.: ЗА СЪНОВИДЕНИЕТО

Пишете ми, че сте видели насън един сръбски манастир, и то така ясно, че когато сте го посетили за пръв път, всичко там Ви е изглеждало познато. Чувал съм за подобни случаи и от други хора. Но още по-чудно е, когато някой види някое далечно място или събитие наяве. Такова видение е имал вашият руски светец Кирил Белоезерски. Първоначално той живял в манастир заедно с множество братя, но сърцето го теглело към пустинята, към усамотението. Стоейки една нощ на молитва с това горещо желание в сърцето си, той чул глас: „Кириле, излез оттук и отиди на Бялото езеро. Там съм ти приготвила място, на което ще се спасиш“. Гласът идвал сякаш отвън и той отворил прозореца, за да чуе по-добре. Тогава вместо глас видял пред себе си ярка светлина и в тази светлина - Бялото езеро - съвсем близко, въпреки че в действителност то се намирало много далеч. По-късно, когато отишъл на това място, всичко му било вече познато, сякаш и преди е бил там.

Тази способност на духа ясно свидетелства, че душата е реалност, различна от тялото и че при обяснението на такъв род явления плътта нищо не ползва.

Благодат Вам и мир от Господ

ДО ЕДИН ЖИТЕЛ НА ЗЕМУН: ЗА ГИБЕЛТА НА СОДОМ

Защо Бог е погубил Содом? Нима не сте разбрали това от самото Свето Писание? „И рече Господ: голям е поплакът против Содом и Гомор, и грехът им е твърде тежък” (Бит. 18:20). А че грехът на содомците наистина бил тежък, се вижда и от това, че в целия град не се намерили дори десет праведници. Защото на въпроса на праведния Авраам дали ще погуби града, ако в него се намерят десет праведници, Господ отговорил: „Няма да погубя заради десетте”. Но не се намерили дори десет. Всички жители на Содом били във война с Бога и с природата. Душите им били мъртви, а телата - развратени, Затова се излял дъжд от жупел и огън, символ на смрадта и разпаленоспа на техните страсти, и от Содом не останало нищо освен лошата слава и ужасяващия разказ.

Но Божият гняв се е стоварвал не само над Содом, а и над много други градове, в които грехът бил обезобразил хората до такава степен, че те вече не приличали на творения на Небесния Създател. А щом такава участ е сполитала безчестните градове, където още не били чували Христовото име, то какво ли тогава може да сполети християнските градове, кръстени в името Христово, а подобни по греха си на Содом? Прочетете пророческите душ на Спасителя за Капернаум: „И ти, Капернауме, който до небе си се въздигнал, до ада ще се провалиш; защото ако в Содом бяха се извършили чудесата, които станаха в тебе, топ щеше и до ден днешен да остане” (Мат. 11:23). И наистина пророчеството се е сбъднало. Мястото, където някога се намирал гордият Капернаум, сега представлява непроходим трънак, камънак и змиярник. Всеки, който е бил на поклонение в Светата земя, е виждал това с очите си и е потръпвал в сърцето си.

ДО СЪЩИЯ: ЗА ЦЕЛТА НА ЖИВОТА

Питате ме още: каква е целта на този живот? Това ни е открито от Евангелието и само от Евангелието. Затова единствено християните могат да знаят истинската цел на живота. Мюсюлманите знаят за нея само дотолкова, доколкото Коранът заема нещо от евангелското откровение. Нехристиянските народи, непознаващи евангелското откровение, не знаят и целта на човешкия живот на земята. Тази цел е Небесното Царство. Още с първите си думи Христос открива тази цел: „Покайте се, защото се приближи Царството Небесно”? А последните Му думи са: „Идете по цял свят и проповядвайте Евангелието на всички твари” (Марк. 16:15). Не говорят ли и всички Негови притчи за Небесното Царство? Неговото възнесение и явяването Му от онзи свят не свидетелстват ли отново за същото? Спокойно може да се каже, че цялото Христово Евангелие, от началото до края, говори и свидетелства за Небесното Царство като цел на човешкия живот. Евангелието е книга за целта на този живот и за пътя, който води до нея. Но преди всичко за целта, защото първо трябва да се знае къде отиваме, а едва след това - как.

Мир Вам и радост от Господа!

ДО СЪЩИЯ: ЗА СЪЩОТО

Христос не е само Учител, Който учи каква е целта на земния живот, но и Водач на човечеството към тази цел. Той затова и се е възнесъл на небесата, за да ни покаже къде е целта ни. Христос е нарекъл Себе Си Пастир. Знаят ли овците своя път и своята цел без пастира? Не знаят, нали? И щом пастирът се отдалечи от тях, те изпадат в смут, разпръсват се и стават съвсем безсловесни. А докато пастирът е с тях и докато вървят след него, изглеждат словесни, т.е. разумни, но не заради своята собствена словесност, а заради словесността на пастира.

В наше време мнозина са станали като безсловесно стадо, объркано и пръснато, и се лутат насам-натам, без да знаят накъде и как да вървят. Лутат се, защото са изгубили от очи своя Водач и Пастир. Така са се лутали и всички езичници преди Христос. И блеейки, са се прилепвали към земята и към земната паша.

В древни времена в Южна Италия имало град Сибарис. Неговите жители били прочути със своя безцелен, разкошен и порочен живот. За тях не важал философският девиз „Улови деня!“, а един друг - „Улови нощта!“ Защото те будували и се отдавали на удоволствия повече през нощта, отколкото през деня. Сибаритите се хвалели, че никога не са виждали нито изгрева, нито залеза на слънцето. Били изгонили от града всички петли, за да не развалят нощните им веселби, и всички занаятчии, които чукат, хлопат и стържат, за да не смущават дневния им сън. Освен това определяли големи награди за онези, които измислят някакво ново ястие.

Погинали са. Погинали са и за земния, и за небесния живот като всички, за които земното царство е единствено съществуващото. Погинали са като Содом и Гомор, като Капернаум, Тир и Сидон. Погинали са като безсловесно стадо без пастир.

ДО ЕДИН ЛЮБИТЕЛ НА РАЗКОША: ЗА ПРЕХОДНОСТТА

В главата ти е влязла мисълта, че християнската вяра е направила света по-беден. Това те изпълва с негодувание. Искаш да се върнат времената на езическия разкош. Да не дава Бог да се изпълни твоето желание. Защото външният разкош като правило означава вътрешна нищета. А християнската вяра е дошла, за да изпълни човешките души с непреходно богатство, да ги обогати с Бога.

Когато човек порасне и съзрее, тогава неговите детски желания му се виждат смешни. Така и на християните изглежда смешен езическият разкош. Персийските царе искали да надминат по великолепию целия останал свят. Те покривали стените на своите дворци със злато, сребро и слонова кост. Пиели вода само от една река - Хоаспес, вино - от Дамаск, яли хляб само от фригийска пшеница. На трапезата им всеки ден се изреждали ястия от различни области на тяхното царство. Хор от триста певци и музиканти услаждал слуха им по време на обед и преди сън. Те наричали себе си „царе на царете и господари на всички народи"! Князете на Малайските острови се титулували „владетели на ветровете и моретата от изток до запад"! Титлата на Великия Могол била „завоевател на вселената", а велможите му се наричали „гръмоносни", „лъчезарни" и т.н. И къде са те сега? Къде е техният разкош? Къде са техните титли? Земя, прах и пепел. Така ще изчезне и твоят разкош, богатството ти ще премине в чужди ръце, дните на живота ти ще отлетят бързо, силите ти ще те напуснат, тялото ти ще повехне и ще заравнят гроба ти с лопата. И не би ти помогнало никакво богатство, дори ако притежаваш небето и земята, защото „небе и земя ще премине". Но има нещо, което ще остане дори и след преминаването на небето и земята. Това са душите на праведните, които в този живот са се обогатявали с истина и доброта. Недей и ти да бягаш след отминаващите сенки. Дръж се за вечната реалност, за истината и доброто, които са непреходни.

ДО ЧИНОВНИКА ОТ МИТРОВИЦА: ПРОТИВ СЪБОТЯНИТЕ

Тези еретици отново Ви безпокоят със своето съботопоклонство. Макар да знаят, че иудеите са убили Господ Иисус Христос, защото не е спазвал съботата, те застават на страната на Христовите убийци срещу Христос. Празнуването на съботата за тях е най-важната от всички догми. Бог е заповядал да се празнува съботата, казват те. Бог не е заповядал да се празнува съботата, а седмият ден да бъде ден за почивка. Събота (шабат) е еврейска дума и означава „почивка“. За нас почивка е онзи ден, в който Господ е възкръснал и със Своето възкресение е победил враговете Си, от които смъртта е един от най-главните.

Но попитайте ги защо не постят?

Нали и постът е Божия заповед? „Обърнете се към Мене от все сърце с пост, плач и ридание“, казва Господ. И още: „Затръбете с тръба на Сион, наредете пост“ (Иоил 2:12,15). Всички старозаветни праведници са постели. Защо съботяните не постят? Постила е дори езическа Ниневия (виж у пророк Иона). И спартанците са имали пости, определени от закона на Ликург. А щом са постели езичниците, то как тогава да не постят християните, следвайки евангелската заповед и примера на Спасителя и Неговите апостоли?

ДО УЧИТЕЛКАТА ЯНА 3.: ЗА МОЛИТВАТА

Твоят мъж е атеист и това отравя целият ти живот. Безбожието ражда у него всички възможни под небесата злини: той е раздразнителен, безнравствен, сърдит, коравосърдечен, злобен. Целият е пакост и отрова. Нито човек, нито животно. Сянка на човек и сянка на животно, управлявана от някакъв тайнствен зъл дух. Страда от „културна“ лудост, защото още от училище е излязъл с идеала: култура вместо Бог!

Нищо друго не ти остава, сестро моя, освен да се молиш на Единствения, Който може да ти помогне. Нищо не помага! Дори да се обърнеш към конгреса на европейските лекари, да призовеш на помощ парламенти и научни академии, Обществото на народите или армиите на всички държави - нищо няма да му помогне. Лудият ще си остане луд, маниакът - маниак, сянката - сянка. Може да му помогне единствено Неговият Създател, т.е. Онзи, с Когото той, нещастният, е във вражда; Онзи, на Когото той, земният червей, е обявил война. Само Той може да го спаси, ако Го умилостивиш с твоите молитви.

Веднъж попитах една моя сродница от Белград, чия слава празнува тяхното семейство.

- На свети Георги и на свети Лука - отговори ми тя.

- А защо имате две слави?

- Свети Георги е стара слава на нашия род, а свети Лука славим, защото той спаси моя мъж от плен. По време на окупацията австрийците го арестуваха, за да го интернират. Тогава аз, плачейки, паднах на земята и три часа се молих на свети Лука - защото това се случи на празника му, - като обещах, ако освободят мъжа ми, да му празнуваме слава като на свети Георги. Молах се с надежда, въпреки че всяка надежда изглеждаше изгубена. И още докато стоях на молитва, моят мъж се върна у дома.

Виждаш ли, че нашият Бог е жив и помага на онези, които Му се молят? Опитай и ти, с вяра и надежда!

ДО РУСКИЯ СВЕЩЕНИК Н.С.: ОТНОСНО ЗАГРИЖЕНОСТТА ЗА ЦЪРКВАТА

Не трябва твърде много да се безпокоим, а да се трудим ревностно. Труди се за истината и за Божията светиня и възложи на Господа грижите си. Той иска от нас само онова, което е в наша власт. Спасителят е казал: “Кой от вас със своята грижа може да придаде на ръста си един лакът”? Така че нека с пълно доверие в нашия Създател да вършим възложената ни работа и да не се безпокоим за онова, което ще се случи или може да се случи. Капка молитва струва повече от цяло море грижи. Особено трябва да се пазим от отчаяние. Ако има нещо в света, на което да е осигурена крайна победа, то това е Христовата Църква. “И портите адови няма да ѝ надделаят”? Св. Григорий Двоеслов описва състоянието на Църквата от свое време, като я сравнява със стара ладия, подмятана от бурята, в която от всички страни нахлува вода, защото дъските ѝ са прогнили и разбити от непрестанната борба с вълните. Св. Григорий е живял във времена на тежки изпитания - глад, епидемии, смут, отчаяние; от честите войни населението било оредяло, земеделските земи пустеели, хората не искали да встъпват в брак, защото мислели, че идва краят на света. Такова било състоянието на Църквата преди дванадесет века. Но краят не настъпил, положението се подобрило. Църквата укрепнала и се разширила. Ако кормчия на Църквата беше човек, тя щеше да загине в бурите. Но неин кормчия и тогава, и сега е всемогъщият Божи Дух.

Мир на теб и радост от Господа!

ДО БОГАТАША, КОЙТО НЕ ЗНАЕ ДА ПРОЩАВА

Един Ваш длъжник е изфабрикувал фалшива полица. Покаял се е и Вие сте му простили. Сега разказвате за това на мен. Защо откривате грях, който сте простили? Когато християнинът прости на своя ближен, той предава греха му на забравата и не го разкрива пред друг. Вие съгрешавате двойно: първо, като се хвалите, че сте простили, и второ, като разгласявате простения грях и навличате на своя ближен осъждане. Една от най-големите злини на нашето време е нервното осъждане на чуждите грехове от сутрин до мрак. Дори покаянието на грешника не може да затвори устата на онези, които обичат да се ровят в чужди рани. И ако поне грехът се разгласяваше такъв, какъвто е, но не - той се преувеличава и уголемява до демонични размери.

Когато император Константин Велики дошъл на събора в Никея, някои от участниците започнали да му връчват писмени жалби един срещу друг. Императорът ги взел, смачкал ги и ги хвърлил в огъня, като казал: „Нека никой не научи за разприте на свещениците“.

‘Ако съгреши против тебе брат ти - заповядва Спасителят, - иди и го изобличи насаме’. А ако някой изобличи брат си насаме и брат му се покае, и той му прости, но след това започне да разгласява греха му пред хората, какво е направил тогава? Не е спечелил брат си, а го е изгубил.

Да простиш не означава само да не отмъщаваш, а да покриеш с мълчание и забравата греха на своя брат.

ДО РАЗНИ ЛИЦА НА РАЗНИ ТЕМИ

До семинариста М. О.

Радваш се и се гордееш, че си положил с отличие изпитите по всички предмети. Чувстваш се като истински богаташ в областта на знанията. И подобно на богаташа от Евангелието сякаш питаш: какво още трябва да направя?¹ Иди, продай цялото придобито знание, купи бисера на евангелската любов, който е по-скъпоценен от всяко знание, и тръгни след Господа Христос.

До железничаря Н. от Стара Пазова

Щом се страхувате за живота на новороденото Ви дете, не отлагайте кръщението. Защото Господ е казал: ‘Който повярва и се кръсти, ще бъде спасен’ (Марк. 16:16). Следователно кръщението е условие за спасение. А на Вашата малка, тригодишна Вера, която така трогателно се моли на Бога, изпращам една икона на Божията Майка. Нека пред тази икона се моли за живота на своята сестричка.

До госпожица О. от Гуча

Предзнаменования за смъртта на някое лице без съмнение съществуват-Те са така многобройни, че могат да бъдат приети за правило. Чували сте сигурно за случаи, при които в часа на нечия смърт се пръска чаша или стъклото на прозорец, или пък снимка на умрелия пада от стената в дома на някой негов сродник. Вашият сън за смъртта на една известна личност също е бил ясно предсказание. Запалете свещ и раздайте милостиня за спасение на душата му.

ДО ПРАВОСЛАВНИТЕ БРАТСТВА: ЗА РОЖДЕСТВО ХРИСТОВО

Всички православни сръбски братства поздравяваме с: Христос се роди!

И всички православни български братства поздравяваме с: Христос се роди!

И всички православни гръцки братства поздравяваме с: Христос се роди!

И всички православни румънски братства поздравяваме с: Христос се роди!

Нашите бащи, неграмотни селяни, които в Орашац взеха решение да вдигнат въстание за освобождаване от робството, притежаваха по-голяма широта и благородство на мисълта от своите образовани потомци. Те мислеха за въстание и освобождаване на целите християнски Балкани, а не само на своето отечество. В душата си носеха чувството за братство на целите потиснати Балкани. Така мислеше и чувстваше и гръцката „Християнска Етерия“. Нашите героични отци мъченици честно направиха това, което беше по силите им и се преселиха във вечния живот. Техните потомци стесниха сърцата си. Вместо общо балканско братство те се ограничиха до своите народи и граници. Оградиха своята държавна бащиния с яки огради, па започнаха да се карат през тях, докато от свади не преминаха към кръвопролитен бой. И Каин ликуваше, виждайки продължението на своето дело. Ликуваха и чужденците и превръщаха братската балканска кръв в злато за себе си. Това е историята на Балканите от последните стотина години.

Но в наше време балканските братя започнаха да изтрезняват и да се връщат към мислите, чувствата и намеренията на своите бащи, селяците въстаници.

Затога и ние поздравяваме всички православни братя на Балканите с: Христос се роди! Нека бъде благословено братството на всички балкански братства.

Мир на Балканите и добра воля между балканските народи!

ДО ОКОЛИЙСКИЯ КАСИЕР Б. ДЖ.: ЗА СВЕЩЕНИЦИТЕ

Не сте доволни от своя свещеник. Наистина тъжно е, че Ви огорчава онзи, който трябва да Ви утешава и окуражава. Но заради него Вие въставате срещу всички свещеници в света. Това е само още едно свидетелство колко трудно е хората да бъдат излекувани от склонността им към обобщаване на изключенията. Ще Ви дам пример за това колко внимателни и праведни са били в това отношение истински великите хора. Знаменитият руски писател Гогол се отличавал с велик талант, но притежавал още по-голямо величие - на характера. Веднъж той бил нападнат от друг руски писател, Белински, защото се изказвал с благоговение за руското свещенство. Отговаряйки на нападите, Гогол писал на Белински: „... .Защо решихте, че аз пея химн на нашето духовенство? И откъде е у вас този дух на ненавист? Аз познавам много лоши свещеници и мога да Ви разкажа много смешни истории за тях. Но съм срещал и такива, на чийто свят живот съм се удивлявал; убедил съм се, че те са продукт на нашата Източна Църква, а не на Западната. И тъй, аз съвсем не пея химн на онова духовенство, което е посрамило нашата Църква, а на онова, което я е възвисило, което с мъченичеството си е запечатало истината на всяка Христова дума и е измъчило дори своите палачи, молейки се Богу за тях".

Постарайте се и Вие да мислите като великия Гогол. Какво щеше да стане, ако Христос беше намразил своите апостоли заради Иуда? Ето, Той не намразил дори Иуда, но на Тайната вечеря до последния момент се опитвал да го предпази от гибелната участ да стане предател на Божия Син.

А Вие си представете колко голяма ще бъде Вашата слава в Божието Царство, ако Вие като мирянин се покажете по-добър християнин от свещеника!

ДО ЕДИН ЧОВЕК, КОГОТО ОСЪЖДАТ: ЗА ЧОВЕШКИЯ СЪД

Съдят Ви и Ви осъждат, и Вие скърбите заради това. Съдили са и са осъждали и Него, и Той също е скърбял. “Душата Ми е прескръбна до смърт”, е казал Той в Гетсиманската градина. Но човек си остава това, което е, а не което говорят за него хората. Със своите думи за другите човек свидетелства за самия себе си. Всеки ден ние осъждаме себе си, въпреки че нашият съд е предназначен за ближните ни. Знаейки това, апостол Павел казва: „Малко ми струва да бъда съден от вас, или от човешки съд... съдия ми е Господ” (1 Кор. 4:34). Павел е знаел непостоянството на човешкия съд, затова не го е приемал сериозно. Той се бои - и препоръчва и на нас да се боим - единствено от Онзи, Който знае пълната истина за всеки човек и Който ще съди по правда. А когато истинският Съдия обяви своя съд, всеки човешки съд ще се разсее като дим, сякаш изобщо не е бил изричан.

Римските поети и философи били принудени да съчиняват ласкателни химни за император Нерон. А по времето на Нерон християните били тъпкани като трева и клани като овце. Поетите и философите ги хулели и писали за тях като за последна измет на обществото. И какво? Многовъзхваляваният Нерон отминал като мрачна сянка, а на охулените и убити апостоли Петър и Павел хората издигнали храмове, по-прекрасни от някогашните храмове на Юпитер и Марс.

И така, не скърбете заради несправедния човешки съд, но се старайте да угодите на Бога и се страхувайте от Неговия праведен съд.

ДО ПОЛЕВЪДА ВЛАДЕ Ц.: „КОЙТО КОПАЕ ГРОБ ДРУГИМУ...“

Имаш злобен съсед. Той мислел зло на другите, а злото паднало върху неговата глава. Забранявал на хората, отиващи за вода, да преминават по обичайната пътека през неговата ливада. Когато забраната не помогнала, той поставил ограда. Но хората започнали да преминават и през оградата, защото обиколният път бил много далечен. Тогава той поставил железен капан на мястото и го прикрил със слама. В капана обаче попаднала неговата дъщеря. Сега момичето е в болница. Лекарите са казали, че ще остане сакато за цял живот. Отчаяният съсед развалил оградата и отворил пътя към извора, за да могат хората да минават свободно. Както е казано: „Който копае гроб другиму, сам пада в него“.

Записан е един още по-страшен случай от старо време. Император Лъв Арменец, яростен иконоборец, имал приятел Михаил, по прякор Пелтека. Императорът му бил задължен за престола си. Но Михаил се възпротивил срещу императорската политика спрямо Православието. Тогава императорът заповядал да го оковат и да го хвърлят в тъмницата, намираща се под неговия дворец, с намерение да го посече на самия ден Рождество Христово. В нощта срещу празника императорът се спуснал в тъмницата, за да види своя затворник и видял следната картина: началникът на стражата бил отстъпил постелята си на Михаил от почит към него, а самият той лежал на земята. В този миг началникът на стражата се пробудил, познал императора и се изплашил, че е заварен да спи. Страхувайки се за живота си, той събудил Михаил и двамата заедно скроили заговор как да убият императора. На сутринта, когато свещениците с литийно шествие започнали да влизат в дворцовата църква, с тях влезли и предрешените заговорници. Императорът иконоборец бил убит. И така на Рождество вместо осъдения загинал съдията. Така че: „Който копае гроб другиму, сам пада в него“.

ДО ОФИЦЕРА ИНВАЛИД: ЗА БОЖИЕТО ДОПУЩЕНИЕ

Описват историята на своите страдания във вражески плен, която наистина е поучителна. Три пъти са Ви водили към бесилката и три пъти са Ви връщали без никаква видима причина. Няма съмнение, че за това трябва да е имало някакви невидими причини и у Вас, и у Онзи, Който Ви е сътворил. Сами казвате, че в онези страшни часове непрестанно сте се молили Богу в сърцето си. „На Бога се уповавам, не се боя - казва Псалмопевецът; - какво ще ми стори човек” (Пс. 55:12).

Арианският император Валент три пъти взимал перото в ръка, за да подпише присъдата за изпращането в изгнание на св. Василий Велики и три пъти перото се чупило. Потресен, императорът скъсал присъдата и оставил светеца на мира. Четете Евангелието, четете тази Книга на Живота, научете се на истината и ще Ви се разкрият много тайни. Там е изтълкуван и Вашият случай. Веднъж озлобените иудеи искали да заловят Господ Иисус Христос и да Го убият. Но не им било дадено. Защо? „И никой не Го улови, защото часът Му още не бе дошъл” (Иоан. 8:20). Какво може да направи човек на човека, ако Всевиждащият не допусне? Нищо. Затова и Вашите палачи не са могли да Ви обесят, макар да са се опитвали три пъти и сякаш нямало какво да им попречи. Но не им позволявал Онзи, Който има власт над света и над хората. И така, не забравяйте какво Ви е сторил Всевишният. Разказвайте и напомняйте за това на децата и внуците си, за да знаят и да възлагат цялата своя надежда на Него.

ДО ЧОВЕКА СЪС „СОБСТВЕНИ УБЕЖДЕНИЯ“: ЗА СВЕТИ КИПРИАН

Прочел си някъде думите на св. Киприан: „Комуто Църквата не е Майка, нему и Бог не е Отец“. Много пъти си се изказвал против тези думи, смятайки ги за неправилни и дори немилостиви. Според теб на Бога трябва да се гледа като на Отец на всички хора без изключение. Вярно е, че Бог е Създател на всички хора. Истина е също, че Той иска да бъде Отец на всички. Но е истина и това, че невярващите не смятат Бога за свой Отец. Ако всички хора без разлика и без всякакви нравствени условия можеха да се назоват Божии синове, то тогава защо Господ е казал: „Блажени миротворците, защото те ще се нарекат синове Божии“? В Евангелието от Йоан е писано: „Дойде при Своите Си, и Своите Го не приеха, а на всички, които Го приеха, даде възможност. да станат синове Божии“. А онези, които не са Го приели, са пренебрегнали Божието Бащинство. Притчата за блудния син показва как хората престават да бъдат Божии синове и как чрез покаянието могат да си върнат синовното достойнство. Прочети и написаното от апостол Павел в Посланието до Галатяни: „Но когато се изпълни времето, Бог изпрати Своя Син (Единороден), Който се роди от жена и се подчини на закона, за да изкупи ония, които бяха под закона, та да получим осиновението. А понеже вие сте синове, Бог изпрати в сърцата ви Духа на Своя Син, Който Дух вика: Авва, сиреч, Отче“ (Гал. 4:4-6)! А щом синовството се придобива чрез кръщението, покаянието и всички останало, което дава и на което учи Църквата, то тогава ясно е, че „комуто Църквата не е Майка, нему и Бог не е Отец“. На такъв човек Бог е Създател, Господар и Съдия; а Отец е на онези, които пожелаят да станат Божии синове чрез нашия Господ Иисус Христос.

ДО ЕДИН ЛЮБИТЕЛ НА СВЕТОТО ПИСАНИЕ: ЗА ЕВАНГЕЛИЕТО ОТ ИОАН(6:26)

След чудото, при което Иисус нахранил пет хиляди души с пет хляба, Той се отдалечил от народа. Но народът Го търсил дори отвъд Галилейското море и Го намерил. Тогава Иисус казал: „Истина, истина ви казвам: дирите Ме не за това, че видяхте чудеса, но за това, че ядохте от хлябовете и се наситихте” (Иоан. 6:26). Питаш: как трябва да се разбират тези думи? Съвсем просто. И до ден днешен се случва така. Когато по време на суша хората очакват от Бога дъжд или в случай на болест Му се молят за здраве, и Бог изпрати дъжд или излекуване, тогава едни Му благодарят, че е изпратил дъжд или че им е върнал здравето, а други - за чудото, което са видели. А чудото е по-важно от дъжда или здравето. Дъждът и здравето ще преминат, а чудото ще остане като свидетелство за Живия Бог, Който държи в своя власт и дъжда, и здравето.

Представи си, че някой цар излезе пред своя дворец и започне да пръска злато пред онези, които стоят и чакат. Просящите ще се зарадват на златото, а онези, които обичат царя - че са видели лицето му. И просящите ще търсят царя отново, за да получат отново злато, а онези, които го обичат - за да го видят.

Онези пет хиляди души, които са се наситили с хляб, на сутринта отново са огладнели, докато чудото на Господа и до ден днешен храни душите на всички, които обичат Бога, и които чрез това чудо виждат явяването на Небесния Цар. Затова Иисус казал на народа: „Трудете се не за храна тленна, а за храна, която пребъдва до живот вечен”. А Божието чудо - дори показано само веднъж и веднъж видяно - е храна, с която душата се храни отново и отново до безкрая.

ДО ВЕСТНИКАРЯ ДУШАН Ш.: ЗА КРАЛСКОТО МИЛОСЪРДИЕ

Молите ме да Ви разкажа нещо от спомените си за блаженопочиналия крал Александър. Сигурен съм, че в нашата страна има много хора, които могат да разкажат свои спомени за краля мъченик. Но дали ще се намери някой, който да пази в сърцето си по-светъл спомен за него от обикновените бедни хора, които много пъти са се радвали на кралската милост? Нима някога може да забрави своя крал онзи беден многодетен баща от Шумадия, останал без покрив и без работен добитък, на когото кралят построил дом и подарил волове? Или онази майка от Поморавието, която веднъж, в дъжд и кал, носела болното си дете при лекарите в далечния град, когато ненадейно край нея спрял автомобил. От него излязъл кралят, разбрал за нейната беда и я откарал с колата си в болницата!

В чистите сълзи на пастирите от Копаоник и Перистер дълго ще сияе ликът на този крал, който ги даряваше и утешаваше с милостта си. Много майки още дълго ще разказват на чедата си как ги е кръщавал един крал герой и ще им показват златно кръстче или друга някаква скъпоценност, която той е изпращал за люлката им.

Не спира човешкият поток към Оплепац и може би най-трогателна сред него е групата на белградските сираци, които, спомняйки си живо кралската милост, идват още веднъж да поплачат на гроба на благодетеля си и със сълзите си да засвидетелстват своята благодарност и скръб. „Блажени милостивите, защото те ще бъдат помилувани” Тези думи са записани в Евангелието и в сърцата на благодарните бедняци.

ДО ЕДИН КОМУНИСТ: ЗА БОГА И БОГОВЕТЕ

Казвате, че сте станали комунист, след като сте прочели някъде, че „всеки човек си създава бог по свой разум“. С това сам признавате, че Вашият комунизъм се основава на безбожието. Защото ако наистина беше така и всеки човек си създаваше бог по свой разум, то тогава щеше да има толкова богове, колкото и хора, а това означава да няма нито един. Но има на света една Книга, която от първата до последната си страница твърди точно обратното. Тя свидетелства, че съществува един-единствен Жив и Истински Бог, Който е създал невидимия и видимия свят - Бог Ревнител, Който не търпи поклонение на никакъв друг бог, на никаква твар и на никаква измислица на човешкия ум. Тази Книга се нарича Свето Писание. От първата до последната си страница тя учи хората да правят разлика между действителността и своите представи за нея. Вие сте начетен човек и аз ще Ви припомня някои примери, потвърждаващи необходимостта от това.

По времето, когато Коперник обявил, че земята е кръгла, едни хора си представяли, че тя е плоска, други - че е безкрайна, трети - че е полукълбо, плуващо във водата и т. н. Но различните човешки представи ни най-малко не са могли да променят действителния облик на земята, защото реалността е едно, а човешките представи за нея - друго. Когато Колумб споменавал за съществуването на земя отвъд океана, хората му се присмивали. Когато Нютон заговорил за безбройните невидими галактики и за междузвездните сили на привличане и отблъскване, нима веднага всички хора приели думите му сериозно? Човешките мисли и представи за Вселената са били различни, но това не е оказало никакво влияние върху нейното действително състояние. Защото реалността е едно, а човешките мисли и представи за нея - друго.

По същия начин и нашият Спасител ни е открил истината за реалното съществуване на Единия Жив Бог. Тази истина се е разминавала напълно с езическите фантазии за идолите и въображаемите божества и е изкоренила заблудата - поне при онези, които са приели християнството, - че всеки човек си създава бог по свой разум.

Мир Вам и здраве от Бога!

ДО СТУДЕНТА С. Б.: ЗА НАГАЖДАНЕТО

Чудиш се: защо хората наричат ходжите и равините свещеници? Чудиш се, защото знаеш, че в исляма никога не е имало свещенство, а при юдеите свещенството се е прекратило с разрушаването на Иерусалимския храм и преустановяването на жертвоприношенията. Учудил си се също и когато си чул един съсед евреин да казва: „Не човекът е за съботата, а съботата за човека“.

Не се учудвай. Това е нагаждане на нехристияните към християнския начин на мислене и изразяване. Такова нагаждане се е чувствало дори през първите векове, когато християнството все още било малобройно и преследвано. Чувствало се е дори и в Рим, центъра на езическата власт и на тиранията над християните. Римският император Александър Север наредил да напишат върху стените на двореца му и върху други държавни сгради евангелските слова: „Както искате да постъпват с вас човещите, тъй и вие постъпвайте с тях“.

Под влияние на християните нехристиянските народи, та дори и онези от Средна Азия и Далечния изток, започнали да създават милосърдни организации, сиропиталища, старчески домове, социални кухни, Червен кръст и други подобни.

Към християнския начин на мислене и изразяване се нагаждат дори и онези народи, които мразят християнството и водят борба с него. Тъй както борещите се с наводнението се измокрят целите. Трябва ли да се учудваме на това? Не, не трябва да се учудваме, а да се молим Богу за тях.